

ПЕРШІЙ

Руско-Американскій

КАЛЕНДАРЬ

КОШТОМЪ ТОВ. „СОЮЗЪ“

Впорядивъ НЕСТОРЪ ДМИТРОВЪ.

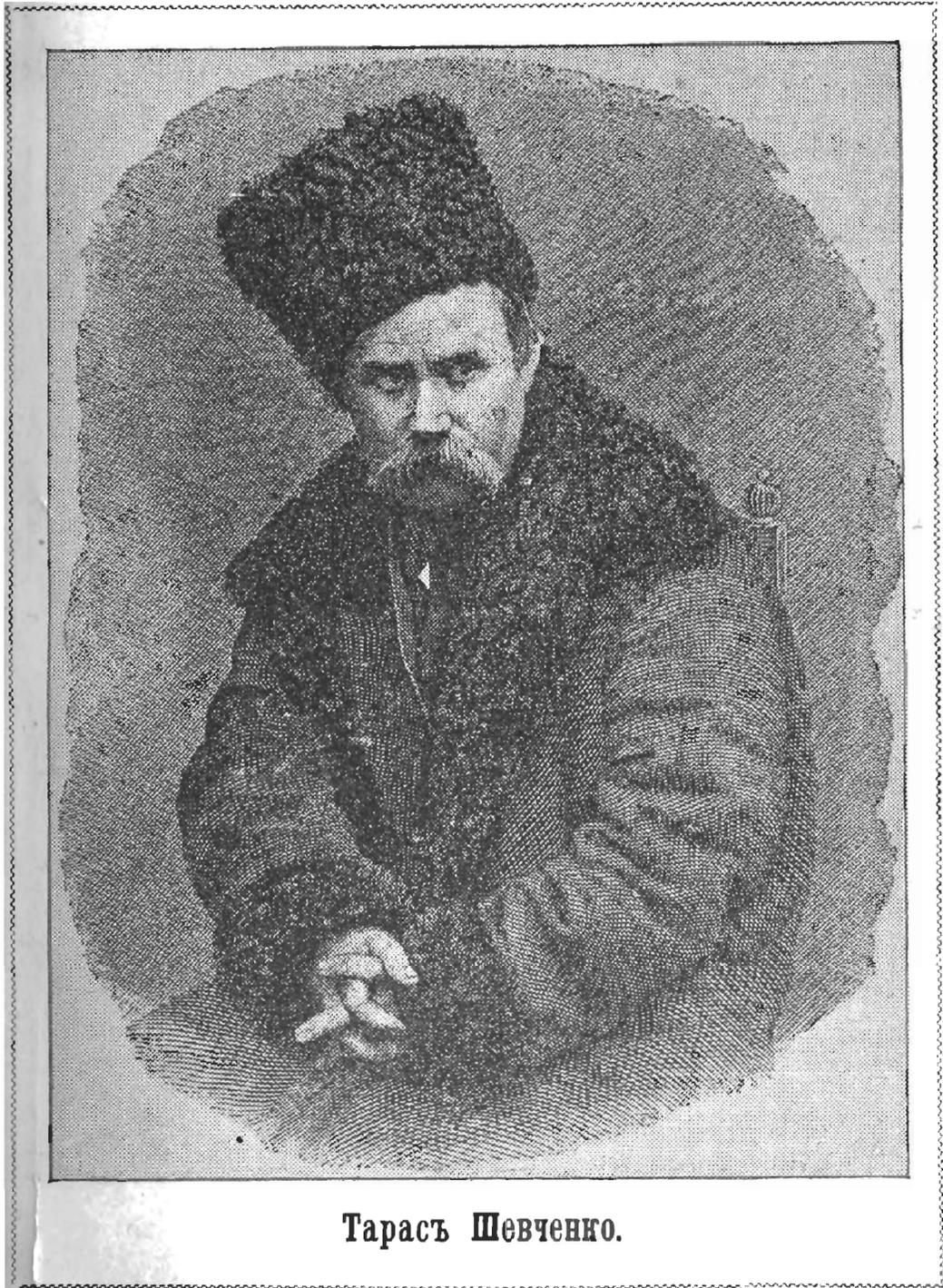
Mt. Carmel, Pa. 1897.

Спол. Державы пѣвн. Америки.

Зъ друкарнѣ „Свободы.“

 Чистый доходъ назначенный на желѣзный фондъ

„Союза.“

Тарасъ Шевченко.

КОРОТКЕ СЛОВЦЕ.

Отъ вамъ и „Календарь“ Братя Русины-Американцѣ.

Перша се обширнѣйша книжка, яку Американскій Русины до теперь выдали, тай першій се Календарь по руски выданный въ Америцѣ. А выдавъ сю книжку своими фондами нашъ „Союзъ“, за що тому товариству належить ся повне признане.

О скѣлько я вывязавъ ся зъ порученого менѣ обовязку — не моя рѣчь судити. Я сповнивъ свѣй обовязокъ такъ, якъ найлѣпше хотѣвъ и умѣвъ. Найлѣпшою нагородою за мою працю буде се, если та спора книжка буде находити ся въ хатѣ кожного письменного Русина-Американца, бо тымъ способомъ дасть ся способностъ и заохоту людямъ до дальшой користоной працѣ на нивѣ руско-американскѣй.

Най Богъ помагае!

Въ Mt. Carmel, Pa. 1. новембра 1896.

О. Несторъ Дмитрѣвъ.

George Washington

ур. 22. фебр. 1732, ум. 14. дец. 1799.

Abraham Lincoln

ур. 12. феб. 1809, ум. 15. апр. 1865.

Ulysses Simpson Grant

ур. 27. апр. 1822, ум. 23. юлія 1885.

George Washington найбільшій патріотъ американскій, першій президентъ, освободитель Американцѣвъ зъ пѣдъ ярма Англійского, родивъ ся 22-го лютого 1732. Книжокъ не любивъ, але за те обдареный незвычайпою силою, бувъ въ атлетичныхъ штукахъ першимъ. Вступивши на тогды еще до вѣйска англійского, вѣдзначавъ ся особлившими здѣбностями вѣйсковыми. Прійшовши до переконаня, що Американцямъ не бути

підъ ярмомъ англійскимъ, ставъ на чолѣ патріотòвъ американскихъ и выборовъ ту славу свободу, якою нынѣ хòснують ся народы въ Америцѣ, Великій сей чоловікъ померъ 14. грудня 1799. Вдячній Американцѣ назвали столицю именемъ свого патріота и позакладали безъ числа институцій добродѣйныхъ въ память Вашингтона.

Abraham Lincoln, 16. зъ ряду президентъ въ Спол. Державахъ, ур. 12. лютого 1809, померъ 15. апрѣля 1865. На крѣслѣ президента засѣвъ 4. марця 1861 и провадивъ дуже рсзумно sprawy державнй. Уважають его оцѣкуномъ шкòльництва амер., бо справдѣ вòнъ богато заслугъ на тòмъ поли положивъ. Есть се одна зъ найсимпатичнѣйшихъ личностей по Вашингтонѣ.

Ulysses, Simpson Grant, 18. зъ ряду президентъ Спол. Державъ ур. 27. апрѣля 1822. Въ р. 1868 бувъ выбранный президентомъ. За часòвъ его ряду була адміністрація краева дуже добра, а особливо въ реформахъ и улучшенияхъ вòйсковыхъ вòдзначивъ ся.

Теперѣшний президентъ Grover Cleveland уступить 4. марця 1897 мѣсце другому президентови.

Святочнй днѣ въ Спол. Державахъ пòвн. Америки.

Кожда недѣля въ роцѣ.

1. януарія Новый рòкъ (New Year).

Дня 22. фебруара, Washingtons birth day, велике свято въ Америцѣ, бо день, въ котрòмъ уродивъ ся наибòльшій патріотъ, George Washington.

Въ декотрыхъ Станахъ святкують Великодну Пятницю.

Memorial Day (Памятныи день) 30 of May. Девъ въ котрòмъ въ мѣстахъ и бòльшихъ селахъ въ пòвнòч

ныхъ Станахъ йдуть процесіи на кладбища, де украшають могили жовнѣрѳвъ.

Independence Day 4. юлія (4. of July). Деклярація независимости, выголошена 4. юлія 1776. Тринайцять кольтоній, котрї повстали були противъ Англіи оголосили ту деклярацію. Дня 7. юнія 1776 поставивъ на конгресѣ Ryshard Ненрук внесене, що Сполученї Станы повиннї бути независимї вѳдъ Англіи. Деклярацію написавъ Thomas Jefferson, котру торжественно вѳдчитано 4. юлія и на ту памятку всеѣ Станы обходять дуже величаво той день.

Labor Day (First Saturday of September). Вѣ першу субботу вѣ септембрѣ обходять се свято вѣ Станахъ Pennsylvania и New York.

Election Day — Выборы президента вѳдбувають ся що 4 роки вѣ мѣсяцю новембри.

„Thanksgiving Day“, день подяки, обходить ся вѣ послѣднїй понедѣлокъ вѣ падолпстѣ. Давнѣйше святковано на памятку, що Богъ давъ опровадити щасливо жнива, вѳдтакъ по вѳйнѣ цивильной 1863 р. обходять сей день, яко подяку за побѣду.

25. децембра Christmas — Рѳздвянї свята.

Календарь астрономический.

ЗАГАЛЬНЫЙ ОБРАЗЪ РОКУ 1897.

Пануючою планетою вѣ 1897 р. есть Марсь. — Псмѣжъ планетами вызначае ся Марсь особенно своимъ огнисто-червонымъ свѣтломъ и змѣнною величиною. **С** вѳнь три разы меншїй нѣжъ земля, кѳнчить свѳй обѣгъ около сонця вѣ 1 роцѣ 322 дняхъ, и вѳддаленнїй вѳдъ сонця $1\frac{1}{2}$ разы дальше чимъ земля.

VII

Лѣта, въ котрыхъ пануе Марсъ, бувають бѣльше сухй якъ вохкй, бо хотъ часами перенадуе дощъ, однако переважае въ роцѣ посуха. — Весна буває звычайно суха, остра и студена зъ частыми приморозками. — Лѣто дуже горяче, такъ що потоки и жерела высыхають: навѣтъ ночи суть дуже теплы. — Осѣнь такожь бѣльше суха чимъ вохка, а хотъ вже въ жовтнн часто мерзне, то листопадъ буває по бѣльшой части теплый. — Зима досытъ студена и переважно суха, але нестала.

АСТРОНОМІЧНІЙ ПОРЫ РОКУ 1897.

Початокъ весны 20. марта о 9. год. рано; сонце вступае въ знакъ „барана“.

Початокъ лѣта 21. червня о 5. год. рано; сонце вступае въ знакъ „рака“.

Початокъ осени 22. вересня о 8. год. по пол.; сонце вступае въ знакъ „ваги“.

Початокъ зимы 21. грудня о 2. год. по пол.; сонце вступае въ знакъ „козорога“.

ЗАТЪМЪНЯ ВЪ РОЦѢ 1897.

Въ роцѣ 1897 будуть два затъмѣня сонця, оба обручкови, оба въ Европѣ невидны:

1) Д. 1. (н. ст.) лютого. Починае ся о 6. год. 53. м., кѣнчить ся о 12. год. 28 м.; видне въ полудневой сторонѣ Великого океана, въ Мексику, Флоридѣ, середной и полудневой Америцѣ.

2) Д. 29. липня. Починае ся о 2. год. 32 м., кѣнчить ся о 8. г. 20 м.; видне въ заходной части Великого океана, въ Канадѣ, въ американскихъ Сполуч. Державахъ, на Атлантицкомъ океанѣ и на заходныхъ берегахъ Африки.

VIII

Календарь церковный.

Мясницъ 7 недѣль и 5 днѣвъ. — Тріодъ починаєсь 2 (14) лютого. — Недѣля мясопустна 16 (28) лютого. — Недѣля сыропустна 23 лютого (7 марта). — Великдень 13 (25) цвѣтня. — Переполовене 7 (19) мая. — Вознесєніє 22 мая (3 червня). — Зеленій Свята 1 (13) червня. — Недѣля Всѣхъ Святыхъ 8 (20) червня. — Петрѡвки 2 недѣль и 6 днѣвъ.

П О С Т Ы.

1. Въ навечеріє Богоявленія 5 (17) сѣчня.

2. Пѡстъ великій вѡдъ понедѣлка по недѣли сырнѡй, 24. лютого (8. марта) до Великодня.

3. Пѡстъ передъ св. Петромъ и Павломъ (Петрѡвка) вѡдъ понедѣлка по недѣли Всѣхъ Святыхъ 9. (21. червня) до св. Петра.

4. Пѡстъ передъ Успеніємъ Пресв. Дѣвы Маріи (Спасѡвка) вѡдъ 1. (13.) серпня до Успенія (сего року включно).

5. Пѡстъ въ день Усѣченя честной Головы Іоана Крестителя 29. серпня (10. вересня).

6. Пѡстъ въ день Воздвиженя честного Креста 14. (26) вересня.

7. Пѡстъ передъ Рѡздвомъ Христовымъ (Пилипѡвка) вѡдъ 15. (27) падолиста до Рѡзда.

8. Пѡстъ каждой середы и пятницѣ крѡмъ „загальницѣ“.

9. Въ сырный тыждень вѡльно ѣсти у всѣ днѣ лишь зѣ набѣломъ.

ЗАГАЛЬНИЦѢ (ТЫЖДНѢ ВѡЛЬНІИ ВѡДѢ ПОСТУ).

1. Вѡдъ Рѡзда Христоваго до навечерія Богоявленя.

ІХ

2. Межи недѣлями мытаревою а блудного сына т. е. вѣдъ 2. (14) до 9. (21) лютого.

3. Вѣдъ Великодня до недѣлѣ Томиной (провѣдной).

4. Вѣдъ Зеленыхъ Святъ до недѣлѣ Всѣхъ Святыхъ.

**ДНѢ, ВѢ КОТРИ СВ. ЦЕРКОВЬ ЗАБОРОНЯЕ ВѢД-
ПРАВЛЯТИ ВЕСѢЛЯ И ЗАБАВЫ ЗѢ МУЗИКОЮ.**

1. Всѣ среды и пятницѣ, кромѣ загальницѣ.

2. Вѣдъ початку посту передъ Рѣздвомъ Христовымъ ажъ до Богоявленія.

3. Вѣдъ понедѣлка сырного тыждня черезъ великій постъ, страстный и свѣтлый тыждень ажъ до недѣлѣ Томиной.

4. Вѣ постѣ передъ св. АА. Петромъ и Павломъ.

5. Вѣ двотыждневѣ постѣ передъ Успеніемъ Пресв. Богородицѣ.

6. Вѣ день Усѣченя честной Главы св. Іоана Крестителя.

7. Вѣ день Воздвиженія честного Креста.

ПАМЯТНИ ДНѢ РУСКОГО НАРОДУ.

1. День 3. (15) мая память освобожденья вѣдъ панщины.

2. День 1. (13) серпня память крещенья Руси.

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 С.	Обрѣз Госц. и Василія В.	13	Илярія
2 Ч.	Сильвестра папы	14	Фелікса
3 П.	Малахія пр., Гордія	15	Мавра оп.
4 С.	Соборъ 70 апост. } <i>Занѣль.</i>	16	Марцеля
5 Н.	Передъ Просв. † Навеч. Б.	17	Н. 2. по 3. Кор.
6 П.	Богоявленіе Господне	18	Приски ☉
7 В.	† Соборъ св. Іоана Предт.	19	Фердинанда
8 С.	Георгія, Емилиана исп.	20	Фабіяна
9 Ч.	Полиевкта муч., Евстратія	21	Агнішки
10 П.	Григорія ниссійск.	22	Вінцента
11 С.	† Теодозія Великого	23	Маріи обруч.
12 Н.	По Просвѣщенію	24	Н. 3. по 3. Кор.
13 П.	Ермила, Стратоника ☾	25	Навер. Павла
14 В.	Св. Отцѣвъ убит. въ Синаи	26	Поликарпа
15 С.	Павла тив. и Іоана куш.	27	Івана Хриз.
16 Ч.	† Покл. оков. св. Петра	28	Кароля Вел.
17 П.	† Антонія Великого	29	Франца Сал.
18 С.	† Атанасія и Киріла	30	Мартины
19 Н.	31. по Сшествію	31	Н. 4 по 3 Кор.
20 П.	Евтимія, Евсевія ☽	1	ЛЮТЫЙ. Игн.
21 В.	Максима исп., Евгенія	2	Марія Гремн.
22 С.	Тимотея, Атанасія	3	Блажея
23 Ч.	Климентя муч.	4	Вероніки
24 П.	Ксеніи Преподобной	5	Агаты
25 С.	† Григорія Богослова	6	Дороты
26 Н.	32. по Сшествію	7	Н. 5. по 3 Кор.
27 П.	† Пер. мощ. Іоана Злат.	8	Іоана зъ Мал.
28 В.	Ефрема преп. ☾	9	Аполоніи
29 С.	Игнатія богонос., Романа	10	с холястики
30 Ч.	Трехъ Святителѣвъ	11	Люція
31 П.	Кира и Іоана безеребр.	12	Евлядіи

Дата	Предметъ	Прихòдъ	Розхòдъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 С.	Трифона муч.	13	Катерины
2 Н.	Мытарева. Стрѣт. Госп.	14	Н. Старозап.
3 П.	Симеона и Анны	15	Фавстина
4 В.	Исидора	16	Юліяны
5 С.	Агафії муч. ☉	17	Констанціи
6 Ч.	Вукола пр.	18	Флявіяна
7 П.	Партенія, Луки	19	Конрада
8 С.	Теодора стр.	20	Никифора
9 Н.	Блуднаго сына	21	Н. Передзап.
10 П.	Харалампія, Порфирія	22	Петра Ст.
11 В.	Власія муч., Теодоры	23	Романы
12 С.	Мелетія антїох. ☾	24	Матея
13 Ч.	Мартиніяна, Зои, Фотини	25	Анастасіи
14 П.	Авкентія, Кирила	26	Віктора
15 С.	Онисима, (Задушна суб.)	27	Леандра
16 Н.	Мясопустна, Памфила	28	Н. Запустна
17 П.	Теодора, Маріямны	1	МАРТЪ. Альб.
18 В.	Льва папы римс.	2	Симпліція
19 С.	Архица, Максима ☉	3	† Попелець
20 Ч.	Льва еписк., Агатона	4	Казимира
21 П.	Тимотея, Евстатія	5	Фридриха
22 С.	Муч. евгенійск., Атанасія	6	Толеты
23 Н.	Сыропустна, Поликарпа	7	Н. 1. Вступна
24 П.	† Обр. гл. Іоана Кр. (П. п.)	8	Квана божого
25 В.	Тарасія еписк.	9	Франціпки
26 С.	Порфирія, Севастіяна	10	40 Мученик.
27 Ч.	Прокопія преп. ☾	11	Анелъ и К.
28 П.	Васплія исп., Марины	12	Григорія Вел.

Дата	Предметъ	Прихòдъ	Розхòдъ	УВАГ'А

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 С.	Евдокии преп.	13	Крестивы
2 Н.	1 посту Теодота	14	Н. 2. Суха
3 П.	Евтропія, Клесника	15	Льонгіна
4 В.	Генасима, Павла, Юліяны	16	Любіна
5 С.	Конона муч.	17	Гертруды
6 Ч.	42 муч. въ Аморіи ☉	18	Едварда
7 П.	Василія, Ефрема, Евгенія	19	Іосифа Обр.
8 С.	Теофилакта преп.	20	Іоахима
9 Н.	2. посту. † 40 мучениковъ	21	Н. 3. Глуха
10 П.	Кондрата, Кириріяна	22	Октавіяна
11 В.	Софронія патріярха	23	Отгона
12 С.	Теофана, Григорія Дв.	24	Гаврііла
13 Ч.	Перен. моц. Никифора ☾	25	Благовѣщенє
14 П.	Венедикта, Александра	26	Емануіла
15 С.	Агафія муч.	27	Руперта
16 Н.	3. крестенеклонна	28	Н. 4. Средєп
17 П.	† Алексѣя чоловіка бож.	29	Кирила діяк.
18 В.	Кирила ерус., Кливдіи	30	Квірпіна
19 С.	Хризанта, Даріи (середоп.)	31	Бальбіны
20 Ч.	Отцѣвъ убит. въ об. Савы	1	ЦВѢТЕНЬ. Гуг.
21 П.	Якова иснов. ☽	2	Франца зъ П.
22 С.	Василія муч., Исаакія	3	Рихарда
23 Н.	4. посту. Цикона муч.	4	Н. Чорна
24 П.	Захаріи, Якова, Артемона	5	Вінкента
25 В.	Благовѣщенє Пресв. Бог.	6	Келестина
26 С.	Соборъ Гавр. (Поклоны)	7	Германа
27 Ч.	Матроны муч.	8	Діонизія
28 П.	Иларіона, Стефана	9	Маріи Клеоф.
29 С.	Марка пр., Кирила ☾	10	Езекііла
30 Н.	5. посту. Іоана лѣтв.	11	Н. 6 Цвѣтна
31 П.	Ипатія ен., Аполонія	12	Юлія

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 В.	Маріи египетскои	13	Юстина
2 С.	Тита преп.	14	Тибурція
3 Ч.	Никиты исп., Теодосія	15	Анастасіи
4 П.	Іосифа преп., Плятона	16	Вел. Пятниця
5 С.	Теодула, Агатопода ☉	17	Рудольфа
6 Н.	6. Цвѣтна. Евтихія	18	Великдень
7 П.	Георгія еп., Серапіона	19	Понедѣлокъ вел.
8 В.	Иридїона, Келестина	20	Агнѣшки
9 С.	Евценхія муч.	21	Анзельма
10 Ч.	Страстный, Терентія	22	Сотера
11 П.	Велика пятница ☾	23	Войтѣха
12 С.	Василія еп., Атанасія	24	Юрія
13 Н.	Воскресеніе Христове	25	Н. 1. Бѣла
14 П.	Свѣтлый Понедѣлокъ	26	Клета и Мар.
15 В.	Свѣтлый Второкъ	27	Перегрїна
16 С.	Агафїи, ирины	28	Вїталїса
17 Ч.	Симеона преп.	29	Петра муч.
18 П.	Іоана пр., Космы	30	Катерїны
19 С.	Іоана старопечерн. ☾	1	МАЙ. Филипа
20 Н.	2. Томина. Теодора преп.	2	Н. 2. по Вел.
21 П.	Януарія, Прокла	3	Найд. св. креста
22 В.	Теодора еп., Натанаїла	4	Фльорїана
23 С.	† Георгія вм., Александры	5	Пїя V.
24 Ч.	Савы муч.	6	Іоана
25 П.	Марка еванг.	7	Домицелѣ
26 С.	Василія муч.	8	Станїслава
27 Н.	3. Мирносиць. Симеона ☽	9	Н. 3. по Вел.
28 П.	Ясона, Максима	10	Исидора
29 В.	9 мучениковъ въ Кизицѣ	11	Мамерта
30 С.	Якова апост., Доната	12	Панкрація

Дата	Предметъ	Прихѣдъ	Розхѣдъ	УВАГА

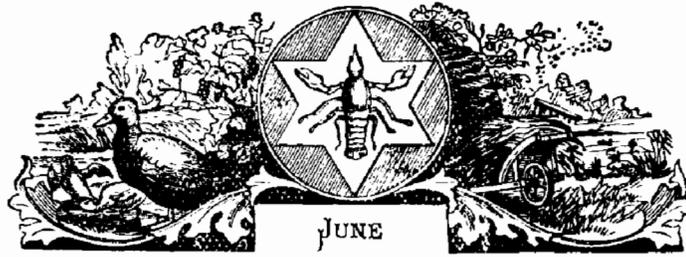
Май

31 ДНЕЙ

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 Ч.	Еремій пророка	13	Сервація
2 П.	† Бориса и Глѣба	14	Боніфація
3 С.	Теодосія печере., Тимотея	15	Софіи
4 Н.	4. Разславл. Пелягін ☉	16	Н. 4. по Вел.
5 П.	Ирины муч.	17	Пасхалиса
6 В.	Іова праведного	18	Фелікса
7 С.	Явленіе Креста (Пренол.)	19	Петра Цел.
8 Ч.	† Іоана Богослова	20	Бернарда
9 П.	† Перенес. моц. Николая	21	Елени
10 С.	Симесна Зилога ап.	22	Юліи
11 Н.	5. Самарян. Методія ☾	23	Н. 5. по Вел.
12 П.	Епифанія еп.	24	Іоанны
13 В.	Гликеріи, Алексан. кнпр.	25	Урбана
14 С.	Исидора муч.	26	Филипа
15 Ч.	Пахомія Великого	27	Вознесене
16 П.	Теодора, Вита	28	Вільгельма
17 С.	Андроніка, Юніи	29	Максиміліяна
18 Н.	6. Слѣпорожд. Теодота	30	Н. 6. по Вел.
19 П.	Патрикія еп. ☽	31	Петронелѣ
20 В.	Талалея муч.	1	ЧЕРВЕНЬ. Ник.
21 С.	† Константина и Елены	2	Еразма
22 Ч.	Вознесеніе Хр. Василика	3	Кльотильды
23 П.	Михаїла еп.	4	Квіріна
24 С.	Симеона преп., Мелетія	5	Фльоренціи
25 Н.	7. Св. Отцѣвъ. † Об. гл. Іоа.	6	Зеленіи свята
26 П.	Карпа ап.	7	Понед. зел.
27 В.	Терапонта муч. ☾	8	Медарла
28 С.	Никиты	9	Феліціяна
29 Ч.	Теодосіи	10	Маргареты
30 П.	Исаакія преп.	11	Варнавы
31 С.	Ермія ап (Задушна суб.)	12	Онуфрія

Дата	Предметъ	Приходъ	Розходъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 Н.	Сошествіе св. Духа	13	Пр. Тройцѣ
2 П.	Пресв. Тройцѣ. Никиф.)	14	Василія
3 В.	Лукиліяна, Клявдія	15	Вита и Мод.
4 С.	Митрофана патр.	16	Бенона
5 Ч.	Доротей муч.	17	Боже тѣло
6 П.	Висаріона, Иларіона	18	Марка, Марц.
7 С.	Теодота еп.	19	Герв. и Прот.
8 Н.	1. Всѣхъ святыхъ	20	2. по Зел. св.
9 П.	Кирила, Теклѣ (Поч. пос.)	21	Альойзія
10 В.	Тимотея, Алекс. С	22	Павлина еп.
11 С.	Вартоломея и Варнавы	23	Зенона
12 Ч.	† Пресв. Евхар., Онуфрія	24	Ивана Крест.
13 П.	Акинилы муч.	25	Проспера
14 С.	Елисея, Методія патр.	26	Іоана и Павла
15 Н.	2. по Сош. Амоса, Ерон.	27	3. по Зел. св.
16 П.	Тихона чуд.	28	Льва папы
17 В.	Мануила, Исмаила	29	Петра и Павла
18 С.	Леонтія муч. ☉	30	Люціи
19 Ч.	† Юды апост., Зосима	1	ЛИПЕНЬ. Теоб.
20 П.	Методія патарск.	2	Маріи
21 С.	Юліяна тарсійск.	3	Геліодора
22 Н.	3. по Сош. Евсевія	4	4. по Зел. св.
23 П.	† Кирила и Методія	5	Фільомены
24 В.	Рождество Іоана Крест.	6	Исаи
25 С.	Февроніи муч. ☾	7	Іоана зъ Дуклѣ
26 Ч.	Давида преподоб.	8	Елисаветы
27 П.	Сампсона преп.	9	Кирила
28 С.	Пер. мощ. Кира и Іоана	10	Амаліи
29 Н.	4. по Сош. Петра и Павла	11	5. по Зел. св.
30 П.	Соборъ 12 апостоловъ	12	Генрика

Дата	Предметъ	Прихòдъ	Розхòдъ	УВАГА

РУСКІІ СВЯТА		РИМСКІІ СВЯТА	
1 В.	Космы и Дамяна беззребр.	13	Маргареты
2 С.	† Полож. ризы пр. Бог. ☉	14	Бонавентуры
3 Ч.	Яквита, Анатолия	15	Роздсл. апост.
4 П.	Андрея крите., Марты	16	Маріи шкапл.
5 С.	Атанасія атонс.	17	Алексія
6 Н.	5 по Сош. Сисоа, Лукіи	18	6. по Зел. св.
7 П.	Томы преп., Акакія	19	Вінкентія
8 В.	Прокопія вмуч.	20	Чеслав., Іліи
9 С.	Панкратія, Теодора еп. ☉	21	Праскеды
10 Ч.	Антонія пещерск.	22	Маріи Магд.†
11 П.	Ольги кн., Евфиміи	23	Аполінарія
12 С.	Михайла преп., Прокла	24	Кристіны
13 Н.	6. по Сош. Гавріила	25	7. по Зел. св.
14 П.	Акилы, Юста	26	Анны
15 В.	† Володимира кн. руск.	27	Наталіи
16 С.	Аттиогена муч.	28	Иноцента
17 Ч.	Марины муч. ☉	29	Марты
18 П.	Яквита, Емилиана	30	Абдона
19 С.	Макрины, Дія	31	Игнатія Л.
20 Н.	7. по Сош. † Іліи прор.	1	8. по св. СЕРП.
21 П.	Симеона юрод., Езекила	2	Маріи анг.
22 В.	Маріи Магдалины	3	Стефана
23 С.	Трофима, Теофиля	4	Домініка
24 Ч.	† Бориса и Глѣба ☾	5	Маріи снѣж.
25 П.	† Успеніе св. Анны	6	Преображеніе
26 С.	Ермолая, Параскевы муч.	7	Каэтана
27 Н.	8. по Сош. † Пантелейм.	8	9. по Зел. св.
28 П.	Прохора, Инокентія	9	Романа
29 В.	Калиника, Серафины	10	Лаврентія
30 С.	Силы, Андроника	11	Зузанны
31 Ч.	Евдокима преп. ☉	12	Кляры

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 П.	Креста; Макав. (поч. пос.)	13	Гиполита
2 С.	Перенес. мощ. Стефана	14	Евзебія
3 Н.	9. по Сош. Исаакія	15	Внебовзятє Д.
4 П.	7 отрокѡвъ въ Ефезѣ	16	Роха
5 В.	Евсигія муч.	17	Ліберата
6 С.	Преображеніє Господне	18	Гелены
7 Ч.	Дометія муч., Пульхеріи	19	Людвіка Т.
8 П.	Емиліяна еп., Леонида ☾	20	Стефана
9 С.	Маттея апост.	21	Іоанны
10 Н.	10. по Сош. Лаврентія	22	П. по Зел. св.
11 П.	Евпла муч.	23	Филипа
12 В.	Фотія и Аникиты	24	Вартоломея
13 С.	Максима исп., Инолита	25	Людвіки кор.
14 Ч.	Михея прор.	26	Зефіры
15 П.	Успеніє Пресв. Богородицы	27	Казимира
16 С.	Перен. нер. образа Госп. ☿	28	Августина
17 Н.	П. по Сош. Мирона	29	12. по Зел. св.
18 П.	Фльора и Лавра	30	Розы
19 В.	Андрея, Тимотея, Агафін	31	Раймунда
20 С.	Самуила прор.	1	ВЕРЕСЕНЬ. Ідія
21 Ч.	Тадея апост.	2	Юста еп.
22 П.	Агатоника, Северіяна	3	Изабелѣ
23 С.	Луца, Иринея ☽	4	Розаліи
24 Н.	12. по Сош. Іоана Богосл.	5	13 по Зел. св.
25 П.	Вартоломея и Тита	6	Захарія
26 В.	Адріяна, Наталіи	7	Регіны
27 С.	Пимена преп.	8	Рожд. Пресв. Д.
28 Ч.	Мойсея преп., Августина	9	Горгона
29 П.	† Усѣк. Іоана Кр. (пѡстѣ)	10	Миколая Тол.
30 С.	Александра ☼	11	Прота, Яцка
31 Н.	13 по Сош. Пол. пояса Б.	12	14. по Зел. св.

Дата	Предметъ	Прихѣдъ	Розхѣдъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 П.	† Начало Индикта, Спмео.	13	Товіи
2 В.	Маманта, Іоана пост.	14	Воздв. чест. Кр.
3 С.	Ангима, Теоктиста	15	Никодема
4 Ч.	Вавилы, Мойсея прор.	16	Людмилы
5 П.	Захаріи прор., Елисаветы	17	Лямберта
6 С.	† Чудо св. Михаила	18	Томы
7 Н.	14. по Сос. Созонта ☾	19	15. по Зел. св.
8 П.	Рождество Пр. Богород.	20	Евстахія
9 В.	† Іоакима и Анны	21	Матея еванг.
10 С.	Минодоры, Митродоры	22	Мавркія
11 Ч.	Теодоры преп.	23	Теклѣ
12 П.	Автонома свмуч.	24	Герарда
13 С.	Корнилія сотника	25	Клеофа
14 Н.	15. по Сеш. Воздв. ч. Кр. ☽	26	16. по Зел. св.
15 П.	Никиты муч.	27	Космы и Дам.
16 В.	Евфиміи, Іосафата	28	Вацлава
17 С.	Софіи, Вѣры, Надѣи, Любви	29	Михаила Арх.
18 Ч.	Евменія еп.	30	Еронима
19 П.	Трофима, Саватія	1	ЖОВТЕНЬ. Рем.
20 С.	Евстатія, Татіяны, Агаф.	2	Леонарда
21 Н.	16. по Сос. Кондрата ☽	3	17. по Зел. св.
22 П.	Фоки муч., Іоны	4	Франца С.
23 В.	† Зачатіе св. Іоана Крест.	5	Пляцпа
24 С.	Теклѣ вмуч.	6	Аврелія
25 Ч.	Евфросины, Пафнутія	7	Іюстины
26 П.	† Іоана Богосл. смерть	8	Бризіды
27 С.	Калистрата муч.	9	Віацента
28 Н.	17. по Сос. Харитона ☽	10	18. по Зел. св.
29 П.	Киріяка преп.	11	Пляциды
30 В.	Григорія арменск.	12	Максиміліана

Дата	Предметъ	Прихòдъ	Розхòдъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 С.	† Покровъ Пресв. Богор.	13	Едварда
2 Ч.	Кипріяна, Юстины	14	Калікста
3 П.	Діонисія свмуч.	15	Ядвиги
4 С.	Еротейя еп.	16	Галля
5 Н.	18. по Сош. Харитины	17	19. по Зел. св'
6 П.	† Томы апост. ☾	18	Луки еванг.
7 В.	Сергія и Вакха	19	Петра зъ Ал.
8 С.	Пеллагіи преп.	20	Феліціяна
9 Ч.	† Якова ап., Андроника	21	Уршулѣ
10 П.	Евлампія, Евлампіи	22	Кордулѣ
11 С.	Филипа, Теофана	23	Ивана Кап.
12 Н.	19. по Сош. Прова	24	20 по Зел. св.
13 П.	Карпа, Папилы	25	Ивана Кант.
14 В.	† Параскевы преп. ☉	26	Евариста
15 С.	Евтимія, Лукіяна	27	Сабіны
16 Ч.	Лонгина сотника	28	Симеона
17 П.	Осіи прор., Андрея критс.	29	Нарциза
18 С.	† Луки евангелиста	30	Клявдія
19 Н.	20. по Сош. Іоіля прор.	31	21. по Зел. св.
20 П.	Артемія вм. ☽	1	ЛИСТОП. В. Св.
21 В.	Иларіона Великого	2	День задуш.
22 С.	Аверкія, Гликеріи	3	Губерта
23 Ч.	† Якова ап. брата Госп.	4	Кароля Бор.
24 П.	Арегы, Атанасія	5	Емерика
25 С.	Мартіяна и Мартирія	6	Леонарда
26 Н.	21. по Сош; Дмитрія вм	7	22. по Зел. св'
27 П.	Нестора муч.	8	4 коронат.
28 В.	† Параскевы муч. (Пят.) ☿	9	Теодора
29 С.	Анастасія, Аврамія	10	Андрея
30 Ч.	Зиновія и Зиновіи	11	Мартина еп.
31 П.	Стахія, Урбана, Наркиса	12	Мартина паны

Дата	Предметъ	Прихòдъ	Розхòдъ	УВАГА

РУСКІЙ СВЯТА		РИМСКІЙ СВЯТА	
1 С.	† Космы и Даміянна безер.	13	Евгенія
2 Н.	22. по Сош. Акындина	14	23. по Зел. св.
3 П.	Акемпеймы, Иосифа	15	Леопольда
4 В.	Іоаникія, Никандра	16	Едмунда
5 С.	Галактіона муч. ☉	17	Сальомен
6 Ч.	Павла еписк.	18	Оттона
7 П.	Еронима муч., Лазарія	19	Елисаветы
8 С.	Соборъ Арх. Мвхаяла	20	Фелікса
9 Н.	23. по Сош. Онисифора	21	24. по Зел. св.
10 П.	Ераста, Олимпа, Радіона	22	Пецилія
11 В.	Мины, Виктора, Винкента	23	Климентя
12 С.	Іоана патр., Нпя ☽	24	Емилиа
13 Ч.	† Іоана Златоустого	25	Катерины
14 П.	† Филппа ап. (Пущене)	26	Конрада
15 С.	Гурія, Самона	27	Віргілія
16 Н.	24. по Сош. † Маттея св.	28	Н. 1. адвенту
17 П.	Григорія новокесар.	29	Сатурнина
18 В.	Плятона и Романа	30	Андрея
19 С.	Авдія прор., Варлаама ☾	1	ГРУДЕНЬ.
20 Ч.	Григорія декап.	2	Бабіяны
21 П.	Введеніе въ храмъ Пр. Б.	3	Франца Ке.
22 С.	Филппона, Кикилія	4	Варвары
23 Н.	24 по Сош. Григорія акр.	5	Н. 2. адвенту
24 П.	† Катерины вм.	6	Николая еп.
25 В.	Климентя папы	7	Амврозія
26 С.	Алиція стовника	8	Непор. зачатє
27 Ч.	Якова муч., Паллядія ☽	9	Леокадія
28 П.	Стефана и Иринарха	10	Маріа Лор.
29 С.	Парамона, Филумена	11	Дамазія
30 Н.	26. по Сош. † Андрея	12	Н. 3 адвенту

Грудень

31 днів

РУСКІЙ СВЯТА

РИМСКІЙ СВЯТА

1 П.	Наума прор., Филярста	13	Лукии
2 В.	Аввакума прор., Мироніи	14	Сиридіона
3 С.	Софонія прор., Теодула	15	Фортуната
4 Ч.	† Варвары вм., Іоана Дам.	16	Аделяйды
5 П.	† Савы преподоб. ☾	17	Лазаря
6 С.	Николая еп. Миръ-ликійс.	18	Граціяна
7 Н.	27. по Сош. Амвросія	19	Н. 4. адвенту
8 П.	Патапія преподоб.	20	Теофиля
9 В.	Непорочи. Зачатіє Богор.	21	Томы ап.
10 С.	Мины, Ермогена	22	Зенона
11 Ч.	Даніила стовпника ☉	23	Вікторіи
12 П.	Сиридоно еп.	24	Адама и Евы
13 С.	Евстратія, Евгенія, Ореста	25	Рожд. Христ.
14 Н.	28. по Сош. и Праотцѣвъ	26	Стефана
15 П.	Елевтерія, Павла преп.	27	Іоана еванг.
16 В.	Аггея прор., Теофаніи	28	Молодц. муч.
17 С.	Даніила прор., Ананіи	29	Томы Б.
18 Ч.	Севастіяна муч. ☽	30	Давида
19 П.	Вонифатія муч.	31	Сильвестра
20 С.	Игнатія богоносця	1	Новый рѣкъ
21 Н.	Св. Отцѣвъ.	2	Н. пер. 3. Кор.
22 П.	Анастасіи муч.	3	Геновефы
23 В.	10 мучениковъ въ Критѣ	4	Тита
24 С.	Навечеріє Р. Хр.; Евгении	5	Еміліи
25 Ч.	Рождество Христове	6	Трехъ Кор.
26 П.	Соборъ пр. Богор, Іосифа	7	Лукиана
27 С.	Стефана первомучен ☿	8	Северина
28 Н.	по Рожд. 20.000 муч. въ Н.	9	Н. 1. по 3. К.
29 П.	14.000 дѣтей убит. въ Виф.	10	Павла пуст.
30 В.	Анисіи, Зотика	11	Гігінія
31 С.	Меланіи преподоб.	12	Гонораты

Дата	Предметъ	Прихòдь	Розхòдь	УВАГА

Жидѣвскій календарь.

ДЕНЬ, МѢСЯЦЪ и РОКЪ		СВЯТА и ПОСТЫ
пѣсля латиньскаго численя	пѣсля жидѣвскаго численя	
1897	5657	
1 сѣчня	27 Тебетъ	
4 „	1 Шебатъ	
18 „	15 „	День радѣсный
3 лютого	1 Адаръ	
15 „	13 „	Пѣсть Естеры
16 „	14 „	Пуримъ або Гаманъ
17 „	15 „	Шушанъ-Пуримъ
5 марта	1 В'адаръ	
3 цвѣтня	1 Низанъ	
17 „	15 „	Перше свято Пасхи
18 „	16 „	Друге свято Пасхи
23 „	21 „	Семе свято Пасхи
24 „	22 „	Конецъ Пасхи
3 мая	1 Іаръ	
20 „	18 „	Лягъ-Бомеръ (шкѣль. свято)
1 червня	1 Сиванъ	
6 „	6 „	Зелені свята
7 „	7 „	Другій день Зелен. святы
1 липня	1 Тамузъ	
17 „	17 „	Здобуте святинѣ (Пѣсть)
30 „	1 Абъ	
7 серпня	9 „	Спалене святинѣ (Пѣсть)
29 „	1 Елюль	
	5658	
27 всересня	1 Тіпурі	Новый Рѣкъ
28 „	2 „	Друге свято Н. Р.
29 „	3 „	Пѣсть Гедаля
6 жовтня	10 „	Судный день
11 „	15 „	Перше свято кучокъ
12 „	16 „	Друге свято кучокъ
17 „	21 „	Пальмове свято
18 „	22 „	Конецъ кучокъ
19 „	23 „	Радѣсть зъ права
27 „	1 Мархесван	
26 листопада	1 Кіслевъ	
20 грудня	25 „	Посвячене святинѣ Хануки
26 „	2 Тебетъ	
4 сѣчня 1898	20 „	Облога Іерусалима (Пѣсть)

Александръ Духновичъ

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

АМЕРИКАНСКИМЪ РУСИНАМЪ

За горы высокі, за моря грѣзні
полинули дѣти однои рѣднѣ:
пѣшли на чужину та долѣ шукати,
бо долѣ не мала убогая Мати;
летѣли здобути свяченую волю
въ далекѣй чужинѣ, въ незнаному полю...

— О Руси, о Нене печальна, свята,
чому же Ты долѣ сынамъ не дала?

— Ой дала же я долю, подала святую,
та ворогъ пѣдкравъ ся въ годину лихую,
лютуе зъ оружіемъ злобы, облуды
и цекломъ подихнувъ зъ ворожои груди...

Въ ярмѣ, у неволѣ козацкѣ сыны,
у ганьбѣ, сромотнѣй батькѣвскѣ грѣбы,
кайданами слово зглушили тираны,
серцямъ завдають лишъ цекольнѣй раны,
тому-то помчались вѣдъ мене соколы, —
краснѣйшъ на чужинѣ, якъ дома — въ неволи...

— Зъ якимъ-же оружемъ пѣшли у рукахъ
шукать талану по безкрапхъ степахъ?

— Узяли зъ собою лишъ душѣ здоровѣ
и руки до працѣ трудной готовѣ,
а въ грудяхъ любви святѣй заповѣти,
щобъ Матѣрь пѣднести та болѣ копти...

Заточники-братя! Любвою сильнѣй
зѣрвете изъ Ненѣ оковы грѣзні —
борѣте ся трудомъ: день волѣ настане
и громомъ побѣды на ворога гряне,
засяе Русь-Мати у ясному цвѣтѣ
въ старому й новому великому свѣтѣ!...

Писано въ селѣ Лучинцяхъ
рогатиньского повѣту, Галичина.

Сильвестеръ Яричевскѣй.

ПЕРША МОЯ ФУНКЦІЯ.

(Образокъ зъ гòрскаго житя).

НАПИСАВЪ НЕСТОРЪ.

На першу мою посаду заѣхавъ я въ горы. — Я и географічнаго положеня села не знавъ. Оно ажъ пòдъ угорскою границею. Чотыри милѣ вòдъ колени переѣхавъ я въ мить. Чудові крайобразы заняли усю мою увагу и я не стямивъ ся, якъ опинивъ ся передъ плебанією. Мòй парохъ — сѣдоглавый старецъ привитавъ мене досить оригинально — бо вже за другимъ словомъ запытавъ про паперы — себѣ то про грамоту призначеня — таки на дворѣ зажадавъ тыхъ важныхъ документòвъ. По кòлькохъ звичайныхъ, вступныхъ фразяхъ, довѣдавъ ся я, що дòстану третю часть доходòвъ, а мешкати буду на селѣ у князя. Я таки заразъ перебравъ ся на мою квартиру. Она була нѣчого собою. Низенька виправдѣ низенька. — стѣны чорнї вòдъ дыму, що стеливъ ся по нихъ шукаючи маленького отвору въ стѣнѣ, щòбъ вòдтакъ выйти на пòдъ, а зъ поду пòдъ стрѣху, на свѣтъ божій.

Се була одинока хиба мого помешканя, котре навѣтъ складало ся зъ двохъ покоѣвъ — бо одну хату перегороджували чорнї вòдъ саджи дошки — и такъ дѣлили ея на двѣ половини. Змученый довгою подорожію — ище бòльше вражѣнями якихъ я сеи днини дòзнавъ, поваливъ ся я на лòжку и заснувъ сномъ блаженныхъ.

Сонце вже було високо, якъ я пробудивъ ся. Запукавъ хтось до дверей. Прощу!

Входить жѣнка, а зъ нею двое малыхъ дѣтей — мовѣ репяхи вчепились за дымку матери.

- Слава Богу святому!
- Слава на вѣки — а що скажете?
- Прошу ласки Бога и священника газда померъ.
- А коли померъ?
- Нынѣ въ досвѣдкахъ, прошу ласки священника.
- А булисте у старшого священника?
- Була, але вони зъ рана вѣдѣхали.
- Колижъ хочете поховати?
- Та вже священникъ, кобы вѣковали, скажуть.
- То завтра рано. А чи зѣ Сл. Божою, чи такъ безъ?

— Прошу ласки Господа Бога и священника — я бы такъ хотѣла по газдѣвски!

— Добре, добре!

— А прошу ласки священника — кѣлько належить ся?

— Дасте шѣсть риньскихъ.

— Дай Боже, щобъ вѣковали.

Жѣнка выняла зъ запазухи грошѣ, положила на стѣль и вѣдѣшла. Та величезна сума, котру бѣдна жѣнка поклала на стѣль, въ вѣдношеню до еи нужды, перелякала мене. Я старавъ ся не глядѣти на той кровавый грѣшъ бѣдной вдовы, я радо бувъ бы звернувъ тѣи грошѣ, та годѣ було зѣ взгляду на мого богатого пароха. а и въ мене шелюга при душѣ не було.

Цѣлу тую днину ходивъ я по горахъ, що двома пасмами вносились надъ моимъ селомъ. Чуднѣ краєвиды пересувались передъ очима. До змученя находивъ ся я по горахъ, а думка про вдову и еи шѣсть риньскихъ не покидали мене. Раненько на другѣй день прѣйшовъ дякъ щобъ запровадити мене на похоронѣ.

— А що то за чоловѣкъ вмеръ, реентѣй? — запытавъ я дяка.

— То прошу священника паниця бувъ небѣщикъ, грунтъ продавъ жидамъ, щобъ хотъ пядѣ одну лишивъ жѣнцѣ тай сиротамъ, — вѣдповѣвъ дякъ.

— А багато лишилось сиротъ?

— Трое — прошу священника.

Мы перелѣзли черезъ кôлька перелазôвъ и пôдôйшли до хаты. Се колиба, — зимôвка на худобу. Низенька, двое вôконъ маленькихъ, на вôкнахъ ощѣпки вôвсянй. Я ставъ на порозѣ. Страшна картина. Низонька квадратова хижа уся чорна, задымлена, неначе печера, що вугле выбране зъ неи. Пôдъ стѣною довгйй стôль, а на столѣ двѣ купки вôвсяныхъ ощипкôвъ, на нихъ стырчать свѣчки. Коло стола на трохъ бочôвкахъ лежить небôщикъ. Голова его вкрыта великою чорною шапкою, тваръ жовта якъ глина, пôдвязапа бѣлою хусткою. Увесь вôнъ вкрытый бѣлымъ крамскимъ пополотномъ, котре вôдбивало разячо вôдъ усего чорного, що на вколо залягало. Може десятиохъ мужикôвъ оставилось по пôдъ стѣны зъ восковыми свѣчками, котрй заедно скверчали и наповняли хатину немилымъ запахомъ. На печи колысала мала дѣвчина маленьку дитину — приспѣвуючи ей якусь пѣсню, на цôвъ дику арю. Дитина завзято плакала, неначебъ чула свою будучу долю. Дякъ выводявъ охриплымъ голосомъ „Житейское море“ — а мôй колишный семинарскйй теноръ витягавъ тужливо: „Дивень Богъ во святыхъ своихъ!...“

Дорогою спѣвавъ дякъ „Святый Боже“, а въ антрактахъ заводили плачки дикими голосами. Вдова не плакала. Она була мертвецки пяна. Поховали — вернули домôвъ.

За кôлька день подыбуе мене жидъ, що выдуривъ за 60 злр. 8 моргôвъ у небôщика. „Я чувъ, що егомосць взяли тôлько шѣсть левôвъ за похоронъ“ — вôдозвавъ ся. Я нѣчо не вôдповѣвъ — лишь выдививъ ся на жида.

— Егомосць, — та Анна то великйй шахрай. Небôщикъ Никола взявъ въ мене 10 злр. на похоронъ, — а она егомосця на 4 злр. ошахрôвала, то не ладно — додавъ гидкйй еврей!

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ШЕНАНДОА, ПА.

И С Т О Р І Я Р У С И.

З л а д и в ъ

Миронъ Кордува.

Чоловѣкъ вже зъ природы цѣкавий знати, що передъ нимъ було, яку судьбу переходила его рѳдня, село и т. д. заки вѳнъ ставъ на се дивити ся своими очима. Такий зборъ звѣстокъ зъ минувшини называють исторією. Кожного часу находили ся люде, якї записували те, що въ якѳмъ роцѣ стало ся. Се були лѣтописецѣ. Однакъ они записували лише важнѣйшїй подѣи, котрї тикали ся разомъ цѣлого краю, або народу. На подставѣ такихъ лѣтописецѣвъ почали теперѣйшїй вченї складати исторїи народѳвъ. Такъ кождый нарѳдъ, отже и руско-украинскїй мае свою исторїю. А що кождый чоловѣкъ хоче все перше знати то, що ему близьке, рѳдне, мы повиннї першъ за все пѳзнати свою исторїю.

Руска исторїя, коли еи прирѳвняти до исторїи другихъ народѳвъ, не сягае въ далеку старину. Нѣмцѣ починають свою исторїю 2000 лѣтъ тому въ задѣ, Греки 3100, Египтяны 6000, — а мы маемо першї звѣстки ледви 1000 лѣтъ тому. Причина тому та, що мы довше, чимъ другї народы оставали на низькѳмъ степенї освѣты, жили особнякомъ и не лучили ся до сиѳльного житя. Тымъ-то е до нынѣ такї народы, що не мають еще зовсѣмъ своєї исторїи.

Такъ мы вертаемо ся о 1000 лѣтъ въ задѣ. Тогды якъ разѣ починають ся Русины лучити. Передъ тымъ не було одного народу, котрый бы себе звавъ Русинами. На тѳмъ просторѣ, якїй вѳнъ теперъ занимае мешкали

окремі племена, кожде зъ иншою назвою. Такъ по обохъ бокахъ середущого Днѣпра сидѣли Поляны, на півночь та всходъ вѣдъ нихъ Сѣверяны, ще дальше на півночь Кривачѣ и Словены. Въ нинѣшній Галичинѣ сидѣли Дулѣбы и Хорваты, въ лѣсахъ надъ Припетю Деревляны. Одно племя вѣдъ другого жило окреме, вѣддѣлене лѣсами, або степомъ. Осередкомъ кожного такого племени бувъ городъ, мѣсце укрѣплене, куды ховали ся пѣдчасъ нападу ворога. Тѣ города то починны пѣзнѣйшихъ славныхъ мѣстъ: Кіева, Чернигова и т. д. Начальника не мали они нѣякого надъ собою. Коли треба було залагодити щось, що тикало ся цѣлого племени, збирали ся чоловѣки на якѣмъ свободнѣмъ мѣсци и тамъ радили. Така рада звала ся вѣчемъ (митингомъ). Вѣра тыхъ нашихъ предкѣвъ була поганьска. Они почитали сонце, вѣтеръ, громовицю и приносили имъ жертву часомъ и зъ людей.

Одно зъ тыхъ племенъ, Поляны, у якихъ городомъ бувъ Кіевъ, почали скорше розвивати ся и крѣпшати, чимъ другі племена. На се вплинуло ихъ користне положене, на великѣмъ шляху торговельнѣмъ у Грецію. Власне въ часѣ, коли починае ся наша исторія, племя то дѣйшло до такой силы, що почало загортати до себе и сусѣдні племена. Рѣвночасно выступае у Полянъ такожь одинъ начальникъ князь. Першій знаній рускій князь звавъ ся Олегъ.

Зъ того часу полянскій князь, що сидѣли въ Кіевѣ мало-помало заволѣдѣли цѣлою нашою землею вѣдъ Сяну, ажъ по Тмуторокань. Такъ повстала держава, яка звала ся Русію, а всѣ що въ нѣй жили Русинами. Ладъ наставъ теперъ вже зовсѣмъ не той, що перше. Вѣча теперъ знесено, а про всѣ sprawy рѣшавъ князь зѣ своею дружиною, боярами. Свобѣднихъ хлѣборобѣвъ закрѣпощено и зъ погордою названо ихъ смердами. Князь стягавъ зъ нихъ податки. Зъ часомъ рѣдъ княжій розмноживъ ся, а що каждый хо-

тѣвъ панувати, то й стали дѣлитись. Простора земля руска почала роспадатися на дробні удѣлы и зъ часомъ дѣйшло до того, що рѣвночасно 72 рускихъ князѣвъ сидѣло по мѣстахъ и мѣсточкахъ. А такъ якъ одинъ дбавъ лише про те, щобъ якъ наибѣльшь заграбити вѣдъ другого, выйшли сварки и вѣйны, якѣ нищили нашу Русь бѣльшь 250 рокѣвъ. Если до сего додамо, що зѣ всѣхъ сторѣнь прѣйшло ще оганяти ся вѣдъ сусѣдѣвъ: зѣ всходу вѣдъ дѣкихъ ордъ Печенѣгѣвъ та Половцѣвъ, зъ пѣвночи вѣдъ Литовцѣвъ, зъ заходу вѣдъ Полякѣвъ, а вѣдъ полуднѣ вѣдъ Мадярѣвъ, выйде, що не конче весело жило ся намъ пѣдъ своими князями. Правда й тогды були часы добрѣ за дѣкихъ князѣвъ, якъ Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, що сидѣли въ Кѣевѣ, або за Ярослава Осмомысла, що сидѣвъ въ Галичи — але се лишь на хвилю проблещувало сонце. Небаромъ спало нсве лихо на Русь.

На далекихъ стѣнахъ пѣвночного Китаю жили зъ поконвѣку дѣкѣ племена, тои-жь подобы, що Китайцѣ: низькѣ, темно-жовтавои краски, зъ короткимъ пласкимъ носомъ, та рѣдкими вусами й борѣдкою. На тыхъ стѣпахъ волочили ся они зъ мѣсця на мѣсце, выпасючи свѣй товаръ. Начальникови одной такой орды, або племени удало ся сполучити всѣ тѣ орды татарскѣ и кинути ся добувати свѣтъ. Въ короткомъ часѣ загорнувъ цѣлу майже Азію. Внукъ его Батый кинувъ ся на захѣдъ и натрафивъ пернь завсе на Русь. При сварнѣ, яка тутъ мѣжь поодинокими князями була, не прѣйшло ся ему тяжко заграбити нашъ край. Цѣла наша простора вѣтчѣна лежала въ руинахъ, а палаючѣ мѣста и села вказували, куды йшли Татары. Князѣ поуцѣкали въ сусѣднѣ краи, а народъ мусѣвъ ховати ся въ дебрахъ и лѣсахъ. Се стало ся въ р. 1241 по Хр., себѣ то 655 лѣтъ тому. Русь стала теперъ про-

вінцією хана татарского, а рускій князь мусѣли ѣхати бити ему чоломъ.

Якъ разъ пѣдъ ту пору починае ся роздѣлъ Русп на двѣ великї половини. На пѣвнѣчний вѣхѣдъ вѣдъ Кїева тягло си такъ зване Залѣсе, себѣ-то краи покритї лѣсами и замешкалї Финами, людми такожь якъ Татары жовтои расы. Туда переселялись гурмами нашї люде, коли имъ у себе було за тѣсно. Тутъ змѣняли ся оба племена разомъ и вытворили народъ, троха рѣжный вѣдъ руского. Се е народъ руско-московскїй, якого столицею стала опѣсля Москва. Для вѣдрѣжненя вѣдъ тыхъ поселенцѣвъ назвавъ себе нарѣдъ, що оставъ на давнихъ селищахъ руско-украиньскимъ, бо головна его сила мешкала на Украинѣ.

Пѣдъ Татарами оставала Русь украиньска мало що бѣльше якъ сто рокѣвъ, коли Русь московска о много довше. Однакъ не освободила ся вона сама, а лише змѣнила пана, при чѣмъ зновъ подѣлила ся на двѣ части, котрыхъ судьба була не рѣвна. Галичина дѣстала ся въ р. 1340 пѣдъ пановане Польци, а Украина 1362 пѣдъ власть Литвы. Литовскїй народъ живъ роскпненьї середъ густыхъ лѣсѣвъ, на пѣвнѣчъ вѣдъ Галицкой Руси, подѣлений на дрѣбнї племена, подѣбно, якъ колись Русины. Литовцѣ злучили ся въ одну державу доперва въ 350 лѣтъ по основаню руской державы. Однакъ ихъ сила зросла скоро такъ, що сто лѣтъ опѣсля, якъ мы вже згадали, вѣдобрали Украину Татарамъ. Пѣдъ литовскимъ панованемъ вело ся Русинамъ-Украинцямъ хорошо. Они стояли що до освѣты о много выше, чимъ дикї Литовцѣ, и проте мали надъ ними перевагу. Не много часу минуло, а урядовою мовою въ державѣ Литовскѣй стала мова руска, нею балакали князѣ на своихъ дворахъ, вѣхѣдна вѣра стала такожь пануючою; пайвѣжнѣйшї уряды дѣставали Русины, а й сама держава звала ся литовско-рускою.

Зове́мъ не такъ жило ся намъ по́дъ кормигою польскою. Король польскій Казимиръ выбравъ Галицку Русь своєю добычею, знѣсь давній права, поселявъ цѣлыми купами по краю чужинцѣвъ — головно Полякѣвъ та Нѣмцѣвъ, та надѣлявъ ихъ бѣльшими свободами, чимъ населене мѣстеве. По-при се Казимиръ все́ма сплами шпривъ латинску вѣру, а Русины пріймаючи еи, покидали свою мову и народнѣсть и ставали польскими перевертиями. Въ той спосѣбъ дали ся заманити головно нашіи дукн-вельможн, все́ вони теперъ Поляками, а лишне зъ исторіи знаємо, що ихъ предки колись були Русинами. За те простый народъ сильно державъ ся предкѣвскои вѣры и звичаѣвъ.

Тай по́дъ литовскѣмъ володѣнемъ не довго втѣнали ся Русины свободою. Литовскій князь Ягайло оженивъ ся зъ польскою королевою, та засѣвъ на престолѣ въ Краковѣ. По́дъ впливомъ вельможъ польскихъ поклавъ собѣ за мету зѣллати Литву зъ Польщею въ одну державу и одинъ народъ. Дятого шпривъ, по дѣбно, якъ колись Казимиръ въ Галичинѣ, на Литвѣ вѣру латинску. Польска мова стала ту що-разъ бѣльше брати верхъ и выперати мову руску. Правда, Литовцѣ и Русины не заразъ подали ся, та нашли въ братахъ Ягайла, Витовдѣ та Свидригайлѣ оборонцѣвъ своихъ правъ. Але коли тыхъ не стало, онѣръ выходявъ що-разъ слабшій, бо за Поляками була сила. Последнимъ борцемъ за самостѣйнѣсть Русн литовскои бувъ князь Михайло Глинскій, але и той згинувъ въ тюрмѣ московскои. Поляки загортали що-разъ бѣльше урядѣвъ на Литвѣ, постановы правовѣ выходятъ що-разъ сильнѣйше въ користь Полякѣвъ, що слѣдно на трехъ выдапяхъ збѣрника правъ т. зв. „Статута литовского“. Остатчно въ р. 1569 на соймѣ, въ Люблинѣ, заключено славну „польско-литовско-руську унію“. Симъ кинено Литву и Украинну на поталу Польци. Слѣдомъ за „унією“ политичною поишла и религійна.

Поляки бачели, яке спльне забороло мають Русины въ своей веходной вѣрѣ и церквѣ. Дятого спонукали кѣлькохъ епископѣвъ рускихъ, що подчинили руску церковь папѣ римскому — лише веходный обрядъ позволено имъ задержати. Паны вважали сю унию лише мѣсткомъ до цѣлковитого переходу на латинску вѣру, тымъ-то й силували до неї своихъ подданныхъ. До гнету клясового, пана надъ хлопомъ, прилучивъ ся гнеть религійный.

Не дивота, що таке поступоване небавомъ выкликало въ народѣ недоволене и бунты. Мы згадували выще про великій нападъ Татаръ на Русь. Тѣ дикарѣ усадовили ся на границяхъ веходныхъ Руси и незабаромъ стали рѣкъ рѣчно набѣгати нашу землю. Вони забирали весь добутокъ, що не могли забрати, палили, а людей гнали у свои оселѣ, зъ вѣдкиля ихъ перевозили на турецкѣ базары, та продавали за невѣльничѣвъ. Середъ такихъ обставинъ нѣхто не бувъ певный жита; селянинъ сѣючи не знавъ, чи вѣснѣ засѣяне зѣбрати. Дятого почали думати, чи можъ бы оборонитись вѣдъ Татаръ. Звычайно збиралась купа людей, яка вѣдважувала ся въ степы. Тутъ жило ся имъ свободно, полювали дикого звѣря, а коли появили ся Татары сейчасъ давали знати своимъ, щобъ завчасу заховали добутокъ; самѣ утѣкали въ лѣсы. Неволя, у яку попали нашѣ мужики подъ панованемъ Польщи та й переслѣдуваня религійнѣ заставляли много смѣливѣйшихъ кидати цѣле домовство и утѣкати въ степы. Такъ число молодцѣвъ усе бѣльшало; вони приняли звычайи вѣдповѣднѣ своему новому положеню. Поселяли ся на островахъ рѣки Днѣпра, укрѣпляли свои оселѣ валомъ та частоколомъ та выбирали собѣ начальника, атамана, що удержувавъ мѣжь ними ладъ. Цѣле жите переводили майже на концѣ та дятого прозвали ся козаками, себѣ то по татарскѣ вѣздцями.

Зъ початкомъ XVI. столѣтя козакѣвъ назбирало ся

вже десятки тисячъ. Теперъ вони нападали вже самі Татаръ; коли ті вертали зъ Русси зъ добычею, вѣдбнрали невѣльничѣвъ и пускали на волю. Щобъ поместитись за руйноване своєї землѣ, заганяли ся пѣдъ смѣлыми отаманами у землѣ татарскій и турецкій та завдавали поганцямъ такого чосу, що ті вже не посмѣли такъ часто нападати на Русь.

Зъ тыхъ козакѣвъ вийшли одже оборонцѣ руского народу. Але звѣстно, не противъ самыхъ Татаръ треба було боронити. Въ насъ бувъ ще другій ворогъ, може тяжшій, чимъ першій, себѣ то паны. Коли черезъ унію люблинску Украина перейшла цѣлковито пѣдъ панонепольске, гурмою сыпнула ся шляхта на вехѣдъ, добувати щастя на новыхъ земляхъ. Зъ королѣвскими грамотами въ руцѣ, загортавъ кождій землѣ кѣлько хотѣвъ, не пытаючись, до кого вона належить, а попереднихъ єи властителѣвъ, нашихъ мужикѣвъ, обертавъ на своихъ наймитѣвъ—рабѣвъ. Жите вели ті паны роскошне, а коли на все гроша не ставало, выдушували зъ селянина послѣдне. Таке поступоване надовло бы скотинѣ, а не то людинѣ. Хлѣборобы гурмою збѣгали ся до козакѣвъ и разомъ пѣдписали бунтъ противъ панѣвъ. Першій такій бунтъ бувъ за атамана Косѣньского. Вѣдтакъ часто вѣнъ повторювавъ ся. Отаманы Трясило, Сулима, Павлюкъ, Острияниця йшли палити паньскій двори. Тутъ не ходило о борбу Русинѣвъ зъ Поляками, а лише въ першѣй мѣрѣ о борбу хлопѣвъ противъ панѣвъ (борба ся звертала ся й противъ рускихъ панѣвъ, якъ князя Острогского) а попри се за вѣру. Всѣ ті бунты були соціальными. Вони не вдавали ся, бо не було начальника, котрый бы вмѣвъ повести якъ слѣдъ. Паны розбивали войскомъ мужикѣвъ и вѣдтакъ гнетъ наступивъ ще гѣршій. До перва Хмельницкому удало ся зѣбрати таку силу, що панѣвъ прогнавъ геть зъ Украины та вельможну Польщу кинувъ пѣдъ свои ноги. Такъ щожъ! Хмельницкій

зумѣвъ побѣджати ворогѣвъ, та не зумѣвъ схѣснувати ся побѣдами. По-при се вѣнъ поповнивъ той блудъ, що роздѣлювавъ интересы козацкїй вѣдъ интересѣвъ селянѣ-мужикѣвъ и черезъ се поклавъ пернїй починъ до роздору. Остаточно, не чуючи вѣдваги удержати ся власными силами, вѣнъ пѣддавъ ся царевн московскому. Се стало ся 1654 року, одже майже 250 лѣтъ въ задѣ.

Незабаромъ показало ся, що Хмельницкїй утѣкаючи передѣ вѣнкомъ попагъ ся пѣдъ пазуры льва. Московска держава, що якъ разъ почала що разъ крѣпшати и розширювати ся, не могла стерпѣти свободного козацтва пѣдъ своимъ бокомъ. Такъ вони й умовили ся зъ Польщею та подѣлили Украинску Русь на двѣ половини: Кїевъ та край лѣвобѣчь Днѣпра прїйшли пѣдъ Москву, край правобѣчь Днѣпра остали ся пѣдъ Польщею. Такъ подѣлений кусокъ лекше було стравити. Теперъ починає ся безнастанне обмѣжуване свободѣ козацкихъ. На Украинну высылають урядникѣвъ московскихъ, вѣйска; власть гетмана козацкого стає що разъ менша. Недовго — а вже царь московскїй выдумавъ собѣ право самому поставляти гетманѣвъ. Коли гетманъ Мазепа бачучи до чого йде, хотѣвъ вывободити Украинну при помочи Шведѣвъ, а се ему невдало ся, настали ще гѣрнїй часы. Козакѣвъ почали забирати у глубокую Россїю, слати ихъ конати каналы, гетманѣвъ замыкають у тюрму, або засылають на Сибѣрь, ажъ въ кѣнци цариця Катерина знесла козацтво украинське, а Сѣчь зруйнувала въ р. 1775, одже 120 лѣтъ тому назадѣ. Въ той самъ часъ розпала ся спорохнявѣла Польша; сваволя шляхецка убила ся. Край польскїй забрала Россїя, Австрїя та Прусы. Такъ дѣстала ся майже цѣла Украинська Русь пѣдъ пановате Руси Московской. Лише мала частина, себѣ то нынѣшня вѣходна Галичинна та Буковина опинила ся пѣдъ рукою Австрїи.

Зô зруйнованемъ Сѣчи здавало ся пропавъ слухъ про Украиньску Русь — вороги думали, що вона потоне у московскому мори, або знѣмчіе та зляціе въ Австріи. Такъ зрубаний цень пустивъ нову вѣтку: Украина ожила тымъ, що выдала людей вченихъ и поетовъ, якї нашу мову пòднесли до значѣня мовы літературной, якї почали просвѣщати народъ на рòднòй мовѣ, та вказувати хто мы, хто намъ ворогъ, а хто прїятель. Московскій урядъ сейчасъ змѣркувавъ, що се розòрве кайданы, якї вòнъ на Украину наложивъ и передъ 20-и роками заказавъ друковати кнѣжки на нашòй мовѣ. Симъ гадавъ, знѣвечить народнї змаганя. Та жерела не заткаєшь камѣнцемъ. Русинамъ-Украинцямъ въ Галичинѣ прїйшлося боротись знова противъ старого ворога — шляхты польскои. Тяжко ему й тутъ живе ся, такъ все таки при безнастаннòй борбѣ вòнъ все у передъ поступає. Коли удасть ся пòднести нашъ народъ матерїально и просвѣтно, тогды зможемо смѣло глянути въ будучнòсть, бо вона до насъ належати-ме.

Н Е З А Б У Д Ъ !

Коли засвѣтитъ щастя ясне сонце
въ хатины твоєи путро — вòконце,
якъ вòддыхнешъ широко и вòльнѣйше,
якъ слово поплине вже свобòднѣйше
й роскошею сповнить ся грудь —
про рòдныхъ не забудь!

О не забудь! Згадай, що въ рòднòмъ полю
браты и сестрички терплять недолю,
прибити, сковани въ тяжки кайданы...
Згадай, пожалуй — може лекше стане
носити имъ въ серцю вѣчну студь, —
про рòдныхъ не забудь!...

Сильвестеръ Яричевскій,

ЧОГО ИМЪ ТАКЪ КВАПИТЬ СЯ?

ОБРАЗЕЦЪ.

Кругомъ лежала вохка и холодна осѣнна нѣчь, — пуста, та сумна, що выдирае зѣ сердца тяжку думку. Головнымъ шляхомъ Львѣвъ-Вѣдень, стогнучи, летѣвъ желѣзный поѣздъ скрѣзь темну мраку — на ослѣпъ, казало ся, гнавъ въ незнакому будучнѣсть, та на не- певный конецъ...

Окулени, повѣсивши головы и погорбивши спины, куняли по твердыхъ лавкахъ одного воза III-той клясы пассажирѣ. Незвычайнѣ были собѣ вони гостѣ. Ихъ довгѣ, та строгѣ лица, о стягненихъ бровахъ и мѣчѣ- ливыхъ устахъ выявляли важку внутрѣшну думку. Оденъ зъ нихъ пѣдѣймавъ вѣдъ часу до часу голову. Непевный, безрадный, та боязкѣй поглядъ слали при- жмурени вѣдъ утомы очи. Обкинувъ нимъ брата, що сидѣвъ поручъ. Сего мабутъ холодомъ перейняло (сту- дѣнь була), стягнувъ дущу кожушину до купы и на- силу стулѣвъ очи.. Жѣнка, скулена и старенька, о чорнѣмъ поморценѣмъ лицу, що сидѣла собѣ троха окремо въ купѣ пѣдъ вѣконцемъ, зѣтхнула. Тяжкѣй бувъ стѣнь: его ледве вдавивъ трискѣтъ и гукъ же- лѣзныхъ колесъ, що невмолимо гремѣли пѣдъ ихъ ногами...

Було ихъ ще бѣльше жѣнокъ и чоловѣковъ въ возѣ, що ѣхали разомъ. Отся молода зъ помѣжъ нихъ зъ цѣкавою чогось-то щасливою долѣшною щѣкою, двила ся вперто чоловѣкови лѣтъ 25 въ очи, що си- дѣвъ поручъ ея, зъ острымъ выгладомъ лица, що де-щѣ приблидло (якъ пѣдъ нѣвнѣчь бессонной нѣчи) и по- чорнѣло вѣдъ вугляного дыму. Чоловѣкъ сей кунявъ.

— Ще далеко? пытала ся молада жѣнка — чоловѣкъ мовчавъ.

Сей, що недавно обкинувъ бувъ сусѣда нещевнымъ, боязкимъ поглядомъ, глянувъ теперь на ню.

— Три днѣ, а два тыжнѣ моремъ казавъ Матвѣй, а тамъ зновъ. — — Та бѣсь его знае, якъ и сила! — Вѣнь, здаеть ся, самъ налякавъ ся, що тѣлько наразъ вырвало ся слѣвъ зъ его утомленои груди.

— Ой, такъ довго! сказала по хвилинѣ, зѣтхнувши жѣнка и вмовкла...

Колеса все гримѣли свою скучну пѣсню. Старенкѣй жѣнцѣ причували ся мѣжь тымъ солодкѣй звуки боратиньскихъ звонѣвъ (вонцѣ-жь вѣдсѣля, зъ Боратынѣ), то голосъ бабусѣ Савчихи (еи подруги, котру прѣйшлоеъ кинути на старѣсть), якъ воркоче на невѣстку. Вся та мельодѣя мѣняла с. въ старечѣй головѣ зъ боязкимъ вѣдзывомъ Горинны (такъ звала ся молада жѣнка), що все еи кликала надъ вухомъ: „Ой, такъ довго!...“ Хоть отся вже бѣльнѣ и не кликала, тѣлько вперто — якъ перше — дивила ся въ чоловѣка, що бѣля еи кунявъ, мовъ-то хотѣла въ його самого розвѣдати правды — чоловѣка, що еи край свѣта вѣзь, за море: нового житя, та новои хаты, шукати для себе, та для того загадочного сотворѣня, котре вже грѣла въ своѣй утробѣ мати...

— Ой, такъ довго!

Чого-жь имъ такъ квапить ся?

Они чимъ борцѣй кинули своѣй рѣднѣй кутъ и позбули ся за пѣвъ дармо пиматка тои святои рѣднои землицѣ, котру колѣсь любили за цѣльнѣй свѣтъ и що имъ була веѣмъ!... Двѣ родны, двѣ загорѣды зѣбрали ся пѣдъ саму зиму, пѣдъ студѣнѣ и дощи, въ свѣтъ за очи... За море зѣбрали ся, въ край, котрого ништо

зъ нихъ зъ роду не видавъ: чи є вѣнъ тамъ по правдѣ, та якій?...

Правда, чули: дехто зъ новѣту вже бувъ пѣйшовъ. Правда, чули, щѣ якась невидима сила, якась горячка всилила ся въ нарѣдъ божій... Правда, щѣ щось и їхъ самыхъ мучило, товкло та тягло туда — лишъ туда...

Складати на старѣсть свои кости десь на чужинѣ, наослѣпъ кидати ся въ безодню — не туманъ се, не божеволя?! Щѣ се було?... Першій пѣднявъ ся бувъ дядько Матвѣй. Дядько Матвѣй все бувъ штудерный, а сердце въ него не-абы яке. Не такій въ него здоровій руки и плечѣ не конче широкій; слабосильный собѣ, о жовтавомъ цвѣтѣ лица и добрыхъ, якъ звѣдъ неба синихъ очахъ. Туга тамъ въ нихъ и туга въ глубокихъ морщинахъ, щѣ бѣгли крайомъ куткѣвъ губъ. Вѣнъ мовчаливый; лише вечеромъ вѣдживала, було, его натура, коли ставъ пѣсенѣ спѣвати.

Разъ лѣтною порою сидитъ вѣнъ вечеромъ пѣдъ хатою на присѣбѣ; зложивъ руки, думаетъ... Парно було днемъ, жара щѣ-ино притихла. А дальше пѣднявъ ся Матвѣй и кликнувъ, але такъ вѣдъ сердца, щѣ тыми, щѣ слухали, стрясло:

— Парно и душно въ насъ — тѣсно, дѣти! Ъдемъ — за море — вже рѣкъ цѣлый мара зъ головы не сходитъ...

Старенка Евка лишъ руки заломила.

Парно и тѣсно!... Яндрухъ — молодшій братъ, о мутныхъ очахъ и покорченѣмъ, вялѣмъ чолѣ — казавъ зновъ, щѣ „кѣнцѣ не сходятъ ся“. Вѣнъ дававъ знатъ знакъ на свои чернѣи руки, щѣ млѣли въ даремнѣи працѣ; на плечи, щѣ погорбили ся вѣдъ тягарѣвъ; на розкавалкованый баткѣвскѣи грунтъ, щѣ страхъ збиравъ на него глянути: весь въ довгахъ и нужденный; на силы, щѣ слабли и щѣ имъ терпѣцю вже не ставало...

Кѣнцѣ не сходятъ ся!... Каждый спѣвѣдавъ ся по своему. — Я чувъ, трохи не шепотомъ говорили дро-

жачй губы дядька Матвѣя, тамъ за моремъ... Тяжко воно чоловѣкови сказати: лѣта, бачите и свѣй рѣднѣй куть... Однакъ — ну, парно и тѣсно въ насъ, грудямъ нѣякъ дыхнути... Га? А все таки десь вмирати треба! Я зачуваю вже вѣдъ року то вѣдсѣля, то вѣдсѣля: ѣдутъ, кажуть, туда люде и гараздъ имъ тамъ: живутъ и Господа хвалять. Серце трясѣ ся слухаючи — новѣй тамъ свѣтъ — е чимъ свѣбѣдно и вольно дыхнути, кажуть. Спати не даѣ отся мара; лѣзе, тай лѣзе на голову — отъ що! Чогось-то хочѣть ся, а чого — бѣсь его знаѣ! Пѣдъ серцемъ щось ворохобитъ ся... Не выдержу вамъ — ѣдмо!

И такъ день въ день.

Лагодили ся: дядько Матвѣй зѣ своею старою, ихъ рѣдна дитина; Грицько, що ино лѣтомъ невѣстку матери въ хату привѣвъ, Горщину; за ними й братъ Яндрухъ зѣ жѣнкою, тай зъ парою дрѣбныхъ дѣточокъ — отъ и всѣ, що куняючи теперъ въ купѣ сидѣли.

Продали грунта за пѣвъ-дармо — абы скѣнчити борщѣй. На зиму саме збирало ся; дехто каже: трѣваѣ, пѣдожди... нѣ, ѣдмо, — абы борщѣй. Горщина въ тѣмъ старѣ, до весныбъ оставати — коли бо борщѣй!

Чогожъ имъ такъ квапѣть ся?

Одже ѣхали добровѣльнѣй выгнанцѣ. Спершу ще заедно свои краи. Собѣ не вѣрили, що не бачити имъ его бѣльше, що вже въ останне!

Бѣгло собѣ сельце за сельцсмъ, мрачне та чорне. Осѣнь стояла погана. Десь за Львовомъ трафивъ ся „чужѣй“ чоловѣкъ. Пустили его въ ихъ вѣзъ, до гурту; значить ся, и вѣнъ за море?

И вѣнъ за море!

Чужѣй, а все вѣнъ свѣй: и на ньому була латана свитина и въ него були чорнѣй руки. Лишень прѣйшовъ вѣнъ одинокѣй, якъ палець, безъ рѣднѣ, та безъ това-

риства. У чужого були дивненькї очі: радужки, здавало ся, якїсь твердї, якъ орѣхи, бурї, меткї та цѣкавенько заглядали. Ввѣшовши заговоривъ вѣнь, якъ пристало, а дальше ставъ чогось-то всмѣхати ся... ще й скуливъ ся... Отъ и за море ему!...

А прецѣнь пезадовго вони всѣ, що сидѣли поручъ, слухали его нужденной речѣ и его цѣкавого слова; дядько Матвѣй лишень головою кивавъ, повѣсивши еп, тай вдумавъ ся... А „чужїй“ мовъ-то просивъ ся, щобъ помилували: скорчивъ ся ще дужше у двое, правї плечи десь-десь обвысли, лишень очи яркѣйше свѣтити стали.

— Я туда вже чмпахавъ разъ, розказувавъ всмѣхуючись, тою самѣською дорогою, що наша машина — бѣсь еи, якъ то вже не жене! — ну, а въ мене була своя машина, отъ тї самѣськї ноги. Въ Вѣдень, бачите, захтѣло ся монарху вѣдвѣдати; а захочеть ся разъ вже чого чоловѣкови, то вже годѣ!

— Чого тобѣ, чоловѣче, було въ монархи? Чого до Вѣдня?

Счудованї пытали вони его, а „чужїй“ ставъ на томѣсть розказувати, якъ йдучи обдурювавъ тихцемъ и штудерно жандарѣвъ, щобъ ще де не завернули — ой, бо пильный вони народъ! — якъ ноги колодами довбегѣли и силы оставляли, поки не дѣпхавъ ся до того славетного — (хай ему тамъ!) — Вѣдня. — А все таки бувъ и видѣвъ свою долю. Сѣмъ новснѣкихъ завязавъ въ хустину, пускаючись въ дорогу — цѣлыхъ сѣмъ срѣбныхъ привѣзъ тому саме рѣкъ до хаты... Привѣзъ! таки не дурный бувъ назадъ пѣшки чвалати: на тежъ е въ насъ шупасы — на те на нихъ податки платимо!

— Та чого вамъ, чоловѣче, въ Вѣдень було?

Вѣнь лишень всмѣхнувъ ся и ставъ дальше говорити, дивно протягаючи слова, мовъ-то смѣваючи:

— Чого... хиба намъ не жити? Не люде мы? —

тай недобра некорка засвѣтила ся въ его оцѣ. — Мене хрестили, розказувавъ вже поспѣшно, — ту с въ мене, хочете знати, метрика (ставъ еи добувати) и засвѣдчене слюбѣ маю, тай зъ войска насъ своѣй, кріге-артикулы всѣ зъ горы до долу на из-устѣ — якже, таки пропасти чоловѣкови?! Го, я имъ се ростолкувавъ не разъ, не разъ! Чоловѣкъ зъ мене нездалый — звычайно, слабосильный, а прїишовъ своѣй часъ погнаши подѣ гверь... знали тодѣ Степана, хотъ на нездаломъ Степанѣ свѣтъ не стоявъ, тай чимало то вже булѣ дужихъ и здоровезныхъ найшло ся за него. И ослѣви тамъ Степанъ мѣжъ ними — отъ, бачите, до сегодня хороба на оцѣ зъ войска е... Щожъ-же люде мы?... га?!... А я лише хтѣвъ, щобъ „кумісн“ вѣдшесали, бачте за тѣ очи не вартъ-жь? Землицѣ страхъ-то хтѣло ся — своего кутка, своего власного и рѣдного кутка! Прощай землице, не дали... Сѣмдесять срѣбныхъ за якїсь-то кумісн... Вѣдки? якъ?... Не даръ!!... Землиця пошла — ну, чортъ менѣ до землицѣ — въ свѣтъ люде добрї, въ свѣтъ!...

Вѣнь до нптчки розказувати ставъ за тѣ комісн, податки, та й за тѣ довги, за адвокатѣвъ, та й за суды... Та й чимъ дальше розказувавъ, тымъ шльнѣйше бѣгали чуткї очи и тымъ немилосерднѣйше дрожали имъ надъ вухами его горячї слова.

— Били мене въ житю чимало; хто не хтѣвъ, той бивъ. Було колпсь, навѣтъ вязали, якъ злодѣя — и то не разъ. Була въ мене своя хороба: вѣходивъ зъ року на рѣкъ вѣдъ памяти. Осъ вамъ й знаки на руцѣ — дивѣтъ ся — де вязали, де посторонки вѣдали: ся въ тѣло... А що имъ бувъ выннїй? Звычайно хороба; та й не вбивъ нпкого, нп не подпаливъ. Мене щось пекло подѣ серцемъ, въ головѣ робило ся якось такъ чудно, въ собѣ щось недоброго поднимало ся; воно кпдало чоловѣкомъ, поки не выкинуло. Зло я бачивъ тодѣ людске и просивъ правды на дармо... Отъ и найшовъ

си: жѣнку сегодня кинувъ и дѣти, тай въ свѣтъ — за море, люде добрі, такъ, якъ и вы. Не вжежь нема правды людской на свѣтѣ? Хиба, що мы не люде? Не вжежь мы по правдѣ худоба, та й людского мѣсця для насъ на свѣтѣ божому нема?!... Ой, тяжко!... Ну, їдемо... Одинъ я — васъ цѣлый гуртъ своихъ; та я вже зъ вами.

Чужій зновъ ставъ пѣдсмѣхати ся и зновъ зъ пѣдъ лоба ставъ кидати крадькома меткими очима. А дальше пѣдѣйнявъ ся и глянувъ вѣкномъ.

— Не одна така темна нѣчь мине, казавъ, заки станемо тамъ. А здадобъ ся чимъ борщѣй!

— Чимъ борщѣй! загудѣли вслѣдъ за нимъ емігранты.

Сидѣли зворушені вони. Дрожучи на тѣлѣ, слушали скаженого стону машины, що гудѣла тамъ на передѣ и страшного свисту немилосерной свиставки и божевѣльного громоту желѣзныхъ колѣсъ. Дядько Матвѣй крутивъ ся зъ нетерпячки — Горнина ломила руки, на лицо Яндруха мамовала ся боязка безраднѣсть.

Ще имъ дужше квапити ся стало!

Стареча голова мае свои права — одной Евцѣ, старенькой и скорченной, зробило ся наразъ тихенько въ собѣ и ясно въ головѣ; сухі, блѣдно-синяві губы шептали тиху молитву.

— Богъ дастъ, доїдемо — вговорювала себе — обтулюючи з'язблу дѣвчинку швагра хустинкою. Старенька була вже давно душою и головою за всѣхъ. „Якъ їхати, то їдемо — лишень терпцю и спокою!“ молила.

Того спокою ниhto имъ вкрасти не збравъ ся. Ыхали вони одной въ просторѣмъ возѣ, збивши ся въ купу, „якъ погорѣлцѣ“, смѣяли ся самі зѣ себе.

Разъ (уже було пѣсля пѣвночи) опинивъ ся бувъ въ

ихъ возѣ якійсь червонощокій п повновидый нѣмецъ. Вже й свѣй складный куферокъ закинувъ бувъ на горѣшну полицю. Та въ возѣ забивало знать кожухами... посидѣвъ, одже, нѣмецъ, покрутивъ ся — а тамъ й стягнувъ назадъ куферокъ зъ той полицѣ, та й втѣкъ.

Розвѣдувати ся мавъ, що вони и куды имъ дорога, бо скоренько навѣдавъ ся до нихъ опять. У него було хороше личко, якъ въ мальованой ляльки и тоненькій вусекъ, та й два ряды были куючихъ ся зубѣвъ. Говоривъ щось зъ кондукторомъ по ихнему, а дальше намагавъ и по нашому; ставъ дѣти яблуками частувати и флящину вина вытягнувъ зъ кишенѣ.

— Пѣдѣй! пѣдѣй! кликавъ нѣмецъ, слухаючи речей кондуктора. Якость-то дивненько скрививъ ся на се особнякъ-вандрѣвникъ, Степанъ; подсмѣхаючись, выщиривъ врентѣ до нѣмця зубы.

— За море! за море! крутивъ головою то кивавъ нею, жалуючи, товстенкій нѣмецъ, тай вѣдсапувавъ. — Ай! ай!...

Мѣжь тымъ зѣбрала ся була кругомъ него невелика горетка цѣкавыхъ. Она що-разъ бѣльшала. Зѣ сусѣдного воза всеували ся що-разъ свѣжій паны, то подпанки, дивити ся на тыхъ, що ватагою тягнуть за море. Звивали ся мѣжь ними нашій жидики и польскій паничѣ. Та й все вѣ они то кивали, то крутили головами, все чогось-то ой-кали...

Шкода имъ ихъ було и жаль нашего брата? Чи встыдѣ, що закипили собѣ разъ добровѣльный выгнанцѣ просто въ очи зъ того раю, що имъ его зладили! Широкой двигателѣ поступи и людского щастя частували ихъ темеръ яблоками и виномъ — на щасливу дорогу.

Щодрѣ!

Евки губы дрожали...

— Не бери яблока! наказувала дѣтямъ. Дехто зъ вандрѣвного гурту зробивъ на се квасне лице...

— Не бери въ того пана яблока, кажу! не давала спокою Евка. Голосъ старои звучавъ глухо и сухо.

Паны лишень переглядати ся стали...

Дядькови Матвѣви парно стало й въ возѣ. Дядько Матвѣй выкравъ ся на помѣсть; его груди прїіняли жадно осѣнный воздухъ въ себе. Поѣздъ бувъ въ самомъ розгонѣ. Стовпы телеграфічній перелѣтали мимо, мовь-бы втѣкали. Въ право и въ лѣво чорнѣла непроглядна, темна даль — сумна и мрачна. Тихо було во круги. А въ ту лячну безконечность, въ ту чорну непроглядну даль летѣла розжарена, засапана машина зъ двома червоными свѣтлами на передѣ, якъ зъ парюю втомленихъ кровю набѣглыхъ очей — летѣли й вони за нею всѣ, хто знае въ якій конець...

Се его дѣло, Матвѣя, що вся рѣдня тутъ — покѣрній и дрѣбній пѣдали ся врештѣ его невгамованѣй пристрастѣ. Везе ихъ щасливый Матвѣй въ той другій свѣтъ.

„Щасливио дороги!“ кличе корчъ за корчемъ, що стрѣчае Матвѣя; одень и другій прикучнувъ собѣ краемъ шосы и смѣеть ся теперъ зъ него... Одже важка-важка думка выринае въ горячѣй головѣ, крутить нею и щипае за сердце.

— Пощо тыхъ мукъ? Чого намъ тамъ квапнати ся стало?! пытае самъ въ себе Матвѣй, дивлючи ся на ту чорну осѣнну землю, що выкрадала ся теперъ ему зъ пѣдъ нѣгъ, — Чого?...

Корчикъ смѣеть ся мовь той чужій Степань... Той чужій Степань!

— Здаеть ся, й ему мае бути тяжко въ грудяхъ и парно коло сердца — каже собѣ Матвѣй — та й вѣнъ кличе: Чимъ борщѣй!

Его речѣ не сходятъ Матвѣви зъ головы.

— Пять недѣль чвалавъ пѣшкн тою дорогою — по що? Правды шукати каже — —

„Не люде мы? Нема въ насъ права на жите людске? Худоба мы безрозумна?“ нагадусть ся Матвѣви — —

— Вжежь, люде мы! шенчуть горячій губы старого. — Право наше жити, якъ Богъ приказавъ, право наше житя того шукати и гаразду и правды!

Думае такє Матвѣй, тай на серцю ему лекнає. Вонъ вертає щасливый мѣжь своихъ до гурту, сѣдає, тай розказує, яке то нове жите заведуть тамъ за моремъ и яка зъ нихъ праця поде. — Тон праць нѣхто зъ нихъ не смѣє лякати ся; вони-жь се знаютъ, що праця дає чоловѣкови щастє и вертає спокѡй!

Отъ и чудуютъ ся свои, вѡдки взяло ся наразъ тѡлько речи въ дядька Матвѣя. Дивуютъ ся и чуютъ, що вонъ имъ слово по словѣ гей зѡ серця выриває; чуютъ, що не выгнаць вонъ — що, якъ людми були, такъ и остануть и що широка отся землиця ще ихъ всѣхъ прійме и прокормить, бо вона имъ рѡдна мати — чи ту, чи тамъ.

Вѡддыхає гуртъ свободнѣйше. Вѡдраднѣйше дивить ся Горпина Грицькови въ очи; вона се лѣпше всѣхъ почувала, що нема такого кутка, де-бъ ей любви мѣсця не стало. Андрухъ вже не глядитъ боязко кругомъ себе; его вся надѣя — братъ Матвѣй: кобы здоровъ, зведе ще тѣ оба кѡнць, що не сходили ся.

Пѡдъ той часъ, якъ старенька Евка за нихъ всѣхъ молитву шептала до неба, они вже певнѣйшимъ и и вѡдраднѣйшимъ голосомъ кликали:

— Лишь чимъ борцѣй за море!

Волод. Лаврѡвскій.

ИЗЪ-ЗА МОРЯ.

Поема

МАРИИ КОНОПИЦКОЙ.

Листъ пишу я до васъ мой сердечнй
зъ тремтячимъ сердцемъ, зъ мокрыми очима.
А помѣжь нами воды безконечнй,
що дѣлять насъ, якъ мѡць непоборима,
страшеннй горы, пралѣсы незнанй
мѣжь мною тутъ и вами тамъ коханй.

Тому й блукають очй лишь горою,
туды глядаючи вечеромъ и раномъ,
де луки нашй кошени зъ росою,
де вѣтеръ колосистымъ ланомъ,
куды-бъ радъ птахомъ линути въ тѡй хвили,
куды-бы радъ зъ вѣтромъ, та не маю силы!

Й передъ очима якъ жнва спровола
встае все криша бѣлоп хатины,
высока й кривобокая стодола
й до нихъ душа моя въ задумѣ лине.
Та вѣсть про нихъ до мене не доходить
черезъ такй свѣты й широкй воды!

Тожъ вѡдъ туги вже втѣчи не можу,
а зъ жалю тутки мало що не гину...
И наче бачу нашу огорожу,
и журавель, що сперъ ся о цембрину,
и черезъ горы чую, черезъ море,
якъ тамки мятка запахъ шле въ простори.

Якъ образецъ, хто зъ вѡдпусту добуде,
и дивить ся и вѣшае на шиѣ,

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ОЛИФАНТЪ, ПА.

такъ я въ ту хату, молячи ся, всюды
дивлю ся наче въ образецъ Маріи.
Якъ святоци менѣ тѣ стѣны мліи
й порогъ и бузьки на гнѣздѣ томъ, бѣли.

Недугъ на мене впавъ, що й ногъ не рушу.
Вже доброи за грѣшъ не маю силы;
лягти мабутъ небавомъ въ землю мушу
безъ чотирохъ дощпнѣ и безъ могилы.
Бо тысячи тутъ на недугъ той гинуть,
котрыхъ не въ грѣбъ, а въ рѣвъ одинъ всѣхъ кинуть.

Такъ зъ всѣхъ достаткѣвъ, всѣхъ богатствъ, що чаромъ
своимъ мене манили зъ того краю,
для костій знищенихъ горячки жаромъ
пѣску трѣохъ лѣктѣвъ сивого не маю,
що мае въ насъ жебракъ... Нѣ надѣ мною
береза въ листе прибересъ весною...

Оттымъ-то й день цѣлый писавъ-бы зъ жалемъ
про смерть ту чорну, що на мене краче,
про серця мого жаръ для всѣхъ васъ, але
жалъ той неньки лишъ менѣ, що плаче
и сыпле слезы на папѣръ той бѣлый,
котрый ѣй море принесло въ той хвили.

Волѣвъ я згинути въ твоѣй утробѣ,
чимъ мавъ дождатись тутки той долѣ!
Бо й голодомъ томлю ся я въ хоробѣ,
якъ вовкъ ѣди собѣ шукаю въ полѣ
и розцибаю ся, якъ пташка въ клѣти,
въ ночи зриваюсь, щобъ якъ песъ той вити.

Просивъ-бы въ васъ я, щобъ менѣ за море
переказали, якъ зима минулась,
чи не добралась часомъ до обори,
чи ще морозъ тамъ чи весна вернулась.
Та тѣлько — заки на таку чужину
зайде вашъ листъ, то я сей свѣтъ покину.

Тожь вась працаю й клоню ся вамъ любй,
 Вамъ, отче й мати, у самй колѣна.
 Коли-жь въ ночи тамъ вѣтеръ зойкне въ грубѣ
 и згаслй блиснуть искрами полѣна,
 або що рушитъ засувомъ тихенько,
 то буду я въ вась, духъ мой буде, ненько.

И вась сусѣды щирй я працаю
 й тебе, худобко, й все, що е лишъ въ полѣ
 всѣ межѣ, луки й вась садочку, гаю,
 всѣ оборони й засѣки въ стодолѣ
 й тебе, косо, працаю вже... якъ палець,
 я спрота безъ вась тутъ и скиталець.

Якъ голубъ свый я до вась летѣвъ-бы,
 або якъ жайворонъ до сонця сходу,
 бо бачить ся менѣ, що въ вась оживѣ-бы,
 по хлѣбѣ вашомъ вашу пивши воду:
 въ керничку вашу мѣсяць мече плямы,
 а хлѣбъ вашъ въ дѣжи значеный хрестами.

И видить ся, що лишъ-бы взявъ могучй
 чепѣги въ руки, батогомъ потрѣсавъ,
 на нивы глянувъ золотомъ блискучй
 то-бъ ставъ веселый, сплу бъ всю вѣдзыскавъ.
 Тутъ слабнуть кости й тѣло недалуге
 вѣдъ тыхъ великихъ жарѣвъ сонця й туги.

Не та земля тутъ, що вѣдчуги може,
 якъ рѣднй ланъ нашъ чоловѣка долю;
 вѣдъ хаты хату дѣлать бездороже
 й душа у шумѣ борѣвъ глухне зъ болю,
 и небо тутъ передъ землею скрили
 могучихъ скалъ непоборимй бршлы.

Тожь всѣ надѣи, заходы даремнй,
 щобъ за житя дѣстатись на родину
 та скору вмру, я черезъ боры темнй,
 я черезъ море въ рѣднй край полшну,

у хату вашу, подь вѡконце чисте,
такъ поможи менѣ днесь Боже-Христе!

А вы теперь у дзвоны бити дайте.
Най бють, най грають день цѣлый за мене.
Най буде слава Богови! Працайте!
Останьте зь Богомъ, найдорожна нене,
Останьте зь Богомъ, вы татуню милый.
Поклонь низенькій шлю вамъ вѡдъ могилы!

Переклавъ В. Щуратъ.

НАЙНОВѢЙШИ ВѢСТИ ЗЪ УГОРСКОЙ РУСИ.

Угорска Русь — се безперечно найкрасна частина великои Русн-Украины. Горы, скалы, лѣсы, полонины; долины, потоки, рѣки — все те у подорожного мѣняе ся такъ скоро, мовь у фантастичнѡмъ калейдоскопѣ. Идучи, мусить подорожный мимоволѣ пристанути вѡдъ часу до часу, розглянутпесъ и начудуватисъ красѣ природы, а ѣдучи желѣзницею, не годенъ вѡдорвати ся вѡдъ вѡкна. Невымовна краса гѡрскои природы настроюе его весело, вѡнъ забувае все лихо на земли, а уноситъ ся думками гень-гень... въ свѣтѣ идеального спокою и щастя.

Та заразъ инакшого чувства зазнае подорожникъ, коли задержитъ ся въ першѡмъ лѣшинѡмъ селѣ и заговорить зь якимъ мужикомъ. По найкоротнѡй розмовѣ спадае полуда зь очей, идеальнѣ думки полинуть, а морозъ перейде по тѣлѣ а душу огортае сумъ. Зъ высоты, зъ краины щастя, спѣдае вѡнъ наразъ въ краинну горя.

И що-жь то выкликуюе таку наглу перемѣну? Русинѡвъ угорскихъ бѣда, бѣда и бѣда! Не знаю, чи е

ще на свѣтѣ нарôдъ бѣднѣйшій вôдъ угорскихъ Русинôвъ! Всѣми опущеный блукае въ темнотѣ самôтно, наче сирота, а нема кому подати ему помôчну руку, щобы вывести его „зъ неволѣ Фараоньскои, зъ дому работы“, показати и ему лучъ свѣтла, волѣ и правды. Его — сказавши словами Т. Шевченка — „чужій люде цурають ся, въ хату не пускають“, а „свои дѣти — мовь чужіи...“ Таки такъ! Чужій люде не впускають его до своей хаты; коли увидятъ зъ далека, що йде Русинъ, выходятъ на браму и звѣдуютъ ся: чого бажае. Якъ принесе що, тогдѣ бодай скажутъ ему на прощане „дай Боже здоровля!“ — якъ же у рукахъ нѣчого нема, хибя дрантива шапчина, що еи Русинъ мне въ долони, не знаючи, якъ прійти до слова, тогдѣ его безъ пардону прогоняють, не допытуючись навѣтъ, чого вôнъ бажавъ, що не мôгъ черезъ горло пропустити; добре, якъ ще своей деликатной ручки не положать на его огорѣлый каркъ, бо й се досыть часто лучае ся, хочъ XIX. столѣте незадовго кôнчить ся!... Свои-жь не лучший вôдъ чужихъ, неразъ ще гôршій; они, хочъ нѣбы „свои“, а такі-жь чужі бѣдакови, якъ и тамтї; ему такъ зъ ними якъ безъ нихъ.

Та бôльше не хочу говорити о тôмъ, чи е ще де краина бôльше нѣжь угорска Русь „Господомъ забута“, — а волю розповѣсти де-що (звѣстно, не богато) новôму зъ тои краины.

Вачну вôдъ е м і г р а ц і и.

Люде, що бôльше интересуютъ ся угорскою Русію, певно читали и въ угро-рускôмъ „Листку“ звѣстку, що въ деякихъ селахъ, особливо земплинского комітату, можна видѣти лише самі бабы, бо „газды“ ихъ розбрились по свѣту „...блукаючи, долѣ собѣ глядаючи!“ Не хотѣли, бачить ся, голодовою смертію гинути зъ своими родинами, та поїшли въ свѣтъ — хлѣба заробити, дѣти пеживити...

Трохи инакше дѣе ся въ тыхъ комітатахъ, де я

мавъ нагоду бути. Въ нихъ — въ мараморошскѣмъ и угочаньскѣмъ не чути ще про громадну еміграцію та ще до Бразиліи. Выходили вѣдси лишъ поодинокіи люде и то головно до півночної Америки. Чи зъ третього комітату де я бувъ — зъ берегского, выходили до Бразиліи, не мѣгъ я довѣдатись. Знаю лишень, що выбрали ся, дали грошѣ на „шіфкарты“, та обдурили ихъ несовѣстніи агенты. Знаю и те, що многіи бѣдаки зъ вѣдтамѣ удавали ся до Львова и вписували ся у львовскихъ агентѣвъ, але що дальше стало ся, не знаю.

Коли я приѣхавъ до Свалины желѣзницею и вступивъ до коршмы, розпытатись: куды менѣ йти до Стройны, мужики въ коршмѣ почувши, що я говорю руски, обступили мене заразъ, казали Ицкови дати пива и почали мене припрошувати, щобъ я зъ ними выпивъ, „мы бы ихъ позвѣдали дащо“. Коли я пытавъ, про що хотять мене звѣдати, вѣдповѣли: „Мы хотѣли бы знати, якъ тамъ въ Бринзоліи, бо они певно записують до Бринзоліи.“ Я вѣдповѣвъ, що не записую нѣкого (мужики довго не хотѣли тому повѣрити) та и розповѣвъ имъ, що знавъ про Бразилію и про півночну Америку. Коли я сказавъ, що на таку далеку ѣзду треба грошей та що и тамъ здало бы ся трохи на початокъ, они вѣдповѣли: „Та де намъ ѣхати? Якъ бы мы мали грошѣ, то намъ и тутъ було бы добре...“ Подѣбныхъ информациій удѣливъ я ще въ Стройнѣ (до Стройны приходили до мене люде такожь зъ Нелѣшина), въ Дусинѣ и въ Росоши. Коли я въ Росоши сказавъ, що на дорогу до Бразиліи треба хочъ 80 злр. (якъ бы перевѣзъ бувъ безплатный), то вѣдповѣли менѣ: „Въ насъ не е газды, що коштувавъ бы 80 злр.!“ До слѣвъ тыхъ, думаю, не треба поясненя. Допустѣмъ, що въ нихъ е трохи нересады, все-жь богато правды. Найлѣпше свѣдчили о томъ будынки газдѣвскіи и саміи газды зъ позанадаными лицами та лихою одежею... Справдѣ, глядячи на нихъ, годѣ було вѣрити, чтобы

котрый „коштувавъ“ бѣльше якъ 80 злр. А хто середъ такои бѣды годенъ выжити зъ жоною ѿ дѣтьми, и то ще въ такомъ селѣ, де зарѣбку або зовеѣмъ нема, або знайти трудно?

Для нагляднѣйшого образу нужды наведу слова Михайла Фотула господаря зъ Стройны. Коли я запытавъ его, якъ ему веде ся, ставъ вѣнъ менѣ такъ оповѣдати:

„Я живу такъ, що гараздъ не знау. Жыву изъ-за рукъ. Та кибъ самъ живъ изъ-за рукъ най бы було; ай-бо е четверо дѣтѣй у мене. Изъ-за рукъ уплачу усяку дань. Вадъ кобы заробокъ все бувъ, най бы було; айбо не е заробку все, а въ зимѣ нигда не е ѿого туй, хѣба тко свои воли мае — айбо тому не е бѣды. Землѣ только-мъ не мавъ, що нѣгда уйти зъ хѣжи вѣнъ. Енну-мъ коровицю мавъ и на уту плачу три срѣбернѣ въ лѣто пасового. Но кибъ лемъ ото, за ото вже-мъ не казавъ айбо плати за бѣку по золотому на каждое лѣто; ай того не доста; вармедьщину плати и ѿди роби шпитальнѣ. Тенерь продавъ-емъ утоту коровицю, бо мусѣвъ-емъ, и за оту коровицю купивъ-емъ хлѣба, бо нѣ зъ утки .. Тенерь ся на другу и не надѣу, бо нѣ за що купити — и не кулю. Не мавъ мѣй няньо ничъ и я не мау. Иде яръ, одики вже весна; та минѣ ѣнно: якъ яръ, такъ зима, бо нѣгда яровати; истина правда! Тѣлько ми ѣнно лѣпше, що тепло, та е заробокъ; а въ зимѣ не заробку, ничого не е, не нѣ зъ чого жити. Черезъ лѣто тѣлько бы чоловѣкъ заробивъ, що було бы дагдѣ на зиму перебути якѣ тыжнѣ, айбо прѣйде осѣнь, тайбы ѿ душу взяли зъ чоловѣка; всео берутъ, кибы лемъ найшли и не звѣдауть, ожъ якъ я буду зъ дѣтьми и зъ жоною... и на ѣденъ обѣдъ не лишать!*) И то не

*) Въ Угорщинѣ стягають всяки данины зъ дуже великою строгостію, сто разѣвъ гѣршою якъ у насъ. Овесъ кажуть косити и забирають, а якъ скошеный,

хоче слухати, що я кажу: Ожъ бо́йте ся Бога, що я зъ дѣтьми учиню? Смѣе ся и слухати не хоче. Ци минѣ лехко було корову продавати теперь? Четверо дѣти — въ зимѣ молока не було, теперь була бы ся отелила — айбо мусѣвъ-емь продати, бо довженъ бувъ емь та й на хлѣбъ... Ледво-мь тѣлько обтягъ, що купивъ-емь жобликъ киндирицѣ; тай тото они хотѣли взяти, ай я кажу: Не дамъ, я зъ дѣтьми зъ голоду не повмирау! Каже: Заробивъ-есь на панськѣмь у грофа дутки, що-сь дрова рѣзавъ! Заробивъ-емь... Плачу все, кѣлько-мь годенъ ай неразъ-емь не годенъ; бо йде Великдень, що обѣхъ собѣ хотъ наску купивъ тай на дѣти сорочины! Прїишовъ биривъ (воїтъ) зъ нотаруномъ (що податки збирає); було двѣ вока (чвертки) киндирицѣ (кукурузы) — ото засеквестрували у мене, ожъ кидь не дамъ до 14 днѣвъ три сѣберныхъ, то продадутъ. Лишивъ-емь бувъ собѣ на козу ѣнну, пятаку бувъ-емь лишивъ, тай прїишовъ нотарушь тай узявъ у ня... ще й киндирицю. Такій ту свѣтъ, якъ правда истинна.“

Въ виду сего — комитетъ, що завязавъ ся у насъ для zorganizованя емиграци, повиненъ дѣяльність свою розтягнути такожъ на Русь угорську. то тымъ бѣльше, що тамъ нѣхто емиграціею не интересуе ся, а она тамъ есть конечною. Наколи-бъ сей комитетъ выдававъ якій въ справѣ емиграци легучї листки, мѣгъ бы ти зъ нихъ, котрї мали бы интересъ для угорского Русина, высылати туда. Що ихъ тамъ прїимуть радо та що они свое зроблять, се певно.

Кѣли мова тутъ про летючї листки, не вѣдъ рѣчи буде згадати о свѣжо выданѣй брошурѣ политичнѣй на Угорщинѣ въ рускѣй мовѣ кириллицею. Правда,

забирають зъ подвѣря, и т. д. Знаю выладокъ, що капусту не стинали зъ пня и забрали; а треба знати, що въ горахъ для пересѣчного газды иңколи не вродить ся бѣльше, якъ тѣлько, що выстане ему найдалше до Рѣздва. Чимъ же вѣнъ по Рѣздвѣ має жити? А кѣлько с такихъ, що имъ и до Рѣздва врожаю не стане? — Прим. авт.

языкъ той брошуры не есть чисто народный, але все таки дуже зближенный до него (лишень сама програма, помѣщена въ той брошурѣ, написана по „твердому“). „Якъ умѣють, такъ пѣють“. Може зъ часомъ буде и иначе. Брошура ся обѣймае 56 сторѣнь въ 8-ку; мѣсяця друку не назначено. Заголовокъ ея такій: „Что хочеть народна партія?“ Авторъ говоритъ на вступѣ о партіяхъ соймовыхъ въ Пештѣ и подае ихъ характеристику. Вѣдтакъ займае ся „народною партією“. Думаю, що буде цѣкаво для нашихъ Русинѣвъ — прочитати деякі выписки зъ той брошуры.

Всѣхъ партій соймовыхъ въ Пештѣ есть сѣмь. Найбѣльша и перша то „свободомыслящая партія, пли партія теперѣшней министеріи, теперѣшнаго правительства, прото называется и правительственною партією, котора хотя у якомъ дѣлѣ, чи на командо даеть свой голосъ и такъ танцюеть, якъ ей министерія свищеть: Гмь, свободомыслящая партія! Ци знаете, братья, что то значить? же той партіи все „свободно“, что лишь „замыслить“. Такъ лишь того человекъ держить за честнаго, который лишь къ той партіи принадлежить; всяки чиновства, службы, будованіе желѣзныхъ дорогъ, директорства при великихъ банкахъ и все, за что великое жалованье идетъ и великій хосень доноситъ, лишь тотъ получить, хотъ кумъ, хотъ свать, хотъ брать, кто до той партіи пренадлежить“. Дальше авторъ каже, що той партіи „свободно право выбора отъ гражданъ отобрати, а тѣхъ, которы съ нею на одной струнѣ не бринкають, всяко пренаслѣдовати, гонити“. Та партія „все обѣщаетъ, а ничъ не даеть“. А кѣнчить авторъ про неи такъ: „Сія партія называется еще либеральною; это латинское слово и только значить, якъ избавити. Молѣмся прото: избави насъ Господи отъ той партіи“.

„Втора сеймова партія „тайна правительственна“, т. е. тѣ 48, которыхъ головою, вождемъ есть теперѣ

Юсть и Итвешъ, но неодолигій часъ Францъ Кошутъ, сынъ стараго Кошута буде... Не вѣруйте прото имъ, коли по околицямъ ходять, бо они тогда дуже смѣло знаютъ говорити, но коли прійде на сеймъ у якомъ дѣлѣ голосъ давати, доразъ стулятея и съ правительственнымъ партіомъ держать“.

„Третья „партія выстунившихъ“ (они въ числѣ 30 послѣвъ выстунили зъ правительственной партіи, коли розходило ся о принятіе церковно-політичныхъ законѣвъ). Они заслужили чести и почитанія (тому, що не голосували за введенемъ церковныхъ реформъ) но однакожъ и они не суть совсѣмъ кошерны и прото при выборахъ лишь тогда можемо съ ними до бесѣды стати, когда бы народной партіи посла ніякъ неможъ добыти“.

„Четверта „партія Апионѣева“, которой вождемъ есть чести и лучшей судьбы достойный мужъ графъ Апионѣ; но видится и онъ никогда не достигне своей цѣли, такъ якъ тотъ, что все качалъ камень на гору, а коли уже близъ верха былъ съ нимъ, камень все вырвался и опять назадъ въ глубину покачался“. Зъ той партіи „едень коло насъ (народной партіи), другій противу насъ“.

„Пята „партія независимости“ или „Угронска партія“. Она не признае той точки зъ угоды 1867 р., де говорить ся про взаимну оборону монархіи проти ворогѣвъ. „Съ тѣми послами, которы не суть противниками нашей св. церкви и вѣры, и мы не будеме имъ неприятелими.“

„Шесту партію составляютъ тѣ, которы ни къ одной изъ помянутыхъ партій не принадлежать, ибо якъ мы, такъ, они у каждой партіи что то невозможнаго одобрити находятъ, съ тѣмъ отличіемъ, что они не основали нѣ. ку партію, но мы составили (сему) „народну партію“.

„Причина нами основанной партіи та, что всѣ по-

мянуты партіи отъ давна обѣщаютъ получить смутное матеріальное состояніе народа, по „долгій панскій мѣдляръ та жидовскій чекай ибо до теперъ еще и една изъ нихъ сему обѣщанію неудовлетворила. А зачѣмъ „докли солнце изойде, роса очи уѣсть“, такъ и бѣдный народъ дотоль чекаль, доколь ексекуторъ отъ него майже и послѣдну коровицу непродавъ, а „можетъ быти и шолкова трава, якъ мого коня уже не буде“. Дальше каже авторъ: „Знаете городяне“ чого хоче народна партія, тому „громко выкликните: да живетъ народна партія, а правительственна да погибнетъ на вѣки!“

Дальше наступае програма народнои партіи, а до каждой еи точки поданій поясненія. Програма ось яка:

„Народна партія, якъ самостоятельна политическа партія, по мадярскому народному праву и сего дополненіе составляющей части, т. е. по 1867. годовомъ согласію составлена и имѣетъ слѣдующую программу:

1. Требуемъ ревизію обязательнаго закона гражданскаго малженства и государственныхъ метрикъ (бо теперъ, додае авторъ, изъ одной лисицѣ двѣ кожи дерутъ“).

2. Бороти ся будеме противу такихъ указовъ и законопроектвъ, которы противлятся духу и началамъ вѣры христіанской или если-бы нѣкоторыя закономъ пріяты вѣроисповданія передъ другима преимуществовати и такъ миръ между гражданами возмутити хотѣли. Каждому вѣроисповданію свободу хочеме, но требуемъ свободу, права и вѣрѣ католической.

3. Требуемъ катол. автономію и такъ слѣдовательно требуемъ фонды и учрежденія катол. выдати намъ.

4. Заступати будеме свободу намъ для народнаго просвѣщенія законами данную и требуемъ, чтобы сія свобода распространенна была на всѣ степени ученія,

5. Мадярска краѣна въ первыхъ земледѣльный край, прото требуемъ, чтобы земледѣлцевъ найпаче же

малыхъ всѣ пренебрежены интересы такъ въ податной, якъ и въ оборотной политикѣ всегда въ вниманіи держали ся.

6. Требуемъ все то закономъ опредѣлити, что выживленіе и обогащеніе земледѣльнаго народа, обезпечиваетъ.

7. Требуемъ, чтобы претензіи простыхъ земледѣльцевъ и ремесельниковъ, относительно торговой вѣры, путемъ тѣхъ товариществъ и иныхъ учреждений, которыя подъ подпираніемъ правительства установлены будутъ, свое доволствованіе получили. Далѣе подпирати будеме вси таки направленія, конхъ цѣлею есть обезпечити лучшу цѣну продуктовъ земледѣлія и малаго ремесла.

8. Требуемъ правдивійшій податный уставъ; одну, отношеніямъ нашимъ краѣнскимъ соотвѣтну, закономъ установленну податну меньшинство и требуемъ, чтобы подать и банкрства, которыя отъ плаченія подати до-теперь уволены были, также платили.

9. Требуемъ жебы собраніе и руководство подати такое было, чтобы то каждый, который подать платить, поразумѣти и контролировати въ состояніи былъ.

10. Наша партія хочетъ малаго ремесельника и работника въ конкуренціи съ великимъ ремесельникомъ и банками чрезъ самое государство пристойно заступати.

11. Требуемъ жебы отношеніе работника къ роботу дающему опредѣлено было, найпаче заступаніе семейственныхъ, нравственныхъ и здоровья относительныхъ интересовъ работника, далѣе, чтобы ассекураціи работниковъ лутьше распространено было. На послѣдъ требуемъ, жебы 1891. XII. законъ о престаніи недѣльной работы строже подержался.

12. Дотычно распоряженія управленія вармедьскаго народна партія лишь тогда исповѣсть свое нибіе когда въ томъ дѣлѣ правительство свой проектъ пред

ложить. Но уже и теперь требуемъ улучшение управленія и протестуемъ такового направленія устройству, которое бы выключеніемъ граждановъ правительственное всемогущестно еще лучше укрѣнило.

13. Наша партія хоче со всею предупредительностью оіноситися къ народностямъ и ихъ претензіи, на колько тѣ согласити можно съ единеніемъ и народнымъ характеромъ мадырскаго государства, въ вниманіи будеть держати и съ ними справедливо поступовати“.

До партіи народной, о скільки я мѳгь довѣдати ся, належитъ поки-що трехъ послѳвъ. Повыснупу брошуру выдали они на вѣхъ мѳвахъ, якѳ е въ Угорщинѣ, отже и на рускѳй. Брошуры роздають бесплатно; они розходятъ ся дуже численно мѳжь Русинами угорскими и они радо читають еи.

Якъ ширить ся на Угорщинѣ мадыризація, о томъ мавъ я вже нагоду говорити на иншѳмъ мѳсци. Однакъ докину и тутъ кѳлька слѳвъ. Мадыризація мѳжь Русинами ширить ся зъ горы, вѳдъ консисторіи. Найлѳпшимъ свѣдоцтвомъ сего е слова теперѣшного епископа мукачѣвскаго Юлія Фирцака, котрый при своѳй инсталяціи сказавъ мѳжь иншимъ до своихъ подчиненныхъ: „Надѣю ся, що въ короткѳмъ часѣ тыхъ 500.000 греко-католикѳвъ стане якъ найширшими Мадырами!“ Зовѣмъ прпродно, що священники тамошній стали вѳдъ тодѣ йти на-выпередки, абы лишень показати, що они е справдешными Мадырами. На Угорщинѣ есть фондъ, що служить на цѣли мадыризаційной. Отже рускѳй священники зовѣмъ не уважають за ганьбу для себе — говорити въ церквѣ проповѣди по мадырски (до самыхъ Русинѳвъ!), а опѳсля оголосити се въ часописяхъ мадырскихъ публично и жадати за „свои труды“ 10 або 15 зр. зъ фонду мадыризаційного! Розумѣсь — имъ не вѳдмавляютъ, але де-жь тутъ гѳднѳсть священника? де сорѳмъ? Про такѳ хабарпки вѳдъ

уряду можна довѣдати ся майже зъ кождою часописцю мадярекою, бо ихъ оголошують публично.

Мадяризація мѣжь священниками доходить до того, що понадѣ встыдають ся говорити по руски до сурдуготвѣвъ (сего я досвѣдивъ въ кѣлькохъ мѣсяцяхъ) а коли вживають рускою мовы, то лишнь до „хлопѣвъ“. Такъ само й дѣти священничѣ: они вмѣють говорити по руски, бо такъ говорятъ зѣ службою, але коли я въ кѣлькохъ мѣсяцяхъ перебувавъ говорити зъ ними по руски, вѣдповѣдали менѣ по мадяреки, що они до „бачѣ“ (такъ зъ мадярска титулюють дѣти вѣхъ чужихъ а навѣтъ и такихъ, що належать до ихъ родины) не хотять инакше говорити, якъ по мадяреки... За молододу дерево напинають!

А якъ на угорскоій Руси вѣсь „заяцѣмъ пѣдните“: вѣдомо хотъ бы зъ того, що тамошнѣ Русины боятъ ся поѣхати до Галичины, боятъ ся книжку яку собѣ вѣдь насъ спровадити або часописецъ, щобы лишень кому не паразити ся. А вже найгорше свѣдчить о томъ отсей фактъ: На ювѣлейный обходъ уни Берестейскои выслала Львѣвска митроп. консисторѣя запрошенны до угорскихъ рускиихъ епископѣвъ; выслала и пакѣтъ программъ того обходу та просила, щобы тамошнѣ консисторѣи порозсылали программы священникамъ. И що жъ? консисторѣи сховали программы и не розсылають, бо они печатанѣ — по руски! На що паражувати ся комусь черезъ программы? Тажъ роздѣлати ихъ — значило бы учинити замахъ на державу мадярску! Менѣ оновѣдали се люде такѣ, що мають стычностъ зъ консисторѣями и запевнювали мене, що программы тѣ полежать грохн, а потѣмъ пойдуть на „вессоуженѣ“ до печи епископскои... Побачимо!

При такѣмъ станѣ рѣчей треба намъ радувати ся всякимъ и наименшимъ обивомъ у уго, епископѣ Русинѣвъ самостоятельности думки и волѣ, безъ огляду на напрямъ. Обявы такѣ е; хочъ, правда, малѣ, але е. Щобы ихъ

зміцнити, щоби конечно додати духа Русинамъ угорскимъ, треба намъ, галицкимъ Русинамъ: 1) устроювати на Угорщину прогульки, якъ для науки такъ и для забавы; — 2) устроювати концерты, де лишъ дадутъ ся; — 3) навязувати найширшій зносины зъ тамошними людьми; — 4) що найбільше: галицкї Русины, наколи имъ ходити о те, щоби Русины угорскї не змадярщили ся зовсѣмъ, заложити бурсу для РусинѠвъ угорскихъ, що хотѣли бы ходити у насъ до гїмназїй чи на університетъ, або бодай дати безплатне помѣщене для якогось числа ученикѠвъ въ истнуючихъ бурсахъ нашихъ. Черезъ те дала-бы выховатись молада генерація правдивыхъ РусинѠвъ, а не МадярѠвъ або ще гѠршихъ мадяронѠвъ. Тїи, вернувши по часѣ до краю, отворили бы темнымъ братамъ очи. Черезъ те многимъ батькамъ розв'язали бы ся зв'язанї до теперъ дѣтьми руки и они взяли бы ся за народну роботу. Черезъ те дало бы ся удержати загибаючу вже частину народности нашої при житю и учинити еи ще хосенною частиною складовою Руси. Що охочї до науки въ нашихъ школахъ знайдуть ся, я певный. Та не лишъ хлопцѣвъ, але й дѣвчатъ зъ угорскої Руси, годилось бы умѣщувати въ нашихъ школахъ, бо становиско Русинки въ родинѣ на Угорщинѣ дуже е важне. Все те очевидно, выматало бы пожертвованя зъ нашої стороны, але що оно не було бы надаремне, то рѣчь певна.

Наконецъ подамъ ще такї двѣ звѣстки:

Общество св. Василїя, котрого „органомъ“ бувъ доси Календаръ въ мовѣ рускѠй, постановило сего року збогатити не лишъ руску, але й мадярску літературу. Именно ухвалило оно выдавати вѠдъ 1897 року, по при Календарѣ рускѠй, такї самї мадярскї... Нынѣшнї матадоры общества звѣздять хиба зъ глуздѠвъ!.. Треба-жь знати, що вже теперъ угорско-рускї священники выдають, оплачують и удержують двѣ часониси мадярскї!...

Д-ръ Иванъ Франко.

Друга звѣстка така: Одинъ чоловѣкъ пѳднявъ ся доброго дѣла: познакомлѣти Мадирѳвъ зъ положенемъ руско-украиньского народу и зъ руско-украиньскою лѣтературою черезъ переклады дотычныхъ утворѳвъ на мову мадярску. Незадовго мае появиѣи ся зъ друку знана брошура „Порабощаемый народъ“ (о тяжкомъ положеню руско-украиньской мовы и лѣтературы въ Россіи) — а потѳмъ той самъ чоловѣкъ возьме ся до перекладу новель д-ра Франка, деякихъ оповѣданъ Федьковича и Марка Вовчка на мову мадярску. Може вкѳнци довѣдають ся де-що про насъ Мадяры, бо до теперь нѣчого не знають.

У Львовѣ, въ цвѣтѣи 1896.

В. Гнатюкъ.

С В Я Т Ы Й В Е Ч Е Р Ъ.

П И С А В Ъ

Миронъ Кердува.

I.

Сумракъ вечѣрний упавъ на землю. Въ обширнѳй комнатѣ вѣденьского загального шпиталю стало темнѣти. Голосъ дзвѳнка давъ знакъ, щѳбъ запалювати газовѣи лампы. Скоро метнула ся послуга и за хвилию почали стрѣляти газовѣи поломѣня, освѣчуючи досыть недокладно салю. По-здвжъ въ два ряды стояли желѣзній лѳжка рядкомъ, одно побѳчь другого, мовъ жовнярѣ въ маршѣ. А на лѳжкахъ!... Етъ! по що й згадувати! Вы й самѣи гараздъ знаете, бодай зъ чужихъ розказѳвъ, якъ се хорошо глядѣти на всю пужду людского житя. Ддвишь ся и слъозы тобѣ въ очехъ высту-

пають вже на самъ видъ тыхъ крейдяныхъ, выбѣдженныхъ лицъ. Здоровля ажъ тогда умѣемо цѣнити, коли его страгнмъ!

Въ комнатѣ було тихо. Хорй по бѣльшой части зъ зацѣпенѣлыми устами зносили свои тяжкй болѣ. Уже бачите звыкли до нихъ; сежь ихъ хлѣбъ насущный.... Часомъ, правда, ту то тамъ зѣ спаленыхъ устъ вырве ся проразливый стогѣнь, то знова кликъ на послугу, котра не дуже й спѣшитъ ся слухати. Вѣдтакъ знова вертае тишина. Тыкотане великого стѣнного годишника чути выразно.

Але й ще щось чутно!

Глю... глю... глю... рѣвно и важко харчить хтось на кѣнци салѣ. Ту свѣтло лише слабо доходило, оставляючи недужихъ въ нѣвь темнотѣ. Тутъ лѣжка стояли ще тѣсенѣйше побѣчь себе, такъ що ледви пропхати ся можна.

Глю... глю... глю... повтаре ся монотонный, мовъ тыкотане маятника правильный голосъ зъ кута. Се мае бути вѣддыхъ!... Воздухъ продираючи ся черезъ горло выкликуюе то немиле харчѣне.

На постели лежитъ молодой, бачить ся, чоловѣкъ. Бѣльшая двайцати трохъ рокѣвъ певно не проживѣ ще на тому свѣту. Лице, що носить слѣды гарныхъ чертъ, выглядае нужденно. Щѣки запали ся, кости по-пѣдъ очима повыступали мовъ якй горбы. Цѣлый выразъ лица скривленный вказуе на страшенный бѣль хорогѣ. Очи такожь глубоко запали свѣтять якимось фосфорнымъ сяевомъ; они нерухомо впялены въ стелю. Высхлыи руки лежать зложенй на грудяхъ. Ту, здавало ся, лишь шкѣра держитъ кости.

Глю... глю... глю... Уже третй дѣнь не выдае зъ себе иншого звуку. Уже третю днину тягне ся агѣния. Вмерающй лежитъ безъ памяти; лишь сильна природа не пѣддаетъ ся та боре ся зѣ смертию останками животныхъ силъ.

Лѣкарѣ вѣдступили вѣдъ него вже вѣдъ тыждня... „До двохъ днѣвъ муенить умерти“ — завYROкували. А бѣдняка живе такъ вже тыждень — смерть не приходитъ. Живе?! О! таке жите тысячу разъ гѣрше смерти! „Се па-нѣвъ труль!“ осудыла шпиталня прислуга и полишила недужого своей доли. Нещасный лежавъ третій вже день на незмѣнюванѣй постели. Пощо труновѣ выгоды! Въ грязюцѣ, въ багнѣ середъ забѣйчого фосфору конавъ молодець у далекой чужинѣ.

Такъ на чужинѣ. Не жажда роскошій, не гонене за новостю кинуло го зъ Галичины помѣжь чужихъ людей, до сѣи пустынѣ великолюдной, шо ю зовуть Вѣднемъ. Се жажда науки, горячковый норывъ свѣтла, вырвавъ ту цвѣтку зъ рѣдной пивы та покотивъ нею свѣтами мовъ вѣтеръ перекотиполемъ.

Дарма, що вѣдраджувавъ батько, дарма молла мати: „Сыну не ѣдь на чужину, бо тамъ не то, що въ дома! Мы не заможнѣи, не можемо дати тобѣ вѣдно-вѣдного удержаня, щобъ ты зѣ снокоємъ вѣддавъ ся науцѣ. Ты тамъ замучишь ся! Мы знаємо твою натуру!“

„Не журѣть ся, дамъ собѣ раду. Я вѣдъ васъ нѣчого не хочу. Самъ собѣ зароблю на удержане. Якось я вже не загину“.

И поѣхавъ, тай давъ собѣ раду. Цѣлу днину спѣдѣвъ надъ книжками, поликаючи зъ жадобою душевну корму. Вечери сходили на удѣлюваню лекцій, а въ ночи вѣдписувавъ акты зъ судовон канцелярѣи. Бо зъ дому давали ему дуже, а дуже мало... Навѣть на заплату хаты не выставало. Зъ своей нужденной учительской платнѣ муѣвъ батько выживити цѣлу родину.

Часто ипсавъ вѣднѣ до сына: „Приѣзди Левку назадъ. Я знаю, якъ тобѣ муенить жити ся у Вѣдни при таможной дорожнѣ. Головою муру не пробснѣ!“ Але Левко не зъ такѣвскихъ бувъ, щобъ кидати почате въ

половинѣ дороги. „Вже якъ буде то буде, а выдержу до кѡнца!“

И выдержавъ! Вертаючи разъ пѡзно зъ лекцій, цѣлый затоплений въ гадкахъ надъ працею письменною, що еи мавъ за тыждень предложити на унѣверситетѣ, не вважавъ, що дѣе ся докола него. Зъ ничею наѣхавъ вѡзникъ на задуманого... колесо перейшло черезъ ногу...

Страшна перспектива станула передъ очима Левка. Если не буде ходити на лекціи, потратити ихъ — а тогдѣ зъ чого жити? До дому не писавъ нѣчого, щобъ родичѣвъ дурно не лякати. На третій день по сѣмъ випадку, мимо заказу лѣкаря вставъ вже зъ лѡжка та зъ тяжкимъ трудомъ поволѣкъ ся на унѣверситетъ а вѡдтакъ на лекціи.

Такъ ходивъ чотыри дни. Нога въ колѣнѣ пухла що-разъ бѡльше. Каждый крокъ стоявъ молодого героя тысячныхъ болѣвъ; за каждымъ рухомъ мовъ ножемъ рѣзало. На пятый день пробудивъ ся рано по двохъ годинахъ сну — утома бачите й бѡль перемогли — такъ почувъ, що ногою й ворухнути годѣ. Не було рады!

Прикликали лѣкаря. Отглянувъ, обмацавъ, покрутивъ головою, тай сказавъ забрати хорого до шпиталю. „Тутъ лише въ операціи послѣдна надѣя“ — рѣшивъ лѣкарь. Левко опинивъ ся въ головнѡмъ шпитали, середъ атмосферы, яку здоровому чоловѣкови годѣ довше выдержати надъ пѡвъ години. Воня карболю, перемѣшана зъ острою вонєю йодоформу та иншихъ сильныхъ средствъ лѣкарскіхъ спроваджували швидко заворотъ головы. А ту ще долучувавъ ся феторъ вѡдходѡвъ неприятно хорыхъ, блювотиня та харкотиня, якы выдѣлювали недужы въ тѡй самѡй комнатѣ помѣщеній. Въ тыхъ вѡдноснахъ перележавъ недужій цѣлый мѣсяць.

Операція нѣчого не помогла. Показало ся, що забрали ся до неѣ за пѡзно. Матерія вдарила на голову.

Наступило запалене мозку. Цѣлый тыждень стогнавъ хорый проризливо хватаючись конвульсійно за голову, де его вогнемъ палило; мозокъ здавало ся розсаджувавъ чашку!

Водтакъ запалене уступило; слѣдувало розмягчене мозку, паралѣжь подступае що разъ выше... Хорый не тямивъ и не чувъ вже нѣчого.

Глю... глю... глю... глю...

„Що! се ще не вмеръ?“ — кликнувъ чудовный лѣкаръ шпитальный. Вонъ теперь водбувавъ свѣй обхѣдъ вечѣрный помѣжь хорыми. Хвилию дививъ ся на выкривлене, бѣле, якъ крейда лице недужого. И въ его серцю, що привыкло зносити безъ спѣвчутя видъ тысячѣвъ умираючихъ, обуджуе ся чувство, бо знае якй болѣ перейшовъ коначий. „Бѣдичко! кобы хочъ чимъ скорше покѣнчивъ“ — вышептавъ про себе. Хвилину вслухуе ся въ звукъ, якй добувае ся зъ воддыхомъ зъ его горла: „Се вже скоро конецъ буде“ — думаетъ. — Паралѣжь подступае до гортанки. И пошовъ до другихъ, що потрѣбували его порады. Левко спавъ далше въ незмѣненѣмъ положеню.

Глю... глю... глю...

На сусѣднѣмъ лѣжку поднѣсь ся якйсь недужий, та въ однѣй хвили хлинула ему зъ рота блювотина. Лѣжка стояли за близько. Мѣсто на землю, усе пошло Левкови на лице, руки, грудь...

Але вонъ сего не чуе. Тажъ самъ вже третю днину лежить у своей грязи. Зъ довгого лежания на бскахъ и ногахъ поотворювали ся раны. Однѣ водходы грызли тѣ раны, такъ, що тѣ почали ропити ся. Але хорому й се теперь байдуже.

Глю... глю... глю... що разъ тихше, тихше та помалѣйше дае ся чути зъ горла хорого. Лѣкаръ правду сказавъ; паралѣжь хватае вже гортанку. Катастрофа водъ такъ давна ожданана зближае ся швидкою ходою. Уже ледви чутно булькотане у горлѣ.

Наразъ хорый выпрямивъ ся, мовъ якій судорогъ перебѣтъ по его цѣлѣмъ тѣлѣ... Очи ще бѣльше выпялили ся.... Уста зарухалнесь.... И все покѣнчило ся! Душа мученика полетѣла на тамтой свѣтъ.

Годинникъ, що висѣвъ на стѣнѣ почавъ якъ разъ бити осему годину.

II.

Въ той самъ вечеръ, въ домѣ учителя въ селѣ Орзинцяхъ панувавъ веселый оживленный рухъ. Уже скоро лишъ стало темнѣти накрыли стѣлъ бѣлою, якъ снѣгъ скатертю, а молоде може 15 лѣтне дѣвча почало ладнати начиня и розставлявати тарелѣ. Сежь вечеръ, якій на цѣлѣй Руси урочисто святкують — се „Святый вечеръ“,

„Марусю! а попѣдкладай ще на рогахъ цибулю“ залепетавъ малый братчикъ.

„Отъ видншь, що не маю часу! Пѣшовбы самъ до кухнѣ та попросявъ мамушцѣ, щобъ тобѣ дали, тай по-пѣдкладавъ!“

Геньо лишъ покачавъ головою, але не рушивъ ся зъ мѣся. За хвилю зникъ пѣдъ столомъ и почавъ порнати ся у сѣнѣ.

Небаромъ засвѣтили свѣтло, внесли дѣдуха та поставили у куточку. Вѣинила газдиня дому, набирае на розставленй тарелѣ „бориць зъ вухами“. Учитель пѣднѣсь проскурку зъ медомъ — почали ся загальнй желаня.

„Отъ шкода, що Левка мѣжь нами нема!“ — завважавъ пернйй батько. — „Що вѣнъ тамъ бѣдняка порабляе! Уже пѣвтора мѣсяця нема звѣтки вѣдъ него!“

„О щожъ може бѣдна дитина робити, мѣжь чужимп, незнакомымп людьми! Тамъ навѣтъ святъ нашихъ не обходять“ — зѣтхнула мати.

„Такъ щожь! Самъ хотѣвъ... Впрочѣмъ тѣшу ся его будучностью, побѣдує ще зо два роки, а вѣдтакъ дѣбе ся свого. При своихъ способностяхъ може далеко зайти!... Може ще намъ поможе на старѣсть!...“

„Левко десь теперь тѣшигть ся моимъ дарункомъ!“ — вмѣнала ся Марися у розмову. „Я позавчера по-слала ему вышивану краватку. Таку якъ вѣшь любить, татунцю: голубу зъ чорными мерезжками. Певно завтра убере ся въ ню“.

По кѣлькохъ потравахъ закончила ся вечера традиційною кутью. Батько добувъ зъ шафы флящину вина и поналивавъ веѣмъ у келѣшкы.

„Ну дѣти! — сказавъ — вынѣймо за здоровле Левка! Нехай росте на хосенъ намъ и нашої вѣтчынѣ“.

Чаркы цокнули ся. Годинникъ почавъ бити осьму годину.

Вѣдень 9. Грудня 1895.

Г е с п о д а р ь и в ѳ л ь .

Одинъ господарь бувъ свободѣ другъ великѣй
и зпяти вѣнь хотѣвъ зъ вола ярмо на вѣки.
Але на той замѣръ такъ вѣль ему сказавъ:
„Вѣдколи я живу, я те ярмо тягавъ,
и мой батько посивъ и веѣ дѣды носили;
Спасибѣ Бѣгови, нашъ рѣдъ не збувъ ся силы.
За ласку дикую; не бувъ бы я воломъ,
якбы я не схотѣвъ зѣстатнеъ нѣдѣ ярмомъ“.

И люде с таки — дурни, та ще й уперти;
Родили ся въ ярмѣ, въ ярмѣ хотять и вмерти.

Перекладъ В. Самѣйленка.

ГР. КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЪ ВЪ ШАМОКИНЪ, ПА.

Положенє Русинѡвъ въ Сполученыхъ Державахъ пѡвнѡчной Америкы.

НА ПИСАВЪ ГРАФЪ ДЕЛИВА.

На величезной просторони Сполученыхъ Державъ, вѡдъ Нью Йорку до Санъ Франциско; вѡдъ Ріо Гранде до жерель Миссури, живе нынѣ до 200 тысячокъ Русинѡвъ. Гоненїи безвыхѡдною нуждою и невыносимымъ гнетомъ политичнымъ и національнымъ, пѣль „христїаннѣйшою“ Австрїи, вже около дваїцяти лѣтъ массами покидають они вѡдъ вѣчно рускїи землѣ нещасной Галичины и поневоленой Угорской Русї; потомки землѣ, кровїю прокормленою предками, потомки рускихъ предкѡвъ, за безмежнымъ сннимъ кеаномъ шукають собѣ долѣ; въ рѡднѡмъ краю у нихъ розгосподарилась розбѡйшичо розузdana польска шляхта и бѣсноватїи вѡжаки, потомки Арнадѡвъ, тотїи европеїскїи Азіяты, що случайно стали ся, на короткїи часъ, безграничними и безпремѣрными госнодарями цѣлой половини габсбургской монархїи, котрїи рѣшаютъ о судбѣ другихъ народѡвъ — цѣлого пѡдчиненого имъ населенїи.

Руска еміграція зъ Австро-Угорщины почалась зъ захѡдной части рускихъ Карпатъ, зъ такъ зовимой Лемковщины. Якъ и зъ Галичины, Лемки, такъ и зъ Угорской Русї емігранты, котрїи передъ 20 роками прїйшли и еще нынѣ громадно приходять, представляють майже наибѣднѣйшу клясу сельскаго пролетарїату. Треба запримѣтити, що руска еміграція зъ Угорщины почалась скорше, нѣжъ зъ Галичины и числомъ перевысшае ту послѣдну. Въ протягу двохъ десятокъ лѣтъ приходить безупину на вольну землю далекой Америкы, часто зъ женами и дѣтьми велика

сила рускихъ людей и ту, въ новій вѣтчинѣ плодять ся и множать ся такъ численно, що въ короткомъ часѣ буде рѣвняти ся половинѣ населеня руского на Угорскоій Руси.

До одной и той самой народности, украинско-русской, або малорусской, до Русинѣвъ зъ Галичины и Угорщины принадлежать такожъ и потомки козаковъ запорожскихъ, котрѣ при концѣ минувшого столѣтя зъ околицъ устья рѣки Амура, вилывающей въ Тихій Океанъ, переселили ся на Аляску, а рѣвножь и Малоросы зъ Россіи въ послѣдну десятку лѣтъ, зъ лѣвобѣчной части Малоросіи, прибули въ Америку дорогою вѣходной части Америки, однаковъ анѣ число тыхъ потомковъ славныхъ запорожцевъ, анѣ ихъ теперѣшний побытъ, анѣ навѣтъ се, на скѣлько они зберегли свою національность, до теперъ нѣкимъ не выслѣджено и зовѣмъ намъ не вѣстно, длятого мы бѣльше про нихъ не можемо сказать, якъ лишь причислити ихъ до числа Русинѣвъ въ Сполученыхъ Державахъ. Що однакъ вѣдносить ся Малоросѣвъ, котрѣ зъ захѣдныхъ краѣвъ Россіи зайшли въ Америку, то не споминаючи вже про се, що они выйшовши зъ нѣдъ вильву россійскихъ порядковъ, утратили ту въ значной части свою народность, ихъ число представляе ся такъ незначне, що не можуть влѣяти на загальну чисельность Русинѣвъ въ Сполуч. Державахъ. Въ всякомъ случаю Русины зъ Галичины и Угорщины разомъ, народъ украинско-русской, або малорусской, дѣйшовъ въ республицѣ вѣвночно-американской вже такои чисельности, що пора вже намъ розглянути ся и выяснити положене наше. Положене се будемо розбирати зъ трѣхъ головнейшихъ сторонъ: зъ церковной, народной и экономической.

Русины явились въ Америцѣ одной зъ послѣднихъ. Навѣтъ близкій ихъ сусѣды въ Австро-Угорщинѣ — Мазуры и Словаки значно выпередили ихъ въ томъ взглядѣ. Поляки и жидаы изъ Царства Польского высе-

ляли ся въ Новый Свѣтъ зъ ними майже рѳвночасно, тѳлько Поляки и Жиды, Малоросы и Бѳлоросы и зъ Захѳдного краю Россіи прибывали сюда пѳзнѳйше вѳдъ нихъ.

Въ Спол. Державяхъ знайшли они готові и давню вже зложившій ся обопѳльно вѳдносины межи христіянскими вѳроисповѳданіями, або церковными.

Якъ звѳстно, першими поселенцями въ пѳвнѳчнѳй Америцѳ, народы англо-саксонской расы (Англичаны, Шотляндцѳ, Данцѳ, Шведы, Норвегцѳ и Нѳмцѳ) суть по вѳроисповѳданю протестанты. Спасаячись передъ дикими религійними переслѳдованіями въ Европѳ, котрй були выкыкані у нихъ пѳдъ той часъ фанатизмомъ римского католицизма, они на тѳй вѳльнѳй земли найшли собѳ повну религійну свободу — и ту устроили державы и институці и надали цѳлому краеву той характеръ, котрый вѳнъ носить и по нынѳшний день и котрый то край и по нынѳ уважають тй народы своею власностію и имъ приналежнымъ.

За народами англо-саксонской расы двинулись въ Пѳвнѳчну Америку, народы романскй (Испанцѳ, Португалцѳ, Французы и Италианцѳ) и кельтицкй (французкй Бретонцѳ, Ирландцѳ), несучи зъ собою за скеанъ римскй католицизмъ, такъ дуже ненавистный ихъ передпутникамъ англо-саксонскимъ.

Въ той часъ, якъ около 100 лѳтъ тому назадъ було въ Пѳвн. Америцѳ всего якихъ нибудъ 25 тысячокъ римско-католикѳвъ и въ такѳмъ-же мѳстѳ, якъ Нью Йоркъ, католицке богослужене служилось якимъ-будъ бродячимъ патромъ, денебудъ въ якѳмъ мѳсци, понеже протестанты не зносили папѳстѳвъ и законы квакерѳвъ впрѳсть наказовали обрѳзувати имъ уши, длятого римско-католики старанно скрывали свое вѳроисповѳдане, нынѳ есть вже въ пѳвнѳчнѳй части Америки до 10 миліѳнѳвъ римско-католикѳвъ, а въ вѳсхѳдныхъ Державахъ, особливо въ Нью Йорку, головно въ

особѣ Ирландцѣвъ, придбали они собѣ бѣльшу перевагу и величезный впливъ въ суспѣльныхъ дѣлахъ.

Народы, расы Славянскои (Чехи, Поляки, Сербы, Хорваты, Словаки) и т. д. стали послѣдними часами переселяти ся въ пѣвнѣчну Америку.

Правда, народъ малорускій, остатки Запорожскои Сѣчи и ихъ не непосредной потомки, а вслѣдъ за ними и Великоросы, купцѣ и промысловцѣ, выпередили всѣ прочіи славянскіи народности въ емиграціи до Америки и та емиграція зовсѣмъ нечисленна и нынѣ зовсѣмъ уставша, йшла захѣдною стороною черезъ Тихій Океанъ и стояла зовсѣмъ осѣбнякомъ вѣдъ загальнои европейскои емиграціи, котра йшла захѣдною стороною черезъ Атлантицкій Океанъ и не надавала тѣи емиграціи нѣякого осѣбного характера, тѣлько прибрала характеръ шуканя за богатствами и промысломъ и хотѣ они заложили кѣлька осель въ захѣднѣи части Америки, однакъ тѣи осель, якъ мы вже згадали, остали безъ впливу на загально славянскіи справы, однакъ нынѣ навѣтъ про ихъ осады нѣякого позитивного не знаемо. Въ виду того при розборѣ положеня сучасного Американскаго Русинѣвъ, мы и не можемъ брати въ рахубу, анѣ означенои емиграціи Руси черезъ Тихій Океанъ, котра вже давно устала, анѣ высше згаданныхъ козацкихъ колоній, такъ зѣ стороны церковной, якъ и зѣ другихъ сторѣнѣ. Народности славянскіи явили ся въ сторону захѣдну Нового Свѣта, пѣзнѣйше, якъ народы расы англо-саксонскои и романо-кельтицкои; они були въ части римо-католики (Поляки, Чехи, Хорваты, Словаки) въ части протестанты (деяка часть Чехѣвъ и Полякѣвъ, и значна часть Словакѣвъ) — въ части наконецъ православной (австрійскіи Сербы, Русины, чи Малоросы зѣ Россіи и Буковины и Бѣлоросы). Въ той часѣ, якъ славянскіи римо-католики, протестанты, а навѣтъ православной, число котрыхъ на цѣломъ обшарѣ Пѣвнѣчнои Америки не доходить навѣтъ 1.000 душѣ, знайшли со-

бѣ тутъ готові церкви, ерархію и церковну організацію свого вѣроисповѣданя, хочъ и приналежачій до другихъ народностей, то греко-католики, або уніаты, т. е. галицкій и угорскій Русины, и тотъ часть Словаковъ, котра исповѣдуе католицизмъ по́сля грецкого обряду, а о котрыхъ ученій до того часу ще не рѣшили, чи они суть зословаченій Русины, або зрусченій Словаки — знайшлись въ цѣлковитомъ выимковомъ положенію. Анѣ греко-католицкихъ церквей, анѣ греко-католицкои ерархіи, анѣ греко-католицкои організації тутъ не було. — а сеи послѣдной и до того часу нема. Черезъ цѣлыхъ десять лѣтъ тынялись галицкій и угорскій Русины по римско-католицкихъ косяцолахъ, польскихъ, словацкихъ, а часомъ навѣтъ и американскихъ, а властиво айришскихъ.

Наконецъ, въ другой половинѣ 1884. року, галицко-русска громада въ Шенандоа, въ Пенсильвеніи звернула до галицкого митрополита С. Сембратовича зъ просьбою прислати еѣ руского греко-католицкого священника для заложеня тамъ руской парохіи, причѣмъ принимала на себе всѣ розходы такъ, що до утриманя священника, якъ и спровадженя его на мѣсце призначеня. Крѣмъ того зъобовязалась громада выбудовати церковь и покрыти всѣ зъ тымъ полученій кошты, якъ тое взагалѣ водить ся въ Сполученыхъ Державахъ, де держава, т. е. правительство зовсѣмъ въ справы религійной не мѣшаєсь, анѣ про нихъ не стараєсь. На самомъ початку слѣдуючого 1885 року прибувъ уже бажаный священникъ до Нового Свѣта О. Иванъ Волянскій и поѣхавъ попередъ всего до головного мѣста Пенсильвеніи — Филадельфіи, чтобы представитись тамошному римско-католицкому епископови Патрикови Райнови. Понеже однакъ на той часъ архіепископа не було дома, то першій рускій священникъ зъявившій ся въ Новомъ Свѣтѣ, заосмотреный митрополичою грамотою, свѣдоцтвами и рекомендаційными письмами до

властей штата Пенсильвеніи, бувъ приняты генеральнымъ викарымъ и архієпископскимъ секретаремъ. Переглянувши пацери новопрібувшого католицкого священника, зовсѣмъ незвѣснаго имъ обряду, они признали ихъ достаточными, но коли тільки изъ бесѣды зъ нимъ дѣзнались, що вѣнъ женатыи и прібувъ разомъ зъ жѣнкою, то такъ викарій якъ и секретарь перестрашились и огорчились тымъ дуже, а такожъ перервали зъ нимъ всяку дальшу розмову, утѣкли вѣдъ него и зажадали, щѣбы вѣнъ сейчасъ повернувъ назадъ до краю. Однакъ, если О. Волянскій и прійшовъ представити ся американскому римско-католицкому архієпископови, то лишь длятого, що въ Америцѣ не було жадной вышней власти его вѣроисповѣданя; въ дѣйностижъ вѣнъ розумѣвъ дуже добре, що яко священникъ самостѣйнаго обряду не потрѣбує жадной другой юриздикціи, кромѣ даной ему его греко-католицкимъ митрополитомъ и на той пѣдставѣ, не дивлячись на тоє, що американскій римско-католицкій генеральный викарій и архієпископскій секретарь взяли его за „по good“, що прійшовъ лишь ширити соблазнъ межѣ правовѣрными римо-католиками въ Америцѣ; а и самъ архієпископъ, вернувши до Филадельфіи не принявъ его, — поѣхавъ вѣнъ просто до Шенандоа и зачавъ організувати парохію. Зпершу звернувъ ся вѣнъ бувъ до польского священника зъ прозьбою позволить ему правити въ костелѣ греко-католицкій богослуженя.

Одержавши вѣдмовну вѣдповѣдь, наймає О. Волянскій звычайну салю и въ нѣй вѣдправляє перше гр. кат. Богослуженє въ Новѣмъ Свѣтѣ. На се Богослуженє зѣѣхало ся богато галицкихъ и угорскихъ Русинѣвъ зъ рѣжныхъ мѣсцевостей, котрѣ вѣдъ мѣста Шенандоа були бѣльше, або менше вѣддаленѣ и въ той часѣ, коли горы и долины прекрасной Пенсильвеніи першій разъ почули молитву и славяно-рускій спѣвъ, Новый Свѣтъ бувъ свѣдкомъ совершенно не-

звычайнаго зрѣлища: вѣнь побичивъ галузь великаго рускаго народа, котрый плакавъ зъ радости и туги. Тымъ часомъ, вслѣдъ за прыбутемъ першаго священника, прійшло до Шенандоа зъ Филаделфіи архипастырске посланіе, архієпископа Райна, котре було перчитгане всенародно на проповѣдництвахъ въ трохъ мѣсцевыхъ католицкихъ костелахъ. Посланіемъ тымъ заказувалось римо-католикамъ, пѣдъ загрозою вѣдлученя вѣдъ церкви, бути присутнымъ при греко кат. Богослуженяхъ, а самому рускому гр. кат. священникови заказувалось появитись въ римо-кат. костелахъ. Вкупѣ зъ тымъ мѣсцевѣ римо-кат. священники уникали О. Волянскаго, трактуючи его, якъ зрадника, або обманщика.

Въ мѣсцевѣй американскай суспѣльности. поява рускаго гр. кат. священника зъ женою выклікала не малы подивъ, бо до того часу Американцѣ не мали понятя о истнованю яког-то католицкаго обряду, котрый-бы дозволявъ священникови женити ся. Опираючись однакъ на законы пѣвнѣчно-амер. республики, о повнѣй свободѣ вѣроисповѣданъ, и будучи сильно переконанымъ о правотѣ своего дѣла, О. Волянскій принимае ся за организоване першой руской гр. кат. парохіи на американскай землі. Видячи въ нѣмъ чоловіка висока образованаго, дуже симпатичнаго, щирого и заботливаго для народнаго дѣла, и трудячаго ся безпереривно, енергично и неумолимо для добра народу, американска суспѣльность, може по иніціативѣ декотрыхъ Славянъ, стала по сторонѣ новопрыбувшаго рускаго священника. Въ тѣмъ загальномъ вснѣвчутю американскай суспѣльности, найшовши собѣ такъ моральну сатисфакцію, якъ и нову зовсѣмъ серіозну точку опоры своей дѣяльности, першій греко-католицкій священникъ на землі американскай, розширяе кругъ той своей дѣяльности вѣдъ заложеня власной парохіи — а выконавши ту першу элементарну зада-

чу, переходить до будованя церквей и церковно-народныхъ институцій. Все то робить вѣнь не будучи признанымъ еще урядово священникомъ.

Тымъ часомъ зъ переписки зъ галицкимъ митрополитомъ С. Сембратовичомъ переконавшись, що вѣнь есть правно поставленнымъ ту священникомъ гр. кат. обряду, архієпископъ Райнь ставъ домагати ся, щобъ О. Волянського вѣдкликано, а на его мѣсце, щобъ назначили другого нежонатого священника. Домагане то розбилось однако о рѣшучѣсть митрополита Сембратовича, котрый въ початкахъ хоронявъ и боронивъ права полишенї руской церкви актами уніи зъ римскимъ престоломъ и многочисленными папскими булями — и на той подставѣ О. Волянскій конецъ концемъ бувъ таки признаный греко-кат. священникъ въ Пенсильвеніи.

Въ першій половинѣ 1886 року появила ся въ Шенандоа перша, на цѣлой великой простори Америки, руска гр. кат. церковь. Говорять, що на будову еи зѣбрано було стѣлько тысячокъ долларѣвъ, що зъ самыхъ срѣбныхъ долларѣвъ можна було еи побудовати, але значна часть пошла на устроєне церковныхъ институцій. Передовсѣмъ треба було постаратись о руской гр. кат. цминтарь, бо не взираючи на буквальный жаданя, приписанї актами Уніи руской церкви зъ римскимъ престоломъ и на папскї буллѣ, котрї почивали на нихъ, римо-католицкї священники не тѣлько взбороняли похороняти помершихъ Русинѣвъ рускимъ гр. кат. священникомъ, але и не давали имъ мѣсця на своихъ католицкихъ цминтаряхъ. Тыжнями лежали рускї умерцѣ по домахъ, поки не роздобуто мѣсця для ихъ вѣчного спочинку, на якѣмъ-небудь протестантскѣмъ цминтари. Однакъ О. Волянскій спѣшивъ на похороны, не зважаючи на се, що до его приходу въ Америку тотї самї римо-католицкї священники, польскї, словацкї и ирландскї сповняли для Руси-

новъ всѣтребы. При церквѣ въ Шенандоа повстало вскорѣ перше въ Америцѣ руске гр. кат. Братство св. О. Николая и заложена була руска церковна парохіальна школа. По примѣру руской громады въ Шенандоа, стали организувати ся и другі рускі громады въ Пенсильвеніи, а навѣтъ за границями ея, закладючи по рѣжныхъ мѣсцевостяхъ зъ року на рокъ нові рускі церкви, при котрыхъ появляются рускі братства и школы.

Нынѣ маемо въ Сполученыхъ Штатахъ пѣвнѣчной Америки 38 русскихъ гр. кат. парафій и 30 русскихъ гр. кат. священникѣвъ, зъ котрыхъ 19 походятъ зъ епархіи мункачѣвской, 5 зъ пряшевской, а 6 зъ митрополіи галицкой. — Хотяи О. Волянскій зѣставъ офиціально признанный, хотяи росли, якъ грибы по дощи все нові и нові рускі гр. кат. церкви и численно прибували греко кат. священники зъ Галичины и зъ Угорцины, то все таки американскій, а радше сказати римо-кат. ирландскій епископы, не зважаючи на той взрѣсть, зъ причины несвѣдомости рѣчи и фанатизму, нѣякъ не могли и не можуть до сихъ поръ, оставити въ покою ту церковь.

Въ наслѣдокъ того, выдавъ Римъ въ 1889 р. роспоряджене митр. Галицкому и епископамъ пряшѣвскому и мункачѣвскому. щобъ высылали до Америки выключено лишь безженныхъ священникѣвъ. Такъ якъ однакъ роспоряджене то явно противорѣчитъ буквальному змыслу актѣвъ Уніи и цѣлому ряду папскихъ булъ, котрі подтверждаютъ права и привилеи и характеристичні черты руской гр. кат. церкви и длятого представляеть ся то роспоряджене унѣзаконнымъ и не до выновненя — таи и опѣсля и нынѣ приходятъ все до Америки и жонаті священники.

Въ 1891 р. выдала „Congregatio de propaganda fide“, на чолѣ котрой стоить польскій кардиналъ Ледоховскій, роспоряджене, въ силу котрого — каждый свя-

щенникъ рускій гр. кат. обряду, выбираючись въ Америку, мусить подати просьбу до римского престола о позволене ему тамтуда удати ся, означивши причину и подавши мѣсцевѣсть въ якѣй намѣряе поселитись, щобъ о его прибутю епископъ римо-кат. той дієцезіи мѣгъ упередъ бути повѣдомленнымъ, а прибувшій мае епископови представитись, и вѣдъ него юрисдикцію принять, на подставѣ котрой вѣнъ непосредно подъ власть епископа належить цѣлый часъ своего пробуваня въ Америцѣ. Такимъ чиномъ рускій греко кат. священникъ повиненъ мати разомъ двѣ юрисдикціи, и подчиняти ся рѣвночасно двомъ епископамъ, що представляе ся одинокимъ дивоглядомъ и выключнымъ выпадкомъ на цѣломъ свѣтѣ. Зъ наведеного представляе ся очевиднымъ, на скѣлько римскій престоль узнае самостѣйнѣсть рускои гр. кат. церкви и ту ненарушимѣсть руского обряду, котрѣ были основнымъ и головнымъ условіемъ Уніи. Зъ подобного, зовсѣмъ аномального положеня руско греко кат. церкви въ Спол. Державахъ, выросли тѣ аномаліи, котрѣ нынѣ суть на порядку дневномъ. Правительство республики не мѣпаеся зовсѣмъ въ церковнѣ дѣла, а будуче церкви, церковнѣ институціи, удержуе священникѣвъ самъ народъ и ему принадлежить зверхнѣсть у всѣхъ дѣлахъ церковныхъ. Если римскій католицизмъ являетъ ся абсолютною монархією церковности, то на почвѣ пѣвнѣчнѣи Америки вытворивъ протестантизмъ крайну вѣроисповѣдну республику, устроену всецѣло на зверхности народа. — Опираючись на свѣй народъ, рускій гр. кат. священникъ може не оглядати ся на нѣяку юрисдикцію и не подчиняти ся жадному епископови.

Если-бы въ той спѣсѣбъ утворилась солідарна организациа изъ всѣхъ русскихъ гр. кат. священникѣвъ и представителѣвъ народу, то она моглабы якъ найкрасше повести дѣла американско-церковнѣи у Русинѣвъ. Организациа товариства русскихъ священникѣвъ, котра не-

давно повстала, представляе ся первымъ, хотъ бути може и несвѣдомымъ крокомъ въ тѣмъ напрямѣ. На жаль, крайно низькій уровеньъ духового и морального розвѣтя, на котрѣмъ находить ся велика бѣльшѣсть угро-рускихъ священникѣвъ, ихъ тымчасовый лишъ побыть въ Америцѣ, тѣлько для наповненя собѣ кишенѣ, дуже спияють роботу загальну у всѣхъ напрямѣхъ. Ихъ пѣдчинене рѣжnymъ угро-рускимъ кулакамъ — ихъ склоннѣсть до всякихъ сплетенъ, интригъ и обманѣвъ — все то великѣй перешкодѣ до осущеня першого кроку на дорозѣ независимого священничѣ-народного устрою и управы рускои греко-кат. церкви, котра-бы не цотребовала нѣякихъ епископѣвъ, котри ту въ пѣвнѣчно-американскѣй республицѣ стають лишъ лишнимъ тягарѣмъ на бѣднѣй средства народнѣй.

Щѣ вѣднѣсѣть ся православныхъ Русинѣвъ, чи Малоросѣвъ зѣ Россѣи, то ихъ незначна горсточка вельми роскинена, принадлежить до православнои епархѣи аляскинской и алеутскои. Въ той часѣ, коли Русины греко-католики, або унѣяты не мали еще своихъ церквей, ходили до церквей римо-кат., польскихъ, словацкихъ и ирляндскихъ, — Русины православнѣй вѣддаленѣй вѣдѣ своихъ парохѣяльныхъ церквей, пороскидованѣй по великихъ просторахъ, або ходять до унѣятскихъ церквей, щѣ въ виду тождности обряду являе ся зовсѣмъ звычайнымъ, а если въ поблѣськости нема унѣятскихъ церквей — они остають внѣ посѣщеня церковного, выжидаючи для сего особныхъ случаѣвъ. Однако нетакъ зѣ стороны католицкои ерархѣи въ Спол. Державахъ. переслѣдованя и пониженя такъ самого обряду, якъ и рускихъ священникѣвъ не ограничили ся на выше наведенѣй тяжкѣй наслѣдки для гр. кат. церкви, они выкликали и другѣй результаты такъ для епископата, якъ и для самого Риму зовсѣмъ не ожиданѣй. Рускѣй гр. кат. священникъ О. Алексей Товтъ, родѣмъ зѣ Угорщины, настоятель унѣятского прихода въ Миннеа-

полісь, штата Миннесоты, выведеный зъ терпеливости, переслѣдованый всякими возможными сикагурами зѡ стороны мѣсцевого римско-католицкого епископа, котрый конецъ кѡнцѣвъ постаравъ ся, що его вѡдклькано въ старый край, пѡдъ угрозою .суспензїи, удае ся до Санъ Франциско, въ резиденцію россійского православного архїерея и .принмае православїе. Повернувши опять въ свѡй уніятскїй приходъ, зъ початку не вѡдкрывае своего переходу на православїе, тѡлько постепенно наклонюючи до сего своихъ парохїянъ, з-умѣвъ повести дѣло такъ осторожно .печатно и устно, що о переходѣ на православїе руского уніятского приходу въ Миннеаполісь дѡзнались всѣ тѡлько тогда, коли то .сталось довершеннымъ фактомъ, т. е. коли въ августѣ 1892 р. було прочитане публично въ миннеапольскѡй рускѡй церквѣ письмо вѡдъ св. Синода, про включене того прихода въ ряды американской православной епархїи. Той фактъ вызвавъ православному пропаганду посередъ Русинѡвъ-уніятѡвъ, о котрѡй до теперъ представителѣ россійской православной церкви въ Америцѣ нѣколи навѣтъ не знали. Роскаине американского римско-кат. епископата и конгрегаціи для розширеня вѣры въ Римѣ що-до своихъ дѣлъ взглядомъ руской гр. кат. церкви въ Америцѣ оказалось вельми опѡзненнымъ — а що до монсиньора Ледоховского оправдалась стара .пословица: „Maŕgu iach pѡ szkodzie“. Однако и Русинамъ въ Америцѣ не принесла пропаганда православїя добра. Всякїй переходъ изъ застарѣлого порядку до нового — котрый зложивъ ся вѣками и врѡсь въ душу и сердце чоловѣка, а особливо въ духовно-моральнѡй области религїи, крайно трудный и потребуе до своего осущеня вѡдповѣдной, вже улажденѡй, певнѡй хвилѣ. Тымчасомъ въ розбранѡмъ нами дѣлѣ, въ злученю Русинѡвъ зъ православїемъ моментъ той бувъ опредѣлений зовсѣмъ случайностїю: непорозумѣнемъ греко-кат. священника зъ римско-кат. епископомъ и .

вѣдкыканемъ першого на родину пѣдъ угрозою суспензіи. Рускій народъ въ Америцѣ, репрезентованый выключно галицкими и угро-русскими галузями, на стѣлько еще недавно ставъ ту осѣдати, бо въ цершихъ початкахъ еміграціи приходивъ лишь на якійсь часъ, за роботою и на стѣлько еще не розглянувъ ся и не вzmѣцнивъ ся въ економічнѣмъ и суспѣльнѣмъ вѣдношеню, що подѣбный переломъ оказавъ ся ему зовсѣмъ неприроднымъ, вызванный случайностью, а дальне початый и веденый не въ своимъ часѣ и не „благовременно“. Дальше, всяке дѣло носить въ собѣ характеръ того жерела, зъ котрого оно выплывае.

Непорядки руского народа въ Сиолуч. Державахъ були жереломъ того сумного прояву, а озлоблене гр. кат. священника противъ римско-кат. епископата, хотьбы и зовсѣмъ справедливе и узасаднене. Сей священникъ, О. Ал. Товтъ получивъ чинъ протоерея и нагрудный крестъ въ нагороду за прилучене миннеапольскихъ вѣрныхъ и вѣнъ въ наслѣдокъ того з-еднавъ собѣ бувъ повне довѣріе у російского православного епископа и на тѣй подставѣ кинувъ ся вѣнъ стрѣмголовъ на агітацію помѣжъ Русинѣвъ-Уніятѣвъ, привертаючи ихъ на православіе. Пѣмсту ту хотѣвъ О. Товтъ здѣйснити за свою личну обыду на римско-кат. америк. епископахъ и ведучи агітацію православному помѣжъ рускимъ народомъ въ Америцѣ, не зважаючи зовсѣмъ анѣ на обставины часу, анѣ на уровень образованя народа, загнавъ ся агітаторъ такъ далеко, що стративъ самъ рѣвновагу и всяку осторожнѣсть, всякій тактъ, всяку рѣжницю помѣжъ дозволеными и не дозволеными средствами, помѣжъ честными и не честными оружіями — взагалѣ вѣнъ не перебиравъ въ средствахъ, що власне его и згубило.

Найпоганнѣйшимъ зъ тыхъ средствъ було и есть еще по нынѣ выслане въ народъ по салонахъ, т. е. американскихъ кабакахъ своихъ агѣнтѣвъ, рекрутова-

ныхъ зъ самыхъ низкихъ, упавшихъ и темныхъ личностей, котри вже не мали нѣчого до страченя и котри за склянку пива и закуску и якусь маленку сумку грошей, готови були рѣшиться и мордовати людей. — Не говорячи вже про се, що подѣбни агенты для агітаціи за православіемъ, вышуковани и подпомогани О. Товтомъ, вѣдомо безъ вѣдомости и призвоу російского православного епископа въ Санъ Франциско, компромигують въ найвысшѣй степени вѣру, котру визнае огромна бѣльшѣсть руского народу, а ихъ дикі и чудовичніи поступки, довели до процесѣвъ о церкви, котри крѣмъ скандалѣвъ и компромитаціи самой вѣры, суть и великимъ матеріальнымъ тягаромъ для бѣдного народа и споводовують наконецъ найрѣжнороднѣйшіи непорозумѣни, сварки и низькіи споры помѣжь братами и сынами одной Матери. Такимъ чиномъ дѣло, котре при догѣднѣй хвилѣ и при догѣдныхъ обставинахъ моглобы було при повнѣй осторожности принято зовѣмъ иншіи мѣры и инше значѣне, нынѣ служить народу лишь на шкоду, деморализуе народъ и доводитъ до морального унадку, здѣйсняяючи дуже пригѣдну на томъ мѣсци малоруску пословицю: „паны бють ся, а въ мужикѣвъ чубы друютъ ся“.

Зъ высше наведеного годѣ не доглянути, що положене церковне Русинѣвъ въ Спол. Державахъ представляе ся таки досыть безвѣдраднымъ.

Мало находимо лѣпшого, переходячи до положеня Русинѣвъ подѣ взглядомъ ихъ народного положеня.

Руска церковь стала первѣснымъ элементомъ и ядромъ для zorganizовани Русинѣвъ въ Сполученыхъ Державахъ, яко народности. Якъ звѣсно каждому, анѣ въ Галичинѣ, анѣ на Буковинѣ, анѣ въ Угорщинѣ руска церковь не тѣлько не має вже днесъ народно-организациѣного значѣня, але навѣтъ утратила уже свою ролю культурно-просвѣтну. Якъ въ православнѣй Буковинѣ, такъ и въ униатскѣй Галичинѣ рускій

просвѣтнѣй и народнѣй рухъ и его средоточка рускѣй народнѣй читальнѣй, не тѣлько суть водособленѣй водѣ мѣсцевой руской церкви, але навѣтъ въ великѣй степени суть для неи ворожими. На Угорщинѣ руска церковь, въ особѣ ей представителѣвъ, або зовсѣмъ являеть ся безчинною, и про яку-небудѣ народну организацію не смѣе навѣтъ и подумати, або впрость мадиризуе свѣй народъ. Тѣлько на самыхъ захѣдныхъ окраинахъ Галицкой Руси, въ непосреднѣмъ сусѣдствѣ зъ Мазурами, групуе ся еще поки-що рускѣй народъ вокругъ свои унѣяцкой церкви, ту рускѣй народнѣй читальнѣй и другѣй просвѣтнѣй институціи суть звязанѣй зъ церквою. Чомужъ та сама руска церковь стае опять въ Америцѣ факторомъ лучности, организаціи и просвѣты того-же руского народа, перекиненого черезъ океанъ? Многимъ той проявъ оказавъ ся загадочнѣмъ и неяснѣмъ. Тымчасомъ оно зовсѣмъ природно. Передовсѣмъ въ самыхъ Сполученыхъ Державахъ церковь мае таке значѣне, якого не мае вже нѣгде въ Европѣ — а духовенство тѣшитъ ся такимъ впливомъ, о якѣмъ вже и не снятъ въ Старѣмъ Свѣтѣ; хотѣ и устрѣй церковнѣй ту зовсѣмъ не той, якъ въ старѣмъ краю. Такимъ образомъ впливу руской церкви на народъ треба шукати въ причинахъ положеня и ролѣ церковности въ Спол. Державахъ. Если додамо до того, що въ рускѣмъ народѣ сильно водчуваетъ ся еще потреба религѣи и обряду, то стане ся очевиднѣмъ, що два чинники тѣи суть достаточнѣй, щобъ привернути стародавне значѣне руской церкви мѣжъ рускимъ народомъ такъ въ взглядѣ просвѣтнѣмъ, якъ и въ лучности его зъ церквою, хотѣ и въ совершенно новыхъ условѣяхъ державы и суспѣльности. Приноровляючись конечно до новыхъ порядкѣвъ, занесли зъ собою устрѣй народно-просвѣтнѣй, якѣй панувавъ по читалняхъ въ Галичинѣ, прибрала руска церковь въ Америцѣ дуже воддѣльный характеръ, водѣ церкви по цѣлѣй Малѣй Руси.

Въ першихъ часахъ не представляла ся лѣпша и отвѣтнѣйша почва для організації Руси въ Сполуч. Державахъ, якъ церковь. При нѣй то и повстали въ першихъ початкахъ незначній церковно-народній організації, — братства, котрї въ своей основѣ являют ся институціями веномагающими. Зъ часомъ оказалась конечно потреба ширшой и при томъ чисто народной організації. Инициаторомъ утвореня такой організації бувъ ветеранъ Галицкой Руси О. Теофанъ Обушкевичъ, теперъ найстаршій рускій священникъ въ Новомъ Свѣтѣ. Однакъ угорско-рускій священники, що еще въ своѣй нещасливой Угорщинѣ майже зовсѣмъ вынародовились, стратили почуте свои народности и понятіе о найелементарнѣйшихъ нуждахъ и потребахъ руского народа, задуману народну організацію въ самихъ еѣ початкахъ зовсѣмъ скривили, а своею малорозвиненою и нерозумѣющею правдивого стану рѣчей бѣльшостію, придумали бѣльше интелігентній и здоровомыслячій элементы американской Руси, котрой представителемъ бувъ и самъ инициаторъ того дѣла, організаціюжъ саму перевернули въ чисто церковну, вѣроисповѣдну, католицку, но не греко-католицку навѣтъ, а загально католицку, хотя и надали еѣ зовсѣмъ неправильно назву „Соединеніе греко-католическихъ русскихъ Братствъ“. Помимо того однакъ, що організація тая называець соединеніемъ „русскихъ“ братствъ принимаютъ до ней и братства словацкі; а помимо того, що організація ся именуець соединеніемъ „греко-католическихъ“ братствъ принимает она и братства мѣшанї т. е. складаючї ся зъ греко и римо-католикѣвъ. Еслижъ взяти подъ розвагу, що крѣмъ Русинѣвъ и Словакѣвъ нема жадныхъ другихъ греко-католикѣвъ въ Сполученыхъ Державахъ и що Словакѣ-протестантъ, або Русинѣ православный пѣсля статутѣвъ въ жаденѣ способѣ до той організації принятымъ бути не може — то вузко вѣроисповѣдный и чисто церковный характеръ „Соединенія“ покажеться

ще яснѣйше. Розумѣе ся само черезъ себе, що подѣбна, чисто вѣроисповѣдно-церковна організація п требами народнымъ задосить учинити и ихъ заспокоити не може. Правда, що „Соединеніе“ своихъ членѣвъ на випадокъ смерти, або цѣлковитой неспосѣбности до працѣ, забезпечаетъ выплачуячи такъ зване „посмертне“, въ разѣ смерти головы родины або его жѣнки и „запомогу“ въ разѣ цѣлковитого его калѣцтва, але прецѣнь въ подѣбный спосѣбъ можна забезпечитись и де инде, або хотѣбы въ першѣмъ лѣпшѣмъ асекураційнѣмъ товариствѣ. Для того тѣлько, щѣбы выплачувати запомоги и посмертне не було и нема потреби творити вѣроисповѣдно-церковну організацію; бо не говорячи вже о томъ, що перше лѣпше американске асекураційне товариство платить таке саме посмертне, що и „Соединеніе“ и то при меншихъ вкладкахъ — то члены того послѣднего мусять еще зверхъ того поносити другі розходы, якъ примусово на органъ того товариства и т. д. Такимъ спосѣбомъ забезпечене на случай смерти, або покалѣченя не може бути головною и основною цѣлею вѣроисповѣдно-церковной організації „Соединенія“. Щѣжь одже есть его цѣлею? Цѣлею его пѣсля статутѣвъ есть: просвѣта належачихъ до него Русинѣвъ и Словакѣвъ греко-католицкого и римо-католицкого вѣроисповѣданія, а называныхъ зовсѣмъ неправильно такъ статутомъ, якъ и урядомъ „Соединеніе“ не знати на якѣй подставѣ „народомъ русскимъ“. Славянскій народности прибуваючи въ Новый Свѣтъ потрѣбують доконче просвѣты, ще бѣльше навѣть якъ въ Старѣмъ Свѣтѣ, але розумѣе ся просвѣты въ своѣмъ рѣднѣмъ языкѣ. Щѣбы присвоити собѣ на стѣлько англійскій языкъ, щѣбы мѣгъ черпати зъ богатыхъ жерель англо-американской культуры п цивилизації, славянскій емігрантъ, належачій звычайно до найбѣднѣйшой п найменше просвѣтной клясы европейскихъ суспѣльностей, потребуе. пересѣчно 10 лѣтъ. Еслижь бы вѣнь

за весь той часъ, въ новѣй вѣтчинѣ не мавъ свои національной просвѣты, то здичѣвъ бы по просту и впавъ на ще низшій степенъ развитя и образования, якъ той на котромъ стоявъ вѣтъ въ своѣй вѣтчинѣ. Примѣромъ на тое и нагляднымъ доказомъ могутъ служити славянскій робѣтники, що працюють при земляныхъ роботахъ коло желѣзныхъ дорѣгъ. Но кромѣ такого недопущеня славянского емигранта до умственного и просвѣтного пониженя, національна просвѣта въ Америцѣ мае до сповненя ще другій виднй и дуже важнй задачи: она мае поступенно пѣднимаги его до урѣвня американской культуры и цивилизаціи. мае познакомлювати его зъ полѣтичними, суспѣльными и економѣчными обставинами и фактами середъ котрыхъ вѣтъ жие и до котрыхъ вѣтъ повиненъ приноровлятися понеже безъ того въ тѣй сторонѣ, крайнѣ доляра не дастъ ся помыслити, не тѣлько позыскане суспѣльного поважаня, но и осягнене економѣчного добробыту. О скѣлькожь и якъ просвѣщае „Соединеніе“ своихъ католицкихъ Словаковъ и Русинѣвъ, котрыхъ не знати длячого называе загально „народомъ русскимъ“. Оно выдае тыжневу газету „Американскій Русскій Вѣстникъ“ на языкахъ: словацкѣмъ (по словацки — словенскѣмъ) и подѣбнымъ до руского. Назвати языкъ той иначе, якъ подѣбнымъ до руского — зовѣмъ не можливо, понеже дивачна ся мѣщанина слѣвъ церковно-славянскихъ и то самовѣльно укованыхъ, а не взятыхъ зъ св. Письма, або старыхъ літературъ славянскихъ, дальпе словацкихъ, великорускихъ, малорускихъ и малярскихъ заключае въ собѣ наибѣльше слѣвъ малорускихъ и великорускихъ, уживаныхъ въ малорускѣй и великорускѣй літературѣ, але нахапаныхъ зъ нихъ безъ всякой системы. Не лѣпшій вѣдъ того дивачного языка и змѣсть „Вѣстника“. Складають ся на него безобразнй и пусти пропѣвѣди на темы: „не впивай ся!“ не „лжесвидѣтельствууй!“ „не справляй въ корчмѣ весѣля!“ и т. д.

За проповѣдями тими идуть новинки понабирані зъ рѣжныхъ газетъ безъ всякого змыслу (порядку, толку); дальше славословіе рѣжныхъ священникѣвъ, що належать до „Соединенія“, дякамъ и дяко-учителямъ. За всѣмъ тымъ слѣдують нерѣдко найдикшіи оновѣданя: якъ пр. завзятый мужъ шукавъ на днѣ моря своего тестя, якъ въ Россіи заслали мужика на Сибирь за тое, що скалѣчивъ графа залицявшого ся коло его жѣнки и тымъ подѣбный дурницѣ. Мѣжъ тымъ „Вѣстникъ“, котрый безъ сумнѣву приносить лишъ ганьбу рускому народови, стоявъ „Соединеніе“ въ протягу чотырохъ послѣднихъ лѣтъ около \$4000 рѣчно, а кромѣ того бувъ причиною задовженя ся „Соединенія“.

Зразу вѣддано „Вѣстникъ“ въ руки бувшому угрорускому писарю, чоловѣку безъ всякого образования, темному и брудному, котрый и истнуе лишъ сплетнями и интригами. Нынѣ находится ся „Вѣстникъ“ въ рукахъ предсѣдателя „Соединенія“, котрый мае такожь пѣдъ своимъ зарядомъ такъ званный рускій банкъ и старае ся о концесію на „Ем. Дѣмъ“.

Розумѣе ся, що давно вѣдчувана середъ руского народа въ Америцѣ, замешкуючого переважно всхѣдний штаты, а особливо Пенсильвенію, потреба утвореня великого народного товариства, не зѣстала заспокоена черезъ повстане „Соединенія“. Длѣтого на самѣмъ початку 1894 року, галицко-рускій священникъ О. Иванъ Констанкевичъ при живѣй помочи и спѣвудѣлѣ тогожь ветерана Галицкой Руси О. Обушкевича, котрый пѣзнѣйше изъ заложенного нимъ самимъ „Соединенія“ выступивъ, заложили руско-народне товариство пѣдъ именемъ „Рускій Народный Союзъ“.

Понеже ся книжка выдана „Союзомъ“ то намъ не выпадае много о нѣмъ говорити, щобы насъ хто не посудивъ, що выхваляемо издателя. Зазначимо тѣлько факты. Существуючи два роки, т. е. половину того часу, якій истнуе „Соединеніе“ — „Союзъ“ мае нынѣ

около 1.000 членовъ т. е. около половины русскихъ членовъ „Соединенія“, котро складаєсь въ большій части зъ Словаковъ. Взростаючи такимъ способомъ въ той самой майже численній пропорціи, „Союзъ“ не знає зовсімъ того масового выступованя членовъ, яке мало мѣсце въ „Соединенію“ въ 1894 роцѣ. Принявши на себе межи иншими, якъ и всѣ другі національнї організації въ Сполученыхъ Державахъ, забезпечуванє своихъ членовъ на випадокъ смерти, меншого або большого покалѣченя и неспосѣбности до працѣ — „Союзъ“ поставивъ собѣ за головну задачу просвѣту руского народа въ Новѣмъ Свѣтѣ на его народнѣмъ языкѣ и на его народнихъ основахъ въ цѣли здвигненя его до урѣвня американской культуры и цивилизації и приспособленя его до суспѣльныхъ, політичныхъ и економічныхъ условій нової вѣтчiny. Орудіємъ такой просвѣты є тыжднева часопись „Свобода“ органъ „Союза“ и вѣддѣльнї его виданя. Многї органы славянской печати, такъ американскї, якъ и европейскї, выразились о „Свободѣ“ вельми симпатично, мѣжь иншими такожъ одна зъ наибольше розширеныхъ с-петербургскихъ великорусскихъ газетъ, котра єсть властиво органомъ велико-русской національно-ліберальной партїи и тѣшитъ ся въ Россїи огромнымъ впливомъ.

Нечисленнї рускї політичнї клубы въ Пенсильвенїи истнують вже кѣлька рокѣвъ, чимъ разъ стають численнѣйшї и вже нынѣ мають они певне значѣнє въ житю політичнѣвъ въ Спол. Державѣ.

Звертаючись до представленя економічного положеня Русинѣвъ въ Спол. Державахъ, мусимо сказати, що и оно представляєсь сумнымъ и невѣдраднымъ. Зпершу емігрували Русины до Америки лишъ на якійсь часъ для зарѣбку и всѣ ошадженї свои грошѣ посылали до старого краю въ цѣли поправленя своихъ газдивокъ, утриманє родинѣ, або закупна новыхъ грун-

тòвъ. Но въ часѣ коли стали они вже осѣдати въ Спол. Державахъ наступивъ тутъ страшный экономичный кризисъ, котрый тягнесь вже вòдъ кòлькохъ лѣтъ. Такихъ, котри могли заощадити якій такій грòшь за лѣпшихъ часòвъ и завести торговлю, знайшлося не много. Веѣ майже мусять працювати въ майнахъ, въ виду чого мусять такожъ зносити наслѣдки частого браку занятія и неоднаковой высоты заробòтної платнѣ, не говорячи вже о многихъ нещасныхъ випадкахъ, котри кòнчать ся звычайно меншимъ або бòльшимъ покалѣченемъ, если вже не смертію. Помимо множества другихъ, двѣ обставины головно зле впливають на экономичне положене нашего народу въ пòвнòчнòй Америцѣ. Перша — се манія будованя церквей и закладаня новыхъ парохій, безъ найменшого взгляду на число парохіянъ и ихъ средства. Парохіи такі ледви появились, нерѣдко запутують ся въ довги и церкви помимо знаного жертволюбія нашего народа продають ся на публичныхъ лицитаціяхъ, що дае лишь возможность тутешнимъ римско-католицкимъ епископамъ посредствомъ ихъ покупки вдирати ся въ дѣла греко-католицкой церкви и на нихъ пòсля своего уподобаня впливати. Друга обставина — се изольованòсть руского робòтника. Помимо того, що въ рокахъ 1887—1888, коли руске суспòльно-народне жите сосредоточалось въ Шенандоа, де выходила руска газета „Америка“, многі Русины становили russian branch (руску галузь — вòддѣль) звѣстного американского союза „Knights of Labor“ (Рицарѣ працѣ), до сего часу лишь немногій одиницѣ зъ руского народа, котрыхъ за выѣмки можна уважати, належать до американскихъ робòтничихъ организаций, а таке вòдокремлене ся въ краю самодѣльности и самопомочи, причиняесь лишь до погòршеня его экономичного положеня.

ПѢСНЯ РУСКОГО МАЙНЕРА.

Було колись у насъ поле,
та жида забрали.
Були колись у насъ воли,
та няньо продали.

Оженили молодого,
тай на пустой хатѣ
и казали: теперъ сыну
почни газдувати.

Що чинити, що робити,
зъ вѣдки хлѣба взяти?
Нанявъ я ся у жидиска
гонты виробляти.

Сиджу въ лѣсѣ, тешу, стружу —
а жѣнка складає.
О холодѣ о голодѣ,
ажь ся серце крає.

Ой! погана се работа
у жида служити.
Ахъ! Боже мой милостивый,
якъ на свѣтѣ жити?

Вотъ, знайшли ся добрый люде,
мудру раду дали;
грошей менѣ позычили,
тай вѣхатъ казали.

Въ далекую Америку,
чрезъ широке море.
Тамъ затопишь, вѣщували
свою бѣду, горе!

Русинъ-майнеръ иде до работы.

У недѣлю, въ ранцѣ рано,
мы зъ селомъ пращались,
якъ до церкви на угреню,
дзвонити почали.

Загуркотѣвъ изъ села вѣзь,
дзвоны все дзвонили.
Пѣснь пращальну, далекую
намъ то голосили.

Горы мои розкинені!
зелені Карпаты!
хаты бѣдні, похилені,
колижь васъ витати ?

Такі думки снулись менѣ,
у моей головѣ.
якъ велѣли трену рушати,
бо вже всѣ готові.

Куда везли и де везли ?
того вже не знаю.
Ажь въ Гамбургу зупинились,
то все памятаю.

Въ томъ Гамбургу, въ пѣвъ жидѣвскѣмъ,
взяли насъ агенты.
Якъ вороны обступили,
кричать, чи машь центы ?

Рано вставши, невмывались,
креста непоклали,
якъ злодѣѣвъ чрезъ улицю
до шифу насъ гнали.

Що тамъ люда було того ?
Богъ лишъ святыи знае!
Зѣ всѣхъ сторѣнь сего свѣта,
кто ихъ вѣдгадае ?

Були Шведы, були Нѣмцѣ,
були также Фіны,
и Словаки и Маляры,
були и Литвины.

Були Поляки й Словаки;
зъ русской, зъ польской страны —
були жида російскіи,
Маляры — Циганы.

Вся та бранжа повлѣзала,
на шифъ величезный —
зъ пакунками, зъ тлумаками,
се бувъ видъ чудесный!

Засвисгали, затрубѣли,
дали волю парѣ.
Мы рушили въ день погôдный;
на небѣ нѣ хмары.

Незабавомъ страшнй бурѣ
на мори гуляють,
якъ тй мыши въ „цвишендеку“
гуртомсь укрывають.

Кождый клякавъ до молитвы,
хоть мала дитина;
бо подумавъ: ось ту мôй грôбъ,
морская глубина.

Дванайцять днѣвъ, стôлько ночей —
на шифѣ плывали.
Не разъ не два бючись въ груди,
смерти сподѣвали.

Ажь на конецъ, було зъ рана
мы землю узрѣли.
Всѣ упали на колѣна,
Богу пѣснь воспѣли.

Хвалажъ Тобѣ Христе Боже,
за той даръ великій!
Що привѣвъ еси Ты насъ,
у той край далекій.

Доме рѣднѣй, доме рѣднѣй!
батькѣвска хатино!
жѣнко моя дорогая,
милая дитино!

Понадъ горы, понадъ море,
къ вамъ лину думкою,
бо вы менѣ предъ очима;
не маю спокою.

Якъ згадаю, то заплачу
гѣркими слезами,
що насъ дома розлучили,
горами, водами.

Пѣдъ землею я працюю,
свѣй грѣбъ я копаю,
щобъ вамъ хату поставити —
у рѣдному краю.

Ломись скало! сыпъ ся угле!
не зъ горы, но зъ боку.
Поможъ Боже доробити
до нового року.

Потѣмъ пѣйду у край рѣднѣй,
у рѣднѣнке село.
Тамъ зъ женою, зъ дитиною
стану житъ весело.

Гр. Гр.

РУСКЕ ВЕСЕЛЄ ЗЪ ПОДКЛАДОМЪ АМЕРИКАНСКИМЪ.

РОСКАЗАВЪ НЕСТОРЪ.

Взявъ ся нашъ чоловѣкъ до бізнесу. — Молодый ще чоловѣкъ бувъ. Ледви 26 лѣтъ собѣ нараховавъ. Бізнесъ, звычайно, якъ бізнесъ, тяжка рѣчь. Вѣнь ба-
чите ставъ арендаремъ. Пиво, віску, темперъ и всякій другій ласощѣ продававъ.

Народъ горнеть ся — звычайно до свого шинкаря! Бо и слово свое рѣдне почуе, тай не такій, щобъ не зафондувавъ, тай не такій, щобъ не побурговавъ до пейды. Звычайно свѣй чоловѣкъ! И кумъ и товаришь и кривнякъ — свѣй чоловѣкъ. А свому чоловѣкови то и незаплатити якомь лѣппе выпадае — бо на то вѣнь свѣй, краянъ, Русинъ, патриотъ.

Зле самому чоловѣкови на свѣтѣ жити — треба конче сотворити ему помочницю — вже Господь Богъ давно сказавъ; а ще бѣльше такой помочницѣ потреба шинкарови-арендарови. Шинкаръ, повиненъ бути собѣ поважный; щобъ люде его мали за люде. Тай и въ дома якомь пусто и глухо. Нѣкому нѣ ѣсти зварити, нѣ челяди обѣйти. Не поможе — треба конечно жени-
ти ся.

Не боить ся нашъ чоловѣкъ пускатись на Боже провидѣніе зѣ старого краю до Америки; не боить ся копати вугля въ глубокихъ майнахъ; не боить ся зѣ кѣлькама долярами брати ся до бізнесу, навѣтъ тако-
го, котрый потребуе сотки на мѣсячный вкладъ. Нѣ-
чого нашъ Лемко не страхае ся, але страхае ся же-
нячки, навѣтъ дуже, если вѣнь не сомаръ, але розум-
ный чоловѣкъ. Бо справдѣ и есть чого лякати ся!

Зѣ кимъ ту женити ся? Американки годѣ взяти, а

Русинки вѣдповѣднои нема. — Напливае того цвѣту зъ божого свѣту богато, але щожь — она иногдѣ нѣ до Бога, нѣ до людей, якъ то приповѣдають старі люде. Але щожь робити? треба конечно нашому шинкарови женити ся. Приплыла зъ краю дѣвчина гѣдна, прилипла, якъ то кажуть, до серця; постарали ся о „Mariage Certificate“ — оголошено въ церквѣ, въ Недѣлю одну заповѣдь, тай въ четверь вже и весѣле. Але яке весѣле? Кажу вамъ небеспечно, що и нашъ питомецъ въ краю такъ не женить ся, хоть-бы и въ самого дзекана бравъ дочку.

Каритами приѣхали молодята до церкви, а въ церквѣ свѣчокъ горить тьма-тьменна. Всѣ свѣчки засвѣтили, які лишъ були. Народу згорнуло ся множество. И Англики и Айршѣ и Поляки и таки наші люде Цѣкаві подивити ся на параду. А парада на цѣлу губу. Самъ заступникъ біскупа дае слюбъ, а двоохъ молодыхъ пань-отцѣвъ кодо него, нѣбы діяконы. Самъ голова головъ спѣвае за дяка. Парада!

Їдемо мы каритою на весѣле тай їдучи мѣркуемо, яке то весѣле руске буде въ Америцѣ, бо не доводилось намъ бачити его. Входимо на порѣгъ, слухаемо и не вѣримо. Музиканты вчистили намъ на привитане наше улюблене: „Gott erhalte“ (Боже буди покровитель).

„Заграйте коломыйку“, крикнувъ я на музикантовъ — тай они послухали и заграли. — Здѣ ся, що соромно имъ вѣдгакъ стало.

Гостей зѣбрало ся споре чсло. На горѣ въ просторѣй кѣмнатѣ при довгѣмъ столѣ засѣли Русины-Американцѣ тай почали частуватись, пѣсля старого батькѣвского звичаю горѣвкою, але не краевою, только американскою віскою. Повелись рѣчи про весѣле въ старѣмъ краю, про звичаи и обычаи батькѣвъ, тай затыгли пѣсню: „Благослови матѣнко“. — Пѣсня, звы-

чайно, дівоча річчя — попросили ми дівчатъ, що недавно прійшли зъ краю, щобъ они заспівали весільнон. Наша дівчина перебрана въ панський лахи, котрій ей збаламутили, збентьжили, вымовляесь, що вже въ Гамбургу забула пїсенъ весільныхъ. Бїдолашна не въ силї собї здати зъ того всего справы, що воколо ней дїесь. Годї, треба було самымъ спївати, тай затягли мы пїсню, хотъ не въ ладъ и не въ часъ: „Ой зберай ся домовъ, зберай; по кутахъ не зазираи, Бо тожь ти ту не бывати, лемъ зъ нами ся выберати“. Музиканты пригравали намъ до нашої пїснї, але здаесь змїрковали, що намъ не дуже йде въ ладъ, тай довго не надумуючись втяли такъ вдатно „Donau Wellen“, що и семинарицка музика мусїлабъ повстидатись. Здаесь, щобъ вдоволити мои чувства патріотичнї, перейшли заразь зъ нїмецкого вальця на нашу домородну коломыйку. Мїшанина вражїнь: Gott erhalte, коломыйка, пїсни весільнї, Donau Wellen и опять коломыйка, та въ додатку еще и американска лиха віска такъ були запрятали мою голову, що я майже зовсїмъ не чувъ, якъ стара жїнка заспївала „шарискои“. Весело и бонтюжна спївала. Велика шкода, що вечера перервала оригінальну пїсню. Але я и такъ не музикъ, то и не богато бувбимъ скориставъ.

При вечерї повелись розмовы, рожнї розмовы. При склянцї пива заговоривъ найстаршїй на темать здоровля и блага новоженцївъ. Я сподївавъ ся, що хтось втне на високу нуту наше историчне, дороге „многая лїта“, але якось нїхто не важивъ ся. Здає ся, чекали на мене, бо знали, що я ихъ безлїчъ на рожну нуту знаю. А такъ знаю! Знаю и дяковске и и на чотыри голоса и „Во здравїє“ (бувало найбїльше редакторови „Слова“ мы спївали, а вонъ за то ковбасы справивъ кїлька лїктївъ), и навїть знаю на нуту „S'umі Magica“ — але якось годї було добути гласу, бо геть обридло, наспївавшись стїлько его рожнымъ

нашимъ властямъ и матадорамъ. Гадаю собѣ, най хоть въ Америкѣ мене то „многая лѣта“ не переслѣдуе. Хоть впрочѣмъ я нѣчого противъ него не маю.

По вечерѣ пѣшли танцѣ — веселѣ танцѣ. Двое старыхъ людей, мужъ и жена пѣскакували собѣ такъ жваво, неначебъ вчера побрали ся. Весела молодѣжь пѣшла на вздогони нашої коломыйки. Голова головъ, хоть важить 250 фунтовъ, пѣскочивъ собѣ такъ жваво, що ажъ пѣдлога затрѣщала и цѣлый амер. дѣмъ збитый зъ тоненькихъ дощокъ захитавъ ся. „Чардашь, чардашь“, крикнувъ моторный угорскій Русинъ. Пѣшовъ чардашь. Самъ оденъ чоловѣкъ втявъ собѣ зъ пѣвъ години національного мадярскаго танцю, а мы дивились, придивлялись и дивувались, якъ може чоловѣкъ такъ дрѣбненько и скоро ногами перебирати.

На долинѣ велика громада крайновъ выпивала кекъ за кекомъ пива, а выпивала за однимъ замахомъ, бо звычайно на весѣлю шинкаря, то и добра оказія за дурно напители ся.

На другій день приходитъ до мене чоловѣкъ, що то такъ складно чардаша танцювавъ тай просить квасного борщу каже: десь чоловѣкъ нѣчого не пивъ, тай и ока не зажмуриль, а квасного борщу хочеть ся напители...

В Е Ч Ъ Р Ъ.

Садокъ вишневыи коло хаты;
Хрущъ надъ вишнями гудуть;
Плугаторѣ зъ плугами йдуть;
Спѣвають идучи дѣвчата,
А матери вечерять ждуть.

Сѣмь вечера коло хаты, —
Вечѣрня збронька встас, —
Дочка вечерять пода;
А матери хоче научати,
Такъ соловейко не дае.

Поклала матери коло хаты
Маленькихъ дѣточокъ своихъ,
Сама заснула коло нихъ;
Затихло все... тѣлько дѣвчата
Та соловейко не затихъ.

Т. Шевченко.

ПЕЩЕНИ ДѢТИ.

(КАЗКА—БИЛИЦЯ.)

Сумуе, тяжко сумуе стара матѣнка, коли спогадае про минувшину такую ясну, такую розкошную, какъ той сонъ на рожахъ. Та правда — той-бо розкошный сонъ понищивъ ей доленьку, заставивъ горку чашу злигоднѣвъ выпити до самого дна... А прецѣ было такъ мило, такъ весело!

Надъ пишными рѣками, що вились срѣбно-синявыми лентами по широкомъ зеленомъ краю, была садиба ей — той гарной Матери. Пишне ей платя, богата была комора, набита достаткомъ всякимъ.

Весело было жити, бо й было зъ чого жити.

Томужь и выросали дѣтоньки ей буйнѣ и свободнѣ, какъ вѣтрило на степахъ, какъ филя на чорному морю. Гарнѣ были дѣти и вона любила ихъ дуже-дуже. А дѣтоньки выросали сильнѣ, здоровѣ — свѣтови на диво.

Одну мали хибу: вони часто зъ собою сварились. Образливе слово долѣтало ушей доброй мамы та вона потурала дѣтвачимъ сваркамъ.

Почули тое недоброй сусѣды и въ мить скористали. Пѣдюджували брата на брата и самѣ-жь ставали по боцѣ воюющихъ, щобы ихъ нищити.

И знищили ихъ до краю...

Попадали братья въ лютѣмъ бою, окровавленѣ, прибитѣ на дусѣ, знемоцнѣли тѣломъ.

Заридала мати, тяжко заплакала...

Розгосподарились сусѣды въ великоѣ руинѣ, а вдова забрала дрѣбнѣ дѣти, щобы не загинули еще вѣдъ ворожой руки та не попадали въ лютѣмъ бою, забрала

ихъ тай осѣла въ однѣмъ, тихѣмъ кутику своего дав-ного газдѣвства.

Не багато тыхъ дѣтей було. Стали виростати на потѣху матери. А вона-жь ихъ лелѣяла, пестила, ще бѣльше якъ — рѣдна мати... Пѣдростали дѣти.

Однои-жь дѣтины не пестила вона, одного брата не любили й другі брата, вѣдгоняли вѣдъ себе, не припускали до спѣльного стола, до рѣдного порога. Оденъ бувъ не пещеный...

И за що его не злюбила матѣрь, за що гудили его браты и сестры?...

Чимъ вѣнъ бувъ для нихъ негарный? Не вжежь его сердце таке було недобре, що й любити его було годѣ? Якими вчинками прогрѣшивъ ся вѣнъ проти своей брати, проти мамы рѣднои-рѣдненькѣй?...

Не злюбили его всѣ, а на ньому не було нѣ стѣлько вины, що на найбѣлѣйшѣй рожечѣ плямы.

Не було? Ай була вина: вѣнъ бо бувъ за багато правдомовный, вѣнъ за багато любивъ житя працѣ и тиху а прецѣнь голосну правду и за часто докорювавъ братамъ за ихъ сварку-лайку та за те, що имъ чуже подобалось чужі порядки, чужі люди лѣпше власной мамы.

Була вина...

Браты не любили его, бо вѣнъ имъ перешкоджавъ.

Сестры не любили его, бо вѣнъ бажавъ ихъ звернути на добру стежку, привернути ихъ сердце до мамы.

Матѣрь не пестила, ба — може й не любила его, бо за суворый бувъ для братѣвъ-сестеръ, тыхъ пещеныхъ дѣтей. Заслѣплена мати...

Выгнали брата зъ рѣднои хатины вѣдъ себе — далеко. Пѣшовъ у свѣтъ зъ голыми руками, зъ добрымъ сердцемъ шукати долѣ-талану...

А мати стѣльки его й пожалѣла, що мовляла — добра була бы дитина, та звелась на нѣ-на-що!...

Остались пестіи, мамина надѣя.

Росли, выросли та все ихъ пестила мати, а вони все вѣдчужувались вѣдъ неи, сторонили...

И склеѣло ся лихо: одній сыны-доньки перейшли до сусѣда, що славивъ себе гарными традиціями зъ бувальщины, прибрали его стрѣй, его душу, его слово. Не подобалось имъ слово, котрымъ дзвонила имъ мати пѣснѣ при колицѣ.

Другій дѣти признались до заборчивого сусѣда, котрый кнупомъ здобувавъ собѣ силу и повагу — и тотій призабули о рѣднѣй ненцѣ. Третій въ свѣтъ розбрились и такожь — призабули...

На правду призабули?...

Нѣ — не призабули, вѣдзивались про маму и до мамы тотій пещеній дѣти. — Ты не наша, мѣвляли, мы не твои дѣти! Ты бѣдна, ты слаба ты темна, ты бездольна... Мы маемо инчу маму, а правдива она — наша, бо сильна, всѣмъ добромъ богата...

Такъ вони ругались пестіи тотій...

Бѣдна ты, самотна мамо, а вы пещеній дѣти — такожь бѣднѣй. Ой бѣднѣй вы!...

И провѣдалась непещена дитина, покинутый сынъ про лихо-недолю рѣднѣй неньки и заболѣло его сердце. Прійшовъ до ненцѣ, уцѣлувавъ еи руки:

— Дякувать тобѣ матѣнко, що не пестила мене бо въ минѣ знайшла правдиву, добру дитину. Навчивсь я битись зъ недолею и wyborовъ... долю. Тобѣ вона приналежна, о прекрасна моя Мати!...

И завѣвъ еи певною рукою въ храмъ святой долѣволѣ.

На картѣ своей записала Исторія вчинокъ „наименшого брата“, непещеной дитины...

А мати на вѣки еи поблагословила...

Силвестеръ Яричевскій.

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ МТ. КАРМЕЛЬ, ПА.

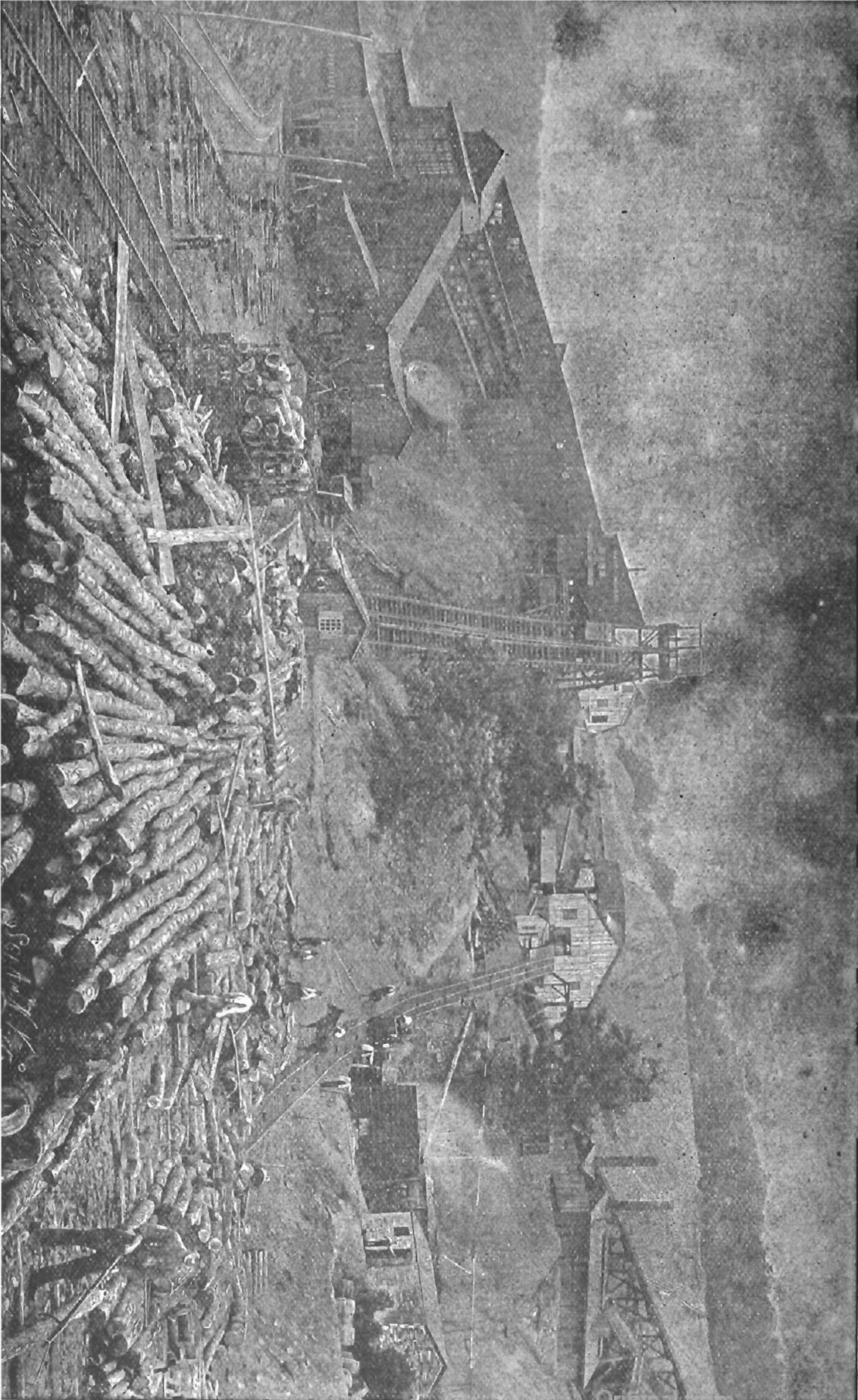
ДУМКА.

Тяжко-важко въ свѣтѣ жити
 сиротѣ безъ роду:
 нема куды прихилить ся, —
 хочь зъ горы та въ воду!
 Утонивъ ся-бъ молоденькій,
 щобъ не нудить свѣтомъ;
 утонивъ ся-бъ, — тяжко жити,
 и нема, де дѣтись.
 Въ того доля ходить полемъ —
 колъски збирає;
 а моя десь, ледащиця,
 за моремъ блукає.
 Добре тому богатому:
 его люде знаютъ;
 а зо мною зострѣнуть ся —
 мовъ не добачають.
 Богатого губатого
 дѣвчина шанує;
 надо мною, сиротою,
 смѣять ся, кенкує.

„Чи я-жь тобѣ не вродливый,
 чи не въ тебе вдавъ ся,
 чи не люблю тебе щиро,
 чи зъ тебе смѣявъ ся?
 Люби-жь собѣ, мое серце,
 люби, ко-го знаєшь,
 та но смѣй ся надо мною,
 якъ коли згадаєшь!
 А я поду на край свѣта...
 На чужой сторонцѣ
 найду красшу, або згину,
 якъ той листъ на сонци.“

Пошовъ козакъ сумуючи —
 нѣкого не кинувъ;
 шукає долѣ въ чужомъ поли,
 та тамъ и загинувъ.
 Умираючи дививъ ся,
 де сонечко сяє...
 Тяжко-важко умирати
 у чужому краю!

Т. Шевченко.

У Г Л Ъ О К О П Ы.

Пенсильвенія есть оденъ край на свѣтѣ, въ котромъ находятъ ся наибольше угля и желѣзном руды. Пенсильвенійскій майны, наибольшій на цѣломъ свѣтѣ, приносятъ рѣчь рѣчно выше \$100.000.000, майже половину, що всѣ майны, взявши до купы и срѣбнїи и золотї, въ Сполученныхъ Державахъ.

Чимъ якъ чимъ, але камѣннымъ углемъ, то уже Пенсильвенія може похвалитись, бо мае его наибольше изъ всѣхъ краѣвъ на кули земскої. Вуголь пенсильвенійскїй, уживаный по цѣлому свѣту, дѣлится на два сорты: твердый (anthracite) и мягкїй або смольный (bituminous). Твердый уголь находятъ ся по большої части въ востоднѣй, а мягкїй въ заходнѣй Пенсильвенїи. Твердый палить ся бездымно, а мягкїй, подчасъ паленя, выдае изъ себе хмары чорного дыму. Мѣста, якъ напр. Питсбургъ, де по желѣзныхъ фабрикахъ палять мягкимъ углемъ, вѣчно стоить въ незносно́мъ дымѣ.

Посля послѣднего углевого рапорту, майны пенсильвенїйскїе выдали за рѣчь 1894 85,306,389 тонѣвъ угля (тонѣ: 2000 фунтѣвъ).

Поклады угля находятъ ся часами не глубоко подъ землею, а часами, щобы дѣбрати ся до угля, треба копати вѣдъ 75 до 700 стѣщъ глубоко. Щобы дѣстати угле робить ся въ земли два отворы (shafts), котрїи неразъ суть дуже глубоки. Оденъ отворъ служитъ на то, щобы черезъ него выдоставати на верхъ угле, а другимъ иде воздухъ до майно́въ. Надъ тымъ другимъ отворомъ находятъ ся величезне крылате колесо (fan), що нашїи люде зовуть „фана“. Колесо тое

за помочию пары жене день и нѣчь, зѣ чого робить ся вѣтеръ, котрый вѣе до майновъ. Бѣда тогда майнерамъ, коли колесо перестало бы робити, бо тогда робѣтникамъ пѣдъ землю грозить смерть черезъ удущене.

Коли уже дѣстануть ся черезъ отвѣръ до покладавъ вугля, тогда зачинае ся майнерска робота на добре. Майнеры, тѣ правдивѣ рыцарѣ працѣ, узброенѣ: въ мотику (pick), желѣзный друкъ (drill) и стрѣльный порохъ, спускають ся, при помочи машины въ клѣткахъ (cage) на долину и начинаютъ роботу. Вертятъ въ вуглю дѣры, сыплють порохъ и стрѣляютъ. При мягкомъ вуглю пороху не уживае ся, лишъ „пѣки“.

Розстрѣляне вугле ладують на возы (cags), котрѣ вытягають ся машинами черезъ отвѣръ на верхъ. Вугле копае ся лишъ тамъ, куды идутъ вуглевѣ жилы. И то не такъ копае ся, якъ бы кому подобало ся, лишъ пѣсля препису, якъ мае бути. Звычайно робить ся дѣру (gang) або якъ нашѣ люде зовуть „ганокъ“ на 12 або 16 стѣпъ широку, а на 7 до 10 стѣпъ високу. Дѣры такѣ тягнуть ся въ майнахъ неразъ на милѣ. Зѣ такомъ одной головной дѣры тягнуть ся знова по бокахъ, зѣ одной стороны и другой такъ же дѣры, котрѣ зовуть ся зѣ англицка „чамбрами“ (chambers). Дѣры такѣ, звѣдки вугля выбирають, не конечно идутъ просто и рѣвно, якъ-бы по земли, але неразъ тягнуть ся зѣ укуса або и просто до горы, такъ якъ вуглева жила иде. По тыхъ дѣрахъ або якъ майнеры зовуть по „ганкахъ“ идутъ возы по желѣзныхъ шинахъ, котрѣ майнеры самѣ ставляютъ. До каждого мѣсця, де майнеръ робить, провадятъ такѣ шины, по котрыхъ вѣзъ приходитъ ажъ тамъ де ся робить. Наладованѣ вуглемъ возы потѣмъ вѣдвозить ся мулами ажъ до головного отвору, де ихъ дальше машина вытягае на верхъ. Мулы остають ся все у майнахъ, де мають наумысне збудовану про себе стайню, або якъ нашѣ люде зовуть „стебельню“. До

муловъ держитъ компанія умысле одного чоловѣка, котрого зовуть „стебел-бось“, и котрый нѣчого бѣльше не робить, лишъ мулы кормить. Мулами поганяють молодї хлопцѣ, вѣдь 15 до 18 лѣтъ, а котрыхъ зовуть „драйверами“. Сграхъ! неприемно неразъ дивити ся на тыхъ хлопцѣвъ, якъ они збыткують надъ бѣдными мулами. Бють, катують, чимъ попало, а часами и убють нещасне звѣря, коли не хоче тягати.

У майнахъ робить сотки людей. Дивити ся на роботу майнерѣвъ, то дуже красно выглядае. Свѣтячї, маленькї бляшанї, наповненї олѣемъ лампочки у шапокъ майнерѣвъ, выглядають, коли дивити ся зъ далека, якъ яснї звѣзды пѣдчасъ спокойной и погѣдной ночи. Доправды, чудесный видъ!

Але файно оно дивити ся, нема що казати, но робити то тяжко и то дуже тяжко. Майнеръ пѣдчасъ работы, выставлений каждой хвилѣ на небезпеченство и на смерть. Неразъ трафляе ся, що вѣдорве ся вуголь або скала зъ горы и забивае на мѣсци нещасного робѣтника. А часами приключаетъ ся, що и цѣлї майны завалятъ ся и привалятъ всѣхъ робѣтниковѣвъ. Таки wypadки рѣдко трафляють ся. Сего року, въ мѣсяцю червцю, завалились цѣлї майны въ Пїтстонъ, Па. и присыпали 60 робѣтниковѣвъ, котрыхъ уже нѣколи бѣльше не дѣстануть, Для безпеченства, майнеры пѣдперають висячї скалы надъ собою деревяными кльоцами (ргор), але не разъ и то не поможе, бо тиснене тягару зъ горы бувае таке сильне, що наймоцнѣйшї кльоцы ломають ся пѣдъ тягаромъ якъ патычки сѣрниковї. Длѣтого майнеры мусять бути дуже осторожнї при робѣтѣ, бо въ майнахъ каждой минуты можна спѣдѣватись нещастя. Неразъ бувае, що еще зъ рана, коли тѣлько зачавъ робити вѣдрываеь скала и забивае нещасного на мѣсци. Згинувъ тогда, якъ правдивый герой, оставивши жѣнку вдовою а дѣти сиротами. Таки wypadки дѣють ся въ сколицяхъ вуглевыхъ дуже часто,

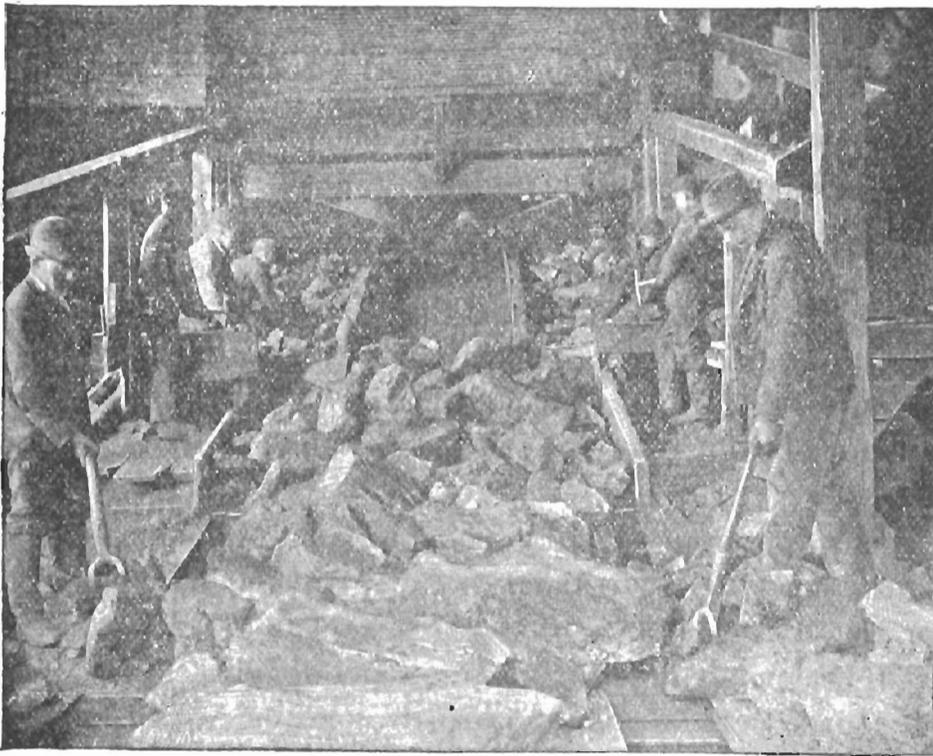
а майже кожного дня. А що тамъ кого покалѣчить, або руку, ногу вѣдорве, то навѣтъ великого вражѣня на людей не робить. Они до того привыкли. Чисто, якбы на вѣйнѣ.

Майнеромъ може бути лишъ той, хто уже робивъ довшій часъ у майнахъ и здавъ испытъ изъ работы майнерской. Нашій люде уже по двоухъ або трехъ рокахъ получаютъ такъ званій „майнерскій паперы“. Хто мае майнерскій паперы, той уже здавъ испытъ и есть собѣ майнеромъ. Але нѣмъ до того прійде, то мусить перше кѣлька лѣтъ робити за помѣчника при майнерѣ. Такого помѣчника майнеръ zove „лебромъ“ (labouger). До „лебра“ належить: ладувати возы и помагати майнерови въ верчинню дѣръ, въ ставляню шинъ и т. д. Майнеръ за все вѣдповѣдае. Компанія платить майнерови вѣдъ одного воза 80 до 90 цнт., а такихъ возѣвъ ладуе ся денно вѣдъ 6 до 8. Выплаты, або якъ нашій люде зовуть: „пейда“, або „педа“ (pay day) буває що два тыжднѣ, або що мѣсяця. Майнеръ получае грошѣ въ залечатанѣй ковертѣ и вылачае потѣмъ своего помѣчника. Помѣчникъ получае вѣдъ 40 до 50 долларѣвъ. Гдекуды компанія сама выплачае майнерскихъ помѣчнкѣвъ. Но най нѣхто собѣ не думае, що майнерови дають всѣ грошѣ, котрї заробивъ. Ему вѣдтручують за порохъ, за олѣй и таке инше. Если напр. работа лихо шла, дуже було камѣня, або якъ въ загалѣ майнеры звать „раку“ (rock), що много треба стрѣляти а хѣсна мало, то по вѣдтрученю за порохъ, неразъ майнерови менше зѣстане ся, якъ его помѣчникъ получивъ. Но звычайно, якъ добре иде, то майнеръ зарабляе вѣдъ 50 до 100, або и 120 дол. мѣсячно.

То було у майнахъ, теперъ идѣмъ на верхъ.

Надъ головнымъ отворомъ або инакше „шафтомъ“ стоить величезный будинокъ, котрый видите на образку на стор. 80.

Выглядає якъ деякій великій магазинъ, тѣлько що чорный вѣдъ вугля. Будинокъ той зове ся „брейкеръ“ (breaker, ламачь), або якъ наші люде по свому зовуть: „бреха“. До той брехи вытягає машина зъ майновъ наладованій возы. Наші люде называють то: „гайстувати кары“ (hoist, тягнути до горы). Возы идуть ажъ на самъ верхъ брехи, на платформу. Тамъ уже такъ

ПЛЯТФОРМА.

єсть приладжено, що возы самі вывертають ся до означеного мѣсця, де находятъ ся огромні желѣзні вальцѣ (rollers). На вальцяхъ тыхъ доокола находить ся множество стальныхъ зубѣвъ. Помежи тоті вальцѣ переходить вугле, котре, потовчене зубами, спадає потѣмъ на широкій дрововій решета (screens), повні меншихъ и большихъ дѣръ. Решета ті трясуць ся, а вугле переходить черезъ дѣрки и паде ниже до такъ

званого „шута“ на жолобки. Вѣдповѣдно до дѣрокъ въ рѣшетахъ вугле розмаито зове ся. И такъ: пташій очи (birds eye), гречаный (buckwheat), орѣховый (chestnut) печковый (stove coal), яйца (eggs), кратовый (grate) и гуртовый (lump).

При каждѣмъ жолобку, по котрѣмъ вугле суне на долину, сидять хлопцѣ и выбираютъ зъ вугля камѣня, якъ се видно на образку. Робѣтники такі зовуть ся „слейт-пѣкерами“. То звычайно суть малі хлопцѣ вѣдъ 10 до 15 лѣтъ, або старі люде, котрі не можуть тяжко робити. „Слейтпѣкеръ“ заробляє одного доляра на день и то старшій чоловѣкъ, а малі хлопцѣ получаютъ лишь по 50 цт.

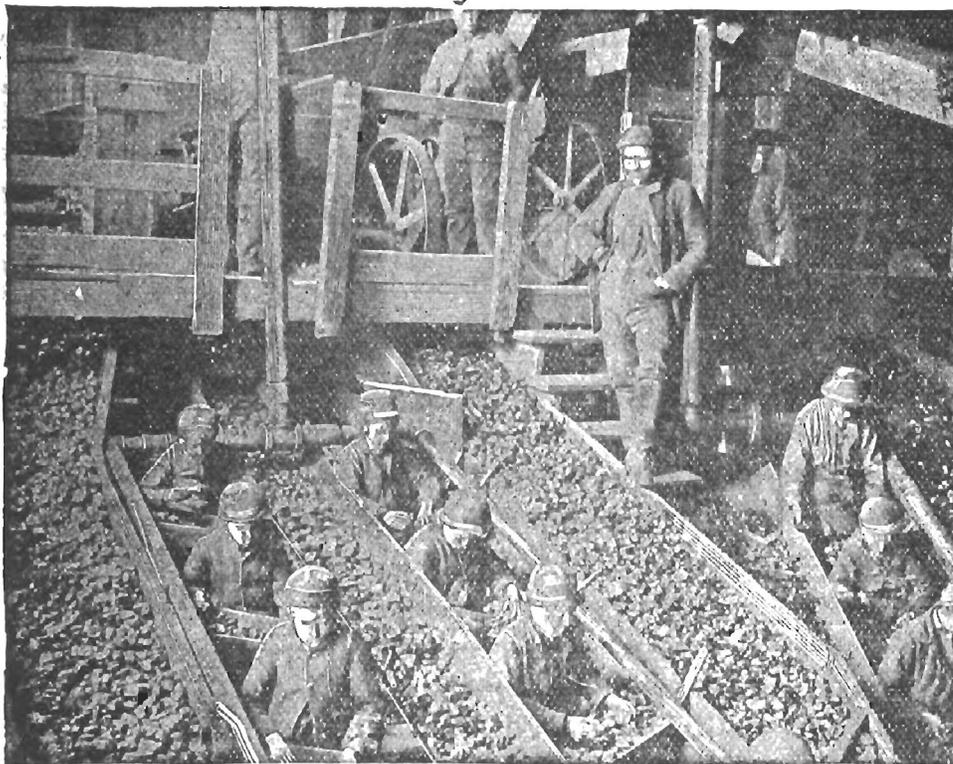
„Слейтъ пѣкувати“ се не тяжка робота, лишь нудна, бо треба вѣчно сидѣти. Старі зъ нудѣвъ курять фэйки, а молодшій грызуть такъ зване „чю“. Есть то тютюнъ, заправляный цукромъ и выглядае якъ краеві вѣвсяні ощипки, або якъ наші Лемки зовуть „адзимки“.

„Чю“ американскому робѣтничови нѣколи не выходитъ изъ усть, выглядае все зъ гирчою на правѣмъ, або лѣвѣмъ лиці, якъ бы го зубы болѣли.

Надъ робѣтниками, котрі перебирають вугле, поставлений есть дозорця, котрый зове ся „слейт-пѣкер-босъ“. Есть то звычайно уже старый собѣ чоловяга, заслуженый у компаніи. Той бѣдачиско мусить цѣлый день огрызати ся зъ хлопцями, або „бойсами“, котрымъ бѣльше збытки въ головѣ, якъ праця. Старый получае за „боссѣвство“ \$1.45 на день.

Перебранные вугле спадае зъ жолобкѣвъ уже пѣдъ бреху до великихъ скринь и уже готове на маркетъ. Пѣдъ саму „бреху“ пѣдходятъ желѣзничі возы, на котрі ладуе ся чисте вже вугле и розвозить ся по свѣту. Робѣтники, котрі працюють коло вугля, на позѣръ выглядятъ непріятно, бо чорні, але они за то собѣ

веселій. По роботѣ, робѣтникъ такій, умысле чисто, убересе пѣсля найновѣйшоу моды и анѣ не пѣзнати, що вѣнъ вугляръ. Выпити, або забавити ся иде тамъ, де и судія або адвокатъ, або и сто паставникъ, чи тамъ компаніста. Тогда межи ними рѣжнищѣ нема. Веѣ суть

БРЕХА ВЪ СЕРЕДЦІІ.

люде и бѣльше пѣчого. Хотя правда оно и то, що американекій робѣтникъ образованный собѣ и газету не лишъ въ дома читас, але и до майнѣвъ зъ собою бере.

Д. Д. Пырчъ.

ПОВОРОТЪ МАЙНЕРА НА РОДИНУ.

I.

Уже пятый рѣкъ мине
якъ въ пѣдземнѣмъ долѣ
все працюю, рукъ не чую
зъ лямпкою на чолѣ.

Хвала ѣ за се Господеви!
Що ще не калѣка...
верну въ село свое рѣдне,
де проживу вѣка.

Розпрацавъ ся Иванъ Дуда
зъ своими босами,
на „вѣдѣздне“ выпивъ чарку
изъ товаришами.

Хотѣй море мѣвъ те поле
все було рѣвненьке —
Иванъ на шифъ все нарѣкавъ,
що ѣшовъ помаленьки.

Ему хѣлось мати крила
орломъ полетѣти,
щобъ зъ жѣнкою привитатись,
уцѣловать дѣти.

Здавало ся, що рѣкъ ѣде
Иванъ черезъ море,
нѣмъ на власнѣй узрѣвъ очи
свои рѣднѣй горы.

Тутъ упавъ вѣнъ на колѣна
Богу помоливъ ся,

Русинъ-майнеръ вертае зъ работы.

що на кінець до країни
рідної добивъ ся.

По Горлицяхъ розглянувъ ся
по жидкахъ знайомихъ;
подарунковъ накупивъ вонъ —
взявъ горѣвки въ Шльомы.

Щобъ у хату не ввійти
зъ голыми руками,
щобъ привітати жінку, дѣти
та стареньку маму.

Купивъ дѣтямъ чоботята,
жінцѣ козушину,
мамѣ вина найлучшого
здорову фляцину.

Усе тое взявъ на плечѣ
й що зъ Америки,
несе Иванъ не пытає,
що тягаръ великій.

Хоть пѣдъ гору му дорога —
не зважа на втому,
кобы швидше — вонъ думає
зупинитись въ дому!...

II.

Въ нашихъ горахъ саме тодѣ
пахло вже весною:
гѣрскій потѣкъ котивъ воды
доломъ долиною.

А ялиця зъ смерекою
въ зелень пристроились,
играючи зъ теплымъ вѣтромъ
весело шумѣли.

И травиця-муравиця
при гóрскóй дорозѣ
прозябала, начебъ знала,
що вже по морозѣ.

Нашь-же путникъ зъ Америки
зъ тлумакомъ на плечи,
лишавъ горбы и потоки
туть чувъ ся вòнь легчій.

И здавалось, що на ново
на сей свѣтъ родивъ ся,
вòнь повѣтремъ рòднымъ дыхавъ
зъ потока напивъ ся.

Самъ до себе вòнь и каже:
„Перескочу гору,
щобы бути въ селѣ рòдномъ
ще за-дня у пору.

Бо й Великдень за плечима —
треба злагодитись,
щобъ „свяченымъ“ зъ родиною
хоть разъ подѣлится.

„Христось воскресъ“, щобъ у церквѣ
хоромъ заспѣвати...
Ахъ Боже мòй! Боже милый!
Кобъ скорше до хаты.“

Хто не зазнавъ въ своимъ житю
вòдь рòдныхъ розлуки,
той не пòйме, якй въ души
терпить страшнй муки.

Вертаючій изъ чужины
до рòдной хатины,
до хатины, до родины,
до вѣрной дружины.

Кожду грудку рѳдной землѳ
цѳлувати хочесь,
сестру, брата въ деревинѳ,
бачать слезнй очи!...

Тяжка туга за рѳдными
щеца у тѳй хатѳ,
де на свѳтъ насъ породила
страдальная мати.

III.

Сонце уже изъ полудня
перебѳга горы,
а нашъ путникъ йде на впростоць
чрезъ яруги боры.

Чрезъ потоки каменистй,
чеше манѳвцями:
ему знанй всѳ дороги,
якъ ходивъ зъ вѳвцями.

На послѳднй горбокъ выйшовъ,
що надъ селомъ мае —
а на горбѳ крестъ дубовый,
Иванъ тутъ клякае,

И молитву щиру мовить
тихими словами:
„Христе Спасе за насъ вмершй
Ты милосердъ зъ нами!

„Слава Тобѳ Христе Боже!
За даръ превеликй,
що щасливо въ край вернувъ ся,
зъ тои Америки.

„Во глубинѳ земли копавъ,
переплававъ моря —

и нѣгде таки не зазнавъ
нѣякого горя.

„Неразь скала углянная
трѣскала на двое,
многихъ вбила, — но я живой
живый въ имя Твое!

„Твоя рука о Иисусе!
мене хоронила,
чимъ я Тебѣ вѣддядчу ся
Всемогутня сило?!

„Прійми вбоге мое сердце
журбою сновите!
Та дай же ми ще на порѳгъ
батькѳвскій ступити.“

Встае Иванъ изъ пѳдъ креста —
помолившись Богу,
тай вже видитъ ту до села
близеньку дорогу.

Та подумавъ сѣромаха
зѳтхнувши тяженько:
кобъ то въ дома мои знали?
що я такъ близенько!

Тебѣ взлетѣли на сей горбокъ
мене повитати
и помоглибъ ти тлумачки
до хаты забрати.

IV.

Ажь тутъ въ селѣ зазвонили
сумно во всѣ дзвѳны,
бо вже когось смерть изъ села
на другій свѣтъ гоне.

— Въ селѣ мерлецъ — каже Иванъ,
най же спочивае!

Та „Отче нашъ“ шепче зъ тиха
въ село шкандыбае.

Уже входить у ворота,
тлумачки скидае —
а тутъ плачь, зойкъ, изъ свѣтлицѣ
чрезъ вѣкна лунае.

„Що се таке?“ — Дуда пыта
одной молодежи.

— „Жѣнка Дуды днеська вмерла
а вѣнь въ Америцѣ“.

Иванъ Дуда збожеволѣвъ,
у хату впадае
и зимный трупъ своей жены,
слезами вмывае.

Та ставъ бѣлый мовъ та стѣна
за сердце захопивъ ся,
коло жѣнки на долѣвку
трупомъ поваливъ ся...

Въ живный Четвергъ изъ полудня
двохъ мерцѣвъ ховали,
и Марисю и Ивана
въ одну яму клали...

На Великдень зъ села дѣти
грались крашанками,
только двое Ивановыхъ
вмывались слезами.

Коло гробу вни стояли
въ новыхъ чоботятахъ,
та що зъ того? — коли они
кругомъ сиротята?!...

Гр. Гр.

НЕ ДОГОДИШЬ!

(ЗЪ ЖИТЯ РУСКОГО РЕДАКТОРА).

Кажуть; що ще ся такій не вродивъ, щобы всѣмъ догодивъ. То правда. Алежь бо у Русинѣвъ таке водить ся, що не то всѣмъ, а десятьомъ въ рѣвнѣй мѣрѣ не догодишь; все собѣ котрыйсь буде кривдувати.

Судила менѣ лиха доля бути рускимъ редакторомъ. Рускій редакторъ, а ще „зъ острымъ перомъ“, то вправдѣ дуже важна особа, бодай у провѣдникѣвъ своеи партіи, але кѣлько вѣнь „на грошѣ“ у людей вартъ, то найлучше вмѣють оцѣнити бѣтки дочокъ. У нихъ рускій редакторъ то чоловѣкъ, котрому трафило ся въ житю таке нещасте, якъ часомъ льокомотивѣ на желѣзници, що выховзне ся зъ шинъ; се чоловѣкъ зъ малою платнею, безъ выгядѣвъ на авансъ, безъ декрету, безъ забезпеченои будучности, и черезъ те у биткѣвъ и ихъ дочокъ менше вартъ, якъ возный зъ декретомъ. Мати таке пересвѣдчене, то вже гѣрко жити редакторѣ на свѣтѣ; а ту до того кѣлько то вѣнь бѣдный, мусить ще наслухати ся „пріемныхъ слѣвъ“ вѣдъ політичныхъ противникѣвъ, — и цѣли книги зъ того зложивъ бы! И жій тутъ та працюй зъ одушевленемъ!

Я бувъ до недавна глѣбоко переконанный, що я зовсѣмъ порядный чоловѣкъ и готовъ бувъ за всяку зневагу выдрапати противникови очи, хочъ така операція заборонена. Ажь вѣдколи я ставъ рускимъ редакторомъ, змѣркувавъ я, що такій свѣтый та божій я не е, бо мои політичні противники вже отсе другій рѣкъ повтаряють, що я не лишъ редакторъ, але ще й паньскій льокай, котрый наибѣльше вдоволене нахо-

дить въ лизаню паньскихъ рукъ и нѣгъ та наставляе руку на Trinkgeld-ы, що я пѣдножокъ чѣсь, неписьменный письменникъ, глупый патріотъ, зрадникъ, що свѣй народъ хоче доконче втопити въ ложцѣ воды, що я наймитъ Езуитѣвъ, агентъ шляхты для ширеня ягайлонской идеи, якась гадюка зъ рода рептилій, яничаръ, доносчикъ, блягеръ и т. п., а славный рускій поеть и політикъ Грубопискій посвятивъ менѣ геніяльну епіграму:

Чи се не новыи Орфей?
Нѣ, се славный Маковей!
Заспѣвае — чути свистъ,
Въ его словѣ — п е с ѣ й хистъ. *)

Отже ще того менѣ хибувало! Такимъ то скомплікованымъ сотворѣнемъ бувае часомъ рускій редакторъ...

Всѣ тѣ свои титулы я знавъ на память, бо чувъ ихъ сотки разѣвъ, и привыкъ до нихъ такъ, що слухавъ ихъ уже зъ такимъ вдоволенемъ, якъ мелодійныхъ стихѣвъ вѣщого поета Грубопиского про „Велику Маму“. До всего чоловѣкъ привыкне...

Ажъ ось недавно таке менѣ Русины догодили, що я почувъ страшный жалъ до нихъ. У „вѣнку такой славы“, якъ я описавъ, въ люту спеку лишневу, коли вже тѣ, що „роблять“ політику вѣдочивали на лонѣ природы, то я въ потѣ не лишъ чола, але въ потѣ цѣлого тѣла, сидѣвъ у хатѣ мовъ у парни, та сповнявъ свѣй „песѣй“ обовязокъ пѣсля своего льокайско-яничарско-блягерского-песього хисту, принѣсъ менѣ слуга редакційной часописи, а листонѣсъ пачку листѣвъ.

Ставъ я читати часописи и листы и ось що вычитавъ:

1. Листъ вѣдъ о. пароха Лизуновича: „Впо. Пане Редакторъ! Прошу менѣ посылати дальше свою газету

*) Гл. „Стрѣла“ 1895 ч. 2. и 3.

въ село (те и те). Я еѣ дуже радо читаю, але зъ платою за минувшій и теперѣшний рѣкъ ще почекайте! Москалѣвъ нашихъ вы побиваете за мало. Ту породу треба знищити зъ лица землѣ, нехай не заваджае! Люта статя хочъ бы що-дня противъ нихъ намъ певно не пошкодить“.

2. Отвертый листъ безъ пѣдпису: „П. Т. панскій лакей и доносчикъ! Какъ тебѣ не обрыдло писать день въ день всяческии вздоры на москалефиловъ! За послѣднюю статью ты заслугиваешь протрепанія самаго большаго. Воръ ты и Геростратъ русскій, якого свѣтъ не видалъ! Падлецъ!“

3. Въ „Батькѣвщинѣ“ вычитавъ я, що „панскій льокаѣ вмѣють лише на москвофилѣвъ гавкати, хочъ мѣжь москвофилами е такожъ люде поряднї такъ зв. старорусы, зъ котрыхъ ще можуть бути народовцѣ, коли они схочуть. А ось на польске правительство накинута ся, такъ якъ мы то вмѣємо, то штука!...“

4. Въ „Дѣлѣ“ товстый меценасъ-фейлетонистъ посвятить менѣ такїй уступъ: „Маковейска ера: Жидѣвскихъ сѣмь братѣвъ Маковейѣвъ згинули за свѣой нарѣдъ, дале зъ себе шкѣру дерти и выривати языки. А нашъ рускїй Маковей умудривъ и не хоче зъ себе дати шкѣру дерти; тримае ся паньскои клямки и лиже панамъ ноги. Такъ то низько упадае теперѣшна наша молодѣжь, що не знае нѣякого пожертвованя и не дае собѣ языка втяти, зъ чого, розумѣе ся, страшна кривда для Русинѣвъ“.

5. Листъ вѣдъ д-ра Льва Масненького, мого дописувателя: „Дорогїй! Вычитавъ я нинѣ вечеромъ въ „Дѣлѣ“ напасть знаного меценаса на Васъ. Не дайте ся тымъ вѣдстрашити вѣдъ чеснои работы, яку ведете. Не щадѣтъ нѣкого, лупѣтъ противникѣвъ по головахъ, щсбы имъ ажъ очи заступило. Опозиційники-идіоты! Зъ такими людьми нема що делікатно обходити ся! Дуже добре зробили Вы, що чѣпили такъ „файно“ О.

декана Розбишцацкогo — добре ему такъ! Всѣмъ се дуже сподобало ся“.

6. Моя газета, звернена retour, а въ нѣй повинка про О. декана Розбишцацкогo зачеркнена синимъ оловцемъ, зъ замѣткою: „Остатна пѣдлота! На що вы зѣшли, редакторъ?! На доносчика! А мы такі надѣвали на васъ!“

7. Листъ вѣдъ читателя: „Ваші „Образки зъ села“ прекрасні! Они навели мене на думку, що у насъ ширене атисемітизму було бы дуже поплатне. Жиды зъ Русинами не мають нѣчого спѣльного, лише выыскають насъ. Геть зъ ними до Палестины!“ и т. д.

8. Статя въ волоскѣй часописи „Вukowiner Post“: „Тутешні Украинцѣ спровадили собѣ зъ Галичины на редактора правдиве галицке зѣленько. Сей заволока ѣздить рязомъ зъ рускими послами по вѣчахъ и агітуе противъ жидѣвъ, котрі суть одинокимъ культурнымъ елементомъ по селахъ. Такъ само въ недавныхъ „Образкахъ зъ села“ пирить вѣнъ антисемітизмъ. Сумнѣваемо ся дуже, чи на такѣй небезпечнѣй грѣ Русины добре выйдуть“.

9. Листъ зъ села вѣдъ вѣдпочивающогo посла: „Бѣйте ся Бога, редакторъ! По що Вы помѣстили тѣ „Образки зъ села?“ У насъ ще антисемітизмъ не на часѣ, не треба дразнити жидѣвъ. Затушуйте якось ту справу! На иньше годжу ся. Отсе вы справдѣ по европейски постунаете собѣ, що стараєте ся стати понадъ обома церквами, православною и уніятскою, а допоминаете ся лише, абы обѣ церкви сповняли свою задачу. Таке становище найрозумнѣйше! И се добре, що часомъ духовенству выказуете его хибы. Се у насъ дуже потрѣбне!“

10. Листъ вѣдъ каноніка, що пише звычайно въ „Душпастырѣ“: „Мы обурені! Статя Ваша про нові выборы до рады дежавной п. з. „Що робити?“ написана зовсѣкъ въ радикальнѣмъ дусѣ! Того мы по

Васъ не сподѣвали ся... Про оппозицію нашу пишете такожь такъ, якъ бы зъ нею хотѣли числити ся, або еи пов жати. Се скандалъ! Мушу Вамъ признати ся, що вѣдь якогось часу Ваша газета менѣ чимъ разъ менше подобае ся. Обстаєте за православіємъ, а про обхѣдъ уніи берестейскои и про вѣче католицке здаете лише холоднїй справозданя! Мусите станути выразно на становищи католицкѣмъ, противъ православїя, инакше на нашу помѣчь не можете числити. Духовенства не чѣпайте и похибокъ его не выволѣкайте на свѣтъ божїй! На духовенствѣ опирае ся вся Русь!“

11. Уступъ зъ „Галичанина“ п. з. „Жалкіи типы отрицательного достоинства“: Отвратительно смотрѣть на то, якъ черновецкїй органъ новоеристовъ кокетничаетъ съ іезуитами и съ польско-панскою политикою, обчисленною на исковерканіе нашей Руси. Тѣ соболѣзнованїя достойны типы, переполнены самими низкими инстинктами, тѣ агенты, работающїи въ пользу іезуитско-польско-ягайлонской идеи, пренебрегаютъ наши историческія начала“ и т. д.

12. Уступъ зъ радикального „Громадского Голосу“: „Паньскїй лаполизы, зъ чоломъ, якъ въ быка, а лицемъ, якъ пѣдошва, и ихъ органы (тутъ вычислена п моя газета), що на хлопскихъ справахъ розумѣють ся такъ, якъ свиня на перцю, удають вѣдь часу до часу, що имъ доля хлопка лежить такожь на серци. Одна зъ рептильныхъ часописей въ статьѣ: „Що робити?“ вѣдь котрои лизунствомъ ажъ смердитъ, поважила ся такожь говорити про пята курїю выборчу, коли мы тымчасомъ ту справу найлѣпше зъ усѣхъ вже розъяснили. Що имъ до нашихъ хлопскихъ справъ мѣшати ся, коли тѣлько мы на тѣмъ розумѣемо ся найлѣпше, а имъ лишъ авансъ и посады въ головѣ?! Впрочемъ такї самї дурнѣ и редакторы „Дѣла“.

13. Въ „Страхопудѣ“ нахожду образокъ: На медведя наскочили собаки и гавкають въ страшный способъ.

Моя газета нарисована якъ якась собака зъ свинскимъ рыломъ и „бреше“ на весь голосъ...

Перечитавши те все, мене взявъ до Русинѡвъ великій жаль, котрый разомъ зѡ страшною спекою зовсѣмъ мене розбивъ. Боже мѡй, думаю собѣ, якъ тутъ Русинамъ догодити? Всѣ добрѣ, всѣ мудрѣ, а кождый говорить инакше. Мушу я разъ имъ всѣмъ догодити! Отъ я сѣвъ, написавъ заразъ и выдрукувавъ знамениту статью п. з.

„Воскресенє Великои Мамы“.

На дворѣ страшна спека. Вакаціи. Жите політичне на Руси на хвилю притихло; такожъ має вакаціи. Послы нашѣ спочивають въ холодку и набирають силы до дальшої працѣ въ хосенъ безталанной матери—Руси. Дай имъ Боже вытримати! Въ таку пору варто роздвити ся по горизонтѣ рускомъ, чи на нѣмъ не збирають ся якѣ хмары, и порадити, що дальше робити.

Призадумавшись глубоко надъ нашими вѡдносинами, мы бачимо, що найрозумнѣйшою партією у насъ есть радикальна партія, хочъ не дасть ся заперечити, що дуже розумнѣе суть и оппозиційники, а вже понадъ партію реалистовъ розумнѣйшой нема! Яка одна, така друга и третя, всѣ себе разомъ доповняють; однѣ тянуть, другѣ пхають, а вѡзь поступу, на котромъ сидитъ Заплакана Мати, все посуває ся статочно напередъ.

На поли церковномъ мы собѣ рѡднѣ братья, такъ унѣяты якъ и православнѣ. Однѣ мають свою единоспасительну церковь, другѣ свою единоспасительну церковь, и обѣ тѣ церкви повиннѣ любити ся, бо хто якъ хто, а церкви, що стоять на сторожи любви ближнього, повиннѣ передовсѣмъ мѣжь собою любити ся.

Пѣле наше духовенство безъ выимки дуже красне и патріотичне. Безъ него не оставъ бы ся и слѣдъ зъ Русинѡвъ на земли. Навѣтъ О. Розбишацкѣй то правдивый учитель народу, бо вѡнъ показує на своихъ влас-

ныхъ поступкахъ, якъ люди не повинні робити, а ся метода науки, якъ звѣстно, уживана теперъ у всѣхъ школахъ. Такъ само всѣ тѣ чесні и высокоповажані священники, що за минувшій и за сей рѣкъ завинили намъ звышь 5000 зр. передилаты — то такожъ патріоты, бо они зъ пожертвованемъ читають всяку газету, хочъ за неи не заплатили.

Москвофілы самі тверді патріоты; нищити ихъ не годить ся, бо то наша найдорожша спадщина по розумныхъ батькахъ, дорогоцѣнный антикъ, правдивый „раритасъ“ рускій. Але щобы они були ще бѣльшими патріотами, то мы радимо ихъ провѣдникамъ заплатити больше, нѣжъ имъ платять Москалѣ, а тодѣ они побудуть ся деякихъ своихъ хибъ, що насъ доси разили.

Зъ жидами радимо обходити ся делікатно. Коли Мошко обѣдре дурного Ивана такъ зручно, що до криміналу не може дѣстати ся, то Мошка варто за то поцѣлувати; такій проворный и способный до житя элементъ всюды потрібный. А дурного Ивана выпадае такожъ поглядити по головцѣ за те, що тѣлько лѣтъ живъ и нѣчого не навчивъ ся; вѣнъ же нашъ „меншій братъ...“

Молодѣжи радимо, абы давала зъ себе въ потребѣ шкѣру дѣти, якъ кору зъ березы, бо инакше поросте въ пѣре и буде могла лѣтати. А она не смѣе лѣтати, тѣлько стояти коло своеи мамы пѣсля слѣвъ вѣщого поета Грубопиского, котрый каже, що якъ молодцѣ

— стануть поузь себе смѣло,
 якъ пѣдѣймутъ вѣльниі руки,
 вкѣнчатъ святе, велике дѣло,
 утихнутъ стоны болю-муки
 и середъ славы тѣмѣяму
 воскреснешъ намъ, Велика Мамо!“ *)

Выдрукувавши таку патріотичну статью про Ве-

*) Гл. Стрѣла ч. 2. 1

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОЊЪ ВЪ МАЙФЛДЪ, ПА.

лику Маму у своѣй газетѣ, я зъ нетерпеливостію чекавъ на вѣдзѣвѣ руской прасы и на признаня. Але тутъ горко я розчарувавъ ся и побачивъ, що всѣмъ Русинамъ нѣхто а нѣхто не догодить. И не то всѣмъ, але навѣтъ сотцѣ, и не то сотцѣ, але навѣтъ десяткомъ въ ровнѣй мѣрѣ не догодишь! Даремна праця! Що по той статьѣ прійшло ся менѣ почувти, зъ того можна бы зложити цѣлый словарь самыхъ „крѣпкихъ“ слѣвъ. Всѣ рускїй часописи приписали мою статью не моему доброму сердцю, що я всѣмъ хотѣвъ догодити, лише наслѣдкамъ спеки и моеи бездонной глупоты, такъ що я ажъ по томъ всѣмъ прійшовъ до розуму и, абы не затроювати собѣ дальше жита, рѣшивъ ся поѣхати далеко, ажъ за море до Канады, щобъ замѣняти перо на плугъ и орати тамошній степы, а вернути до „старого краю“ по довгихъ лѣтахъ зъ миліономъ. Тодѣ я у всѣхъ Русинѣвъ буду мудрый...

Чернівці 2. серпня 1896.

Осипъ Маковей.

ПАНЦІЗНЯНИЙ ХЛѢБЪ.

(Оповѣданє д-ра Ивана Франка.)

Було се зимою въ початку 1896 року. По вѣчу въ Перемышли запросили мене торецкїй читальники, а головно посоль Новаковскїй, поѣхати зъ ними до Торокъ. Я давно бажавъ бути въ Торкахъ и радо згодивъ ся поѣхати, а двомилева ѣзда саньми по снѣгу, при свѣтлѣ мѣсяця, була для мене радше принадною, нѣжъ страшною. Ъхала насъ спора кунка. Менѣ прійшло ся сидѣти въ санкахъ Андрѣя Крицкого, старого селянина, котрого я пѣзнавъ на вѣчахъ якъ доброго бесѣдника. Дорогою я пѣзнавъ его ще лѣпше якъ оповѣдача. Мы мали часъ розбалакати ся, а Крицкїй оповѣдавъ

невтомимо. Вонъ знавъ всѣхъ въ селѣ, знавъ исторію каждой хаты, каждого закутка, а память его сягала хочъ недалеко, а все таки пару лѣтъ по за 1848 рѣкъ. Про остатнїи роки панцины були его оповѣданя власне найцѣкавѣйшїи, найглубше запали менѣ въ тямку. Може колись менѣ вдасть ся списати ихъ въ цѣлости (ч. Крицкїй жїе доси й дай ему Боже ще жити много лѣтъ!). А теперъ я передаю зъ памяти одну частину зъ его оповѣданя — не дословно, а такъ якъ вона уформуваля ся въ моїй памяти.

Я ще бувъ молодой, коли панцину скасували — оповѣдавъ Крицкїй — тѣлько три роки я робивъ ей. А про те буду тїи три роки тямити доки мого житя. Лютїи часы були, паночку! Теперѣшня молодѣжь, Богу дякувати, не мае и понятя о тѣмъ, що тодѣ дѣяло ся. И нехай не мае! Не треба ѣй мати. Та де-що таки повинна бы знати. Те, що вы розповѣли въ своихъ „Панскихъ жартахъ“, то правда, але то не вся правда. Вы того, пане, не могли знати докладно, бо васъ тодѣ ще на свѣтѣ не було. А хто того самъ не бачивъ на свои очи, той не може собѣ те такъ легко змѣркувати. Подивѣть ся на нашїи поля, пане! Богу дякувати, земляця благословенна, навѣтъ найбѣднѣйшїи може жити, коди тѣлько мае пару здоровыхъ рукъ и схоту до працѣ. Еміграційноя горячки ще тутъ не знаемо. Ёмо хлѣбъ житнїи або пшеичнїи, вѣвсомъ конѣ годуюмо, голоду не терпимо. Маемо свое тягло, свои кованїи возы, маемо въ селѣ школу, читальню, склепъ громадскїи, а за те не маемо анѣ одного жида. Однимъ словомъ, стоимо на власныхъ ногахъ, о скѣлько то въ Галичинѣ хлопъ може стояти на власныхъ ногахъ.

Та не пытайте мене, якъ тутъ выглядало передѣ 1848 рокомъ! Досыть вамъ буде лишъ тѣлько сказати, що въ цѣломъ селѣ не було анѣ однисѣнького воза. Тѣлько у пана були возы, а у хлопѣвъ тѣлько сани. Саньми звозили лѣтомъ збѣже до стодѣль и сѣно до

стогòвъ, на саняхъ вывозили обòрникъ на поле, на саняхъ чи лѣто чи зима вывозили й умерлыхъ на кладбище.

Ну, та вмерлому байдуже. А якъ жили живі! Я тòлько про себе скажу. Мòй тато бувъ зъ Медики родомъ, мавъ двоухъ братòвъ — усѣ три були хлопцѣ гарні, способні. Взявъ пань одного до двора за льокая, поѣхавъ зъ нимъ до Бродòвъ и тамъ програвъ его въ карты другому панови. Ще й доси десь тамъ въ Брòдщинѣ е фамилія Крицкихъ — то наші свояки. Вернувъ пань до дому, взявъ другого брата до двора, поѣхавъ зъ нимъ до Варшавы и зновъ десь его запропастивъ. То мòй тато бачить, що й его жде таке саме, взявъ тай утѣкл сюды до Торокъ. Нѣбы то пòдъ однимъ паномъ було, але все воно дальше вòдъ пана и якось такъ ему минуло ся. Бѣдувавъ тато дуже, оженивъ ся бѣдно, не було зъ чого жити, а тутъ на панцину гонягъ. Ледво менѣ дванайцять лѣтъ минуло, мусѣвъ я йти на панцину. Ой назнавъ ся я за три роки всякого знуцаня! Не дай Боже й згадувати!... Та я не про себе вамъ розповѣмъ.

Бувъ у насъ въ селѣ бѣдный та нещасливый чоловікъ, Онопрѣемъ звали. Таки на правду, що бувъ и бѣдный и нещасливый. Нынѣ нѣбы то и бѣднѣйшіи бувають и живутъ на свѣтѣ, халупники безъ кроку поля, навѣтъ комòрники мѣжь людьми по людеки выгядають. Тодѣ не те було. Онопрѣй мавъ хатину, мавъ огородець, мавъ пòвъ прута поля. Теперь бы то бувъ сякій такій господарь, а тодѣ называвъ ся пѣшакъ. Якъ нынѣ бачу его! Згорблений, зъ запалыми очима и лицемъ такой краски, якъ земля свята, босый зимою и лѣтомъ, безъ капелюха анѣ шапки, принаймѣ я нѣколи не бачивъ, щобы голова у него була чимъ небудь накрыта; — сорочка груба зъ мѣхowego полотна, чорна якъ стеля въ курнòй хатѣ; поверхъ сорочки стара, зъ долины обòгнила и обшарпана веретянка, пòдперезана

ликомъ, або перевесломъ, — отсе була вся его одѣжъ, чи то зима чи лѣто. Все зогнутый ходивъ. усе звольна, ледво лѣзъ, усе щось жвавъ у ротѣ и все голодный бувъ. Мы хлопцѣ чи то пасучи панскій вѣвцѣ, чи роблячи яку другу роботу, неразъ смѣяли ся зъ него, дразнили его. Вѣнъ нѣколи не вгнѣвавъ ся, не пѣднѣсь голосу, а все якось такъ покѣрно, такимъ пониженнымъ та прибитымъ голосомъ вѣдповѣдавъ:

— Такъ, дѣтоньки, такъ! Жартуйте здорові. А хлѣбця дайте, бо бѣгме, що ще-мъ его, святого, сегодня въ ротѣ не мавъ...

— А що-жъ вы разъ у разъ жвете, Онопрѣю? — пытаемо бувало.

— Етъ! — вѣдповѣдавъ вѣнъ неохѣтно и понуривши голову важко зѣтхавъ.

— Онопрѣй жвачку жве! жвачку жве! — крикне було дехто зъ пастухѣвъ. Другій пѣдхоплять, регѣтъ пѣде по толоцѣ, а Онопрѣй нѣчого, вѣдверне ся тай шкандыбае до своей работы. Разъ тѣлько я бачивъ, що вѣнъ тайкомъ отиравъ собѣ очи бруднымъ рукагомъ своей веретянки.

Жѣнка у него була зла, такъ говорили въ селѣ. На выгядъ не можна було того по нѣй пѣзнати, бо молодиця була вродлива, здорова, румяна и весела. Тѣлько пѣзнѣйше я зрозумѣвъ, яка лиха доля спарувала ихъ обѣе. Онопрѣй довго парубкувавъ, служивъ при дворѣ, своего не мавъ нѣчого, ажъ наразъ панъ казавъ ему брати Марту. Се було его нещасте, бо Марта взяла его пѣдъ ноги, притлумила, прибила до землѣ, морила голодомъ, навѣтъ казали, що била его вечерами, а сама бѣгала за двораками. За такую жѣнкою Онопрѣй пвидко постарѣвъ ся, згорбивъ ся, пошковъ и зѣвявъ, зробивъ ся „гусячимъ повѣтремъ“, якъ казали въ селѣ.

Не знаю вже, по якому тамъ инвентару, досить, що Онопрѣй, хочъ нѣбы-то господарь, а не наймитъ,

бувъ майже день у день на панцинѣ. Здаеть ся, що жѣнка гонила его сама робити понадъ приписъ платнїй днѣ. Та яка то его работа була? У бѣдалахи не було силы за хруща, и коли другїй не допомогли ему чи то на загонѣ чи въ стодолѣ, то атаманъ не жалувавъ нагайки, бивъ, копавъ ногами, ажъ кости у старого трѣщали. А вѣнъ терпѣвъ, анѣ пары зъ устѣ не пускаючи. И диво! Неразъ здавало ся, що не встане вѣдъ тыхъ нелюдскихъ побоѣвъ, що всѣ кости у него поломанї — ажъ нѣ! Полежить троха, постогне тихенько, а далѣ встане, тай зновъ помаленьку починае порвати ся, нѣбы то робити щось, не пвидше и не лѣпше якъ и передъ бїйкою.

Одного разу — якъ нынѣ тямлю и до смерти того не забуду — було якось коло полудня. Саме ппеничнїй жнива були. Выгнали людей громаду на панскїй ланъ и власне вже одинъ выжали. Треба було йти на другїй ланъ, ажъ генъ на другомъ кѣнци поля, за гостинцемъ. Вы пане не думайте, що така проста рѣчь була перейти зъ одного лану на другїй. То нынѣ люде переходять зъ нивы на ниву, серпами поблыскують, вѣддыхають повными грудьми, простують крижѣ, перекликають ся, витають ся, жартують або про здоровле пытають. Годѣ не те було. Паны все лоточили своихъ наставникѣвъ: не вмѣете порядку держати, часу богато тратите, поки зъ одного лану на другїй перелѣзете. А наставнекамъ то що? Вони на коняхъ, нагайки въ рукахъ... То скоро одного лану дѣжнуть, зыразъ кричать:

— Ану, що духу на другїй ланъ! Далѣ!

И пускають конѣ трапомъ, а всѣхъ женцѣвъ старыхъ и малыхъ, середъ сквару и спраги, середъ курявы чи дощу женуть передъ собою. Втомленї важкою працею, не вспѣвши вѣддыхнути люде бѣжать, що можуть выскочити. Звѣсно, що молоде, та сильне, те бѣжить напередъ, кричить, вѣвкае, регоче ся, такъ, що

здалека думавъ бы, що яке сполошене весѣле жене по полю. Але вагѣтнї жѣнки, старї бабы та дѣти не можуть надужати, лишають ся зъ заду. Ой, гѣрка ихъ доля! Атаманъ на кони за ними, пере нагайкою, не пытає, чи по плечахъ, чи по головѣ. Бѣжать бѣднї, падуть у ровы та борозды, неразъ пѣдъ кѣнскї копыта. Ой пане, кѣлько то разѣвъ я бачивъ, якъ вагѣтнї жѣнки отакъ падали, а вставши мѣли на плечахъ сорочку пописану червоными басаманами! Се нагайка крозь полотно тѣло попрогызала.

Отже разъ гнали отакъ громаду зъ одного лану на другїй. Бѣгли людонькове полевою стежкою, задыханї, червонї, присыпанї пыломъ, очи кровю поналиванї, бо спека була велика. Я стоявъ край дороги, пасъ ланскї конѣ на перелозѣ. Пробѣгли по-при мене на-сампередъ парубки, далѣ дѣвчата, потѣмъ чоловѣки, а зъ заду стариня ногами набиває. И Онопрѣй бувъ мѣжъ ними, та вѣнъ на самѣмъ задѣ лишивъ ся. Такъ и видно, якъ колѣна пѣдъ нимъ дилькочуть а роззявленї уста силують ся захопити якъ мога бѣльше повѣтря. Та де тобѣ, не може бѣдолаха за другими наспѣти. А атаманъ ось-ось за нимъ на кони. Ще хвилька, ажъ тутъ якъ не роздасть ся крикъ:

— *Prędzej chacie, prędzej!*

И рѣвночасно свиснула нагайка, чорною гадюкою блиснула въ повѣтрѣ и обвила ся довкола голыхъ по колѣна Онопрѣвыхъ нѣгъ. Легенькїй ляскъ, зновъ блиснула въ повѣтрѣ нагайка и зновъ окрутила голї ноги старого. Вѣнъ тѣлько ойкнувъ и поваливъ ся на землю, а на ногахъ вѣдъ разу выступили два широкї червонї перстенѣ и зъ нихъ помалу почала выступати кровь.

Атаманъ зупинивъ коня.

— *Wstawaj drabie!* — кричавъ до Онопрѣя.

Той звѣльна, натужуючи ся, почавъ пѣднимати ся до горы. Въ тѣй хвили нагайка ще разъ оперезала его

плечѣ. Вѣнь похиливъ ся мовь зогнута лоза и въ той хвили щось чорне та тверде выпало у него зъ за пазухи и покотило ся до рова. Онопрѣй сягнувъ рукою по свою згубу, та не встигъ захопити еи на лету.

— Co to jest? — крикнувъ атаманъ бачучи его рухъ.

— Та...та...такъ — лепотѣвъ Онопрѣй.

— Podejm i podaj tu! — кричавъ атаманъ.

Онопрѣй, усе ще згорблений, весь тремтячи, злѣзъ до рова, пѣднявъ и подавъ атаманови те, що выпало у него зъ-за пазухи. Атаманъ довго придивлявъ ся тому предметови, а Онопрѣй стоявъ передъ нимъ безъ шапки, зложивши руки на груди мовь до молитвы. Я не зводивъ очей зъ его нѣгъ. Колѣна разъ у разъ дилькотѣли мовь у чоловѣка, що дуже змерзъ, а зъ червонныхъ перстенѣвъ на худыхъ та чорныхъ вѣдъ бруду литкахъ тоненькими смужками плыла въ долину кровь и швидко всякала въ сѣрый пылъ дороги.

— Co to jest? — запытавъ нарештѣ атаманъ Онопрѣя.

— Та...та..то...то хлѣбъ.

— Co? Chleb?

— Ну, такъ, мѣй хлѣбъ. Я такій ѣмъ. У другихъ людей то макухъ, а у мене, паночку, хлѣбъ.

Атаманъ ще хвилю державъ Онопрѣвѣ хлѣбъ у руцѣ, оглядавъ его, нюхавъ, а далѣ рука въ него якое дивно задрожала, вѣнь шпурнувъ тымъ хлѣбомъ геть на поле, швидко выдобувъ зъ кишенѣ хустку и почавъ обтирати собѣ очи. Навѣтъ вѣнь розплакавъ ся...

Знаете, пане, повѣдають, що десь колись Панъ Бѣгъ зробивъ таке чудо, що заставивъ камѣне плакати. Певно, що то чудо було, божа сила. Але, я грѣшний чоловѣкъ, думаю, що то було бѣльше чудо, коли отой нашъ атаманъ заплакавъ надъ Онопрѣвымъ хлѣбомъ. Я малый тодѣ бувъ, чотирнацять лѣтъ. а якъ побачивъ его слѣзы, того чоловѣка слѣзы, що бувъ для насъ

якъ огонь, якъ звѣръ безъ сердца, то мене щось шпигнуло мовь ножемъ у сердце. Я до той хвилѣ нѣчо не розумѣвъ, но застановлявъ ся: казали робити, я робивъ, били, я терпѣвъ, бо бачивъ, що й другій такъ само роблять. Я й не думавъ, щобъ то могло бути инакше, навѣтъ не розумѣвъ, чи то зло такъ чи добре. Противно, неразъ менѣ говорили, що то такъ треба, що такъ Панъ Богъ давъ, що хлопь лѣнивый и треба гнати его до працѣ. Але оти атаманскій сльозы вѣдъ разу все въ моѣй душѣ перевернули. Я пѣзнавъ, що мусить бути страшне зло, страшна кривда на свѣтѣ, коли навѣтъ такій звѣръ мусить надъ нею заплакати.

Атаманъ помовчавъ хвилю, ще разъ обтеръ очи хустиною, а потѣмъ вынявши зъ череса якійсь грѣшь кинувъ его Онопрѣвз и сказавъ:

— Na masz! Idź do karczmy i kup sobie chleba! A zaraz tam wychodź do roboty!

И не дожидаячи довше затывъ коня и пѣгнавъ за женцями, а Онопрѣй понуривши голову та не озыраючи навѣтъ закровавленихъ нѣгъ, потюнавъ дорогою до села. А коли геть вѣдѣйшовъ, я пѣднявъ его той хлѣбъ и сховавъ его за пазуху. Зъ разу я думавъ на смѣхъ показати его другимъ пастухамъ, щобы побачили, яку то жвачку жве що дня старый Онопрѣй, але коли я взявъ макухъ у руку, пронявъ мене такій жаль, що я й собѣ-жь отамъ середъ поля, при панскихъ коняхъ, заплакавъ мовь мала дитина. И прѣйшовши вечеромъ до дому, я сховавъ той макухъ у скрытку за стрѣхою и держу его до нынѣ и внукамъ своимъ лишу на памятку.

То вже були остатній панщизняний жнива. О Велицѣдни потѣмъ скасували панщину и люде вже веснували на своѣмъ. Старый Онопрѣй не врадувавъ ся, все однакій бувъ.

— Що вже менѣ свобода! — зѣтхавъ вѣнъ. — Будьте собѣ свободній, а мое вже пропало.

Одного ще тільки бажавъ: покушати свого власного житного хлѣба...

— Отъ бы менѣ хлѣбця житного зъ власного поля покушати! — говоривъ неразъ. — Може бы я ажъ тодѣ засмакувавъ свободу.

Жнива надходили. Жито вродило на чудо, выше хлопа, а колосъ якъ праникъ. Старый Онопрѣй день у день рано выбѣгавъ на свѣй загонъ, придивлявъ ся своему жити, зѣ страхомъ слѣдивъ кожду хмару, зривавъ колосокъ и выдушувавъ зернятко, чи вже можна жати. Дѣждавъ ся нарештѣ, затвердло зерно, пополовѣло стебло, похилило ся въ низъ. Ще люде й не збирали ся на жниво, а старый Онопрѣй одного дня взявъ серцѣ тай пѣшовъ на свѣй загонъ.

— Выжну два, три снопы, вытовчу зерно, змелю на жорнахъ, абы тільки покоштувати хлѣбця святого.

Вечерѣло. Я ще зъ однимъ хлопцемъ вертавъ зъ поля вѣдъ сѣна. Идемъ стежкою помѣжъ жита, розмовляемо, ажъ глянь, передъ нами щось повзе та шелестить. Пѣдбѣгаемо близше — а се старый Онопрѣй. Нажавъ три снопы жита, поклавъ одинъ на голову, другій на одно плече, а третій на друге, згорбивъ ся въ двое и лѣзе до дому. Снопы великї, жито вродливе, такъ, що колосе ажъ землю за нимъ тягне ся. Идемъ за нимъ розмовляемо, жартуемо и все то одинъ то другій нѣбы не навмысне стане ему на колосокъ. А у него й на стѣлько силы нема, щобъ вѣдорвати колосокъ вѣдъ стебла; за кождымъ разомъ стане и не обертаючи ся, жалѣбно-спокойнымъ голосомъ каже:

— Ей хлопчики, та дайте покой! Адже се хлѣбець святой!

Жаль намъ его стало, мы перестали ему збѣтки робити, а далѣ я сказавъ:

— Дайте, татусю, я вамъ занесу тѣ снопы до хаты!

— Нѣ, сынку, вже я самъ!

Провели мы его ажъ до хаты. Жѣнки его не було дома, дверѣ були засунені зъ середины. Поки мы нашли деревяный ключъ подѣ стрѣхою, поки вѣдомкнули дверѣ, Онопрѣй стоявѣ усе ще держачи снопы на собѣ. А коли дверѣ отворили ся, вѣнѣ якось прожогомѣ кинувѣ ся до середины, та спотикнувѣ ся на порозѣ и тихенько, разомѣ зѣ снопами впавѣ на землю. Такѣ немовѣ бы присѣвѣ. И тихо. Снопы вкрыли его.

— Що вамѣ татусю? — пытаемо зѣ-надвору.

Не вѣдповѣдавѣ. Вѣбѣгли мы до сѣней, вѣдкинули снопы, а вѣнѣ лежить на земли, лицемѣ вѣ низѣ, неживый.

Не дочекавѣ покоштувати свободного хлѣба!...

Зѣ „Жити и Слова“.

П О Д Р О В А !

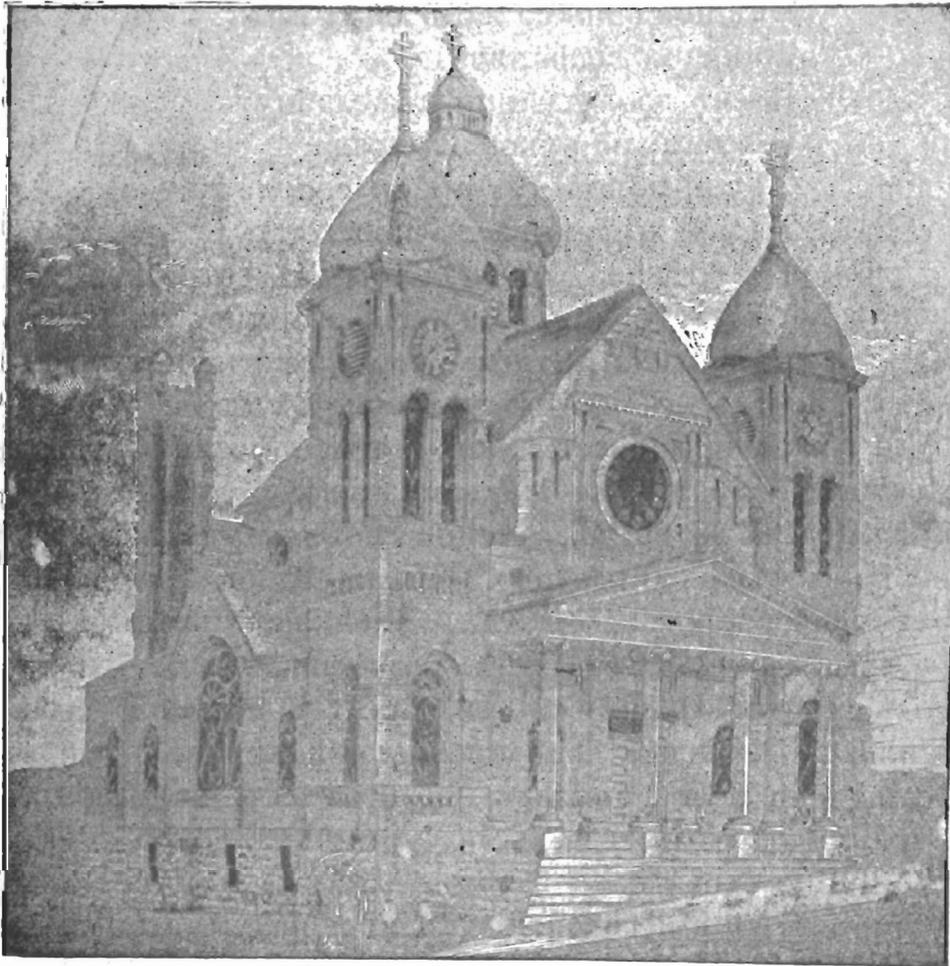
НА ПИСАВѢ П. ТИМКЕВИЧѢ.

Малый Миколка не мѣгѣ анѣ разѣ заснути. Вѣнѣ занадто задивлювавѣ ся на ясне промѣне заходячого сонця, що вышло саме изѣ за хмары и впадо на его колыску и на него самого. Сестра его Оленка, дѣвчинка лѣтъ дванайцяти гойдала и присѣвувала ему. Она заступала маму.

Нынѣ мала зѣ нимѣ богато журбы. Мусѣла его годовати, вѣдтакѣ бавити, потѣмѣ утихомирювати и гойдати вѣ колысцѣ, котра звисала изѣ стелѣ на двоухѣ брудныхѣ мотузкахѣ. Миколка особливе любивѣ колысатись. Спокойно, выдовженный у весь свѣй рѣстѣ вѣнѣ колыше ся и дивить ся вѣ мотузки и вѣ стелю и гадае собѣ, що гойдавѣ бы ся радо цѣле свое жите т. е. доти, доки вѣнѣ схоче, щѣбы его Оленка чи мама колысала.

Оленка вже стала нетерпелива. Вже хотѣла братчика вдарити по малыхъ рожевыхъ пальчикахъ... Але Миколка, немовъ прочуваючи, яка чекає его кара, вложивъ пальцѣ до губы... Оленка засмѣялась и почала скорше его колысати, щобы вѣдорвати вѣдъ свѣтла...

ГР. КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ПИТТСБУРГЬ, ПА.

Але Миколка не бажавъ собѣ такого и почавъ голосно плакати въ тѣй цѣли, щобы Оленка зрозумѣла, що вѣнъ не понимає такого гойданя. Пѣсля него оно повинно бути спокѣйне, повѣльне, навѣть розважне, а не раптовне, напастливе. Оленка пѣзнала, чого вѣнъ хоче, и

вволила его волю. На еѣ думку наверхулась пѣсонька, кстру мама часто сиѣвала и котру, здае ся, сама скла-ла при вечѣрнѣй тишѣ, повернувши певно изъ двора безъ грошей. Пѣсня йшла такъ:

Ой люлі, люлі, моя дитино
 И въ день и въ ночи.
 Якъ пойдешъ на ланъ жито жати,
 То не зможешъ лячи
 Плечѣ зболять и ноги зѣслабнуть
 И змагае ся рученька права.
 Ой спи мѣй сыну, ой спи соколе
 Ты мѣй хорошій мовъ пава.

Оленка спѣвала пѣсню поволи, затыгаючи при кѣнци каждой стрѣчки. Миколка звернувъ ся мыслею до пѣснѣ, властиво до мелѣодіи, и вже не интересова-ло его свѣтло, нѣ навѣтъ мотузки, нѣ стеля. Лице его було звернено до сестрички, котра спѣвала и спѣвала. Дрѣмота оцановувала Миколку поволи, дрѣмота, най-пріємнѣйша въ свѣтѣ, именно навѣяна тужною пѣдъ нѣсъ вѣдсиѣваною пѣснею. Очи склеѣлись и вже спавъ.. Оленка перестала гойдати... Миколка прокинувъ ся, бо вѣнъ въ глубинѣ душѣ розумѣвъ, що сестра хоче его одурити. Прокинувъ ся, глянувъ на около себе и заплакавъ. Оленка кинулась до колыски, и гойдала доти, доки не впевнилась, що братчикъ на добре заснувъ.

Сонце сховало ся и темна хмара налягла свѣтѣ. Вѣтеръ бурливый схоплювавъ ся и надумувавъ ся не-добрый надъ тымъ, якъ бы звернути хатинку, де мѣсти-ла ся сѣмя зложена изъ мамы на имя Гаяны, дѣвчины Оленки и хлопчика Миколки. Чоловѣкъ Гаяны померъ тому два роки, рубаючи въ панскѣмъ гаю дрова. Смерть его була дуже ненадѣйна и споводована, якъ казавъ панскій гаевый, его власною неосторожностію. Кѣлько въ тѣмъ правды, не можъ було розсудити, бо при его смерти не було нѣкого крѣмъ него самого, гаевого и

одного хлопа зъ чужого села, котрый нѣчо певного про смерть мужа Ганны не вѣдавъ.

По его похоронахъ доля дѣтей лежала толькo въ рукахъ Ганны. Такъ е! въ рукахъ, бо грунту мала она лишъ цятиночку, отже мусѣла заробляти. Колько днѣвъ она не переходила въ людскій, чи панскій поля! Колько днѣвъ она сама мало що ѣла, щобъ дѣтямъ не браковало картофель, а часомъ, хотъ дуже-дуже рѣдко тепло-го молока и окраецъ хлѣба! А мозолѣ зъ рукъ Ганны не злазили. И не спала она на подушкахъ! Она-бъ навѣтъ не знала, якъ положитись на подушцѣ!

Сегодня она такожь працюе. Панъ молотить збѣже, а она вѣдгортае солону вѣдъ машины. Въ вечерѣ мае прійти до дому зъ грѣшми, бо выплата. Коли выплатять за цѣлый тыждень, дѣстане разомъ 90 кр., рахуючи по 15 кр. денно. Она купить хлѣба (бо завтра недѣля), булочку для Миколки, пшона двѣ кварта, соли пѣвъ топки, дастъ завтра на акафістѣ, а решта сховае.

Дрова вправдѣ вже выйшли нынѣ, однако она собѣ порадить. Хотъ она боить ся гаевого панского и боить ся грѣхъ брати на душу; але най дѣе ся що хоче! Она не може дати Оленцѣ и Миколочцѣ, тому малому Миколочцѣ змерзнути. Колись ту не бучо чимъ запалити и вѣнъ змерзъ бѣднѣй, ажъ посинѣвъ... Тои ночи спали они всѣ трое на тапчавѣ разомъ, а таки имѣ було зимно. Ще кобы була загата! а то, пожалъ ся Боже и того нема. Хотѣла собѣ купити соломы, або пожичити въ сусѣда, та крѣвъ якомъ не було! Если бы мала плѣтъ коло хаты, булабъ повиломлювала на загату, бо на що колѣвъ въ плѣтъ, коли чоловікъ мерзне?

По дрова до панского лѣса пѣйде зъ Оленкою. У двѣйку бѣльше заберуть и на довше буде. Тому Оленка такъ бажала скоро заколысати Миколку. Обѣ они стрѣтять ся въ лѣсѣ, на томъ мѣсци, де чоловікъ еѣ погибъ. Оленка прійде зъ дому, а Ганна зъ двора вѣдъ

машины. Але Оленка мусить вбратись въ кожухъ татовъ, кравцемъ Гупаломъ прикроеный на Оленку, и чоботы татовй, котрй лагодивъ ся швецъ Тимко переробити на ню, однакожь жадавъ вѣдь Ганны цѣлыхъ двѣ шѣстки, а Ганна не мала вѣдразу тѣлько грошей. И такъ она пѣйде у сиравѣшныхъ татовыхъ чоботахъ. Она вбересь въ кожухъ такій великій! Що за радѣсть для неи! И хлопцѣ зъ сусѣдныхъ хатъ такого не мають!

Сокиру возьме вѣдь Гриця. Та сокира — то ихъ власна, а Гриць пожичивъ.

Она вже вбралась въ чоботы и кожухъ и просто пѣйшла до Гриця. Вѣнъ саме поравъ ся коло худобы. „Добрый вечеръ татуню“ — промовила до него Оленка. „Добрый вечеръ“ — вѣдповѣвъ Гриць и обернувъ ся по-за себе, щобы подивитись, хто то такій его здоровить. „А що ты скажешъ доброго?“ „Тя мамунця просили вѣдати имъ сокиру... Вамъ вже чей не треба!“ „А не треба... Чекай, най коровамъ дамъ ѣсти!“ Старый позакладавъ коровамъ соломы, а вѣдтакъ пѣйшовъ спровола за сокирою. „А на що тобѣ?“ „Мама казали, бо будемо полѣна рубати; трохи ще намъ зѣстало ся изъ той фѣры, що мы брали передъ Рѣздвомъ у пана“. Ся слова промовила она гладко и такъ скоро, що й сима повѣрила въ ихъ правду, але тѣлько на хвилечку. По тѣй хвили неправда стала передъ нею чимсь великимъ, чого она ясно не видѣла, а чого она дуже бояла ся и она засоромилась.

Вѣтеръ не втихавъ, а зъ бѣольшою силою, якъ передъ тымъ, гнавъ ся по поли, зупнювавъ ся на хатахъ, свиставъ въ щелинахъ, трѣскавъ отвореными дверми. Оленка мало не впала на улици, котра вела просто въ недалечкй лѣсъ, такъ нею закрутило. Але она не боялась вѣтру. Инымъ разомъ она бы въ такй часъ и не выйшла зъ хаты, однакъ теперь, коли она пустилась ити ити, щобы зустрѣнутись зъ матерію, котра певне вже ей дожидала, коли она почула въ собѣ силу ити и

то напрогивъ вѣтру она не могла вернутись. А до того она иде на то мѣсце, де тато згинувъ. Она буде видѣти, якъ те мѣсце выглядає въ зимѣ пѳдъ купою снѣгу... Якъ тамъ татови лежати? Чи тепло ему? А коли тепло, то варта бы пѳсидѣти зъ татомъ и поговорити и послухати его оповѣданъ про циганѳвъ, про жидѳвъ, дякѳвъ... А коли зимно татови, то она огрѣе его своимъ тѣломъ, бо вѳнъ не може мерзнути.

Дѣвчина прискорила ходу. Снѣгъ мягкій, пухкій, подобавъ ся еѣ надзвычайно. Она поринала разомъ изъ своими чобѳтами въ него по колѣна, а потѳмъ вытягала назадъ и ноги и чоботы. Та безнастанна робота, що скѳнчила ся коло лѣса, де снѣгу було о много менше, подобала ся Оленцѣ ще бѳльше. Она зъ пріємностію ихала сама свои ноги глубоко въ снѣгъ, щѳбы вѳдтакъ ихъ вытягнути и часомъ оглянутись и подивитись, якихъ ямъ нарѳбила она въ снѣгу и якъ скоро вѣтеръ ихъ задуває.

До гаю прійшла дуже змучена; а навѣтъ зѳпрѣла пѳдъ пахвами. За те тварь була цѣлкомъ румяна, а очи бѳльшій и свѣтлѣйшій.

Прійшовши на те мѣсце, де умеръ еѣ тато, она була рада зъ того, що переборола ся изъ вѣтромъ и изъ снѣгомъ, чого, здавало ся еѣ, не втявъ бы навѣтъ „ксьондзѳвъ“ паничъ, котрый на цѣле село вславивъ ся бувъ рѳжnymi збытками. Она обернулась и почувала, що еѣ о много легче стояти зверненою въ противну сторону, бо вѣтеръ не смаливъ лица.

Нѳчь темна надходила, незупинена сонцемъ и не освѣчена зорями. Хмары рушали огромный по темнѳмъ небосклонѣ и все робилось темнѣйше.

Оленка дивилась въ лѣсъ и той стававъ темнѣйшій и бѳльше понурый и она пустилась втѣкати назадъ. Але, зробивши ледве кѳлька крокѳвъ, почувала, що сокиры нема пѳдъ кожухомъ. Она станула и роздумувала: Чи взяла, чи не взяла? Певне, що взяла, бо памятаю,

що тримала ще еѣ недалеко передь лѣсомъ. Мусѣла загубити. И ясно стало еѣ, що она нерозумно псступила, коли бавила ся робленемъ ямъ въ снѣгу. Що мама скаже? И она кинулась шукати сокиры. Але що нѣчь насувалась чорна, то не змогла навѣть узрѣти кѣлька крокѣвъ напередь себе. Она стала и заплакала, а вѣд-такъ нагадавши собѣ, що мама певно прійшла, закричала сильно: мамо, и повернулась тѣмъ, де мали обѣ стрѣтитись. Она вернулась на умовлене мѣсце зъ тою вѣрою, що мама вже прійшла. Оглянулась, а коло неи крѣмъ ночи нѣкого не було. „Якъ нема, то певно прійдуть“ псгадала. „А якъ не прійде, то будѣ стояти зъ замкнеными очима и будѣ чекати, доки тато не прійде и не забере еѣ зъ собою. Вѣнъ певно такій, якъ бувъ за житя лагѣднѣй, зъ усмѣхненымъ лицемъ!“ Она оглянулась и зновъ темнота настрашила Оленку. Она нѣчого не видитъ, лишь чуе, що сердце еѣ дуже бе ся и що ноги зачинають болѣти. Вѣтеръ прорвавъ ся въ лѣсъ и зморозивъ еѣ руки. Она сховала ихъ пѣдъ кожухъ и все тримала дальше очи замкненѣй, щобы не подивитись въ лѣсъ. Може въ тѣмъ лѣсѣ якѣ розбѣйники? А такъ она не видитъ, хотъ-бы були коло неи самои.

Нагле почула снѣгъ на своѣй твари. Отворила очи и переконалась, що паде снѣгъ, снѣгъ такій, якій падавъ тому три тыжнѣ, коли мама пѣйшла на торгъ, щобъ купити поросѣ. Тогда не выпавъ добрый торгъ и мама его не купила. А Оленка такъ любила малѣ, бѣлѣй, товстенкѣй поросѣтка!

Крѣзь купу снѣгу, що падавъ великими, густыми платками, узрѣла она темноту и заплакала. Слезы, що точили ся по тоненькихъ щѣкахъ не доплывали до борѣдки, бо вѣтеръ вѣдносивъ ихъ геть-геть. Они мѣшали ся изъ снѣгомъ и потѣмъ прилѣтали назадъ и били ей о лице. Плачь еѣ зновъ прилучувавъ ся до стогону вѣтру, та черезъ плачь и вѣтеръ стававъ жалѣбнѣйшѣй и грѣзнѣйшѣй.

Минуло чверть години а она все плакала, а снѣгъ все падавъ; наоколо ней насыпавъ вже велику купу. Она уйняла на хвильку слезы и побачила зъ перестрахомъ, що снѣгъ хоче еѣ цѣлкомъ засыпати. Засукала рукавы кожуха и почала вѣдкидувати его наоколо себе. Руки еѣ ставали горячй.

За кѣлька хвиль коло ней було такъ мало снѣгу, що, здавало ся, вѣнъ и не падавъ, Еѣ було приємно. Она замкнула зновъ очи и почувала, що зимно еѣ цѣлкомъ не доскулюе, противно, еѣ тепло зробило ся на цѣлѣмъ тѣлѣ. Она стала спокѣйною. Дорога, котру перейшла, слезы, котрй выплакала, зимно, котре перенесла, уклали еѣ до сну.

Оленка заснула. И приснивъ ся Оленцѣ сонъ. Видить ся еѣ, що Миколка вже школяръ и що вѣнъ иде лугомъ за худобою панскою и выгравае; але такъ ладно грае, що ажъ дякъ Охримъ заслухавъ ся, а мама Ганна расплакала ся.

Тымчасомъ мама десь на поли кече бульбу и потребуе дровъ; просить Миколки, щобы давъ сопѣлку свою, а вѣнъ не хоче. И мама плаче, теперъ вже зъ жалю, и текутъ слезы мамѣ, немовъ бѣлй пацѣорки... Тй пацѣорки падуть на Миколку, котрый изъ школяра зновъ зробивъ ся маленькимъ, и вѣнъ пробуджуе ся и кричить: Оленка!... А Оленки нема; она въ лѣсѣ, пѣйшла за дровами и заснула. И еѣ такъ добре, такъ тепло, Боже!

А тымчасомъ вѣтеръ несе цѣлу хмару снѣгу на Оленку. Снѣжнй великй плястинки немовъ бють ся мѣжъ собою за те, хто зъ нихъ скорше дотроне ся до Оленки, за те, хто зъ нихъ скорше еѣ поцѣлуе. А она бѣдна о томъ нѣчо не знае. Она спить такъ твердо, що коли бы на ню и камѣне летѣло, она бы сердега не чула.

* * *

Ганна, выйшовши зъ двора, пустилась було йти на умовлене мѣсце, та не дѣйшла. Гаевый, котрый добре знавъ звычайъ Ганны, ишовъ за нею слѣдомъ и нѣмъ она дѣйшла до лѣса, вѣнъ напавъ на ню, казавъ вѣддати грошѣ и наганьбивъ еѣ дуже. Ганна просилась, та нѣчо не помогло. Муѣла вѣддати тыхъ 90 кр., бо гаевый настрашивъ, що заплатитъ еще бѣльше за безупинну крадѣжь въ панскѣмъ лѣсѣ. И она выняла грошѣ и дала. Самажь, не маючи вже въ думцѣ дровъ, повернулась до дому. Въ хатѣ застала тѣлько Миколку, котрый пѣднявши ся зъ колыски, кричавъ, що стало силы. Оленки не було въ дома, и Ганна догадалась, що зъ нею сталося. Але хтожь бы мѣгъ на мѣсци Ганны вѣддати, де тѣло Оленки спочивае?

А М Е Р И К А.

Крайно мнимой свободы!
Я думавъ щасте въ тебе е:
не чути стѣнѣвъ, не видно горя
и въ любвѣ братной пливѣ жите.

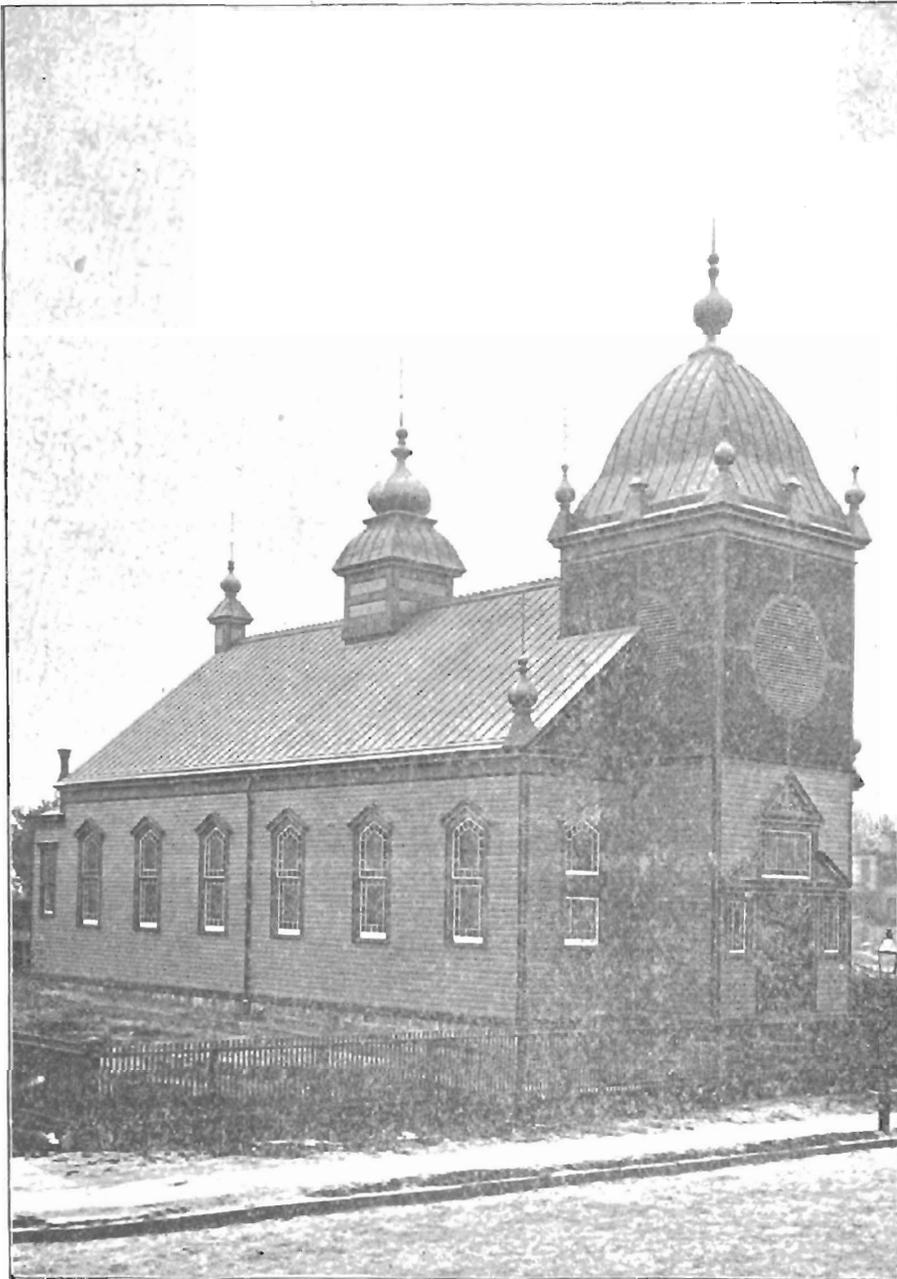
Ажь тутъ, якъ и въ старѣмъ краю
богачи панують;
всюды долларъ всемогучий,
а бѣдни бѣдуютъ.

Ажь тутъ, якъ и въ старѣмъ краю
нужда, стѣгѣнь, горе —
и тутъ бѣдный не еселей,
а слѣзь повне море.

И тутъ бѣдный лишъ працюе
на нанѣвъ богатыхъ,
за се мае бѣду-нужду,
а паны палаты...

В-къ.

ГРЕКО КАТ. РУСКА ЦЕРКОВЬ ВЪ ДЖЕРСИ СІТІ. Нью Дж.

Г Р О М Ъ   Т А   Б Л И С К А В К А .

Зѡбрали ся чорнї, густї хмары, насупило ся небо, загуркотѣвъ грѡмъ, заблищала блискавка. „То Илія ѣздить по небѣ“, кажутъ нашї люде. „Нѣ, то св. Юрій“ кажутъ другї. „То Богъ колачѣ возить, ѣздячи по небѣ, а чортъ лѣтае попѡдъ небомъ и перекривляе ся, якъ той гуркае по хмарахъ. А Богъ розсердить ся тай пускае въ него громову стрѣлу. Якъ тѡлько збираеь на дощъ, то чорты вже знають и завчасу вихрами котять ся та оденъ за другимъ ховикть ся въ лѣсѣ, пѡдъ деревомъ, въ дуплахъ, пѡдъ звѣря, а навѣтъ пѡдъ чоловѣкомъ. Богъ пускае въ нихъ громовї стрѣлы и вбивае ихъ; але не знаходять вбитого чорта тому, що вѡнъ розливае ся смолою, а смола входить въ землю. Тїи огневї стрѣлы летять зъ неба на землю, вбивають звѣря, худобу, а навѣтъ чоловѣка, але вбитому чоловікови дае Богъ спасенїе душѣ. Тїи огневї стрѣлы запалюють копицѣ, полукѡпки та хаты; — то огонь Божїй. и его не годить ся гасити, ба, пожежѣ вѡдъ блискавки и не погасишь“.

Таке и инше розказують собѣ нашї люде про грѡмъ та блискавку, называючи се божимъ огнемъ, божою карю. А всего того и иншого тому подѡбного не розказували бы нашї люде, колибъ они знали, що то таке грѡмъ та блискавка, якъ и зъ чого все те бере ся. А коли вы розпѡзнаете, зъ чого то бувае грѡмъ та блискавка, то и самї побачите, що все те, що розказують нашї люде, нерозумне, що анѣ Юрій, анѣ Илія, анѣ самъ Богъ не ѣздить по небѣ и не воюють зъ чортами, що огонь той, то не божїй огонь, а тѡлько зъявище природы, що пожежу зъ блискавки и можна и треба

гасити, якъ и всяку иншу. Тѣлько послушайте, а все зрозумѣте добре.

Давно то вже, дуже давно, якъ люде знайшли бурштынъ, оттой, що може и вы самі бачили на намистахъ, въ кораляхъ нашихъ жѣнокъ, або на тѣмъ кѣнци панскихъ цибухѣвъ, що у ротъ бере ся — той такій жовтый. Коли сей бурштынъ вытерти до сукна, то вѣнъ тогды починае притягати до себе легенькї рѣчи, ось якъ дрѣбнї клаптики паперу, пухъ, трачиня и таке инше. Греки гадали собѣ, що бурштынъ мае душу, и якъ его натерти до сукна, то душа въ нѣмъ оживае и она то притягае тї дрѣбнї клаптики паперу, пухъ, трачиня и т. и. Греки называють бурштынъ електросъ, а тую силу, що обявляє ся въ бурштынѣ, назвали зъ греческа електрикою. Але розумнї люде запримѣтили, що така сила обявляє ся не тѣлько въ бурштынѣ, — що и смола, скло, лякъ и иншї деякї рѣчи мають такожь таку силу якъ и бурштынъ. Возьми наприкладъ, склянну паличку, натри еи сѣрачиною, а потѣмъ наставъ надъ трачинемъ, або дрѣбными клаптями паперу, то трачиня чи клаптѣ паперу пѣдскочать и нѣбы прилипнуть до скла, а по хвили зновъ вѣдпадуть. Те саме буває, коли натерти кожуниною або сѣрачиною шматокъ смолы, або ляку.

Ся сила, що являє ся въ бурштынѣ, въ склѣ, смолѣ и иншихъ рѣчахъ, не тѣлько тымъ примѣтна, що притягае до себе малї, дрѣбнї та легенькї рѣчи; — она мае ще и иншї дуже цѣкаві прикметы. И такъ: коли натремо склянну, або смоляну паличку и пѣднесемо еи до лица або до руки, то почувемо, що нѣбы щось стїха полоскочѣ лице або руку, нѣбы легеньке павутинячко на неп впаде. Коли-жь возьмемо бѣлыпу паличку и натремо еи дужше и такъ еи до лица, або руки пѣднесемо, то лице або руку щось трохи нѣбы уколе. Значить ся, сила черезъ терте въ склѣ або смолѣ вы кликана мае власнѣсть перескакувати въ другї рѣчи,

котрї до того скла або смолы наблизить ся. Якже-жь се робити по ночи, то побачимо, що зъ смолы або скла выскакують маленькї искорочки, а при тѣмъ чути, якъ щось зъ легка трѣскае. Якъ поночи потерти чорну кѣтку по хребтѣ злегка рукою проти шерсти, то тежь саме побачимо. Такъ отже, си сила черезъ терте въ склѣ, смолѣ, бурштынѣ выликана, мае власнѣсть не тѣлько притягати до себе дрѣбнї, легкї рѣчи, але мае ще и тую власнѣсть перескакувати въ другї рѣчи, при чѣмъ зъявляє ся яскраве свѣтло и трѣскане.

Ось якъ бачите, така сила зъявляє ся въ склѣ, чи смолѣ, чи бурштынѣ тѣлько тогда, якъ ихъ добре натерти. Чимъ лучше натерти скло або смолу, тымъ бѣльша буде сила, бѣльшї будуть искры и гучнѣйше трѣщане. Знаючи те, люде почали пригадувати, чи не можна бы якось инакше натирати скло, щобъ въ нѣмъ було бѣльше той силы и щобъ ще бѣльша була искра. До того выгадали розумнї люде ось такую справу: до великого круглого скла, ось такого якъ буває точило, приправили мѣдяну ручку и поставили его рубомъ межи двома стовчиками, до котрыхъ поприроблювали сукнянї подушечки. Коли крутити за ручку се склянне колесо, то оно такъ понатирае ся о подушечки, що якъ до него приблизити руку, то зъ скла въ руку проскочить искра, добре учуе ся трѣщане и добре уколе. Якже-жь до сего скла пѣднести, яке небудь малесеньке звѣрятко, то искра, що проскочить въ него зъ скла, не то, що вдарить его дуже, але часомъ зовсѣмъ убе. Якъ пѣднести до скла клаптики паперу, пухъ, трачиня або иншї такї легонькї рѣчи, то они дуже до него пѣдскакують, прилипають, вѣдпадають и зновъ пѣдскакують та прилипають.

Пѣдносячи до тогожь скла всякї рѣчи, мы запримѣтимо, що якъ наблизити однї, то зъ него выскакуе искра и чуе ся трѣщане; а якъ пѣднесемо другї, то нѣчого того не буде. Коли пѣднести, наприкладъ, щось

жельзне або мѣдяне, то заразъ въ него зъ скла про-
скочить зъ трѣщанемъ искра; а по́днесемо склянну
паличку, то анѣ искры анѣ трѣщаня не буде. Такъ
само не затрѣщить и не проскочить искра якъ по́дне-
семо папѣръ, хустку, клаче, вовну, смолу, солому,
вѣскъ; за те затрѣщить и проскочить искра якъ по́д-
несемо перепалене вугле, саджу, воду, жельзо, мѣдь,
срѣбло, золото. Такимъ чиномъ спитували учені люде
богато всякихъ рѣчей и розпѣзнали, що тая сила, яка
зъявляє ся въ склѣ, коли его добре натерти, перехо-
дить на одній рѣчи зъ скла швидко и легко, а на другій
або тупо або и зовсѣмъ не переходить. И такъ роз-
пѣзнали, що ся сила добре проходить у всякій металъ
якъ жельзо, мѣдь, срѣбло, золото, — добре переходить
она въ людске и звѣрине тѣло. перепалене вугле, са-
джу, у всѣ рослины, воду и водяну пару, Зле и дуже
тупо проходить тая сила въ скло, папѣръ, шовкъ, сухе
дерево, пѣря, волося, вовну, вапно крейду, вѣскъ, смо-
лу. Значить, всѣ рѣчи можемо подѣлити на такі, котрї
добре пропускають сю силу, и на такі, що або зле и
тупо, або и зовсѣмъ ей не пропускають.

Розпѣзнавши все те, учені люде стали мѣркувати,
чи не робить ся грѣмъ и блискавка въ хмарахъ зъ та-
кои самои силы, яка зъявляє ся въ склѣ, коли его
натремо. Першій дѣззавъ ся о томъ Веняминъ Франк-
линъ и вже въ роцѣ 1747 писавъ до одного ученого въ
Лондинѣ, що блискавка а искра, що зъ натертого скла
выскакуе, одно и те саме. „Блискавица и искра зъ
натертого скла — писавъ вѣнъ въ своимъ листѣ — ле-
тятъ зикзиками, кѣньчастї штылѣ притягують ихъ до
себе дуже; якъ блискавка такъ и искра переходять по
добре проходныхъ рѣчахъ въ землю, а розколюють и
розривають рѣчи лихопроводнї. Якъ блискавка такъ и
искра зъ скла запалюють рѣчи палкї и стопляють ме-
талѣ, убивають звѣрята и людей“. Щобъ на певно
пересвѣдчити ся, що се справдѣ такъ а не инакше, що

блывкава а іскра зь натертаго скла те сама, Франк-
 линь зробивь пробу. Проба тая не то, що дуже добре
 ему повела ся, але ще до того дала початокъ до гро-
 моводовъ — такои справы, що ставлять на высокихъ
 будинкахъ та хатахъ и она проводить сю силу мало-
 помалу безъ шкоды въ землю та не дае ей зобрати ся
 въ такої масѣ, щобъ ажъ громомъ вдарила. Франклинъ
 зробивь такога орла, якога звычайно пускають дѣти,
 толькы замѣсть паперу напнявъ шовкову хустку и
 приробивь до него по кѣнцяхъ желѣзны стычки. Вѣнъ
 пустивь того орла на довгомъ прядивяномъ мотузѣ ажъ
 у хмары. Саме тогды збиралась навальниця. На до-
 лѣшномъ кѣнци того мотуза привязавъ великій желѣз-
 ны ключъ, а до того ключа зновъ привязавъ шовко-
 вы мотузъ, за котрый припнявъ орла до дерева. Въ
 томъ орлѣ, що взнѣсь ся ажъ пѣдъ хмары, мала збпра-
 ти ся тая сила, котра въ хмарахъ блискавкою заявляе
 ся, а вѣдтакъ по прядивяномъ мотузѣ збирати ся въ
 ключъ, бо по шовковомъ мотузѣ не могла далыше пе-
 реходити. Спершу въ ключи не показувало ся нѣчого.
 Франклинъ хотѣвъ вже понехати свою пробу. Тымча-
 сомъ пустивь ся дощъ та намачавъ орла и прядивяны
 мотузъ и въ одну мить понапруживали ся нитки на
 прядивяномъ мотузѣ. Се бувъ очевидны знакъ, що въ
 орлѣ, въ мотузѣ и въ ключи есть громова сила. Франк-
 линъ наблизивъ палець до ключа, а зъ ключа въ па-
 лець зъ затрѣщанемъ перескочила іскра, така сама,
 яка выскакуе зъ скла добре натертаго. Потѣмъ ще разъ
 наблизивъ палець до ключа, и зъ ключа въ палець
 перескочила ще бѣльша іскра и зъ бѣльшимъ трѣща-
 немъ; — за третимъ разомъ перескочила ще бѣльша
 іскра и ще зъ гучнѣйшимъ трѣщанемъ та мало зъ ногъ
 не повалила Франклина. Франклинъ побачивъ, що зъ
 тымъ нема жарту и зъ громами грати ся не можна, тай
 покинувъ далышу пробу тымъ бѣльше, що вѣнъ и зъ
 того вже дѣзнавъ ся те, чога ему дѣзнатись було треба.

Вонъ вже зъ того добре змѣркувавъ, що тая сила, яка въ натертѣмъ склѣ выкидае искры, а тая що въ хмарѣ блискае блискавкою — однака, — що въ склѣ, що въ хмарѣ, то сила одна, тѣлько въ хмарѣ силы той бѣльше, якъ въ склѣ бути може. Сю силу, якъ мы вже знаемо, желѣзо и вода проводить добре, отъ она и зѣбрала ся на тыхъ желѣзныхъ штычкахъ, що поприроблявъ Франклинъ до орла, та пройшла по намоченѣмъ мотузѣ ажъ до ключа, що бувъ на кѣнци ввязаный. Чимъ лучше намакавъ мотузъ вѣдъ дощу, тымъ бѣльше громовой силы стало приходити въ ключъ.

Саме тогды, коли Франклинъ робивъ пробу зъ своимъ орломъ, въ иншѣмъ краю, въ иншѣмъ мѣстѣ другій ученый Ромасъ, и незнаючи нѣчого про Франклина и его пробы, робивъ и собѣ зъ такимъ самымъ орломъ дуже цѣкавій пробы. Вонъ зробивъ дуже великого орла, и разъ, коли збирала ся навальниця, пустивъ его въ гору. Мотузъ на котрѣмъ вносивъ ся орель, бувъ предивяный, а щобъ по нѣмъ громова сила могла швидше проходити, вплѣвъ въ него тоненькій дрѣтъ. Долѣшний кѣнець мотуза привязавъ до шовкового мотуза безъ дрѣта, щобъ громова сила дальше не могла проходити. Надтожь ще зробивъ надъ симъ шовковымъ мотузомъ такій дашокъ, щобъ дощъ его не промочувавъ, та увязавъ его до тѣжкого каменя. Ще до предивяного мотуза привязавъ бляшану дудочку, щобъ въ тую дудочку зберала ся вся громова сила. Орель взнѣсь ся на 550 стѣпъ въ гору, а вже громова сила показала ся въ дудочцѣ, и то незвычайно велика. Ромасъ знавъ, що зъ громами нема що играшки строити; тымъ-то не дотикавъ ся рукою анѣ до мотуза анѣ до дудочки, але взявъ желѣзну паличку зъ скляною рукою, бо скло не проводитъ громовой силы дальше. И тую то желѣзну паличку наближавъ до бляшаной дудочки, а за кождымъ разомъ зъ дудочки зикзикомъ

выскакувала велика искра, а трѣшане було такъ гучне, що на двѣста кроковъ було его чути. Ромасови и его товаришамъ стало дуже моторошно. Волосе на ихъ головахъ зняло ся дуба въ гору, а на лицю чули щось такого мовь павутиня снуе ся такъ само, коли лице дуже близько наставимо до скла добре натертого. Всѣ вѣдступили ся и тѣлько зъ далеки приглядались. Пѣдъ бляшаною дудочкою, що на пѣвтора лѣкта вѣдъ землѣ на мотузѣ звисала, лежало на землѣ три стебла. Стебла звели ся въ гору и почали черезъ хвилю млинка крутити ся. Тымчасомъ пустивъ ся першій дощъ и намочивъ мотузъ. Въ мотузѣ и въ дудочцѣ зѣбрало ся громовой силы такъ богато, що цѣлый мотузъ свѣтивъ ся яркимъ свѣтломъ загрубшки пальця, хочъ то бувъ бѣлый день. Найдовше стебло пѣдскочило и приликло до дудочки и въ тую-жь мить роздало ся три такъ гучнїй трѣщаня, якъ три вѣстрѣлы зъ стрѣльбы. Искра, що при тѣмъ выскочила зъ дудочки, була довга на пѣвтора чверти лѣкта, а на палець груба. Стебло, що було пѣдскочило до дудочки и споводовало тую блискавку и грѣмъ, посувало ся въ гору по мотузѣ а на 300 стѣпъ високо, а вѣдтакъ зновъ спадало и зновъ прискакувало до дудочки. За кождымъ разомъ выскакувала що разъ бѣльша искра, зовсѣмъ такъ буває блискавка, и розлягало ся гучнѣйше грюкане, мовь десь далекс заgrimѣвъ грѣмъ. На конецъ въ бляшанѣй дудочцѣ назберало ся громовой силы такъ богато, що зъ неи торохнувъ справдешный грѣмъ и вылетѣла довга у сяжень завдовшки искра. При тѣмъ дававъ ся чути запахъ сѣрки. Черезъ цѣлый той часъ въ хмарѣ не блисла анѣ одна блискавка, не ударивъ анѣ оденъ грѣмъ зъ хмары, бо орель стягавъ всю громову силу зъ повѣтря и хмаръ въ себе та по мотузѣ спроваджавъ въ бляшану дудочку. Далѣ пѣйшовъ густый дощъ, орель нмаокъ и упавъ на землю.

Такимъ то чиномъ люде дѣзнали ся, що сила въ

натертѡмъ склѣ тая сама, зъ якои буває грѡмъ та блискавка, и дпятого назвали сю силу громовиною.

Подивѣмъ ся теперъ звѡдки бере ся громовина въ хмарахъ, Вже Франклинъ запримѣтивъ, що остро-кѡнчастїи штылѣ дуже притягають до себе громовину. И деякїи ученїи люде стромляли въ землѣ желѣзній острїи штылѣ и запримѣтили, що часомъ и въ ясный погѡднїи день, якъ наблизити до сихъ штылѣвъ якїи рѣчи, то зъ нихъ вылѣтають маленькїи искры зъ трѣщанемъ. Се доказало, що не тѡлько въ хмарахъ, але и въ погоду въ повѣтрю завсѣгды есть громовина. Тѡлько она така, що у погоду въ воздухѣ ей не легко запримѣтити, нѣбы ей зовсѣмъ нема, але якъ тѡлько починають зберати ся хмары, то она потрохи зберае ся въ нихъ зъ воздуха; густѣйшають и бѡльшають хмары, то и громовины все бѡльше та бѡльше въ себе набирають зъ воздуха. Такимъ чиномъ въ хмарахъ набирае ся дуже богато громовины. Всякїи теперъ зрозумѣе, що коли одна така хмара пѡдѡйде до другои, хочъ и не дуже близько, то зъ однои въ другу перелетить искра и почуе ся трѣщане, таке саме, якъ отъ мы пѡдносимо, що небудь до натертого скла и зъ него тожъ вылѣтае искра и чути трѣщане. Тѡлько изъ скла выскочить искорка невеличка и трѣщане буде не гучне, бо въ склѣ мало громовины, а въ хмарѣ ей дуже богато — осьъ черезъ що искра зъ хмары буває велика и мы ей звемо вже блискавкою, а трѣщане дуже гучне — и его звеме грѡмомъ. Нѣчого дивувати ся, що блискавка така велика и довга на небѣ. бо коли вже люде пригадали якъ здобути у сяжень завдовжки искру, то на небѣ, де хмары простягли ся на кѡлька миль або й бѡльше, блискавка повинна бути бѡльшою и пробѣгае она вже не сяжень, а цѣлїи гоны и заслѣплюе насъ своимъ свѣтломъ, тожъ и трѣщане, за про велику силу громовины, буде вже справедливымъ голоснымъ грѡмомъ.

Грѡмъ и блискавка зъявляють ся въ одну мить, але

мы найбільшь спершу бачимо блискавку, а грѳмъ чуемо доперва черезъ кѳлька хвилинь. Вѳдь чого-жь оно такъ? Се робить ся такъ длятого, що грѳмъ и блискавка вѳдь насъ далеко. Блискавка блисне, свѳтло вѳдь неи швидко долетить до насъ и мы ей заразъ таки й бачимо. Але грѳмъ, якъ и всякій гукъ, долѳтае до насъ далеко помалѳйше нѳжь свѳтло. Такъ, наприкладъ, не оденъ зъ васъ бачивъ, якъ стрѳляють зъ гарматы або ручницѳ, а дивлячи ся зъ далека, запримѳтимо, що спершу блисне огонь, а тогды вже по хвили почуе ся грюкъ вѳдь выстрѳлу. Коли-бъ, на прикладъ, одинъ чоловѳкъ стрѳлявъ зъ гарматы, а другій стоявъ бы вѳдь неи на милю, то свѳтло, що блисне вѳдь выстрѳлу, почують они оба разомъ въ одну хвилю, але гукъ той, що стрѳляе, почуе заразъ, а той, що стоить за милю далеко, почуе доперва по кѳлькохъ хвиляхъ. Такимъ чиномъ, якъ дивити ся на годинникъ — примѳтимо, коли побачимо свѳтло, а коли почуемо гукъ, то тѳи хвилѳ, якѳ мѳжь симъ пройдуць, показують намъ за якѳй часъ долѳтае насъ гукъ пѳзнѳйше якъ свѳтло. Вчени люде облѳчили, що свѳтло блискавки летить далеко швидше якъ гукъ грому, бо свѳтло въ одну мить пролѳтае 60.000 милѳ, а гукъ въ одну мить пролѳтае тѳлько четверть милѳ. Значить, якъ тѳлько ближе до насъ громова хмара, то мы скорѳйше почуемо грѳмъ за блискавкою, а коли-жь далеко, то почуемо грѳмъ не скоро пѳсля блискавки. Знаючи те все, можна навѳть обчислити на скѳлько сяжиѳвъ або милѳ вѳдь насъ громова хмара.

Намъ здае ся ще и те, що за кождымъ разомъ, якъ ударить грѳмъ, вѳнъ шорохтить довго, нѳбы вѳдразу кѳлька разѳвъ ударе; але вѳнъ, якъ зѳйдуть ся хмары, ударе и грукотить оденъ разъ, а тѳлько гукъ перекочуе ся и лунае кѳлька разѳвъ въ воздухѳ.

Бувае и такъ, що чути тѳлько грѳмъ, а блискавки не видко. Се бувае тогды, коли хмары на небѳ заля-

бити шкоду. Дознали ся люде и те, що по желѣзѣ и мѣди дуже добре пробѣгає громовина въ землю и выгадали черезъ те проводити еи по желѣзныхъ штыляхъ такъ, щобъ она нѣ на що инше не падала, а йшла просто въ землю. Першій пригадавъ се зновъ таки той самый Веняминъ Франклинъ. Роблять се такъ: ставлять на даху, на хатѣ або на чѣмъ треба, желѣзный остроконачастый палъ въ три сяжень заввышки, до котрого прироблюють довгий тожь желѣзный дротъ, що иде по даху а дальше сходить на сяжень глубоко въ землю, або ще красше въ кирницю. Только тамъ, де дротъ проходить по даху, мѣжь нимъ а симъ дахомъ треба покласти що не будь таке, що не пропускає черезъ себе громовины. Така справа зве ся громозвѣдъ. Громозвѣдъ боронить будинки и хаты, на котрыхъ вѣнь поставлений, вѣдь грому, бо громовина пѣдчасъ громовицѣ потрохи зберає ся въ желѣзнѣмъ штылѣ и помаленьки разъ уразъ переходить по дротѣ въ землю. Такой громозводи стали теерь всюды робити на высокыхъ будинкахъ, на баштахъ, дзвѣнницяхъ, церквахъ, бо люде впевнили ся, що громозводи найлучше, хочъ бы и якъ велика була громова хмара, по трохи вѣдбѣрають у неи грому силу и проводятъ еи незапримѣтно въ землю та такимъ чиномъ боронять вѣдь шкоды. Коли-жь часомъ и впаде на сей штыль блискавка, то она просто збѣжить по громозводови въ землю и не зробить нѣякои шкоды. Въ однѣмъ чужоземнѣмъ мѣстѣ е дуже стара и висока церква, заввышки 60 сяжень. Бувало, що року блискавка падала на неи скѣлька разѣвъ и робила богато шкоды, бо руйновала еи такъ, що кожного рску дуже великй грошѣ клали на те, щобъ справляти зновъ понѣвечену церкву. Такъ було поки не поставили на нѣй громозводу. Довго пѣсля того нѣ на церкву, а навѣтъ у мѣстѣ не падала блискавка. Але разъ якось зѣбрали ся чорнй густй хмары, блискавка двѣчи зъ громомъ падала на громозвѣдъ ясно

свѣтячи, пробѣгла по желѣзѣ ажъ у кирницю, куда громозвѣдъ бувъ проведеный, але церквѣ шкоды нѣякои не зробила; тѣлько такій бувъ великій жаръ вѣдъ той блискавки, що найвысшій кѣнчикъ штыля ростопивъ ся якъ вѣскъ и стѣкъ по громозводови вѣ низъ. Вѣдъ чого-жь ударивъ грѣмъ вѣ громозвѣдъ? Вѣдъ того, що самый верхній кѣнчикъ штыля бувъ приржавѣвъ и не добре стягавъ громовину зъ хмары.

Щобъ охоронитя ся вѣдъ грому, треба робити ось що: Коли дѣмъ вкрытый желѣзомъ (бляхою), або на нѣмъ е громозвѣдъ, тогды нѣчого лякати ся грому, бо громовина проходить по громозводови або по желѣзнѣй кришѣ и по тыхъ трубахъ, що по нихъ стѣкае вода зъ стрѣхи вѣ землю. Коли-жь криша не желѣзна и громозводу нема, то у громовицю та блискавицю не треба стояти коло печи: блискавка часто падае вѣ дымарь, бо саджа добре проводить громовину. Бывае часто у нашихъ людей такъ, що коли зберае ся на навальницю, тѣ тогды роскладають огонь на припѣчку и курять свячене зѣля, щобъ пѣдкурити хмару. Се забобонъ, котрымъ не тѣлько, що не вѣдверне хмары, але за дымомъ легко можна спровадити грѣмъ коминомъ вѣ хату. Коли наступае громова хмара, треба огонь вѣ печи погасити а навѣтъ коминъ приткати, щобъ коминомъ не було протягу, бо протягъ тожь спроваджае грѣмъ. Такъ треба дальше бути вѣдъ всякихъ рѣчей зробленихъ зъ желѣза, мѣди, срѣбла и всякого металлу а такожь и вѣдъ зеркала. Красше надѣ все буде пѣдчасъ громовицѣ перейти вѣ кѣмнаты, що звернені на опѣвнѣчный бѣкъ, бо громові хмары не вѣдутъ нѣколи, або дуже рѣдко зъ пѣвнѣчного боку.

Колк-жь лучить ся вамъ бути не вѣ хатѣ, а на дворѣ чи вѣ поли чи вѣ лѣсѣ, то вѣ громовицю не треба стояти пѣдъ деревомъ, або близько до высокихъ стовпѣвъ, бо грѣмъ часто бе вѣ такій рѣчи, що стоять нарѣзно а ще высокій та кѣнчасті. Такожь не треба

держати въ рукахъ або близько себе нѣчого желѣзного: лому, рушницѣ, сокиры, косы чи чого иншого. Не треба бути близько воды, бо и вода стягае громовину до себе. Якъ насуне громова хмара, то не треба збирати ся въ купу: блискавка на купу скорѣйше падае, бо надъ нею стае стовпъ вохкого воздуха зъ водяною парюю, а по водяной парѣ громовина тожь скорѣйше падае. За протѣ не треба ховати ся пѣдъ копицѣ або полукѣпки, бо надъ полукѣпками та копицямъ за звычай стоить водяна пара, и за протѣ такъ часто бють громы въ копицѣ або полукѣпки. Часто бувае и те, що грѣмъ вбивае людей въ мокрой одежи. Коли-жь люде або товаръ стоятъ купою, то грѣмъ бе найчастѣйше тыхъ, що стоятъ зъ краю, а середины не займае. Якъ-жежь лучить ся чоловѣкови въ громовицю бути межи товаромъ або якимъ звѣромъ, межи собаками, кѣнъми, то ихъ скорше вдарить грѣмъ анѣжь людину. Иншій лякаючи ся грому та блискавки, гадають утѣчи и бѣжать; але бѣгчи дуже небезпечна рѣчь, бо бѣжучи протинаемо собою воздухъ и за нами робить ся перетягъ повѣтря, котрый иде просто на насъ. Сей перетягъ стягае за собою блискавку, и тому часто лучае ся, що грѣмъ вбивае тыхъ, котры утѣкають.

Якъ вдарить въ чоловѣка грѣмъ, то часомъ вбивае его вѣдразу, а часомъ тѣлько приглушуе его и чоловѣкъ тѣлько завмирае. Въ такихъ випадкахъ можна ще выратувати чоловѣка, и длятого треба робити отъ що: Треба, щобъ воздухъ въ той хатѣ, де буде лежати хорый, бувъ дуже чистый; красше буде вынести его на двѣръ, якъ навалъница и дощъ уже минули ся. Хорого треба швидко розѣбрати до нъга и натирати щѣтками. На живѣтъ треба положити плахту змочену въ теплой водѣ, а щѣтками пѣдошвы у нѣгъ натирати. Коли-жь хорый не вѣддыхае, треба его лице и груди збрыскувати холодной водою або й усе тѣло обливати, тѣлько воду треба лити трсхи зъ горы. Можна до сеи воды

додати оцту. Коли-жь недужій таки не дыхае, то треба примусити его дыхати, а длятого треба вдувати воздухъ просто въ ротъ и въ ноздря. Часто лучало ся, оживляли громомъ вбитыхъ людей такимъ способомъ: розбирали хорого заразь зъ одежи до нага, клали его въ выкопану яму и вкрывали его цѣлого, окрѣмъ лица, землю; тогда тая громова сила, яка его вдарила, по трохи выйде зъ его тѣла и перейде въ землю. Коли недужій починае вже вѣдживати, дыхае и може ковтати, тогда вытягнути его зъ ямы, положити въ теплу постѣль и дати ему напити ся склянку теплого завару зъ кмену, або и по трохи воды зъ виномъ. Коли-бъ пѣсля того недужій недочувавъ, або будуть корчи, то прикладати до головы чистеньку платину, намочену въ холоднѣй водѣ; але мимо того треба що мѣга скорѣйше завѣзвати въ помѣчь доброго лѣкаря.

Богато треба було тяжкою працѣ, а неразъ и цѣлого житя, щобъ певно дѣзнати ся про все, що я вамъ розказавъ отгуть коротенько. Не вѣдразу се все стало ся и довго думали и робили учені люде, поки наконецъ не распѣзнали и яка тая сила громова и зъ чого она бере ся и якъ вѣдъ неи охороняти. Але мало того, люде не вдоволяли ся тимъ, щобъ тѣлько дѣзнати ся, що то таке тая сила громова и якъ вѣдъ той страшной силы охороняти ся; люде поступили дальше, бѣ зумѣли запанувати надъ тою страшною силою природы, и тую страшну искру блискавки повернули въ свою користь. Нынѣ пѣдъ рукою ученыхъ людей стала ся жереломъ свѣтла. Громовымъ свѣтломъ нынѣ освѣчують улицѣ великихъ мѣсть, театры, а навѣтъ хаты. Нынѣ маемо вже громовиннй свѣчки, громовиннй лампы, въ котрыхъ не олѣй, не лѣй, не нафта, не газъ свѣтитъ але громовина — блискавка. Але нынѣ вже громовиною не тѣлько свѣтятъ — роблять зъ неи день

— але громовиною вже и їздять, варять стравы, лї-
 чать; громовиною роблять нынї такъ, що поле до року
 два разы родить и середь лютой зими цвितуть и дости-
 гають суницї. Вы тее слухаете и певно не вїрите, що
 отсе я вамъ кажу. Але-жь кажу вамъ, що оно справ-
 дї такъ есть, якъ отсе я кажу. Вже такъ далеко зу-
 мїли нынї люде надь сею страшною силою запану-
 вати. Два роки тому въ серпню була въ Вїдни
 выставка електрична, де були выставленї всї тї выга-
 ды, тї чуда, тї помыслы людской науки, що вѣдно-
 сить ся до громовины. Богато ученыхъ людей всякихъ
 народностей вславили ся своими вынаходами, але и мы
 Русины не послѣдне мѣсце зайняли mezi иншими на-
 родами, бо и нашъ землякъ Русинъ выступавъ тамъ зъ
 тою громовою лампою, котру вѣнъ выгадавъ.

И щожь допомогло людямъ все те зробити? Нїщо
 инше, любї брата, тѣлько наука. Безъ науки чоло-
 вѣкъ нїчого бы не зробивъ, бо чоловѣкъ безъ науки
 те саме, що безъ силы; тымъ то треба и намъ дбати
 про те, щобъ бѣльше та бѣльше освѣтити себе наукою,
 бо зъ нею та зъ добрымъ розумомъ мы все зробимо, зъ
 нею зможемо лихї и страшнї силы зробити нешкод-
 ливыми а навѣть повернути ихъ собѣ на користь.

(Після В. Чайченка подавъ І. В—скій.)

Исторія першої рускої церкви въ Шенандоа, Па.

Звѣсно, що такъ Галицкій якъ и Угорскій Русины вѣдъ 1880 року все бѣльшимъ и бѣльшимъ числомъ зачали приходити до Америки на зарѣбки. Першій рускій емігранты въ 1880 року прибули до Шенандоа — и хотя много переслѣдованъ и пакостей мусѣли переносити — число ихъ зъ кождымъ днемъ збѣльшалось, и якъ не було свого обряда ни, церкви ни священника, ходили они до польского костела и выслу- жуваній були польскимъ ксьондзомъ. А якъ прибуло ихъ уже 60—70 родинъ, почали думати, чого мають они на чужу церковь платити коллекту, чого мають они чужому священникови платити 15—20 дол. за крестъ, за слюбъ, за похоронъ? Чи не могли бы они то на свою церковь обернути и своему священникови платити, и заразъ ячали радити ся про заложене пер- шои гр. кат. рускої парохіи, а 1882 року на пораду Карла Райса (католика зъ Россіи) подали просьбу до Галицкого Митрополита о выслане одного священни- ка. Митрополитъ оголосивъ конкурсъ и заразомъ увѣ- домивъ Шенандорцѣвъ, що вѣнъ вышле имъ священни- ка. Якъ тѣлько они почувли ту радостну вѣсть, заразъ взяли ся до працѣ. Урадили коллекту зробити по всѣхъ околицяхъ на подорожній выдатки священника и порозсылали для тои цѣли коллекторѣвъ. Тутъ при- помненій най будуть имена тыхъ, котрй найревнѣйше старали ся про все: Георгій Гуретякъ, Павелъ Матяшь, Андрей Косаръ, Стеф. Швець, Мих. Кушвара, Симеонъ Коцуръ, Андрей Бѣшко, С. Крайнякъ, Сем. Курила, Вас. Мѣжѣкъ, Алек. Федорчакъ.

Якъ розѣйшла ся поголоска, що священникъ прій- де, польскій ксьондзы приватно и офиціально заявляли,

ДОМЪ ПРИХОДСКІЙ ВЪ ОЛИФАНТЪ. ПА.

що сего николи не може бути — Римъ на то не позволить, але навѣтъ и правительство Спол. Державъ не пустить гр. кат. священника, а еще женатого. А нашъ малодушный и легковѣрный народъ вѣривъ тымъ вѣстямъ — и якъ розосланнй коллекторы зайшли до Шамокінъ, Ексцелсіоръ, Газлетонъ, — мало хто хотѣвъ що оффровати, „бо зъ того ничь не буде“ навѣтъ и польскій ксьондзъ такъ казавъ на казаню. А польскій ксьондзы добре знали, що якъ буде тутъ рускій священникъ, они не зможуть заробляти вѣдъ нашего чоловіка. 1884 року прибувъ наконець О. Ив. Волянскій. Люде радѣсно его привитали; многі плакали зъ радости, що можуть свого О. духовного видѣти въ сей далекѣй чужинѣ. Перша вѣдправа була вечерня въ день св. О. Николая у вынанятѣй галлѣ на Main str. Якъ тѣлько прійшовъ священникъ, люде почали иначе думати. Скликано парафіяльнй мітингъ, выбрали Раду, коллекторѣвъ, постановили подату на будову церкви: фамил. 10, самотный 5 дол.; мѣсячну коллекту 1 дол. вѣдъ фам., 50 цт. вѣдъ самотного. 18-го сѣчня 1885 заложено перше руске братство св. О. Николая. Заразъ потѣмъ куплено два лоты за \$750 и складали грошѣ на будоване и 1885-го року въ октобру зачали будоване церкви, но про недбалѣсть контрактора цѣльй верхъ церкви заваливъ ся и такъ мусѣли все розобрати и на ново ставляти и прото церковь ажъ 1886 року на день св. Арх. Михаила була О. И. Волянскимъ въ присутности массы народа поблагословенна. Но переслѣдованя, клеветы, наступованя польскихъ ксьондзѣвъ и кат. епископѣвъ не устали. Кто смѣвъ до гр. кат. церкви ступити на посвящене основного камня и церкви явити ся, тому грожено выклятемъ (одна жена полька була Русинѣ за куму при крестѣ, и ксьондзъ затримавъ ей розрѣшене на 6 мѣсяцѣвъ). О. Иванъ Волянскій представивъ свѣдоцтва лат. обряда епископови, но той его не тѣлько католикомъ, но навѣтъ и

священникомъ не хотѣвъ узнавати и писавъ до Риму протесты, жадавъ вѣдкликаня женатого священника, „бо то шкандаль“ и разомъ его суспендувавъ и публично молитвы вѣдправляти велѣвъ, щобы Господь непозволивъ гр. кат. Русинамъ церковь збудовати; заборонивъ на кат. цминтари ховати, и якъ одного разу одна дитина за 4 дни на ослонѣ лежала, бо не було де поховати, — узнали люде, що цминтаря еше пильнѣйше треба, якъ церкви. На скоро купили вѣдъ протестантовъ одинъ лоть за 200 дол., дали поблагословити и тамъ ховали своихъ усопшихъ. А якъ той скоро бувъ заповнений, бо зъ Willkes-Barre, Olyphant, Kingston, Jersey City, привозили умершихъ, щобы на рускомъ цминтарю поховати — купили теперѣшний цминтаръ вѣдъ одной компаніи за 800 дол.

Якъ тѣлько народъ дѣзнавъ ся, що вже есть въ Америцѣ рускій священникъ, зачали его на всѣ стороны кликати. Другі зновъ дѣстали охоту церкви ставляти — а початку и помочи чекали вѣдъ священника. Помѣчь подана була, але на згубу церкви шенандорской. Тогда нашій Русьны не мали довѣрїя до тутешнихъ банкѣвъ, длятого вѣддавали свои центы на сховакъ до церковной касы и получили росписку вѣдъ О. Волянскогo въ имени церкви и сими грошами були куплені лоты въ Hazleton, Kingston, Olyphant, Jersey City, N. J., Minneapolis, Minn., Freeland, Pa., — котрї пѣзнѣйше були зверненї — окрѣмъ Kingston, о котрыхъ и днесъ процесъ иде, и вложеннї въ стору церковнї въ Газлетонъ, Шенандоа, Олифантъ. О. Волянскїй спровадивъ зъ Галичины такъ званыхъ помѣжь нашими людьми „паничѣвъ“, котрї заряджували сторами, котрї вѣдтакъ ихъ запропастили.

А щобъ подати народу яку такую просвѣту, справивъ О. І. Волянскїй друкарню и выдававъ газету „Америка“.

До помочи О. Волянскому выславъ Митрополитъ

О. Зиновія Ляховича, котрый 5—6 мѣсяцѣвъ бувъ въ Шенандоа, а вѣдтакъ въ Kingston, Pa., но недовго въ Wilkes-Barre, Pa. наглою смертію померъ. О. З. Ляховичъ похованый на новѣмъ цминтари въ Шенандоа, а мурована каплиця надъ его гробомъ поставлена за церковный грошѣ. По его смерти Рада церковна, за церковный грошѣ выслала до Митрополита В. Сѣменовича, щобы просити о священника, понеже на премногій скарги и протесты тутешныхъ лят. епископѣвъ, Митрополитъ вѣдкликавъ О. И. Волянського, а люде бояли ся, щобы не остались безъ священника. И такъ В. Сѣменовичъ припровадивъ О. Конст. Андруховича въ р. 1888, котрому О. И. Волянскій передавъ приходы зъ правомъ власности и повномочія до шторѣвъ вразъ зѣ всѣми претенсіями. якій люде до церковной касы мали. При вѣдходѣ О. Волянскій не складавъ передъ нѣкимъ рахункѣвъ, тѣлько въ церквѣ оголосивъ, кѣлько кому зъ церковной касы належить ся и все передавъ О. Андруховичови.

Першими заложителями сторѣвъ були Г. Вретьакъ, Мих. Кушвара; троха пѣзнѣйше заложивъ сторѣ О. Волянскій для своей сестры, котра спрдала Яновичови — а вѣдтакъ О. Волянскій хотѣвъ тымъ сторѣмъ дати початокъ до заложения сторѣвъ на спосѣбъ „Народной Торговлѣ“ въ Галичинѣ. Длитого купили за церковный грошѣ оба сторы и вѣддали пѣдъ зарядѣ Выслоцкому, а Яновича пѣслали до бизнесовой школы, до Філядельфіи. Коли Яновичъ вернувъ зѣ школы вѣддано ему сторѣ въ Plymouth, Pa. Заложено філіи въ Hazleton, Pa., Olyphant, Pa. (пѣдъ зарядѣмъ В. Сѣменовича), Shamokin, Pa. (пѣдъ зарядѣмъ Івана Гловы и Ст. Мурдзы). Треба ту зацримѣтити, що О. Волянскій бувъ президентомъ сторѣвъ; безъ его пѣдпису не вѣльно було пѣдняти грошей зъ банку и т. д. Вѣдѣзджаючи О. Волянскій передавъ цѣлый сей зарядѣ въ повнѣй силѣ О. Андруховичови.

Пòдъ проводомъ пового президента якійсь часъ справы йшли добре. Колижъ однакъ „паничѣ“, менажеры сторòвъ почали надуживати своєю власти — выступивъ противъ нихъ строго О. Андруховичъ, а они на посвященю церкви въ Шамокинѣ выдали войну О. Андруховичови, закидаючи ему неморальне жите и т. д. и выбрали президентомъ Яновича. О. Андруховичъ хтѣвъ знищити „паничѣвъ“ и заложивъ другій сторъ, котрымъ заряджали Д. Салей и А. Онуцакъ, а люде видячи лихо, повытягали свои грошѣ, однакъ не всѣ. Декотрїй повкладали свои грошѣ до стору О. Андруховича и почалась война на добре. Сторы пòупадали. О. Грушка пòдъ той часъ приѣхавъ до Шенандоа и бувъ тамъ близько 5 мѣсяцѣвъ. О. Андруховича почали люде скажити до Митрополиты за непорядки въ касѣ церковной, понеже нѣкому належныхъ грошей не хтѣвъ вòддавати, а вòнъ довѣдавшись объ томъ выкидавъ зъ церкви бунтовникòвъ. Розъярене дòйшло до такой степени, що Митрополитъ бувъ змушений пòслати О. Волянського въ цѣли полагодженя справы.

Якъ прїйшовъ О. Волянскїй — Андруховичъ до церкви его не пустивъ и поставивъ 12 полїсменòвъ при дверяхъ. Пòйшовъ процесъ, однакъ годѣ було що зробити, бо О. Волянскїй передавъ повномочїе О. Андруховичови. Процесъ тягнувъ ся майже цѣлий рòкъ и цѣлий той часъ сидѣвъ О. Волянскїй въ Шенандоа и правивъ въ галѣ Службу Божу, вòдтакъ поѣхавъ до Олифанту, а зъ вòдтамъ до Галичины, а всѣ кошта процесу заплатила каса церковна. Пòсля повороту О. Волянського, пòславъ Митрополитъ О. Т. Обушкевича, котрый мавъ доручити суспензїю О. Андруховичови, а самъ мавъ обняти приходъ. За помòчию полїсмена доручивъ О. Обушкевичъ суспензїю О. Андруховичови, котру вòнъ не читаючи подеръ. Суспензїя була выголошена по газетахъ англїйскихъ, польскихъ и словацкихъ. Понеже положене О. Андруховича було крайно

невыносиме, отже вѣнъ предложивъ людямъ, щобъ дали ему \$1500.00 а вѣнъ уступить и се люде зробили. Тымчасомъ намовлявъ людей, котрѣ мали свои грошѣ на церквѣ, щобъ выставили церковь на ліцітацію въ надѣи, що вѣнъ самъ купить. Тымчасомъ выголосовано церковь ажъ на \$5000 и купивъ еи І. Смитъ зъ Mahanoy City, Pa., вѣдъ котрого опѣсля громада вѣдкупила. Треба еще ту запримѣтити, що О. Андруховичъ выдававъ газетку „Руске Слово“, о змѣстѣ котрого нема що и згадовати, бо се бувъ пашквѣль — але важне те, що друкарня була куплена за церковнѣ грошѣ, а тѣ грошѣ вѣдтакъ зъ великою страгою вернули ся, коли І. Смитъ купивъ друкарню для „Соединеніи“. О. Андруховичъ ночію выбравъ ся до Audenried, Pa., тамъ побувъ кѣлька мѣсяцѣвъ и зъ вѣдтамъ ночію выбравъ ся до краю 1892 року. Черезъ два мѣсяцѣ заступавъ парохію О. Августинъ Лавришинъ зъ Mahanoy City, ажъ поки 27. марця 1892 року не прѣйшовъ теперѣшнѣ дуппастырь О. Корн. Лавришинъ.

Въ касѣ було довгу \$10.000 — а готѣвкою оденъ центъ, котрѣ знайшовъ чоловѣкъ замѣтаючи церковь. А було колись зложено 65.000 готѣвкою въ касѣ церковнѣй!

Нынѣ куплено дѣмъ побѣчь церкви, поставлено иконостасъ, на котрѣ два разы збирали грошѣ, — а иконостаса не було, выпоряджено церковь и помешкане, справлено прекраснѣ ризы, сплачено 6.000 довгу, тай дасть Богъ, що може Шенандоа зновъ стане колись першою парохією въ Америцѣ.

К.

Руско-католицка церковь въ Шамокинъ, Па.

Першій починъ до будовы церкви въ Шамокинъ, Па. давъ Иванъ Глова, за порадою Всч. О. Ив. Волянско-го въ р. 1886. Збиранемъ складокъ на будову церкви занявъ ся першій Иванъ Глова, а потому Гриць Барна († 1891), Мойсей Демчко, Теодозій Талнашъ, Теодоръ Федько и Онуфрій Мурдза. Будову розпочито въ р. 1888, камѣнь угольный посвятить О. Волянскій, а скѣнено будову въ р. 1889, церковь посвятить О. Андруховичъ. Заки еще була выбудована церковь въ Шамокинъ, Па. доходивъ для досить на той часъ численно замешкалыхъ такъ въ самѣмъ Шамокинъ, якъ и на околицю рускихъ людей, священникъ зъ Шенандоа, Па. до мѣсцевости Excelsior Pa. (2 англ. милѣ вѣдъ Шамокинъ), де всякій церковній функціи справлявъ въ вынанятѣй на тое хатѣ, зъ провѣзоричнымъ престоломъ, котрый и нынѣ яко памятка заховуе ся въ церквѣ Шамокинскѣй. Коли церковь зѣстала выбудована, священникъ зъ Шенандоа доѣзджавъ до Шамокинъ (1 год. ѣзды треномъ). По выбудованю церкви зѣбрало ся и бѣльше народу въ Шамокинъ, тожь и показала ся потреба мати свого мѣсцевого священника. На прошеня парохіянъ шамоцкихъ прійшовъ О. Теоф. Обушкевичъ зъ Устя Руского въ Галичинѣ, яко першій священникъ до парохіи шамокинскои дня 6. юлія 1890 р., однакъ по роцѣ, бо дня 4. юлія 1891 р. перенѣсь ся до Олифантъ, Па., парохія шамокинска полишила ся теперъ безъ священника черезъ два роки. Всѣ потреби духовній вѣдправлявъ священникъ зъ Шенандоа такъ якъ и давнѣйше. Понеже таке положене не було догѣдне для людей въ Шамокинъ, тому заразъ по вѣдѣздѣ О. Обушкевича до Олифанту, Рада церковна подала прось-

бу до митрополита Сембратовича въ Львовѣ, о прислане имъ якъ найскорше священника. Но знана есть прецѣнь цѣлому свѣту енергія и посиѣхъ митрополи-
 чои канцеляріи въ Львовѣ, зъ якими выконують ся всѣ сиравы, требующій скорого полагодження. Шамокин-
 цѣ слали прошеня за прошенемъ, послали и грошѣ для священника на дорогу, и доперва по двохъ рокахъ — на твердій аргумента, — выслано О. Ивана Констан-
 кевича, котрый прибувъ до Шамокинъ дня 30. цвѣтня 1893 р., де до теперь занимае мѣсце душпаствыря. — Маестокъ церковный складае ся зъ церкви положенои на збѣгу улицъ Pine и Pearl, зъ будинку парохіяльно-
 го зъ огородомъ, положеній на збѣгу улицъ Franklin и Pine, зъ двинтара положеного за мѣстомъ и зъ ново-
 купленого за 8000 дол. пляцу положеного на найго-
 ловнѣйшій улиці Шамокинъ, Па., межи улицями Sha-
 mokin str. и Franklin str., на котромъ то пляцу по зобранию водновѣдныхъ фондѣвъ, буде ся будовати ве-
 личава церковь за цѣну 25,000 долларѣвъ и помещкане для священника. — Маестокъ церковный мае вартѣсть теперь до 26.000 долларѣвъ. — При церкви утримуе ся руска школа, хоральный сиѣвъ, орхестра, читальня зъ бібліотекою числячою 373 книжокъ, и клубъ політич-
 ный. — Мѣсточко Шамокинъ числитъ разомъ зъ печами (patch) 32.000 людей, а зъ тыхъ буде до 1.700 Русинѣвъ.

К.

Исторія zaloженя рускои громады въ Піттсбургу.

За початокъ, коли осадники рускій въ Піттсбургу злучились въ одну громаду, можна уважати дату 18. Сѣчня 1891 р. То бувъ день, коли Русины Піттсбургскій пѣдъ проводомъ О. Обушкевича, тогды пароха въ Шамокинъ, запрошеного до выслуханя св. сповѣди,

заложили собѣ перше братство по́дъ вѣзванемъ св. О. Николая. Внедонзѣ потѣмъ , бо вже 2-го юнія 1891, куплено на церковь протестантскій костель на Карсонѣ и семѣй улицѣ за 11.500 дол. Купномъ и чартерованемъ занимавъ ся О. Обушкевичъ, вѣнъ доконавъ такожь акту благословеня церкви. Рада церковна, выбрана О. Обушкевичомъ по́дчасъ его другого побуту въ Пітсбургу, рядилась сама ажъ до 8. новембра 1891, коли О. Вислоцкій, священникъ мункачевскои епархіи, обнявъ парохію. Вѣнъ бувъ першимъ парохомъ. Судячи зъ записокъ парохіяльныхъ о тѣй охотѣ, зъ якою горнулись Русины въ одну громаду и ихъ жертволюбности, можна було сподѣватись величавого успѣху при щирѣй, розумнѣй організації. Однакъ не було кому тымъ заняться. О. Вислоцкій побувши лишъ до 15. юлія 1892 р. отже ледви 8½ мѣсяця, мусѣвъ опустити Пітсбургъ зъ причинъ вѣдомыхъ лишъ священникамъ, и лишивъ громадѣ саморядѣ. Сей саморядѣ, що тревавъ бѣльше якъ 1½ року, ослабивъ громаду значно. Просьбу за просьбою высылали Русины Пітсбургскій до Ординаріату Львѣвского, щобъ прислати имъ священника, однакъ даремно. Коли вже 10 грубыхъ писемъ ничъ не помогло, ужито въ кѣнци приватного впливу польского пароха, котрый еще зъ Риму мавъ знакомого каноніка въ св. Юрѣ, щобъ той причинивъ ся до скоршого полагожденя той справы. Але св. Юрѣ мовчавъ. Тымчасомъ люде не спали, агенты россійского правительства звивались добре и осягнули бодай въ части свое. Здѣйснено ся прото то, чого найбѣльше боить ся св. Юрѣ — православна церковь въ тѣмъ самѣмъ мѣстѣ. Зъ духовною пищею въ тѣмъ часѣ служили на перемѣну ОО. Ал. Дзубай, Стефанъ Яцковичъ, Обушкевичъ и при кѣнци О. Констанкевичъ. Сей станъ тревавъ ажъ до 13. новембра 1893 р., коли за помочію О. Констанкевича приѣхавъ новый священникъ яко парохъ — О. Амврозій Полянскій.

Громада приняла нового священника, вѣдъ котрого надѣялась постѣйного ладу, дуже величаво. При звукахъ музыки вѣдъ двѣрця колѣйного, ажъ до церкви впровадила его и вѣдала ключѣ. О. Полянскій поробивъ порядокъ въ книжкахъ, посписувавъ инвентарь церковный, а люде побачивши своего священника горнули ся що разъ бѣльше въ одну громаду. Кѣлькоро дѣтей, що приходили до него вечерами, учивъ читати и писати по руски. Пѣдъ конецъ року свого побуту въ Питтсбургу заложивъ банду на дуті інструменты и нотный хоръ, але се наробило ему клопоту не мало и заразы таки распалось. По роцѣ свого побуту приступивъ до будовы новой, коштовной церкви. Зроблено устну умову, контрактъ пѣдписано и будова красного будинку росла въ верхъ. Колижь вже за 3 тыжднѣ будовничій мавъ вѣдати новый будинокъ въ посѣдане громады, а она зновъ мала заплатити ему за роботу \$18.000, котрыхъ не мала въ касѣ, коли то бувъ для громады найважнѣйшій часъ, бо полагоджене всякихъ формальностей зависѣло лишь вѣдъ особы священника, въ тѣмъ отже розгарѣ — опустивъ О. Полянскій парохію и выѣхавъ до старого краю... Не знаемо, длячого поступивъ собѣ такъ О. Полянскій. Знаючи однакъ о тѣмъ, якъ величезну шкоду понесли въ наслѣдокъ того рускій робѣтники, мусимо сказати: се не похибка, се непростимый грѣхъ.

Вѣдъ 22. септембра 1895 р. т. е. вѣдъ благословеня новой церкви есть парохомъ О. М. Стефановичъ. Громада та досить численна. мае гарну власнѣсть реальну (property) при головной улицѣ мѣста. Есть 3 братства: св. О. Николая, св. АА. Петра и Павла и св. Іоана Крестителя, зъ котрыхъ 2 послѣднѣ належать до „Соединенія“, а перше до „Союза“, банда на дуті інструменты а незадовго мае основатись „Клубъ политичный“. Громада зрозумѣла дуже добре, що лишь заложениемъ клубѣвъ политичныхъ зможуть Русины

поставити себе выше въ очахъ Американцѣвъ, для того постановили конечно заложити у себе такой клубъ.

Церковь руска въ Олифантѣ.

Звѣстно вамъ дорогой Родимецъ, що майже вѣдъ 20 лѣтъ прибуває ту въ Америку нашъ рускій народъ по бѣльшой части зъ Лемковщины зъ повѣтовъ: горлицкого, грѣбовского, сандецкого, ясельского, коронинского, сяноцкого и прч. — за хлѣбомъ насущнымъ, за зарѣбкомъ щоденнымъ. Въ першихъ лѣтахъ емигранційныхъ тяжко було нашимъ Русинамъ ту въ чужинѣ жити: то про тугу за родиннымъ краемъ, за родиною; — то зновъ прото, що мусѣли зносити переслѣдованя изъ зависти вѣдъ американскихъ робѣтниківъ, — то наконецъ про то, що немали ни церкви, ни священника, щобы въ своей вѣрѣ Бога выхваляти, хотяй разъ въ роцѣ высповѣдати ся, а въ каждую Недѣлю душу свою словомъ Божиимъ покормити. Тая отже послѣдна туга за церквою, за утѣхою церковною, споводовала разъ вразъ прибуваючихъ нашихъ людей, постарати ся о своего священника; — и дѣйстно ихъ желаня сповнили ся. Прибувъ ту насампередъ О. И. Волянский за просьбою нашихъ людей, а зъ препорученя и за декретомъ Ихъ ВПреосв. Митрополита. Той отже священникъ перебувши богато клопотѣвъ и неприяностей зъ айришскими бискупами, священниками, а наибѣльше зъ польскими ксьондзами, взявъ ся до ставленя церквей, до заложеня братствъ вспомогательныхъ, до утвореня громадъ парафіяльныхъ, а народъ слухавъ его, якъ рѣдного своего отца. — Складали отже нашѣ Русины добровѣльной жертвы, каждый клавъ изъ своего зарѣбку, що мѣгъ, абы чимъ скорше мати свою церковь, и будовали ся попередше церкви тамъ, де було бѣльше

нашого народа. Не було ту ни конкуренційныхъ приписовъ, ни силованя, шло такъ, якъ въ першихъ вѣкахъ христiянскихъ, що одинъ другого въ офѣрности выпереджавъ, перевысшавъ. — Той самъ отже священникъ О. Волянскій подавъ и въ Олифантскихъ копальняхъ угля ірацюкчимъ Русинамъ гадку и проектъ тымчасово хотяй капицю выставити, — до чого не премѣнно люде зъ охотою въ роцѣ 1888 взяли ся. До той капицѣ року 1891 — якъ нашего народа що разъ бѣльше прибувало, и доконечна потреба пространнѣй, шон церкви показала ся — добудовано за О. Гавриіла Вислоцкого середину церкви и притворъ. Розпочате дѣло не меньше и цѣлковите устройство въ серединѣ довершено за бытности священника Теофана Обушкевича.

Церковь мае довготы 75 стѣпъ, а широкости въ серединѣ 28½ стѣпъ. — Десять красныхъ на 12 стѣпъ высокихъ вѣконъ зъ скломъ кольоровымъ въ горѣшнѣй части, 12 вѣконъ меньшихъ въ двохъ копулахъ, два вѣкна въ пресвитеріи, а одно на хорѣ округле зъ вымальоваными на склѣ сино-жовтыми крестиками, — украшають сю будову. На вежи фронтвѣй умѣщеніи суть (зъ колѣсами механичними до звоненя) 3 звоны, совокупной ваги до 35 сотнарѣвъ.

Въ пресвитеріи поставленъ прекрасный, греческій престоль, до котрого ковчегъ спроваджено зѣ Львова вѣдѣ Дымета, якъ не меньше и всѣ снаряды церковніи входячіи въ его торговлю. Обѣкъ пресвитеріи вѣдѣ пѣвнѣи и полудня умѣщеніи суть 3 ризницы (закристіи) а по лѣвѣй сторонѣ престола — жертвникъ проскомидійный. — Иконостасъ вкустно и красно выробленый, по части золоченый, по части на бѣло и рожево лакированый, а мѣсцями скломъ зеркаловымъ украшеный, до котрого образы на полотнѣ мальованіи изъ Габлонца спровадженіи, становлять зъ престоломъ премилу окрасу сей святынѣ. Такъ иконостасъ якъ и престоль ста-

живъ нашъ рускій рѣзбяръ Иванъ Захаріяшъ, — всѣ его роботу не лишъ свои, но и чужій похваляютъ.

Всѣ книги церковнѣ, дарохранительницу въ готтицкомъ стилю, фелоны, хоругви, свѣчники и всѣ снаряды церковнѣ спроваджено черезъ Г. Михаила Спужарского зѣ Львова, а прекрасный канделяберъ, висячу лампу, чашу и кадильницу зѣ Нью Йорку. — Разомъ все обчисливши стоимость сей церкви, котрой торжественне освящене дня 4-го септембра 1893 р. вѣдбуло ся, выносить до 8.700 дол.

Не вѣдъ рѣчи буде спомнути — въ похвалу парадиянамъ Олифантскимъ, — що тѣи-же честнѣ нашѣ рускѣ люде въ роцѣ 1892 купили пѣвтора акра поля на цминтарѣ, обвели парканомъ, обсадили деревиною, и за тое все заплатили 1.400 дол. — Наконецъ въ роцѣ 1893 постарали ся также и о красне, выгѣдне помешкане для священника — домѣ о однѣмъ поверсѣ зѣ 9 комнатами, кухнею и купальнею, до котрой вода русами спроваджена. Сей гарный будинокъ зѣ повнымъ умебльованемъ всѣхъ комнатъ, стоить надъ 3.800 дол.

Однимъ словомъ: нашъ народъ рускѣ, добровѣльно безъ примусу, дбае и старае ся о церкви и прилично удержане священника, — смѣло про то можна сказати, що священникъ рускѣ тутъ въ Америцѣ лучше мае утримане, якъ въ старѣмъ краю. **Т.**

Исторія церкви и громады рускон въ Mayfield, Pa.

Въ маю 1891 почато будову церкви за часъ пробуваня въ Олифантѣ О. Гавр. Вислоцкого. Докѣнчено будову вже въ часѣ пробуваня О. Т. Обушкевича. Пляцъ пѣдъ будову куплено у компани „Erie Co.“ за \$1000, вчисляючи въ то и роботы, котрѣ треба було выконати, щобъ пляцъ зробили догѣднымъ для будовы церкви. Церковь будовавъ славный контракторъ Charles

Bell, и цѣла будова коштуе понадъ \$5000. Церковь есть довга 79 стѣпъ, а широка 32 стопы. Въ церквѣ находятъ ся всѣ потрѣбнѣ рѣчи, якъ ризы, книги, хоругви, дзвоны, а передовсѣмъ вѣдзначае ся прекрасный иконостасъ, якого певно другого въ Америцѣ нема. Дзвоны, иконостасъ и олтарь и всѣ ризы церковнѣ коштуютъ понадъ \$6000. Зъ початку народу було мало, але теперъ есть до 350 стальныхъ парохіянъ, а всего руского народу буде до 500. Найбѣльше людей есть у насъ зъ околицѣ Горлицъ, Ясла — дальше вѣдъ Грыбова, Нового Сонча. Найбѣльше зъ сѣль: Кункова, Лося, Перегримка, Ставиша, Вѣрхомля, Святкова и Дошница. Суть у насъ и Угорскѣ Русины, але мало, але за те суть добрѣ парохіяне. О. Т. Обушкевичъ зъ Олифанту заступае нашу парохію въ той способѣ, що одной недѣлѣ маемо Службу Божу, а другой вечѣрню.

Першими людьми, котрѣ дбали про церковь и належали до комитету церковного були: Осимъ Дзвѣнчикъ, Григорій Дзвѣнчикъ, Василь Телепъ, Василь Найдухъ, Алексій Шлянта, Сипріянь Пецупокъ, Кириль Келечавя и Михайль Шаракъ, але сей послѣднѣй зѣоставъ „перекѣнчикомъ“. У насъ бувъ все спокѣй, лише одинъ разъ, тому два роки, т. е. 1895 р. — Ал. Товтъ протоерей зъ Willkez-Bagge, Ра., почавъ колотню, але ся неудало, и зѣстало по старому — мы зѣстали Русинами гр. кат. обряда. Одинъ за всѣхъ, а всѣ за одного.

Школѣ почалисмо будовати 1895, а скѣнчилисмо будову въ р. 1896, о 2. поверхахъ. Школа та прекрасный будинокъ; зѣ споду велика сая зъ галерією на мѣтинги, забавы и представлєня театральнѣ, е высока 16 стѣпъ, а на поверху е 3 станціѣ на помешкане для учителя и сая велика шкѣльна. Школѣ будовавъ той самъ майстеръ, що и церковь, а она коштуе понадъ \$4000. Учителемъ и дякомъ есть у насъ П. Антоній Терещукъ, котрѣй учитъ такожъ спѣвъ хоральный.

Дѣтей до школы ходить до 40 и красні поступи роблять.

Маємо такожъ недалеко вѣддаленый цминтаръ на краснѣмъ мѣсци. Цминтаръ коштуе такожъ надъ \$1000. — Обывателѣвъ, котрѣ мають свои дома есть 42 а всѣ близько церкви. — Ситизенѣвъ есть коло 90 до сего часу; — читальня зъ 132 членами; хоръ мѣшанный зъ 26 членами; банда въ унѣформѣ зъ 24 членами, започала ся такожъ у насъ и тверезѣсть, зъ умѣркованымъ уживанемъ напою зъ 86 членами. Маємо 2 Братства запомогови, одно числить 93, а друге надъ 50 членѣвъ.

Довгу на томъ всѣмъ мало вже есть и сподѣємо ся, що до апрѣля 1897 року виплатимо все и почнемъ будову, если Богъ дозволить, нового дому т. е. плебаніи для священника, бо якъ вѣдомо народъ ся збѣльшае, а для одного священника за богато работы, абы точно выповнити обовязки въ Олифантѣ и Майфилдѣ, отже будемъ ся старати о своего власного священника.

Взявши загально громаду въ Mayfield, Pa., та представляе ся дуже добре. При малѣмъ числѣ людей, заходами О. Обушкевича, Ал. Шлянты и цѣлои рады церковной, сотворила та громада маленьку Русь на чужѣй земли зѣ всѣми еи властивыми прикметами т. е. церковь, школа, читальня, хоръ, спомагаючѣ Братства, Братство тверезости, заложене заходами О. Обушкевича — отъ и цѣла галицка Русь на амер. грунтѣ. Сторону економічну треба безсторонно приписати Ал. Шлянтѣ, котрый незмучено трудивъ ся и трудить ся около добра рускои громады въ Mayfield, Pa.

Руска громада въ Mt. Carmel, Pa.

Тогда, коли побудовано першу церковь руску въ Шенандоа, Па., значтъ въ р. 1886 було у насъ лишъ кôлька родинъ русскихъ, та и тогда и мѣсточко наше було дуже мале, котре нынѣ вже числить 12.000 мешканцѣвъ. Якъ зъ усѣхъ мѣсцевостей, такъ и вôдъ насъ и зъ Centralia и зъ Ashland ходили люде за духовными потребами до Шенандоа, а пôзнѣйше до каплицѣ на Excelsior, Pa. Донерва въ роцѣ 1891 13. вересня, коли вже була бôльша купка Русинôвъ, заложено у насъ Братство св. Димитрія, головно за починомъ Михаила Гальковича; касіеромъ выбрано Мих. Адзиму. Въ початкахъ заложения числило Братство всего 12 членôвъ. То Братство можна уважати за пôдвалину парохіи и вже 1892 року положено угольный камѣнь пôдъ церковь, котрого посвященія довершивъ О. К. Лаврининъ зъ Шенандоа. Вступнїи справы до заложения парохіи довершили Мих. Адзима, Ал. Галабурда, Мих. Гальковичъ, Ив. Дунай, П. Маринякъ и другїи пôдъ проводомъ О. Авг. Лавришина зъ Mahanoy City, Pa. — Лоты пôдъ будову церкви закуплено за суму \$350 вôдъ „Reading Co.“ и почато будову церкви, котру въ 1893 роцѣ довершено. Будова церкви стояла \$4500.

Нѣмъ прїйшовъ до Шамокинъ, Па. О. Ив. Констанкевичъ, обслуговувавъ парохію О. К. Лаврининъ, а зъ приходомъ О. Констанкевича въ р. 1893 уважала ся парохія філією парохіи шамокинскои. Черезъ увесь часъ, ажъ до приходу О. Нестора Дмитрова, котрого Его Ем. Кардиналъ Сембратовичъ на двократну просьбу парохіянъ заславъ, завѣдувавъ О. Констанкевичъ парохією. Дня 4. марця 1895 прибувъ О. Н. Дмитровъ и обнявъ парохію. Парохія та вправдѣ нынѣ еще не

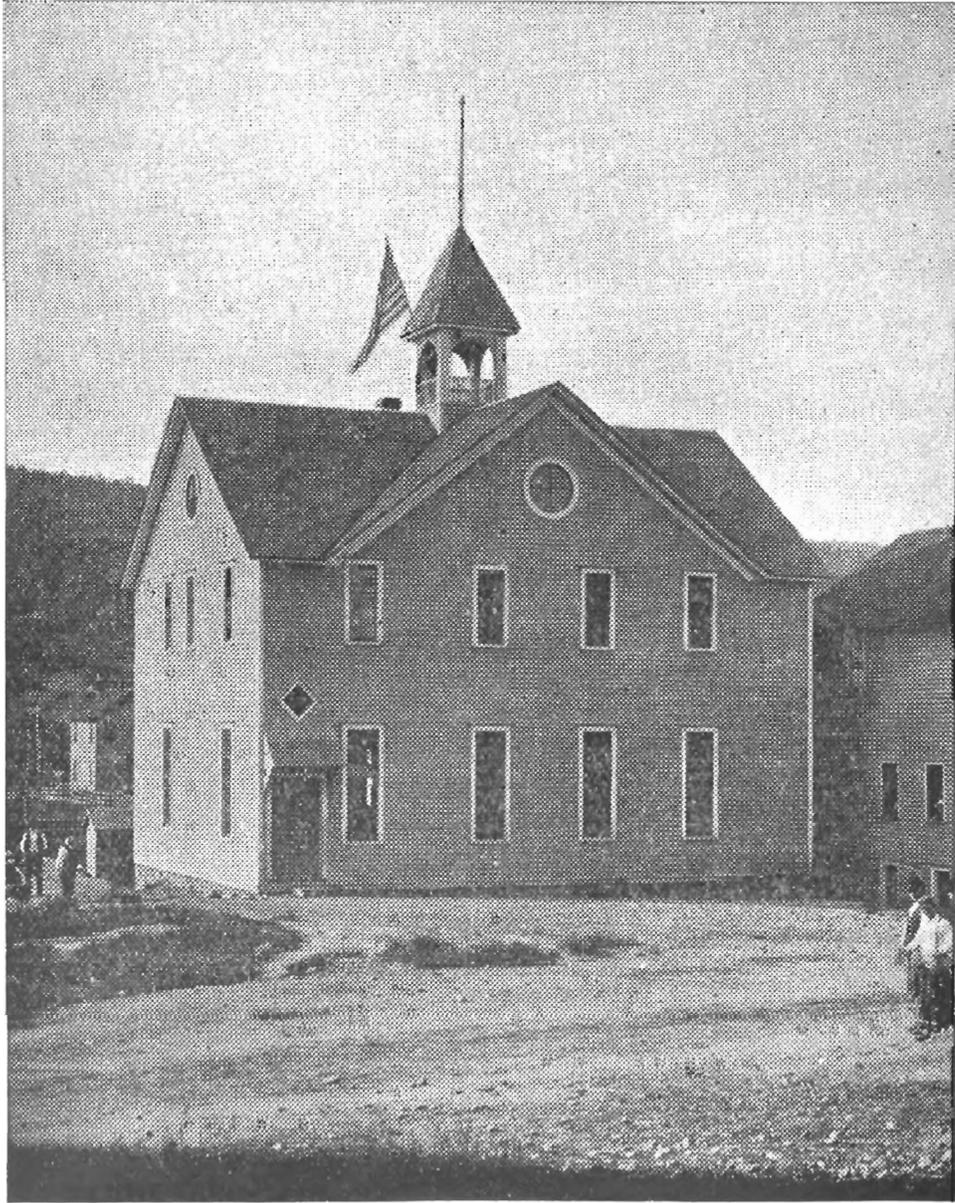
дуже численна, однакъ мае будучнѳсть зъ причины, що мѣсто Mt. Carmel заповѣдае своимъ положенемъ повный розвѳй. Церковь зъ дуже маленькимъ довгомъ, мае прекраснѳ ризы церковнѳ и почала вже будову иконостаса. Прп церквѳ, въ сали вѳдбувае ся суботна школа, де самъ священникъ учить дѣти читати и писати по руски, якъ такожь засадъ вѳры христѳянскои. На веснѳ 1897 року буде парохѳя будовати власный дѳмъ на помешкане священника.

Якъ повыше сказано заложено ту перше Братство св. Димитрѳя, до котрого зъ початку належали всѳ Русины безъ рѳжницѳ, чи они походять зъ Галичины, чи зъ Угорскои Руси. Вѳдтакъ вчинилась сварка помѣжь проводирями одной и другои партѳи и часть Русинѳвъ зъ Угорскои стороны выступила и заложила собѳ въ 1895 р. Братство св. АА. Петра и Павла, котре то Братство належало початково, короткѳй часъ до словенского тов. „Пенсильвенѳйска Еднота“, але зъ приходомъ свого священника, котрый тогды бувъ и секретаремъ „Союза“, приступили до „Союза“ и нынѳ суть членами „Союза“, якъ и Братство св. Димитрѳя.

До сѳи парохѳи належать слѣдуючѳ плеѳзы: Centralia, де есть Братство св. О. Николая, котре рѳвножь належить до „Союза“, Paterson, Midwaley и Greenwich. Въ Mt. Carmel, Pa. находятъ ся друкарня и редакцѳя „Свободы“. Людей, когрѳ мають свои власности (property) есть 35. На Second str. суть два рускѳ сторы и одна бучерня. Першѳй сторъ, що стоить вже кѳлька лѣтъ есть Онуфрѳя Мурдзы и Брата, другѳй минувшого року заложеныи компанѳичный сторъ нѳдъ управою М. Болтона и Я. Масцюха. Бучерню провадить двоухъ молодыхъ хлопцѳвъ: Юстинъ Щипчикъ и Гнатъ Трохановскѳй. Коло лѳгайского дѳпа есть корчма руска Ал. Галабурды.

Сказавши въ загалѳ, парохѳя тутейша мае найкрасшѳй выглады на будучнѳсть.

Н.

РУСКА ШКОЛА ВЪ МАЙФИЛДЪ, ПА.

Гр. кат. руска церковъ въ Mahanoy City, Pa.

Русины такъ зъ Галичины, якъ и зъ Угорцины почали оселяти ся въ Mahanoy City и на околицѣ, якъ Trenton, Park Place, Delano, Buck Mountain, Morea, S. Nicolas передъ 16—20 роками. Зъ кождымъ рокомъ число людей бѣльше и бѣльше взошло, такъ що нынѣ на тыхъ мѣсцевостяхъ находить ся близько 2000 душъ.

Коли О. Ив. Волянскій прибувъ до Америки, стали тѣ мѣсцевости філією поблизького Шенандоа, де якъ звѣстно поселивъ ся бувъ першій рускій священникъ. Такъ довго, якъ О. Волянскій бувъ въ Америцѣ люде были спокѣйні, бо спокѣйно, въ згодѣ и любвѣ могли свои потреби духовнѣ заспокоити. Коли-жь прійшовъ О. К. Андруховичъ и почали ся приснопамятнѣ шенандорскѣ „гецы“, повстали и ту незгоды и непорозумѣня. Люде зъ Mahanoy City и зъ околицѣ вѣдлучили ся вѣдъ парохіи въ Шенандоа, вынаняли галю. де О. Ив. Волянскій повернувши зъ Европы служивъ що-другу недѣлю Сл. Божу. Коли-жь О. Волянскій вернувъ до краю, О. Т. Обушкевичъ, будучи тогды въ Шамокінъ повнивъ тѣ самѣ обовязки, ажъ поки прихожане за помочію О. Е. Волкая, на тогды пароха въ Hazleton, Pa. не дѣтали свого сталого священника О. Августива Лавришина зъ епархіи Мукачѣвскои въ Угорцинѣ, котрый и по нынѣ есть въ Mahanoy City парохомъ. Зъ приходомъ О. Авг. Лавришина 1891 р. 16. юнія, почалась оргнѣзація парохіи, на котру тогды складали ся: Mahanoy City, Trenton, Delano, Buck Mountain, New Boston, Morea, Pottsville, Blackwood, Schuylkill Haven и St. Clair.

З-организовавши въ тѣй спосѣбъ парохію, взявъ ся

священникъ при ревнѣй помочи обохъ братѣвъ Смитѣвъ, Павла Свита, Г. Гайдука, М. Мордзинского и Ивана Качмарика и др. до дальшой работы. Взяли ся они енергично до будовы церкви. Пляць пѣдъ церковь куплено вже за старанемъ О. Т. Обушкевича. Добровѣльнѣй жертвы перохіянъ перейшли суму \$4000, а прочѣй грошѣ \$2500 пожичили люде церквѣ безъ проценту. Пѣсля плану выготовленого за суму 110 дол., поставивъ контракторъ Mr. Charles зъ Kunighan Walle, Pa. церковь за суму \$3325. Внутрѣшнѣй окрасы, якъ олтарь, образы, вѣкна мальованѣй, дзвоны и т. д. стояли ще бѣольшу суму, вѣдъ самои будовы. Будова церкви почалась 1891 р. 1. септембра, а 15. децембра того самого року була церковь укѣнчена.

Дня 27. децембра 1892 поблагословивъ церковь О. Т. Обушкевичъ при содѣйствію ОО. В. Молчанього зъ Kingston, Pa., Н. Стецѣвича зъ Wilkes-Barre, Pa., Е. Волкая зъ Hazleton, Pa. и Авг. Лавришина. Великѣй здвигъ народу, 15 Братствъ, хоръ зъ Олифанту, причинились до звеличаня того церковно-народного торжества. Вѣдтакъ почали щедро складати люде жертвы на иконостасъ и приходскѣй дѣмъ, котрыхъ посвященя довершивъ зновъ О. Т. Обушкевичъ дня 15. августа 1895 року. Прекраснѣй иконостасъ вартости \$2000, дѣмъ приходскѣй — на долинѣ школа вартости \$3000 — се все добровѣльнѣй жертвы руского народа. Треба еще запримѣтити, що въ 1892 роцѣ выхиливъ въ Mahanoy City, Pa. органъ „Соединенія“ „Амер. Русскѣй Вѣстникъ“, котрого вѣдтакъ перенесли до Scranton, а въ роцѣ 1896 до New York-у.

Нынѣ парохія въ Mahanoy City есть одною зъ найлѣпше з-организованныхъ парохій, завдяки енергичному священникови и жертволюбивымъ людемъ.

Руска кольонія въ Jersey City, N. J.

Руска кольонія въ Jersey City, N. J. досить вже стара, если взяти на увагу тое, що нарѣдъ нашъ ще досить недавно зачавъ до Спол. Державъ Пѣв. Америки емігрувати. Она есть такожь, можна сказати, найстаршою галицко-рускою кольонією, позаякъ всѣ другі рускі кольоніи въ котрыхъ складъ входятъ и наши галицкі люде, мѣстятъ звичайно въ собѣ бѣльшій, або меньшій процентъ угорскихъ Русинѣвъ, за котрыхъ слѣдомъ они пѣшли, — другі-жь галицко-рускі кольоніи повстали доперва пѣзнѣйше. Причина для котрой не въ Пенсильвеніи, головнѣй теперь оселѣ нашихъ переселенцѣвъ, але тутъ повстала перша галицко-руска кольонія, покажесь зовсѣмъ ясною, если зважимо, що въ складъ ея входятъ выключно люде зъ Галичины. Люде тѣ бывали вже передъ тымъ по свѣту. Ходили они по цѣлѣй Галичинѣ, по Уграхъ, бывали и въ Россіи и Нѣмеччинѣ. Неоденъ зъ нихъ отже мавъ вже бѣльше практичного розуму, и мусѣвъ мати, якъ тѣ, що по за свое село и повѣтове мѣсточко нѣкуда не рушались, а тымъ самымъ прійшовши до нового свѣта, знавъ вѣнъ скорше собѣ раду дати и не лакомивъ ся на майны, але стававъ до иншой. если не легшой, то въ кождѣмъ разѣ „чистѣйшой“ работы въ фабрицѣ. Докладно подати дату заложеня той кольоніи — рѣчь неможлива, то однакъ певно, що въ хвили прибутя О. Волянского до Д. С. мусѣла тутъ бути вже спора купка людей, коли О. Волянскій, якъ кажуть, носивъ ся зъ замѣромъ въ Jersey City першу церковь будувати. Якъ звѣстно, замѣръ той змѣнивъ О. Волянскій въ той спосѣбъ, що побудовавъ церковь въ Пенандоа, Па., котре есть такъ бы сказати осередкомъ американ-

скои Руси. Мимо того однакъ О. Волянскій не спускавъ зъ ока и джерзи-сітскои кольоніи, але при помочи кôлькохъ тáмошнихъ людей кушивъ пляць пôдъ церковь. Церковь стоить на розѣ Henry str. и Chesnut Ave. Та на жаль пляць той, хотя въ дуже краснôмъ положеный мѣсци, за далеко вôдъ мешкань нашихъ людей. Кромѣ того звѣстна метода О. Волянского записуваня громадскихъ маеткôвъ на себе и на жѣнку, наробили пôзнѣйше немало лиха и короводôвъ и коштувала громаду пару сотъ лишнихъ долярôвъ. На пляцу тôмъ поставлено пôзнѣйше капицю, въ котрôй такъ О. Волянскій, якъ и О. Андруховичъ, завôзвані въ разѣ потреби, вôдправляли богослуженя. Сталыхъ богослужень и сталого священника тогды ще не було. Першимъ сталымъ священникомъ въ Jersey City бувъ доперва О. Григорій Грушка. Прибувъ вôнъ тамъ передъ Рôздвомъ 1890 року и першимъ его старанемъ було побудувати церковь, бо капиця въ котрôй тогды богослуженя вôдправлялись не могла вже помѣстити всѣхъ людей. Будову церкви розпочато пôдъ зиму 1891 р., а остаточне укôнчене еѣ и посвячене вôдбулось на весну 1892 року въ присутности великого здвигу народа и всѣхъ майже тогданихъ американско-рускихъ священникôвъ. О. Гр. Грушка бувъ настоятелемъ тои парохіи ажъ по день 8. марця 1896 р., въ котрôмъ то дни обнявъ парохію О. Ив. Арданъ.

Церковь въ Jersey City носить имя св. АА. Петра и Павла и не естъ инкорпорована, або якъ наші люде кажутъ „записана на бискупа“. Управляє нею священникъ вразъ зъ 12 комитетовыми выбираными що року, на парохіяльнôмъ митингу. Комитетъ той выбирае зъ помѣжь себе предсѣдателя, секретаря, касіера и другихъ урядникôвъ.

Крôмъ церкви мае джерзи-сітска кольонія еще мужеске братство того самого имена, що и церковь, а невдовзѣ мае zorganizоватись братство жѣноче. Брат-

ство зôстало заложене ще 1889 року въ марци, здае ся, за починомъ О. Андруховича. Въ складъ его входить бôльше якъ 80 членôвъ. Цѣлею того братства есть такъ само, якъ и другихъ тутешнихъ братствъ русскихъ: взаимна помôчь въ разѣ хоробы и смерти. Перейшло 800 долярôвъ, котрѣ находятъ ся въ касѣ показываютъ, що каса не стоитъ дуже свѣтло, причиною того есть незвычайне число хорыхъ и смертей, яке лучило ся въ тôмъ братствѣ новѣйшими часами.

Школы, кладбища, анѣ дсму парсхіяльного въ Jersey City ще нема, а то за-для великои дорожнѣ, як пануе по всѣхъ великихъ мѣстахъ. Бо наколи въ новоповстаючихъ мѣстахъ пенсильвенскихъ дôставали нашѣ люде землю за безцѣнъ, а неразъ и зовсѣмъ за дармо, то тутъ за кожду пядь землѣ треба було солоно заплатити. Кромѣ того звѣстна рѣчь, що далеко легше збирати до купки и организувати людей по малыхъ плейзахъ, якъ въ мѣстахъ великихъ, где крôмъ розлеглости територіяльной входятъ въ гру ще иншѣ и то найрôжнороднѣйшѣ впливы, за котрыми иде скорша денационализація нашихъ людей и менша вôдзвивчивôсть на такѣ рѣчи впливôвъ тыхъ, а котрыхъ по малыхъ мѣстахъ зовсѣмъ нема. Мимо того есть надѣя, що и джерзи-ситска кольонія не буде стояти на мѣсци, але пôйде впередъ и если не выпередить другѣ свои по-сестры, то певно не зôстане на задѣ...

СМѢХЪ И ПРАВДА.

Въ судѣ. Судія: Ицку! чи видѣвъ ты, якъ Иванъ бивъ Проця?

Ицекъ: Нѣ, того я не видѣвъ.

Судія: А чи видѣвъ ты Ицку, якъ Проць бивъ Ивана?

Ицекъ: И того не видѣвъ-емь.

Судія: Та що-жь до чорта ты видѣвъ?

Ицекъ: Я видѣвъ ино якъ ся они оба били.

Священникъ при сповѣди до Ивана: Памятай же!... Присѣгавъ-есь вѣдь горѣвки, отже не пій! Обѣцюешъ поправу?

Иванъ: А чому-жь не мавъ бымъ обѣцяти.

По кѣлькохъ дняхъ подыбуе священникъ пияного Ивана; той затачуючи ся на всѣ боки кличе вже зъ далека: Го! го! Егомосць, ничь зъ того не буде, що мы колись то зъ собою розмовляли...

Селянинъ идучи зъ вилами до сѣна, напавъ его песь, передъ котрымъ боронячи ся, пробивъ го. Властитель пса каже до него: „Чому не боронивъ-есь ся другимъ кѣнцемъ виль?“

Той вѣдповѣдае: Певно зробивъ бымъ тое, якбы песь скакавъ до мене хвостомъ, а не зубами.

— Якъ ся называешъ?

— Берко Тыфусь.

— Та гдежь у чорта знайшовъ-есь таке назвиско?

— То не я такъ называвъ ся, то мое отецъ такъ называло ся. Оно называло ся барзъ паскиднѣ, оно называло ся... тфу... Мендель Холера, то оно подало

письмо до цѣсаря, щобы его краснѣйше названо, и цѣсарь приславъ писане, що оно буде ся называло Мендель Тыфусь, бо то меньша хороба.

Мати умираюча, розпоряджуючи свою послѣдню волю каже до дѣтей: „А памятайте дѣти, що тоту корову, що намъ вкрали торòкъ, записую на церковь, але якъ бы ся найшла, то буде тобѣ Марино“.

Въ школѣ. Учитель: Въ потѣ чола будешь працювати на хлѣбъ — каже письмо святе. — Но Михась, що то значить?

Михась: То значить, що чоловікъ такъ довго мусить ѣсти хлѣбъ, що ажъ ся спогить.

Кумо! нѣтрѣть-но ноги вашòй хорòй дитинѣ горѣвкою, то ю заразъ взмòцнить.

— То дивне кумо! Бо, мо́й газда по горѣвцѣ есть завсѣгда дуже слабый въ ногахъ.

Въ судѣ. Судія: Ага! тось ты вытрихомъ вòдтворивъ дверѣ?

Злодюга: Та чимъ-же мазъ я вòдтворити, пане судію, коли власне не мавъ я при собѣ ключа.

Въ церкви при слюбѣ.

Священникъ до молодця: Чи маешь добру и непримушену волю тую Олену.....

Молодиця перериваючи священникови кричить: Егомссть! Та по що-жь пытаете ся его о непримушену волю?! Та-жь я маю свòй „гавзъ“, корову, двое пацятъ, та й до чотыриста долярòвъ въ банку, а вòнь голый якъ турецкій святыи.

Одна баба — двѣ бабы — то вже ярмарокъ; а три бабы то вже вавилоньска вежа.

Въ аптицѣ. — Прощу пана гаптыкаря, дайте менѣ такого порошку, щобы языкъ спухъ.

— Та на що вамъ газдо?

— Та бо моя баба вже тѣлько менѣ своимъ языкомъ ломоче, що хотѣвъ-бымъ бодай на кѣлька дней мати троха спокою.

— Иване! Чись здурѣвъ? Та егомость прійшли тебе сповѣдати, а ты натягнувъ шапку на голову!

— А якжесь ты хтѣла? га? Та чимъ же ся поклоню?

Що то за штука?

Въ театрѣ. Штукмістръ: Покажу вамъ теперъ мой гостѣ дуже тяжку штуку: ото перемѣню воду въ вино.

Голосъ зъ кѣнця салѣ: Ей! Та що то менѣ за штука? Та то кождый салонѣста потрафить!

Въ старѣмъ краю (въ Галичинѣ).

— Пане кондукторъ! А дячого то тренъ стоить такъ довго?

— Та дивѣтъ ся, прощу васъ, курка сѣла помѣжь шинами, та чекаемо доки не знесе яйця.

Въ школѣ. Учитель: Слухай Ицку! Приповѣдка говорить, що брехнею цѣлый свѣтъ перейдешъ, але не вернешъ назадъ.

Ицекъ: Або я дурный вертати? По що вертати? Дурный вертае, мудрый остае!

Новый дѣдичъ.

— Иванке! Бери но заѣздажай!

— Заразъ прощу пана ино запряжу.

— Дѣдѣке въ твое маме! Возьми заѣздажай, а потѣмъ будешъ запрягало.

АМЕРИКАНСКИМЪ БРАТЯМЪ ПОКЛОНЪ.

До васъ я брата шлю вѣтрами,
и синьокрылыми орлами
мѡй поклѡнъ!

Лишь рѡднымъ словомъ дорожѣте,
по руски Богу ся молѣте,
молитва руска щетъ, заграда
я ворогамъ смерть и заграда.

До васъ я брата шлю поклоны
сли хмары пустять ся въ вздогоны
й мѡй привѣтъ!

Лишь молю васъ надъ все любѣте
родиму мову, вашй дѣти
учѣтъ по руски щебетати,
и руску думку заспѣвати!

До васъ я брата шлю поклоны
сли ннуть ся зъ моей груди стогны
й мѡй привѣтъ!

Лишь прошу васъ надъ все плекайте
звычай вѡтцевскій и все дбайте,
щобъ свое лавромъ зеленѣю,
не схло, не вяло, не марнѣло!

Слитутъ збиваемъ пугарями,
до васъ я брата шлю думками
мѡй поклѡнъ!

Веселй будьте и здоровй
якъ кучерявый дубъ въ дубровѣ,
якъ той барвѣнокъ процвѣтайте
и братьей — насъ не забувайте!

Данило Млака.

Руско-американскій Братства въ Спол. Державахъ Півночней Америки.

Зъ заснованемъ першого Братства О. Ив. Волянскимъ въ Шенандоа, підъ покровомъ св. О. Николая дня 18. сѣчня 1885 року, почали нашій люде закладати по всѣхъ кольоніяхъ рускихъ, котрыхъ нынѣ вже можъ на сотки числити.

Братство руске въ Америцѣ — се институція потверджена рядомъ, котра мае на цѣли боронити свою вѣру, народнѣсть и спомагати членѣвъ на случай хоробы, скалѣченя, займати ся похоронами своихъ братьей и декотрї Братства дають навѣтъ посмертне вдовамъ и сиротамъ.

Братство таке мае свѣй прасръ, фану американску, зъ котрою може брати участь у всѣхъ парадахъ американскихъ. Безъ фаны не вѣльно Братству въ парадѣ выступати.

Кождый членъ Братства мае шапку зъ вѣдзнакою звичайно крестъ на передѣ и пасъ черезъ плечѣ, або вѣдзнаку на грудьохъ. Бувають и такї Братства, що мають цѣлї уніформы.

Якъ звѣстно, суть двѣ рускихъ организацій, котрї лучать Братства, немовъ бы въ одно велике Братство, а се „Союзъ“ и „Соединеніе“.

Братства, котрї до „Союза“ належать суть слѣдующї:

1. S H E N A N D O A H, P A.

1) Братство св. О. Николая. — Найперше Братство въ Америцѣ. Заложене 18. сѣчня 1885. Оно належало короткїй часъ до „Соединенія“ — колижъ

выступило — нынѣ цѣле не належить до жадной організації, тільки 23 членовъ того Братства належить до „Союза“.

S H A M O K I N, P A.

2. Братство св. Кирила и Методія. Заложене въ р. 1887, числить близько 200 членовъ, зъ котрыхъ 135 належить до „Союза“. То Братство можь уважати, яко першого, члена оснувателя „Союза“.

O L Y P H A N T, P A.

3. Братство св. Іоана Крестителя. Заложене 14. октября 1886, числить 147 членовъ и належить до „Союза“ вѣдь 1893 року.

M t. S A R M E L, P A.

4. Братство св. Димитрія. Заложене въ роцѣ 1891 13. вересня, 12 членовъ було зъ початку. Числить днесъ членовъ 75. — Належало до „Соединенія“, а въ роцѣ 1894 приступило до „Союза“ и до нынѣ до того товариства належить. — Тото Братство причинило ся дуже до побудованя мѣсцевої церкви, а такожь оно було першимъ завязкомъ въ організованю парохіи.

5. Братство св. АА. Петра и Павла. Заложене въ роцѣ 1894. — По своимъ заложеню належало до словенского тов. „Пенсильванійска Еднота“. Въ р. 1896 приступило до „Союза“, де и нынѣ належить.

M s A D O O, P A.

6. Братство св. Володимира, числигъ членовъ 225. Передъ тымъ належало до „Едноты“, а въ р. 1895 приступило до „Союза“. Есть се найчисленнѣйше Братство зѡ вѣхъ, котри належать до „Союза“ и оно дуже причинило ся до украшеня церкви мѣсцевої.

M A Y F I E L D, P A.

7. Братство св. Іоана Крестителя. Заложене въ р. 1888. Зъ початку належало до „Уніи“ въ Шенандоа, вѣдтакъ до „Соединенія“, а теперъ не нале-

жить до жадной організації — стоить само собою. Всѣхъ членовъ есть 93 — до „Союза“ зъ нихъ належить тѣлько кѣлькохъ.

8. Братство св. Кирила и Методія. Заложене р. 1894 въ апрѣлю, числить членовъ 60, зъ тыхъ до „Союза“ належить 24, а прочій нѣгде не належать. Кѣлькохъ Русиновъ зъ угорскои стороны належить до словенского Братства и до „Едноты“.

J E R S E Y C I T Y, N. J.

9. Братство св. АА. Петра и Павла заложене въ р. 1889 въ мартѣ. Нынѣ числить оно понадъ 80 членовъ, зъ когрыхъ бѣльша половина належить до „Союза“. Тото Братство запомагае своихъ членовъ и на случай смерти. Певна рѣчь, що Братство було и есть пѣдвалиною парохіи, бо всѣ найлѣшній парохіане належать до Братства. Предсѣдателемъ на сей рѣкъ есть Ем. Шуакъ 168 Cor. Warren & Dudley st., а секретаромъ Юстинъ Криницкій 108 Morris st.

S t. C L A I R, P A.

10. Братство св. О. Николая, заложене въ р. 1895, числить членовъ 45 и вѣдь початку своего заложения належить до „Союза“.

C E N T R A L I A, P A.

11. Братство св. О. Николая, заложене въ р. 1894, числить членовъ 27 и належить до „Союза“. — Та мѣсцевѣсть належить до парохіи въ Mt. Carmel, Pa.

P I T T S B U R G, P A.

12. Братство св. О. Николая числить членовъ 64, належало ажъ до недавна до „Соединенія“ теперь належить вѣдь пѣвъ року до „Союза“.

E L M I R A, N. Y.

13. Братство св. Арх. Михаила числить 27 членовъ и належить до „Союза“. Се Братство було

підвалиною до zorganizованя парохіи и будовы церкви.

Крѣмъ тыхъ членѡвъ належать до „Союза“ еще члены зъ Rendham, Pa., зъ St: Louis, Mo., зъ Chicago, Ill. и зъ другихъ мѣщевостій.

Братства, котрѣ належать до „Соединенія“ суть слѣдующі :

14. Братство св. Пророка Иліи въ Brooklyn, N. Y. Заложило ся 22. фебр. 1891. Число членѡвъ 29.

15. Бр. св. О. Николая въ McKeesport, Pa. Заложене 19. януара 1890. Число членѡвъ 108.

16. Бр. Покровы Пресв. Богор. въ Brooklyn, N. Y. Заложене 27. юлія 1894. Число членѡвъ 39.

17. Бр. Покр. Пресв. Богор. въ Mahanoy City, Pa. Заложилось 11. юлія 1890. Число членѡвъ 145.

18. Бр. св. Космы и Даміяна въ Dunmore, Pa. Заложене 29. юлія 1894. Число членѡвъ 46.

19. Бр. св. О. Николая въ Holister, Ohio. Число членѡвъ 43.

20. Бр. св. АА Петра и Павла въ Shenandoah, Pa. Заложене 11. юлія 1894. Число членѡвъ 64.

21. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Wilkes-Barre, Pa. Число членѡвъ 64.

22. Бр. Пресв. Богородицы въ Hazleton, Pa. Число членѡвъ 210.

23. Бр. Пресв. Богородицы въ Scranton, Pa. Число членѡвъ 53.

24. Бр. св. Арх. Михаила въ Passaic, N. J. Число членѡвъ 109.

25. Бр. св. О. Николая въ Streator, Ill. Заложене 22. януара 1893. Число членѡвъ 21.

26. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Pittsburg-Francktown, Pa. Заложене 22. фебр. Число членѡвъ 52.

27. Бр. св. Іосифа въ Pottsville, Pa. Число членѡвъ 55.

28. Бр. св. АА. Петра и Павла въ DeLancey, Pa. Заложене 1. юлія 1891. Число членѡвъ 86.

29. Бр. св. О. Николая въ Rendham, Pa. Число членовъ 76.

30. Бр. св. первомуч. Стефана въ Leisening, Pa. Заложене 13. марта 1892. Число членовъ 195.

31. Бр. св. Иоана Крестителя въ Lansford, Pa. Заложене 8. апр. 1892. Число членовъ 112.

32. Бр. св. О. Николая въ E. Buffalo, N. Y. Заложене 9. апр. 1892. Число членовъ 10.

33. Бр. Покр. Пресв. Богор. въ Trauger, Pa. Число членовъ 24.

34. Бр. св. О. Николая въ Monarch, Pa. Wash. Co. Число членовъ 57.

35. Бр. св. Иоана Крестителя въ Forest City, Pa. Число членовъ 81.

36. Бр. Пресв. Богор. въ Johnstown, Pa. Число членовъ 83.

37. Бр. св. Иоана Крестителя въ Homestead, Pa. Число членовъ 103.

38. Бр. АА. Петра и Павла въ Yonkers, N. Y. Число членовъ 33.

39. Бр. св. О. Николая въ Glen Lyon, Pa. Число членовъ 41.

40. Бр. Сошествія св. Духа въ Philadelphia, Pa. Число членовъ 20.

41. Бр. св. Арх. Михаила въ Cleveland, Ohio. Число членовъ 18.

42. Бр. св. Арх. Михаила въ Uniontown, Pa. Число членовъ 36.

43. Бр. св. Иоана Крест. въ Sheppton, Pa. Число членовъ 26.

44. Бр. Пресв. Богор. въ Trenton, N. J. Число членовъ 60.

45. Бр. св. Иоана Крест. въ Syracuse, N. Y. Заложене 3. апр. 1895. Число членовъ 23.

46. Бр. св. Володимира въ Alden, Pa. Число членовъ 76.

47. Бр. св. Спаса въ Wilkes-Barre, Pa. Число членовъ 12.

48. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Walston, Pa. Заложене 28. юнія 1891. Число членовъ 23.

49. Бр. Пресв. Богор. въ Ramey, Pa. Число членовъ 38.

50. Бр. св. Иоана Крест. въ Kelley Island, Ohio. Заложене 16. децембра 1894. Число членовъ 36.

51. Бр. св. О. Николая въ New York City. Число членовъ 14.

52. Бр. св. Арх. Михаила въ Phoenixville, Pa. Число членовъ 44.

53. Сестричне Товар. Пресв. Дѣвы Маріи въ New York City. Число членовъ 8.

54. Бр. Покровы Пресв. Богор. въ Chicago, Ill. Число членовъ 23.

55. Бр. св. О. Николая въ DeLancey, Pa. Число членовъ 37.

56. Бр. св. Арх. Михаила въ Dyson, Ohio Число членовъ 19.

57. Бр. св. Креста въ Morrisdale Mines, Pa. Число членовъ 10.

58. Бр. св. Иоана Крест. въ Diamond, Ind. Число членовъ 41.

59. Бр. св. Василя Вел. въ Middleport, Pa. Число членовъ 14.

60. Бр. св. Первомуч. Стефана въ Duryea, Pa. Число членовъ 11.

61. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Mahanoy Plane, Pa. Число членовъ 24.

62. Бр. св. Арх. Михаила въ Olyphant, Pa. Число членовъ 89.

63. Женско-дѣвоче Товар. св. Анны въ Passaic, N. J. Число членовъ 20.

64. Бр. Трехъ Святителей въ Glen Campbell-Urey, Pa. Число членовъ 29.

65. Бр. св. Іоана Крест. въ Pittsburg, Pa. Число членовъ 89.

66. Сестричне тов. св. Гелены въ Brooklyn, N. Y. Число членовъ 20.

67. Бр. св. Арх. Гаврііла въ Perth Amboy, N. J. Число членовъ 71.

68. Бр. св. Андрея Первозванного въ Baltimore, Md. Число членовъ 16.

69. Бр. св. Іоана Крест. въ Point Marblehead, Ohio. Заложене 22. фебр. 1893. Число членовъ 24.

70. Бр. св. Іоана Крест. въ Thurber, Erath Co. Texas. Заложене 15. марта 1895. Число членовъ 26.

71. Бр. Благовѣщеня Пресв. Богор. въ Granville, N. Y. Заложене въ роцѣ 1895. Число членовъ 12.

72. Бр. св. великомуч. Георгія въ Phoughkeepsie, N. Y. Заложене 4. мая 1893. Число членовъ 25.

73. Бр. св. Арх. Михаіла въ Sheffield, Pa. Заложене 3. януара 1893. Число членовъ 33.

74. Бр. св. Арх. Михаіла въ Binghamton, N. Y. Число членовъ 29.

75. Бр. Покровы Пресв. Богор. въ Trauger, Pa. Заложене 3. апр. 1895. Число членовъ 35.

76. Бр. Пресв. Богородицы въ Mount Olive, Ill. Число членовъ 18.

77. Бр. св. великомуч. Георгія въ St. Louis, Mo. Заложене 4. юнія 1893. Число членовъ 23.

78. Бр. св. Іоана Крест. въ Whitney, Pa. Заложене 18. юнія 1893. Число членовъ 33.

79. Бр. св. Арх. Михаіла въ Adelaide, Pa. Заложене 3. новембра 1895. Число членовъ 16.

80. Бр. св. Іоана Крестителя въ Pottstown, Pa. Заложене 3. юлія 1893. Число членовъ 41.

81. Бр. св. великом. Георгія въ Exeter Borough, Pa. Заложене 25. марта 1893. Число членовъ 40.

82. Бр. св. Іоана Крест. въ Cleveland, Ohio. Заложене 5. марта 1893. Число членовъ 50.

83. Бр. св. О. Николая въ Hastings, Pa. Число членовъ 50.
84. Бр. св. великом. Георгія въ Minersville, Pa. Заложене 4. мая 1895. Число членовъ 55.
85. Бр. Пресв. Богор. въ Whiting, Ind. Число членовъ 17.
86. Бр. св. Иоана Крест. въ Cartet, N. J. Число членовъ 30.
87. Бр. св. Арх. Михаила въ New Kensington, Pa. Число членовъ 4.
88. Бр. св. Иоана Крест. въ Oliver, Pa. Заложене 23. юнія 1865. Число членовъ 39.
89. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Mapown, Pa. Заложене 30. юнія 1895. Число членовъ 35.
90. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Lindey, Pa. Число членовъ 35.
91. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Muga, Pa. Число членовъ 49.
92. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Braddock, Pa. Заложене 28. юнія 1895. Число членовъ 102.
93. Бр. св. О. Николая въ Scranton, Pa. Заложене 1. августа 1895. Число членовъ 25.
94. Бр. св. Троици въ South Bend, Ind. Число членовъ 24.
95. Бр. св. Иоана Златоустого въ Danbury, Pa. Число членовъ 19.
96. Бр. св. Михаила въ Logan, O. Число членовъ 24.
97. Бр. св. Стефана въ Passaic, N. J. Число членовъ 18.
98. Женске Товар. св. Анны въ Brooklyn, N. Y. Заложене 5. марта 1896. Число членовъ 20.
99. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Beaver Meadow, Pa. Число членовъ 45.
100. Бр. св. Арх. Михаила въ Pueblo, Colorado. Заложене 16. фебр. 1896. Число членовъ 25.

101. Бр. св. Арх. Михаїла въ Рапа, ІІІ. Число членовъ 9.

102. Бр. св. Арх. Михаїла въ Dunlo, Ра. Число членовъ 21.

103. Бр. св. великом. Георгія въ Graceton, Ра. Заложено 7. мая 1896. Число членовъ 11.

104. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Patten, Ра. Число членовъ 17.

105. Бр. Успенія Пресв. Богор. въ Ganister, Ра. Число членовъ 13.

106. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Yongstown, О. Число членовъ 10.

107. Бр. св. АА. Петра и Павла въ Latrobe, Ра. Число членовъ 12.

Руско-католицкі священники въ Спол. Державахъ півночної Америки.

Зъ дієцезій галпцкихъ:

1) О. Теофілъ Обушкєвичъ, совѣтникъ конєсторіи львівскої, парохъ въ Olurphant, Ра. — філія Maufield, Ра.

2) О. Ів. Констанкєвичъ, зъ правомъ пошеня вѣдзнагъ крилошапєскихъ — парохъ въ Shamokin, Ра. адреса: 144 S. Franklin str.

3) О. Нєсторъ Дмитрѣвъ, парохъ въ Mt. Carmel, Ра. адреса; Р. О. Box 13.

4) О. М. Стефановичъ, секретарь „Союза“, парохъ въ S. S. Pittsburg. Ра. адресъ: 715 Carson str.

5) О. Ів. Арданъ, парохъ въ Jersey City, N. J. адреса: 225 Warren str.

Зъ дієцезіи мункачѣвскої:

6) О. Никифоръ Ханатъ, предсѣдатель тов. священникѣвъ, парохъ въ Scranton, Ра. адреса: 720 Hickory str.

7) О. Евг. Волкай, парохъ въ New York — адреса: 640. E. 6. str.

8) О. А. Дзубай, парохъ въ New Haven, Ра. Fayette Co. адреса: Р. О. Box 11.

9) О. Т. Дамановичъ, парохъ въ Trenton, N. J. адреса: 903 S. Broad str.

10) О. Корн. Лавришинъ, парохъ въ Shenandoah, Ра.

11) О. Авг. Лавришинъ, секретарь „Соединєнія“, парохъ въ Mahanoy City, Ра.

12) О. Евг. Сатала, парохъ въ Passaic. N. J.

13) О. Ів. Грабаръ, парохъ въ Philadelphia, Ра. адреса: 1925 W. Passyunk Ave.

14) О. Вас. Волошинъ, парохъ въ Yonkers, N. Y.

15) О. Г. Дзубай, парохъ въ Johnstown, Ра.

- 16) О. Ст. Яцковичъ, парохъ въ Duquesne, Pa.
- 17) О. Ив. Сабовъ, парохъ въ Lindsey, Pa. Jefferson Co.
- 18) О. Акакій Камѣнскій, парохъ въ Hazleton, Pa. адреса: Pine str.
- 19) О. Вікторъ Балогъ парохъ въ Trauger, Pa. Westmoreland Co.
- 20) О. Николай Стецовичъ, парохъ въ Braddock, Pa.
- 21) О. Ник. Шерегели, парохъ въ Streater, Ill. адреса P. O. B. 1394.
- 22) О. Ник. Иляшевичъ, парохъ въ Wilkes-Barre, Pa. адреса: 310 N. main str.
- 23) О. Др. С. Сабовъ, парохъ въ Cleveland, Ohio, адреса: 85 Rowlings Ave.
- 24) О. Иринеѣ Матацковъ, парохъ въ Ramey, Pa.

Зъ дієцезіи пряшевскої:

- 25) О. К. Гуловичъ, парохъ въ Freeland, Pa.
- 26) О. Вол. Молчанѣй „ въ Kingston, Pa.
- 27) О. Ник. Молчанѣй „ въ McAdoo, Pa.
- 28) О. В. Мартякъ „ въ Hazleton, Pa.
- 29) О. Г. Мартякъ „ въ Lansford, Pa.

П р и м ѣ т к а: О. Григорій Грушка, бувшій парохъ въ Jersey City, N. J. находитъ ся въ незвіденій намъ мѣсцевости. — О. И. Заклинскій, завѣдатель въ Oldforge, Pa. перейшовъ на православіе, якъ про те доносить „Амер. Правосл. Вѣстникъ“.

Ж И Т Ъ П И С И.

Тарасъ Шевченко.

Наибольній поетъ малорускій, котрого знае нынѣ вже цѣлый свѣтъ, котрый есть гордістю нашою, родивъ ся въ р 1814 въ селѣ Моринцяхъ, звенигородского повѣту, кievской губерніи. Батьки Тараса Григорій и Катерина були крѣпаками, то значить невольниками панскими, котрыхъ могли паны пѣсля вподобы, або продати, або промѣняти. Такъ само и Тарасъ бувъ крѣпакомъ. Тараса дали вчти у перше до мѣщанина Губського. По смерти свои матери, а пѣзнійше по смерти батьковѣй, пѣшовъ Тарасъ на науку до „стихарноч“ дяка Петра Бугорського и бувъ у него школяромъ и робѣтникомъ. Ту навчивъ ся вѣнъ букваря й псалтири. А бувъ той дякъ великій пѣница й мало пильнувавъ науки. Вѣдъ Бугорського втѣкъ Тарасъ въ ноци въ мѣсточко Лисянку, до маляра-дiякона. Три днѣ двигавъ Шевченко изъ Тикича на гору ведрами

воду и розтиравъ на залѣзнѣй блясѣ фарбу-мѣдянку. Четвертого дня хлопчина повандровавъ до Стеблева, а потѣмъ прійшовъ въ Тарасѣвку до дячка-„хиромантика“ (ворожбита), котрый, глянувши уважно на лѣву руку Шевченка, заявивъ рѣшучо: „У тебе нема кебеты нѣ-до-чого, ба й нѣ до шевсѣтва, нѣ до бондарсѣтва!“ Тарасъ вернувъ въ рѣдне село и ставъ пастыремъ непорочныхъ стадъ, себ-то пастухомъ громадскихъ овецъ. Вѣдтакъ пѣшовъ Тарасъ въ службу до попа Григорія Кошицѣ, що бувъ въ Кирилѣвцѣ и бувъ у него креденсовымъ — числивъ и прятавъ шафу таймивъ ножѣ и видельцѣ. Вѣдси пѣшовъ Тарасъ до маляря въ Хлинѣвку — а вѣдъ него вхопили его въ службу до пана Павла Василевича Енгельгардта. Зъ тымъ паномъ ѣздивъ Тарасъ по Вильнѣ, Варшавѣ и Петербурзѣ и посюды живый и талановитый хлопчина хтѣвъ щось навчити ся, особливо малярской штуки. Помѣщикъ вѣддавъ его на науку малярства перше до кѣмнатного маляря Лямпі, а вѣдтакъ до Ширяева. Ту пѣзнавъ ся Тарасъ зѣ своимъ землякомъ Сошенкомъ, вѣдтакъ зѣ Гребѣнкою и зѣ Жуковскимъ. Зѣ крѣпацтва выкупили Шевченка 22. цвѣтня 1838 р. Вѣдъ того часу ставъ Шевченко свобѣднымъ академикомъ штукъ въ Петербурзѣ. Малюючи собѣ на волѣ писавъ Тарасъ вѣршѣ и за тѣ вѣршѣ, що не сподобались урядови россійскому, бо тамъ проповѣдалось за волю крѣпакѣвъ, заслали Тараса на Сибѣрь въ 1847 р. забороняючи ему тамъ писати и малювати. Цѣлыхъ 10 лѣтъ перебувъ поетъ на зимныхъ степахъ Сибири. Але повѣяло троха лагѣднѣйшимъ вѣтромъ по Россіи. За старанемъ графинѣ Толстой, царъ Александеръ II. давъ ему амнестию. Шевченко приѣхавъ на Украину 1857 зломаный тяжкою неволею, а ще тяжшою духовою неволею. Пѣсля кѣлькохъ лѣтъ житя на Украинѣ и въ Петербурзѣ помѣжъ сердешными пріятелями, померъ великій геній на водну пухлину 26. лютого 1861 не

дôждавшись сподôваноп волѣ своего народа, котрого вонъ цѣлымъ своимъ сердцемъ и великою душою любивъ. Пôсля его заповѣту:

Якъ умру, то поховайте,
Мене на мосилѣ,
Середъ степу широкого
На Вкрапнѣ милôй —

поховано найлѣпшого сына Руси въ Каневѣ, де и нынѣ надъ Днѣпромъ коло Кіева яснѣе крестъ на могилѣ кобзаря-поста.

Александръ Духновичъ.

Найлѣпшимъ сыномъ Угорской Руси есть безперечно Ал. Духновичъ, котрый розбудивъ народный духъ съ темрявѣ малярщины и церковщины.

Ал. Духновичъ родивъ ся 1803 р. въ селѣ Тополя. Школы гимназіяльнѣ укôнчивъ въ Кошицахъ, а теологію въ Унгварѣ 1827. Въ р. 1843 ставъ крылошаниномъ въ Пряшовѣ.

Будучи чоловѣкомъ свѣтлымъ и въ повнѣ образованымъ взявъ ся вонъ за народну просвѣту и першимъ его дѣломъ було се, що выдавъ въ р. 1847 руску „Азбуку“, а въ роцѣ 1850 першій рускій Календаръ. Вôдтакъ слѣдуютъ его дальшій творы, мѣжь иншими въ р. 1851 „Поздравленіе Русиновъ“, дальше „Добродѣтель превысшаеть богатство“, „Маленькая библия зъ картинками“ и т. д.

Если Угорскій Русины мають чимъ повеличати ся, то певно тôлько Ал. Духновичомъ, дальше А. Павловичомъ и еще кôлькама личностями. Слѣдуюче поколѣнѣ, заражене не яснымъ москвофільствомъ, церковщиною мертвою, котра дала лекшій приступъ малярщинѣ, майже нынѣ зникають зъ горизонту народно-русского — а велика, превелика шкода, тажъ Угорска Русь, се найкрасна сторона нашей поневоленной Руси.

Д-ръ Иванъ Франко

Д-ръ Иванъ Франко, сучасный найславнѣйшій писатель галицкій родивъ ся въ селѣ Нагуевичѣ, пов. дрогобицкаго въ р. 1856. Батько его бувъ доволѣ заможный селянинъ, а до того коваль. На шестомъ роцѣ житя вѣддавъ батько малого Ивана до школы. до сѣднаго села Ясеницѣ Сѣльной. По двоухъ рокахъ перейшовъ Франко до школы, до Дрогобыча. До гимназіи перейшовъ въ р. 1868. Въ 1875 роцѣ выдержавъ Франко матуру и вступивъ у Львовѣ на университетъ. Въ томъ часѣ, майже три роки бравъ Франко участь въ редагованю „Друга“, де була помѣщена его повѣсть фантастична: „Петрѣ и Добуцуки“. Колижь зъявила ся „Днѣстрианка“, помѣстивъ тамъ Франко свою „Лесишину челядь“, „Два товаришѣ“ и др. Въ р. 1877 арештовали его и засудили за тайнѣ товариства и соціализмъ, хотъ вѣнъ тогды про соціализмъ мало мавъ понятія, а про тайнѣ товариства и не вѣдавъ. Выйшовши по девятьохъ мѣсяцяхъ зъ тяжкой тюрмы, зъ котрой вынѣсъ богато записокъ, опинивъ ся Франко чужимъ середъ нашихъ сердечныхъ народовцѣвъ. Народовцѣ выкинули его зъ „Просвѣты“, не позволили ему ходити на „Бесѣду“, а знакомѣ и давнѣйшій пріятелѣ оминали, якъ якого бродягу. Та не заснувъ великій духъ. Вразъ зъ М. Павликомъ почавъ выдавати „Громадськиј Друг“, „Дзвін“ и „Молот“ въ роцѣ 1878. За-для браку мѣсяца скажемо лишъ загально, що нынѣ д-ръ Иванъ Франко стоить майже одинокож силою духовою середъ зледачѣлои суспѣльности Рутенской въ Галичинѣ. Его творы літературнѣ, високои вартости, перекладають ся на всѣ европейскѣ языки, и вѣнъ ставъ тымъ ученымъ чоловѣкомъ, за помочію котрого дѣзнала ся Европа, що народъ рускій въ Галичинѣ, то анѣ слугою Поляковъ, анѣ причепкою Москвы.

ПРИСТУПАЙТЕ ДО „СОЮЗА“!

„Рускій Народный Союзъ“ въ Америцѣ.

Товариство наше пріймае каждого честного Русина въ Америцѣ, якъ такожь кожду честну Русинку.

Если ты чоловѣче дбаешь про себе, дбаешь про свою жѣнку, про свои дѣти — если ты хочешь заховати свое имя руске ту на чужой земли, вступи всей часъ до „Союза“, а въ разѣ твои смерти дѣстане твоя жѣнка, твои дѣти, або на кого ты свое посмертне запишешь \$500. Умре тобѣ борони Боже жѣнка, дѣстанешъ \$250, зѣстанешъ ты скалѣченный, дѣстанешъ \$250 — а якъ-бысь цѣлкомъ до працѣ бувъ нездѣбный \$500.

Сѣдай и пиши до секретаря

Rev. N. Stefanovicz, 715 Carson str.

S. S. Pittsburg, Pa.,

а дѣстанешъ докладный вѣдомости.

Приступайте до „Союза“!

ЗАМОВЛЯЙТЕ „СВОБОДУ“.

Одинока руска газета въ Америцѣ, виходить въ Mt. Carmel, Pa. — „СВОБОДА“ (LIBERTY) P. O. Box 13. Telephone No. 462.

Въ той газетѣ вычитаете и за политику американску и довѣдаете ся, що дѣе ся въ старомъ краю, и навчите ся якъ жити, щобъ бути людьми, щобъ другіи, чужі люде зъ насъ не смѣяли ся. Въ „Свободѣ“ суть повѣсти поучаючі, забавні и смѣшні. Довѣдаете ся зъ неи и про роботу на рожныхъ плейзахъ, тай довѣдаете ся про наше тов. „Союзъ“, и про другіи цѣкаві рѣчи.

Только 2 дол. на рѣкъ за „Свободу“.

Що тыжня одна велика, цѣкава и поучаюча газета. Адреса:

„S V O B O D A“

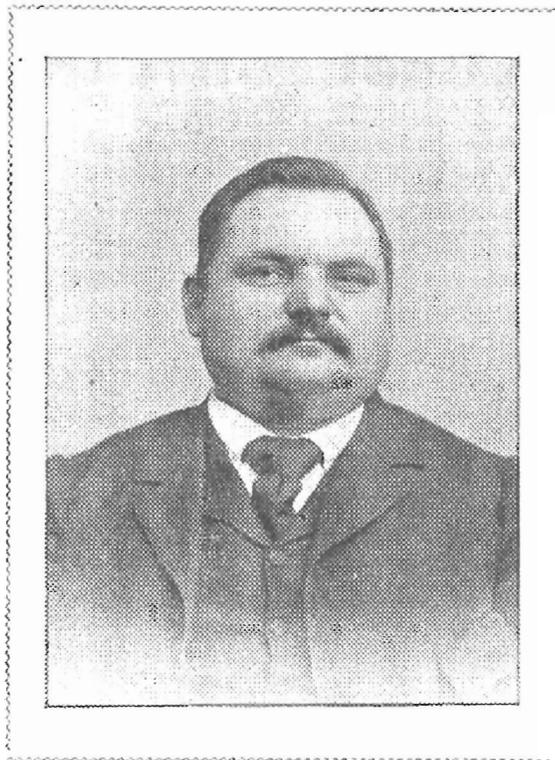
PRINTING OFFICE

— P. O. Box 13. —

Mt. Carmel, Pa.

Читайте „Свободу“!

ИВАНЪ ГЛОВА
JOHN GLOWA
EXCELSIOR, PA.

Предеѣдатель „Союза“, почтмаістеръ — менажеръ
великого компанічного стору въ Shamokin, Pa. и за-
ряджуе его філією въ Excelsior, Pa.

Продае шіфкарты на всѣ лініи корабельнй по най-
дешевшихъ цѣнахъ, а на добрый кораблѣ. Посылае
грошѣ до всѣхъ частей свѣта, таньо и ретельно.

Впрочѣмъ Глову каждый знае — вонъ не потребуе
нѣчіеи хвальбы. Его хвалать самй честнй его поступки.

Ю Р К О Х И Л Я К Ъ
GEORGE CHYLAK
OLYRHANT, PA.

Касієрь „Союза“ — менажеръ компанічного стору въ Олифантѣ, котрый заложенный въ роцѣ 1887. Продае всякі товары, які тѣлько до житя потрібні. Довголѣтна честна его праця вже нынѣ виробила ему взяте и поважане у людей. Такожъ продае шіфкарты до всѣхъ портѣвъ европейскихъ и засылає грошѣ по цѣломъ свѣтѣ дуже солідно, таньо и скоро.

Вже то Юрко знаный зѣ того, що честно свои дѣла провадить, бо инакше не бувъ бы касієромъ „Союза“ — тай и не любили бы его Олифантцѣ такъ, якъ любять.

ТЕОДОСІЙ ТАЛПАШЬ
THEODOR TALPASZ

РУСКІЙ РЕСТАВРАТОРЪ И ГОТЕЛЬНИЧІЙ

246 Pearl str. — Shamokin, Pa.

Старый то нашъ знакомый. Готель заложивъ ще въ р. 1892. Готель порядный, чистый. Пиво здорове, добре. Склянки великй и малй, пося вподобы. Віска червона, бѣла, яку хто хоче достане. Перекуска смачна, здорова. Услуга чемна и ретельна. Каждый знае старого Талпаша, то и нема що его хвалити.

ВЕЛИКІЙ КОМПАНИЧНЫЙ СТОРЪ
Russian Mercantile Co. Ld.

— ВЪ —

Shamokin, Pa.

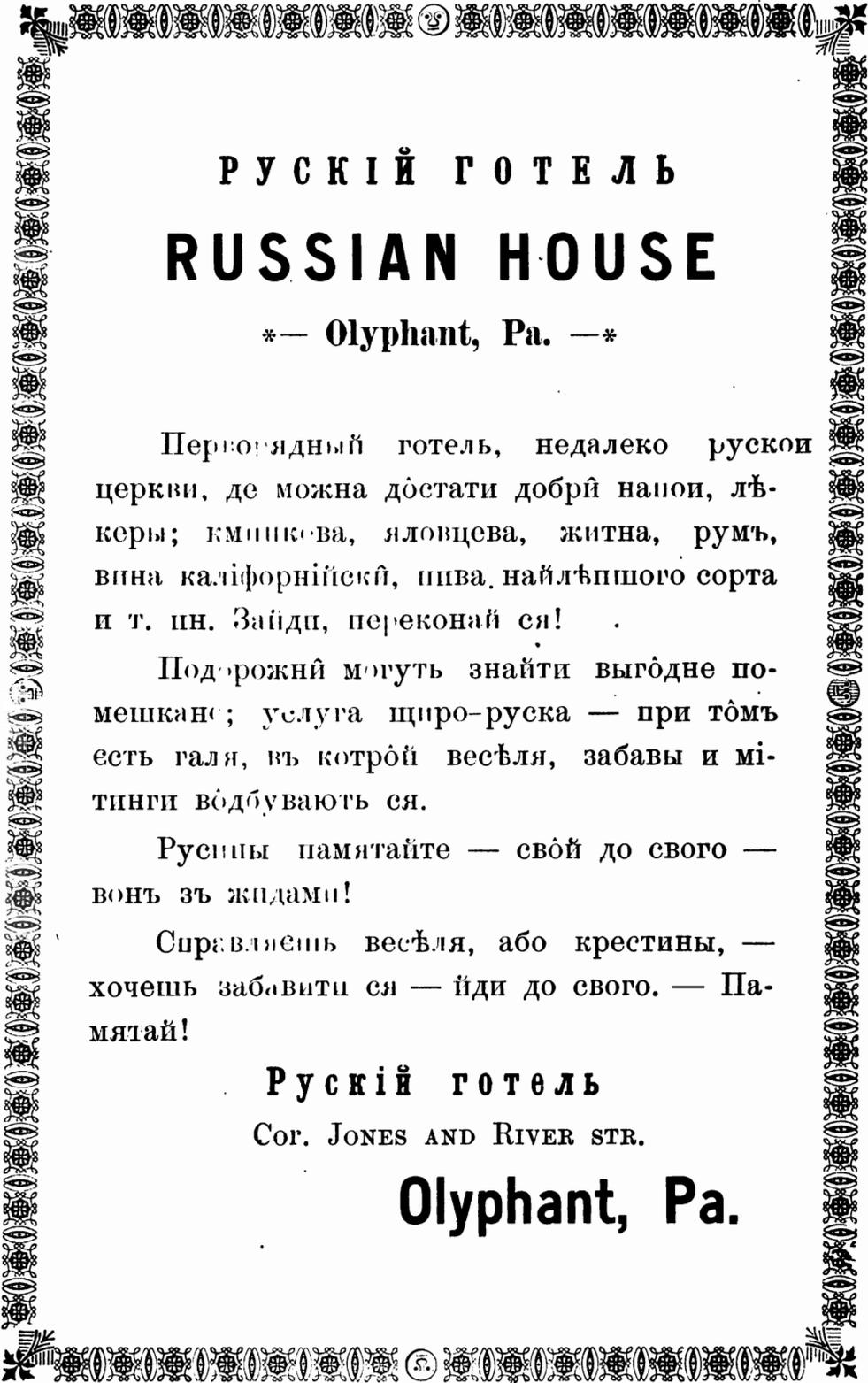
327 Shamokin, str.

Наибольшій рускій компанічний сторъ въ Америцѣ. Заложеныи ще въ роцѣ 1889 а теперь побольшеный, украшенный и на ново урядженый. Новый дѳмъ великій, красный, котрый компанія купила 1896 року за \$18.000 показуе, що може компанічна работа. — Всѣ разумнї Русины належать до той компанїи, купують зѳ своего власного стору значить, спомагають самыхъ себе. — Мѣсячно обертае стоїть сумою \$2000. Заряджають нимъ

Стефанъ Мурдза

— И —

Теодоръ Федько

РУСКІЙ ГОТЕЛЬ
RUSSIAN HOUSE

— Olyphant, Pa. —

Перворядный готель, недалеко рускои церкви, де можна достати добрий напой, лѣкеры; кмнкова, яловцева, житна, румъ, вина каліфорнійскі, пива найлѣпшого сорта и т. ин. Зайди, переконай ся!

Подорожні можуть знайти выгѣдне помешканс; услуга щиро-руска — при тѣмъ есть галя, въ котрой весѣля, забавы и мітинги вѣдбувають ся.

Русины памятайте — свѣй до своего — вонъ зъ жидами!

Справляенъ весѣля, або крестины, — хочешъ забавити ся — йди до своего. — Памятай!

Рускій готель

COR. JONES AND RIVER STR.

Olyphant, Pa.

ОНУФРІЙ МУРДЗА И БРАТЪ

{ O. Murdza and Bro's }

Mt. CARMEL, PA.

Сторъ великій, запотребовуе бѣлшу по-
ловяну Русинѡвъ такъ въ Mt. Carmel,
якъ и на околицѣ — особливо на
Paterson. Каждый вдоволенный,
бо дѡстаетъ добрѣ товары,
таньо и въ часъ. —
Нѣкого не
зѡдре, бо свѡй чоло-
вѣкъ, Русинъ, христїанинъ:
Посылае такожь грошѣ до Ев-
ропы по низькихъ цѣнахъ, а скоро
и безпечно. — Вже то Мурдзѡвъ веѣ
знають и безъ хвальбы.

Є Ф Р Е М Ъ Л У Ч К О В Е Ц Ъ

Efrem Luczkowec

SHAMOKIN, P A.

Готель свѡй власный, красно урядже-
ный, чистенько и свѣжо. Пиво нѣмецке и
американске. Вина французкй, угорскй, нѣ-
мецкй и калифорнѣйскй. Вѣска найлѣпша,
що нѣгде такой не дѡстанешь.

Хтожь не знае нашего брага Ефрема?
Всѣ знаютъ, люблять и водвѣдуютъ — а
якъ-бы еще якйй гриноръ его не знавъ, то
най зайде на ул. East Independence, near
Vine str., а тамъ знайде

Є ф р е м а Л у ч к ѡ в ц я .

А Л Е К С І Й Ш Л Я Н Т А

Alex. Shlanta

FINE GROCERS, DRY GOODS, BOOTS & SHUES and GENERAL MERCHANDISE

MAYFIELD, PA.

Продає всѣ віктуалы по найнижній цѣнѣ. Продає убраня чи то святочній, чи робѣтній. Черевики, чоботы, убраня майнерскій.

Сѣно, овесь, кукурудзу и другі рѣчи, чи то для людей, чи для худобы.

Посылає грошѣ до краю по дуже низькій цѣнѣ беспечно и черезъ найлѣпшій банки.

Люде не ходѣть, не волочѣть ся по жидахъ. Свѣй до свого. Всѣ за одного, а оденъ за всѣхъ!

Г. С А В У Л Я К Ъ

H. Sawulak

22 West Centre str.

SHENANDOAN, PA.

(коло телеграфічного офісу.)

Мае красно уряджений готель, а всѣ напитки здорові и свѣжі. Услужить кождому чемно, а въ бѣдѣ поратую. Каждый Русинъ зъ Шенандоанъ знае добре Савуляка, бо хтожь-бы не знавъ честного и доброго чоловіка?

До него люде зайдѣть напитки ся — вонъ зъ жидами!

А В А К У М Ъ Г А В Р А Н Ъ

CARBONDALLE, PA.

Одинокій рускій сторъ на цѣлый плейзъ. Продае всѣ рѣчи потрібні до житя по дешевыхъ цѣнахъ. Все у него сироваджуване зъ найлѣпшихъ и зъ найпершихъ складѣвъ.

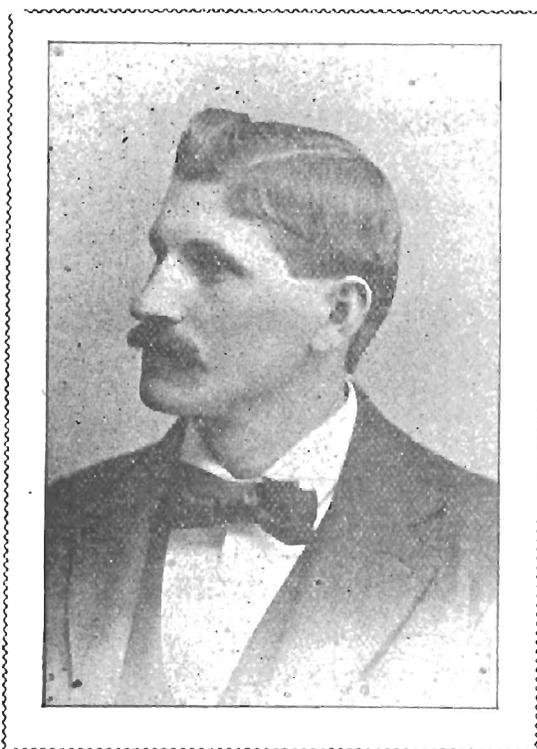
Люде наші повинні покинути вже разъ жидѣвъ и чужихъ людей, а горнути ся до своего Авакума, такъ якъ до власного брата, або кума!

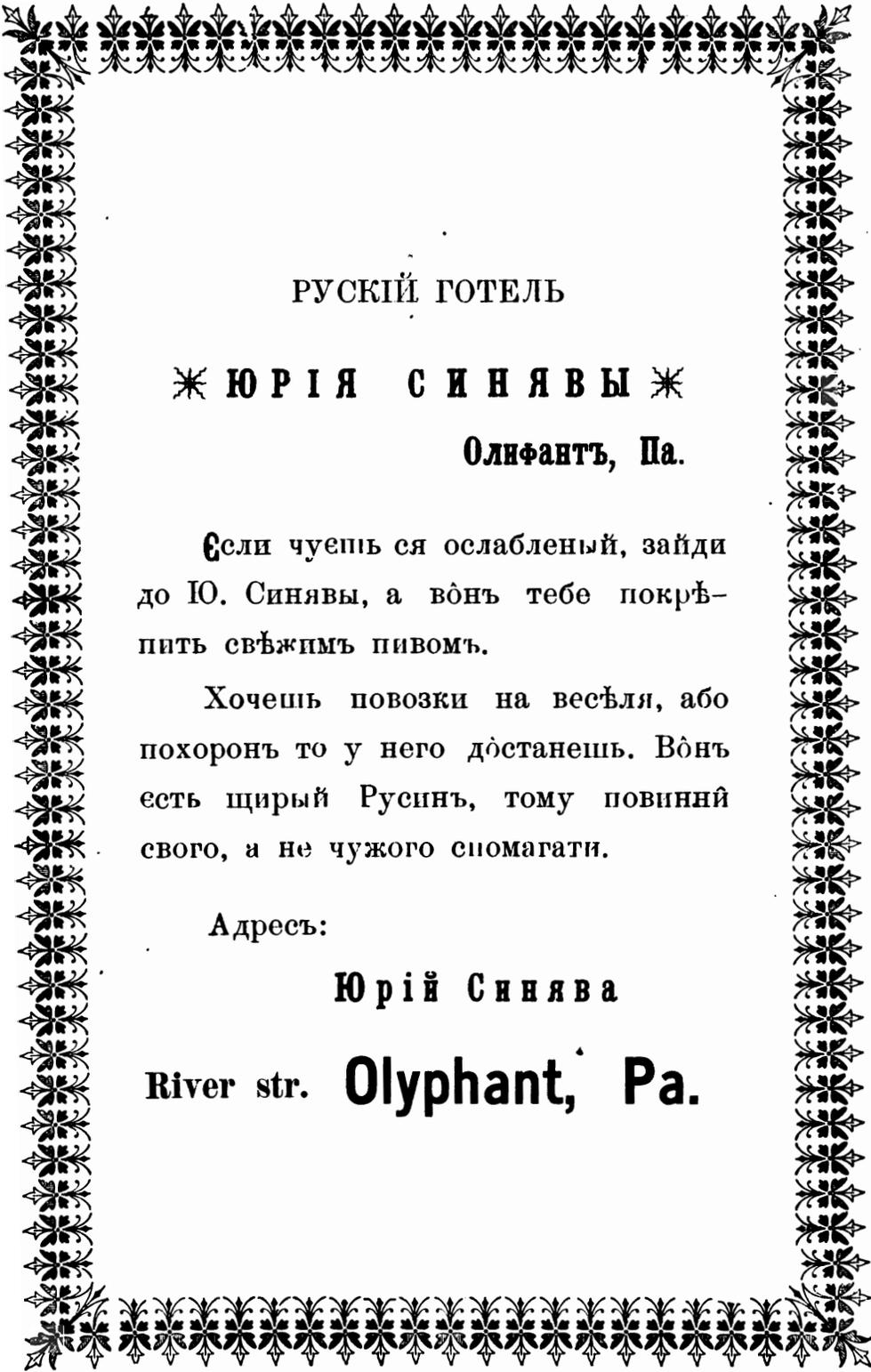
А Л Е К С І Й   Г А Л А Б У Р Д А

Alexy Halaburda

MT. CARMEL, PA.

Коло лігайського діпа, есть въ Mt. Carmel готель Богдана Хмельницького. Правда, небощикъ Богданъ тамъ вже не заходить, але якъ бы живъ, то певно бы зô своими хоробрими козаками зайповъ выпити чарку. За те все Русины, потомки козакôвъ выпивають тамъ добре пиво, віску, вино темперъ п всякй другй ласощь. Готель чистенькй, услуга чемна, закуска смачна; певно въ цьлôй Америць нема другого такого порядного, руского готелю.

РУСКІЙ ГОТЕЛЬ

✱ Ю Р І Я С И Н Я В Ы ✱

Олифантъ, Па.

Если чувствуешь себя ослабленный, зайти до Ю. Синявы, а вонъ тебе покрѣпить свѣжимъ пивомъ.

Хочешь повозки на весѣля, або похоронъ то у него дѣстанешь. Вонъ есть щирый Русинъ, тому повинни своего, а не чужого спомогати.

Адресъ:

Юрій Синява

River str. **Olyphant, Pa.**

Г А В Р І И Л Ъ М А Л И Н Я К Ъ

H. MALINIAK

ГУРТОВНИЙ СКЛАДЪ
(Wholesale)

20 Market str. — SHAMOKIN, PA.

Мае завеѣгды на складѣ свѣже добре пиво въ великихъ и малыхъ бочѡвкахъ зъ наилучшихъ броварѡвъ, горѣвки (whiskey) и лѣкеры найлѣпшого гатунку.

Братя! Замавляйте у своге!

LAUER BREWING CO.

въ READING, PA

ЗАЛОЖЕННЫЙ 1866 року. — Вырабляе
25.000 бочокъ мѣсячно.

Пиво одного зъ наибольшихъ броваровъ въ Pennsylvania „LAUER BREWING CO.“ есть вольне вѣдь всякихъ примѣшковъ, и для того есть найздоровнѣмъ. Завсѣгды одной и той самой доброты и пріемного смаку и есть споряджане подъ зарядомъ одного зъ найздѣбнѣйшихъ и досвѣдченныхъ пивоваровъ.

Вырабляе въ найлѣпшѣмъ гатунку Porter and Lager Beer, Stock Ale, Old Brown Stout and Porter in Vaults.

Салъонѣты и приватнѣй родины повиннѣй замавляти пиво лишень въ броварѣ:

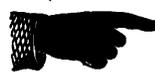
Lauer Brewing Co.

READING, PA.

М И К И Т А Т Ы Л Я В С К І Й

Nikita Tylawski

— УТРИМУЕ ГОТЕЛЬ НА —

Delaware str.,

недалеко Брехи званон „Grassy Island“.

Тамъ можна забсе свѣжого напитку достати —

Олифантъ, Па.

Т Е О Д О Р Ъ В А Х Н А

THEODOR WACHNA

УТРИМУЕ ГОТЕЛЬ НЕ ДАЛЕКО РУСКОЙ ЦЕРКВИ
ВЪ MAYFIELD, PA.

За барою мае завсѣгды свѣже пиво и другіи
здоровіи напитки. Мае такожь галю на забавы.

Хто хоче выпити що доброго, хто хоче забавити
ся чесно и по люцки, хто хоче вечеромъ здыбати ся
зô своими добрыми кумами и пріятелями най просто
йде до Вахны, а не пожалуе!

ПЕРВОРЯДНА РУСКА БУЧЕРНЯ
КУЗМЫ СВАЛЫ
Cosma Swallow
OLYPHANT, PA.

Хвальба сорочки не дасть, але що добре, то само ся хвалить. Не оденъ певно ся запытае, де той Кузма тое мясо подѣвае? На тое самі бы люде тое вѣдно-вѣли, що у него беруть. Але если возмемо на увагу, що ту кѣлька тысячъ людѣй бывае — а се есть оди-нока руска бучерня въ цѣлѣй околицѣ.

Для бѣльшой выгоды людемъ мешкаючимъ по-за мѣстомъ привозить до дому.

Шинки свѣжѣ и вудженѣ, краевѣ ковбасы, саль-цесоны, говедину, солонину, телятину и баранину — а все чисте и свѣже.

Русины до своего! Мешкае недалеко руской церкви River str. — ОЛИФАНТЬ, ПА.

Й О С И Ф Ъ К О В А Л Ъ

Joseph Kowal

401 W. Centre str.

SHENANDOAH, — PA.

Близько рускои церкви мае готель и гросерню.
Пиво, віска, темперъ и другі напитки все свѣжй,
добрй п здоровй.

Въ гросерни можь дѳстати всего, що до житя
потрѣбно

Кождый въ Шенандоа знае добре Ковалья, тожь
и всѣ Русины до него радо ходять.

 С В ѐ Й Д О С В О Г О !

РУС К І Й Ш В Е Ц Ъ

Швецъ знае свое шевство — до кравецтва не
мѣшаєсь, але свого ремесла пильнує. А знайте то, що
коваль черевикѳвъ не шіє.

Хочешь добре, мѳцне, выгѳдне обуве носити, то
мусишь руского шевця о то попросити.

Найлѳпшій швецъ на тѳй околици, недалеко
рускои церкви на **River** улици

И г н а т і й Б е р е з ѳ к ѳ

О Л И Ф А Н Т Ъ , П А .

Ю Р І Й Ч И Ц У Р А
GEORGE CICURA

MAYFIELD, PA.

Першій готель, дуже добре уряджений. У него можь все дѣстати танше, якъ де инде. Мае такожь галю на забавы, весѣля и т. д.

Можна дѣстати завсѣгды дуже смачно, по старо-краевому приряджений обѣдъ. Такожь можь у него заночовати.

Словомъ: у Юрія можь дѣстати всего, що чоло-вѣкъ потребуе. Можь забавитись и розвеселитись по тяжкѣй работѣ, у кого?

У Юрія Чяцуры.

ПЕТРО СЕРАФИНЪ

PETER SERAFIN

424 Shamokin str.

РУСКІЙ ГОТЕЛЬ.

ВЪ Shamokin, Pa.

Має пиво, віску и всякіи другіи здоровіи напитки. Готель чистенькій, услуга порядна, честна и солідна.

На великій, головній улиціи его готель, недалеко пляцу, котрый купили парафіяне на церквѣ руску. Въ цѣломъ мѣстѣ нема такого веселого готелю, якъ Петра Серафина. Хочешъ забавити ся, йди до Петра, бо въ него есть „pool table“, — хочешъ покрѣпити свои силы вѣдвѣдай Петра, хочешъ добру вечеру зѣсти, йди до Петра.

Вже часъ покинути чужихъ, а себе самихъ спомагати! Русины шамокінскіи, чи все будемо волочити ся по чужихъ готеляхъ?

Ю ЛІАНЪ КОПЫСТЯНСКІЙ

Julian Kopyscianski

— 420 W. Pine str. —

SHAMOKIN, PA.

ПЕРВОРЯДНЫЙ САЛЬОНЪ РУСКІЙ.

Найлучшій напитки можна ту дѣстати, якъ: пиво на склянки и бутельки, вина розмаитого гатунку, горѣвки досконалі, цигара дуже добрі.

Спѣшѣть Братя Русины до своего братчика Юлька, а будете певно задоволені, бо вѣнъ честный нашъ братъ, тожь и до своего, але тѣлько до своего годить ся ходити, а не по чужихъ готеляхъ куты вытерати.

Ф И Л И П Ъ   Г О Г О Ц Ъ

FILIP GOGOC

CARBONDALE, PA.

Мае въ власнѡмъ гавзѣ готель, де можь дѡстати
завсѣгды добре пиво и всякй иншй здоровй напитоккы
якъ чиста виска, темперъ, всякого рода вина, пере-
куски дуже смачнй и здоровй. Такожь мае обширну
галю на забавы и мѣтингѣ.

Хто хоче забавити ся и доброго щось напити ся
— най зайде до Филипа, а певно не пожалуе.

ПО НАЙЛѢПШЙ И НАЙ
ТАНЬШЙ ГОТОВЙ УБРА-
НЯ, ЯКЪ ТАКОЖЬ ПО
УБРАНЯ РОБЛЕНЙ НА
ЗАМОВЛЕНЬЕ УДАВАЙТЕ
СЯ ДО:

JOS. WOLF

703 Shamokin str.

Shamokin, Pa.

F. MISSLER & KRIMMERT

Б а н к ъ

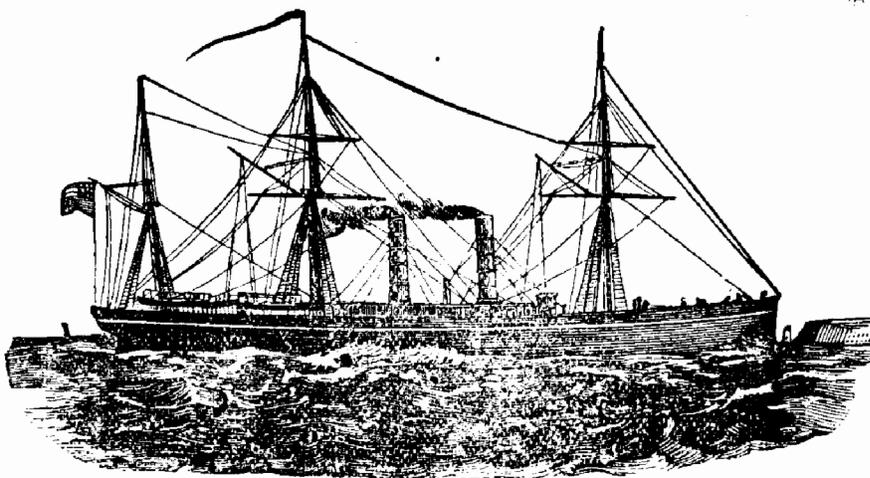
И ПРОДАЖА КАРТЪ КОРАБЕЛЬНЫХЪ

106 West st. (CENTRAL BUILDING)

NEW YORK

напротивъ двѣрца колѣи:

PENNSYLVANIA R. R., CENTRAL R. R. of NEW JERSEY, LEHIGH VALLEY R. R.,
ERIE R. R. and WEST SHORE R. R.

До сеи фірмы треба удавати ся по карты кора-
бельнѣи (шіфкарты) до Европы и зъ вѣдтамъ.

Посылки грошей до старого краю, инкассоване
спадщини и довѣвъ. Вымѣны грошей и т. д. Та
фірма вырѣбляє повномочія и пашпорты Сполуч.
Державъ въ якъ найкоротшѣмъ часѣ.

Всякѣи замовленя выготовляє точно, скоро, ре-
тельно и певно.

**Урядники „Руского Народ. Союза“ на рѣкъ 1896-1897
суть слѣдующі:**

Предсѣдатель: Иванъ Глова, Excelsior, Pa.
Мѣстопресѣдатель: Алексей Курыла, Elmira, N. Y.
Секретарь: О. М. Стефановичъ, 715 Carson str.
S. S. Pittsburg, Pa.
Касіеръ: Юрій Хилякъ, Olyphant, Pa.

В ы д ѣ л о в ы:

О. Т. Бушкевичъ — Olyphant, Pa.
О. Ив. Констанкевичъ — Shamokin, Pa.
О. Ив. Арданъ — — Jersey City, N. J.
Т. Талпашъ — — Shamokin, Pa.
Василь Криницкій — Jersey City, N. J.
Дмитро Капѣтула — McAdoo, Pa.

З а с т у п н и к и:

Гукъ Григорій — — Mt. Carmel, Pa.
Коваль Йосифъ — — Shenandoah, Pa.
Хилякъ Теодоръ — — St. Clair, Pa.
Руданичъ Яковъ — — Edwardsdale, Pa.
Дунай Иванъ — — Mt. Carmel, Pa.

К о н т р о л ь н а к о м и с і я:

О. Н. Дмитрѣвъ — — Mt. Carmel, Pa.
Алексій Шлянта — — Mayfield, Pa.
Кость Кобанъ — — Olyphant, Pa.

З а с т у п н и к ъ:

Демчко Мойсей — — Shamokin, Pa.

Digitized by Google

Original from
NEW YORK PUBLIC LIBRARY